

KØBENHAVNSKE MEDICINSKE SELSKABER

FESTSKRIFT

I ANLEDNING AF

MEDICINSK SELSKABS JUBILÆUM
1772—1922

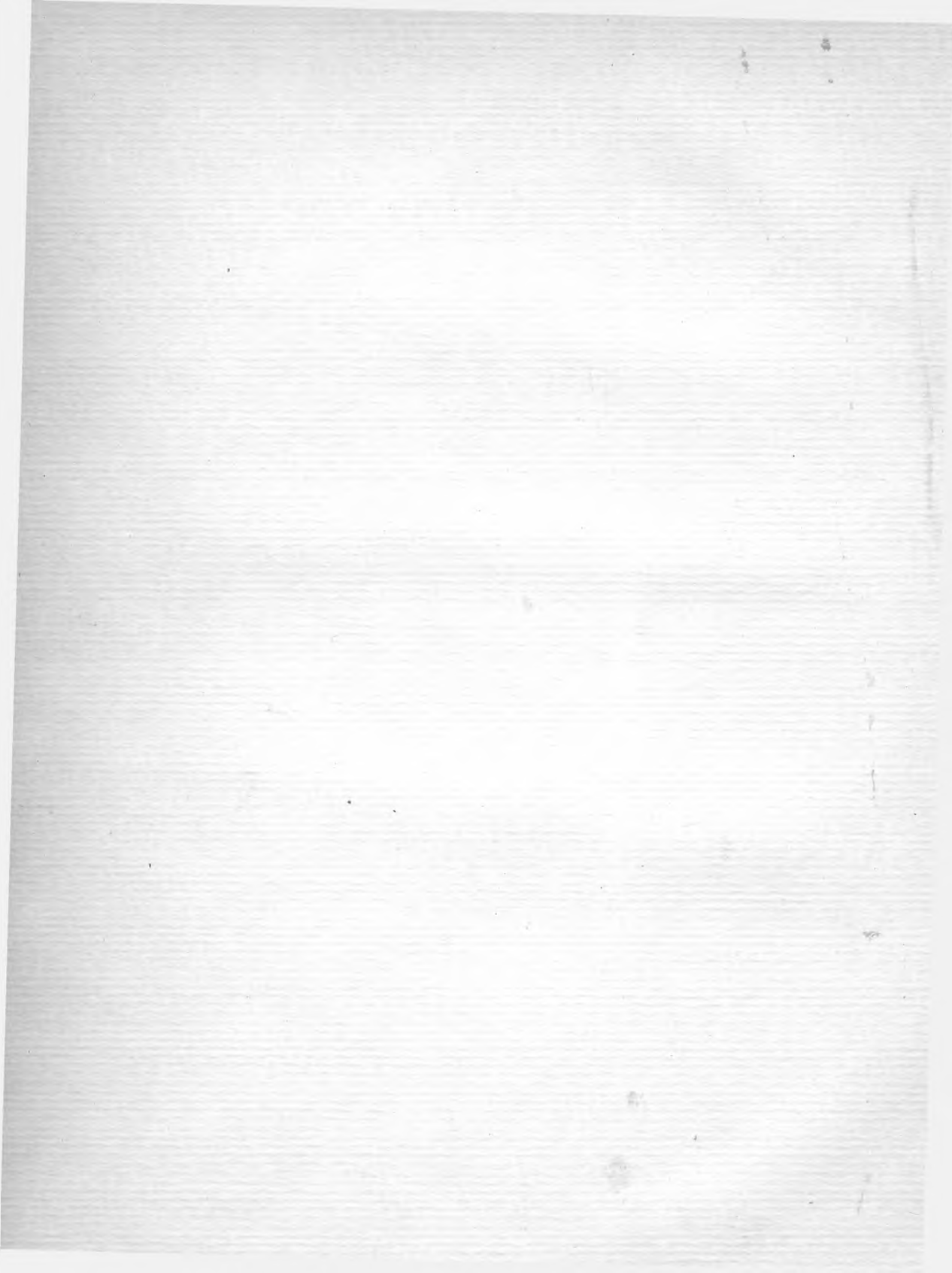
AVEC UN RÉSUMÉ FRANÇAIS

VED

J. W. S. JOHNSON

TH. LINDS EFTERFØLGER
LAURITZ SCHMIEGELOW
KØBENHAVN · MCMXXII

KØBENHAVNSKE
MEDICINSKE SELSKABER

KØBENHAVNSKE MEDICINSKE SELSKABER

FESTSKRIFT

I ANLEDNING AF

MEDICINSK SELSKABS JUBILÆUM

1772—1922

AVEC UN RÉSUMÉ FRANÇAIS

VED

J. W. S. JOHANSSON

TH. LINDS EFTERFØLGER

LAURITZ SCHMIEGELOW

KØBENHAVN · MCMXXII

* 09.6106
Jo 45
R

UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE AF
DET CLASSENSKE FIDEIKOMMIS
OG
DEN GREVELIG HJELMSTJERNE-ROSENCRONESKE FOND

FORTALE

DEN Skildring af de københavnske medicinske Selskabers Historie gennem 150 Aar, der her forelægges Offentligheden, er i alt væsentligt udarbejdet efter de haandskrevne Kilder, der er bevarede i Hovedstadens Arkiver og Biblioteker. For *Det Medicinske Selskab* i København er Tiden efter 1899 bearbejdet efter trykte Kilder, da Arkivet er inkomplet fra dette Aar.

Naar det haandskriftlige Materiale er benyttet i saa stor Udstrækning, at de trykte Kilder har maattet træde noget tilbage, er Aarsagen den, at der i Selskabets Diskussioner jævnligt er ført Klage over, at Beretningerne i den periodiske Presse lød ganske anderledes end Udtalelserne paa Møderne.

Det er mig en kær Pligt at rette en varm Tak til Medicinsk Selskabs Bestyrelse, fordi det overdrog mig det Hverv at udarbejde en Skildring af dets indre Liv i de forløbne 150 Aar. Men det har ikke været let at faa trukket alle Aktstykkernes Perler paa en Snor, selv om denne var dansk Medicins Udvikling i det angivne Tidsrum. Hverken Tid eller Penge vilde tillade at trække denne Snor ud i dens fulde Længde, navnlig da næsten hvert eneste større Fremskridt i Lægekunsten satte sine Spor herhjemme og derfor kunde give Anledning til lange historiske Udviklinger. Disse har jeg betragtet som liggende udenfor min Opgave, der kun har været den at følge Begivenhederne fra Dag til Dag, fra Aar til Aar.

Der vil i en Skildring af denne Art selvfølgelig kunne paavises en Forskel i Anlægget, idet den nyere Tid er behandlet mere refererende end Selskabets Barndom. Her har Hensynet til Personer, Forhold og Tid gjort sig gældende.

At denne Bog overhovedet kan udkomme, skyldes i væsentlig Grad, foruden Medicinsk Selskabs Bestyrelse, Hr. Overkirurg, Dr. *L. Kraft*, der ikke skyede noget Besvær for, støttet af Hr. Prof., Dr. *E. Schmiegelow*, at rejse den fornødne betydelige Sum. Foruden til disse rettes en varm Tak til Hr. Prof., Dr. *Aage Friis* og Hr. Retsformand *J. Koch*, der anviste Midler af de af dem bestyrede Fonds.

Til Slut kun en Tak til de mange, der var mig behjælpelige under mit Arbejde. Takken rettes til Prof., Dr. *Carl Jul. Salomonsen*, Dr. *P. Dorveaux* (Paris) og mange andre, men særlig til Arkivers og Bibliotekers utrættelige Embedsmænd her og i Udlandet. Disses Hjælpsomhed har været hævet over enhver Ros, og den Tak, jeg kan sende dem, er kun ubetydelig i Forhold til hvad de ydede mig.

September 1922.

J. W. S. JOHNSON

MEDICINSKE OG KIRURGISKE
STUDENTERSELSKABER
PAA J. CL. TODES TID

INDLEDNING

HERMANN BOERHAAVE, Lægekunstens Reformator og hele Evropas Læge, var død 1738. Paa hollandsk Grund var der ingen, der kunde løfte Arven efter ham, men hans Tilhørerskare havde ikke for ingenting været international, og den Sæd, han havde saaet, spirede rundt omkring, ikke mindst i Wien under *van Swietens* Ledelse. Ogsaa i Storbritannien toges den kliniske Metode op, navnlig i Edinburg, hvor en Række af Boerhaaves tidligere Elever, bl. a. *Alexander Monro*, *John Rutherford* og *Robert Whytt* reformerede den medicinske Undervisning og bragte den ind i et særligt Spor. Det var ikke Tilfældigheden, som raadede her, for Leiden havde gennem mange Aar været det Sted, hvor de engelske studerende tog hen (1), og Britternes Overvægt indenfor det derværende medicinske Fakultet kan ses af, at der i Løbet af de første 50 Aar var 21 Englændere, 11 Tyskere, 2 Danskere, 2 Fransk-mænd og 1 Italiener, der fulgte Forelæsningerne. (2).

De urolige Tider i Norden havde foranlediget, at kun et lille Antal danske Læger havde været Tilhørere ved de Forelæsninger, hvis Ry gik over den hele Verden. Blot en halv Snes Stykker vides at have været i Leiden i den Boerhaaveske Periode 1701—38, og af disse naaede kun *C. Lodberg-Friis* noget videre frem, idet han blev Professor og Stadsfysikus. Alle de øvrige kom aldrig til at spille nogen større Rolle i dansk Medicin og ingen af dem forstod at omplante den kliniske Metode paa hjemlig Grund (3).

Ganske vist opholdt *I. C. Tode* og *J. H. Schönheyder* sig i Leiden 1765—66 og hørte Forelæsninger af *Gaub*, *van Royen* og andre, men Byen betød ikke meget som Studiested for den Generation, som de hørte til. Man søgte nu til Edinburg og *Tode*, der studerede der sammen med den senere Hofmedikus *L. Clausen*, Landfysikus *J. A. Lafont*, *I. C. Fabricius* og ovennævnte *Schönheyder*, fik netop i Skotlands Hovedstad de Impulser, der skulde føre til at den kliniske Metode ogsaa kom til Anvendelse i Danmark.*)

*) I den ældste Instruks for Fred. Hosp. (aabnet 1757) paalagdes det Overlægen (*C. Jensenius*) som hans »uforbigiengelige Pligt og Skyldighed« mindst en Gang ugentligt at »holde et collegium clinicum« med Demonstration af typiske eller sjældne Tilfælde (se *Fr. Lützhoft*:

Æren for denne store Reform tilkommer Johann Clemens Tode. Paa et Tidspunkt, da ingen hverken i Tyskland eller i Danmark havde tænkt derpaa, udgiver han kliniske Beretninger (4), i Tale og Skrift ivrer han for Metoden og allerede 1775 udgiver han det mærkelige lille Skrift *Adversaria clinica* med de to Kapitler »om de kliniske Øvelser« og »Forskrifter for Klinikere«, en nu ganske glemt Milepæl i den danske medicinske Litteratur.

Hvorledes den Todeske Undervisning formede sig, faar man intet Steds direkte Oplysninger om, men i et Par mindre Artikler skildrer han, hvorledes Undervisningen i Skotland gik for sig. Ogsaa der var der et internationalt Præg over det hele, og læser man Beretningen om, hvad der foregik, føler man, at det er Ungdommens Minder, der strømmer ind paa Forfatteren og hans udpræget personlige Stil faar en Varme, den kun sjældent har; de spøgefulde eller satiriske Vendinger laa nu en Gang bedst for ham.

Undervisningen i Edinburg har hvilet paa et rent personligt Forhold mellem Lærer og Elev: »De lægge altid Mærke til hver Tilhører især, opmuntre den, som gaar heldig frem, driver den seene og griber den matte under Armene. De bede bestandigen, at enhver, som ikke fuldkommen har fattet deres Meening, eller tvivler om een eller anden Sætnings Rigtighed vil komme til dem i deres Huus, og hente den nærmere Forklaring, den tydeligere Overbeviisning, som han ønsker. Og for desvissere at bevæge dertil de Undseelige og de Blye, bede de dem fra Tiid til Tiid paa en liden Souper, i et Selskab af *fine young Ladies* og *an old scotch tune* og förend Gjæsterne komme til Bords, beværtede de dem i deres Studerestue med den sande Sindsvederqvægelse for Læger, med de brugbareste Kundskaber og de gavnligste praktiske Bemærkninger« (5).

Selv om Tode ofrer sine Lærere — navnlig *Cullen* — mange Lovord, har han dog ogsaa Øjet aabent for Gensidigheden i Forholdet mellem Læreren og Eleven. Og netop dette bringer ham ind paa den Tanke at oprette et Selskab, i hvilket Læreren kunde mødes med sine Elever og drøfte de *i Byen* observerede Tilfælde. Tode havde jo ingen Hospitalsafdeling til sin Raadig-

Nogle medicinske Prioritetsspørgsmaal særligt vedrørende Skarlagensfeberens Klinik. Bibl. f. L. 1919 p. 507. Noten 2). Om dette er overholdt vides ikke. I Universitetetsfundatsen af 1788 paabydes det Professorerne, at give Anledning til den medicinske Praksis og Øvelse deri ved de offentlige Anstalter, som dertil ere indrettede. En retlig Forbindelse med disse Anstalter, som kunde sikre Muligheden af denne Forskrifts Opfyldelse forelaa imidlertid kun i Henseende til Fødselstiftelsen, men forøvrigt lod man sig nøje med den faktiske Mulighed for en klinisk Undervisning, der var en Følge af at Fakultetets Professorer tillige var Overlæger ved Hospitalerne, indtil endelig i 1837 Spørgsmaalet om den retlige Forbindelse med Fred. Hosp. sattes paa Dagsordenen. Efter gentagne Drøftelser blev Resultatet, at det ved kgl. Resolution af 3. April 1840 blev gjort Overlægerne ved Fred. Hosp. til en Pligt at holde kliniske Forelæsninger for de studerende. (*Fr. Gredsted: Det kgl. Frederiks Hosp.* 1757—1907. Kbhvn. 1907 p. 194). Sammenlign iøvrigt de fyldige Oplysninger om dansk Klinik i *C. J. Salomonsen: Smaaarbejder*, Kbhvn. 1917 p. 153—156.

hed, men virkede i det mindste delvis som Fattiglæge og lod — som alle Kirurger paa den Tid — en Del af sin Praksis udføre af sine Elever (6).

Dette Selskab traadte ud i Livet 1771, efter at Tode var begyndt selv at holde Forelæsninger. Aaret efter kom *det medicinske Selskab* i Stand og lidt efter lidt oprettedes flere Sammenslutninger af lignende Art. Om dem vil de efterfølgende Blade tale, idet der først skal berettes om de Selskaber, der var bestemte for de studerende.

I.

DET KIRURGISKE PRIVATSELSKAB

1771—1783

ET lille Skrift, hvis Forfatter ikke navngiver sig, men som bærer Titelen: *Geschichte und Versuche einer chirurgischen Privatgesellschaft zu Kopenhagen, 1774*, (7) giver udførlig Beretning om dette Selskabs Stiftelse. Bogen, der dels indeholder en anonym Indledning, dels 17 medicinsk-kirurgiske Observationer og en lille Efterskrift, omtaler paa sit Titelblad Foreningen som et kirurgisk Privatselskab, men nævner senere det officielle Navn: *Die chirurgische Gesellschaft zu Kopenhagen*. Navnene synes at have været brugt i Flæng for denne den første medicinske Sammenslutning i Danmark, vel at mærke i nyere Tid, ti under *Thomas Bartholins* Ledelse holdt et *Collegium anatomicum* Disputationer i Aarene 1649—51. Disse blev trykt og af 18 er 16 bevaret endnu, men om Kollegiet selv ved man foreløbig intet. Hvorvidt det kirurgiske Privatselskab har haft en Forgænger i den Forening, som noget før 1771 dannedes af *v. Berger, Kratzenstein, Berger, Wohler, Hennings, Jensenius* og *Schönheyder*, er usikkert. Der vides intet som helst om denne Sammenslutning, som aldrig udgav noget i Trykken (8).

Forfatteren af det lille Skrift om det kirurgiske Privatselskab træder intet Steds direkte frem, men han omtaler sig selv som »ein Arzt, der auf königlichen Kosten unter andern auch zu Edinburg studiert hat«. Dette sammenholdt med forskellige andre Antydninger, gør det absolut sikkert, at Selskabets Stifter har været *Johann Clemens Tode*, hvad han ogsaa langt senere indrømmer andetsteds (9).

I Indledningen fortælles om Aarsagen til at Selskabet blev stiftet. Den var den ganske simple, at der var kommet saa mange Tilhørere til Forelæsningerne for Kirurgerne, at Undervisningen led derunder og at der maatte gøres noget, for at Eleverne kunde tilegne sig Stoffet. Det, som Selskabet fremtidig vilde byde paa, var altsaa egentlig tænkt som et Supplement til

Undervisningen. At denne led af Mangler, saa Tode klart, og han stiftede sit Selskab netop 1771, det Aar, da *C. J. Berger*, i hvis Hænder Docenturen i Kirurgi laa, blev fritaget for at holde Forelæsninger. Aaret efter var Berger inddraget i den Struenseeske Affære og Faget blev slet ikke doceret. En stor og fortrinlig Kirurg havde man nok i *Heinrich Callisen*, der blev Dr. med. 1772, men som først det følgende Aar udnævntes til Professor chirurgiæ og var i Funktion til 1794, da der atter indtraadte et Interregnum, der varede i fire Aar. 1798 begyndte nemlig *Sylvester Saxtorph* at docere Operation paa »Menneskeaadseleler«, følgende Callisens Haandbog (10).

Om Tode har haft nogen Forudfølelse af den Usikkerhed, der vilde komme efter 1771, kan man naturligvis ikke vide, men der var i alt Fald god Plads for et Supplement til Undervisningen. Det har ogsaa nok været føleligt for de studerende, at man levede i en Overgangstid, inden at Kirurgi og Medicin blev ligestillede ved Universitetet. Der findes endda en Udtalelse netop fra den Tid, der tilfulde viser den tilstedeværende Usikkerhed og ligesom varsler den nye Tid, der snart skulde komme. *Rudolph Buchhave* (1737—1796), en noget stridbar og bidsk Bornholmer, der i fem Aar havde været Prosektor ved det anatomiske Teater og som senere blev Dr. med. — han kendte altsaa baade Kirurgernes og Lægernes Lejr — skriver (11): »De medicinske Videnskaber, som i en lang Tiid forhen have ligesom ligget i Dvale ved vores Universitet i Kiøbenhavn, da Lærerne i Lægekunsten, jeg veed ikke enten af Magelighed, eller formedelst andre Forretningers Mængde neppe gave de Læsende saa megen Underviisning, at disse med en maadelig Indsigt omsider lykkelig og uden Skamme kunde udøve Lægekunsten, ere nu ved vore Höystpriselige Kongers Allernaadigste Omhue vel bragte dertil, at en Studerende kan ved at høre de Forelæsninger, som holdes, naar egen Læsning og Flittighed kommer dertil, bringe sine Studeringer til Fuldkommenhed, uden af Nødvendighed enten at sætte egne Midler til ved udenlands Reyser, eller at trygle sig Reysepenge til af Professorerne, som alle tiider have holdt for en uryggelig Regel: At være sig selv nærmest.«

Manglerne har altsaa været velkendte, men om man har gjort noget virkeligt Forsøg paa at afhjælpe dem, er vist tvivlsomt. En Mulighed er der, idet Manuskriptet *Thotts Samling No. 726 a*, 4° tyder paa, at der fra et kirurgisk Selskabs Side er gjort Anstrængelser for at indføre en *teoretisk Undervisning ved Siden af den rent praktiske*. Haandskriftets Titel er *Collegium Chirurgicum practicum et theoreticum* og det er skrevet paa Tysk, men er maaske af dansk Oprindelse. Dateret er det ikke, og der kan sikkert rejses Tvivl om det hører ind under den Tid, der behandles her. Nogle anse det for tidligere, andre for senere (12).

Da der desværre ikke findes noget Middel til nærmere at bestemme Haandskriftet, skal Fortalen anføres. Selv om den maaske er skrevet længe før Todes Tid, illustrerer den dog godt det lige sagte:

In Ansehung das an vielen orten die Chyurgia Publiqvemnt denen Liebhabern und Lehrbegierigen und *peteon sequens* den gemeinen besten zu nutze gelehret und dociret wird, als in franckereich zum wenigsten alle Jahr ein mahl die gantze *Chyurgia* mit denen dazu gehörigen Theilen Remonstriren und dadurch auch vor sehr geschulte *Chyurgij* passieren selbe Kunst zimlich hoch gebracht haben, wie auch dergleichen *Collegiæ Chyurgiæ* in andern Ländern mehr gehalten werden, wo von die Jugendt und gemeines wesen grossen nützet merket, also hat auch ein *Chyurgische Societæt* hiesiges rats beschlossen und für gut befunden andern Nationen in dieser so berühmliche Unternehmung nach zu folgen. In sonderheit da wir bey unsern Examine vermercket, das sich zwar viele subjecta zu annehmung der Regimenten umb Administrirung der Chyurgye in den Städten dieses Reichs Præsentiren, die aber zum Theil in ihren wissenschaften und Connoscence der Chyurgie noch wenig avanciret, welches woll meistens daher kömpt, das die Jugendt nicht Gelegenheit hat durch öffentliche unterrichtungen zur wissenschaftt den dinge zu gelangen welche doch einen rechtschaffenen Chyurgo zu wissen höchst nöhtig seyen, und ob man woll durch Lesung guther Bücher zu vielen und guten wissenschaften gelangen kan, so wird doch ins gemein durch eine guhte Manuduction und Anführung viel grössere nützen geschaffet und kann dadurch in Lesung guhter Bücher mehr unterrichtet geschöpffet werden, wie auch denen Candidatis in unsern Examine den weg bahnen und so woll das landt als auch die königl. Armée hierführo mit bessern Subjectis möge versehen werden, haben wir also vor guth befunden die Chirurgie so woll Theoretice alss Practice mit dazu gehörigen Instrumenten, Medicamenten und Pandages, wie auch bey Gelegenheit die Anatomie deutlich und klar öffentlich zu unterweysen wo bey wir selbst den nutzen haben, das wir das yeniege was wir geleren wieder hohlen, das vergessene uns erinnern, Ursach und Gelegenheit finden vielen Sachen besser nach zu denken und das was noch in der Chirurgy manqviret nach zu forschen undt ans Licht zu bringen und so mit ein helligen Fleiss nahe und nahe zu Excoliren und zu perfectionieren. Und weil ich alss ein geringes Mitgliedt der chyurgischen Societæt von meinen wehrten und hoch zu Ehrenden herren Collegen ernennet worden den Anfang dieses öffentlichen unterweisung zu machen, alss will in Nahmen Gottes dazu schreiten und mich nicht lange umb vergeblich auffhalten, in Erweisung des Alters oder Vortrefflichkeit dieser edlen wissenschaft weit nicht sehen kan das die Liebhaber der Chyurgie einigen nutzen davon haben können, will also nur mit 3 Worten zeigen was das wort Chyurgie sey, und worin die Chyurgischen Wissenschaften bestehen.

Desværre er Haandskriftet ufuldendt; man faar ikke at vide hvem Forfatteren er, heller ikke om Undervisningen virkelig kom i Stand, langt mindre endnu hvad det er for et Selskab, der er Tale om og som Forfatteren var Medlem af.

Forbilledet for det kirurgiske Privatselskab var det 1739 i Edinburg stiftede *Medical Society*, men der var dog den Forskel paa dem, at Tode's Selskab kun optog Kirurger, medens det skotske ogsaa havde Læger til Medlem. Paa Forslag af Tode stiftedes Selskabet den 3. Juli 1771 og han valgtes selv til Formand og var i Funktion indtil *Heinrich Callisen* 1774 stilledes ved hans Side som Medforstander (13) og derfor kom til at drage sin Del af Læset.

Da Selskabet blev stiftet, var der 8 Medlemmer, men Idéen slog an og to Aar senere var man naaet til 41. Selskabet virkede som en Diskussionsklub og hvert Medlem skulde efter Tur fremlægge et af ham selv observeret Tilfælde, som derefter blev drøftet og bedømt af de øvrige Tilhørere. Det første Møde afholdtes den 31. Juli 1771 hos Tode, der havde stillet et Værelse til Disposition (14). Af et lille Selskab at være havde man en temmelig stor Stab af Embedsmænd. *Formanden* var vel nok den, der ledede det hele, men ved Møderne spillede han dog kun en mindre Rolle, idet Præsidiet under Diskussionerne førtes af den ældste. En *Kvæstor* havde Ansvar for de økonomiske Forhold, og hans Stilling var ingen *Sinecure*, idet Aarskontingentet, en Rigsdaler, opkrævedes i ugentlige Afdrag. Desuden havde man et System af Mulkter, som ramte dem, der blev borte fra Møderne. Det var kun smaa Beløb, det drejede sig om, og kun i et Tilfælde kunde man svinge sig op til større Højder, nemlig naar en tidligere refuseret Person atter søgte om Optagelse; i saa Tilfælde maatte han godtgøre sine videnskabelige Kvalifikationer ved straks at forsvare en Afhandling og desuden betale en Dukat.

Foruden Aarskontingentet betaltes en lille Sum til et *Bibliotek*, som man søgte at faa oprettet og for hvilket der var ansat en Bibliotekar. Bogsamlingen var baseret paa Hjemlaan efter de Regler, som man anvendte i Edinburg. Oktavbind maatte beholdes i otte Dage, men Kvarterne i fjorten. Straffen for Overskridelse af disse Tidsfrister var sat til en Groschen. Man naaede forholdsvis hurtigt at faa samlet de første hundrede Bind, blandt hvilke fandtes Beretningerne fra *Académie de Chirurgie* og *Académie des Sciences*

i Paris, samt Publikationer fra Kollegierne og de medicinske Selskaber i London og Edinburg. Blandt Bøgerne nævnes ogsaa *van Swietens* Kommentarer til Boerhaaves Aphorismer, den staar endda først paa Listen, men denne omtaler ogsaa andre af Lægekunstens store Navne (*Haller, Tissot, Monro, Pott, Sénac, Plenck* og *Acrel*); flere af disse var Elever af den store Hollænder. Desuden var der Skrifter af mange, hvis Navne nu kun er lidet kendte. Tidsskrifter lagde man mindre Vægt paa — kun faa havde et videnskabeligt Tilsnit — men *Vogel* og *Richters* Bibliotek ejede man dog. Haand- og Lærebøger, der skønnedes uundværlige og som ikke oversteg Medlemmernes pekuniære Evne, anskaffede man ikke. 1782 var man naaet til at have 250 Bind.

En *Censor* passede paa, at Medlemspligterne overholdtes. Væsentligst var det vel at indsende de Afhandlinger, der skulde diskuteres, i tre Eksemplarer, for at disse kunde circulere til Afskrift, inden Diskussionen fandt Sted. Paa det følgende Møde oplæstes Skriftet af den, der præsiderede (den ældste), og derefter fulgte Kritiken, idet der var udnævnt en stedsevarende Opposition paa fem Medlemmer; Forfatteren støttedes til Gengæld af en permanent Medforsvarer, der var valgt blandt de dygtigste i Selskabet. Det gik efter Tur at indlevere Afhandlinger og disse skulde være skrevne paa Tysk og ikke over et halvt Ark store. At Tysk benyttedes som officielt Sprog skyldes — som det udtrykkelig siges — ikke nogen Foragt for Modersmaalet, men var fremtvunget ved, at nitten af tyve Medlemmer var Tyskere. En Del af Medlemmerne har dog benyttet Dansk og Tysk i Flæng, hvis man tør tro deres litterære Produktion. For flere af dem findes Skrifter bevarede paa begge Sprog (f. Eks. *Eltrup, Brostrup*).

Sekretæren førte en Forhandlingsprotokol, og en Medhjælper, der var i Besiddelse af »eine geschwinde Hand« var sidestillet ham og skulde nedskrive Diskussionerne.

Det fremgaar af Selskabets Love, at man satte stor Pris paa at Afhandlingerne var ordentligt udarbejdede, ogsaa rent stilistisk set. Selvfølgelig lagde man ogsaa Vægt paa det medicinske Indhold og tre Gange aarligt udsatte man *Præmier* for noget større Skrifter, der skulde udarbejdes i Løbet af 14 Dage. Præmierne var tre, en til en Rigsdalers Værdi, to til en halv og disse Penge skulde benyttes til Indkøb af Bøger efter den præmieredes eget Valg. Selskabet lod Værkerne indbinde og forsynede dem med en passende Indskrift, inden de højtideligt overleveredes den kommende Ejermand.

Det første Arbejde, der præmieredes, var forfattet af den senere Provinzialkirurg i Trondhjem *Henrik Frederik Friese* (15). Det handlede om Kateterets Brug og den valgte Præmie bestod af *Acrels Observationer*. Den Op-gave, der udsattes anden Gang, lød: *Bestimmung des Trepanirens in Ansehung der Fülle und des Ortes am Schädel* og den besvaredes af *Frederik Christian*

Winslów (16), den senere Overkirurg ved Frederiks Hospital. Han vandt Præmien og valgte *Whytt: Nervesygdomme*.

Da den tredje Prisopgave stilledes, tog man Hensyn til den udenrigspolitiske Situation. Det truede med Krig mellem England og Nordamerika og førstnævnte Land var begyndt at sikre sig Herredømmet over Havene. Fragtfarten, navnlig paa Middelhavet, var paa danske Hænder og England lagde Skibene enhver tænkelig Hindring i Vejen. Muligheden for at blive inddraget i Krigen var ikke udelukket, og Selskabet udsatte derfor to Præmier for den knappest, men mest udtømmende Afhandling om Skudskaar. Den præmierede Besvarelse var skrevet af *Wilhelm Jacob Einfeld* (17), der, efter Ønske, fik *Hallers Begyndelsesgrundene i Physiologien*.

Den anden Halvdel af Todes lille Bog bærer Titelen: *Erstlinge der chirurgischen Gesellschaft zu Kopenhagen* og viser hvorledes de Foredrag var, som de unge Kirurger holdt. De er alle af klinisk Art, hvad vi vilde kalde Kasuistik, neppe meget overlegne, men en og anden Gang ret dygtigt gjorde. Sjældent er der rene Naiviteter derimellem, som f. Eks. en Observation af en »onanistisk Engbrystighed«, et Tilfælde af langvarig Hoste, som Hr. *Feldmann* (18) fik kureret ved at dilatere Patientens Phimosi. Nu smiler man ad en saadan Observation og glemmer, at man for ikke mange Aar siden kauteriserede Øreflippen ved Ischias.

Flere af Selskabets Medlemmer kom til at tilhøre den danske Lægestands Elite, og det er neppe for dristigt at sige, at det kirurgiske Privatselskab har haft stor Betydning for mange af de unge. *F. C. Winslów*, den senere Overkirurg ved Frederiks Hospital, døde 1811 som Hofkirurg og Etatsraad, *J. Capito* (19) blev Dr. med. 1776 og Læge ved Vartov og Opfostringshuset; *H. F. Friese* var 1790—1802 Provinsialkirurg i Trondhjem og *I. H. L. Drebing* (20) fyldte paa udmærket Maade sin Plads som Distriktskirurg i Holstebro. En Del af Medlemmerne blev senere optaget i de andre af Tode stiftede medicinske Selskaber. Todes lille Bog giver en Medlemsfortegnelse, der har den Ejendommelighed, at *Vilhelm Joseph Ferdinand Muth* (21), der blev Regimentskirurg 1804, ikke er medtaget, skønt han i »Erstlinge« meddeler et Tilfælde af aaben *canalis arteriosus*, fundet ved Sektion og skønt han var et af de meget faa danske Medlemmer. En stor Del af Listens øvrige Navne kendes ikke mere i dansk Personalhistorie; mange af Tyskerne tog nemlig aldrig deres Eksamen her i Landet, men vendte inden Studiets Afslutning

hjem til deres Fædreland. Desuagtet trivedes Selskabet godt og inden dets fjerde Fødselsdag var fejret, var Medlemstallet naaet op over det første Halvt-hundrede.

Callisens Valg til Medbestyrer 1774 betød i flere Henseender en Fornyelse af Selskabet. Han blev modtaget med en ikke ubetydelig Sympati. Tode udtalte sig gentagne Gange med Anerkendelse om ham og mindedes ogsaa senere den Harmoni, i hvilken de to Formænd havde samarbejdet (22). Valget skete enstemmigt og Callisen satte til Gengæld ikke lidt ind paa at forbedre Selskabets indre og ydre Kaar. Han skaffede det saaledes en ny Mødesal, som smykkedes med Billeder af *Simon Crüger*, Generaldirektøren for Kirurgien og af *Wohlert*, den tidligere Hofkirurg. Man anskaffede tillige de »benöhtigten Geräthe«, hvorved vel maa forstaas lidt Inventar og ofrede ikke mindre end 120 Rigsdaler paa det nye Hjem (23).

Med enstemmig Tilslutning gennemførtes forskellige Lovændringer, og for første Gang kom de gældende Bestemmelser til at foreligge trykt. Flere af Ændringerne var af ret indgribende Natur. Lovene udkom 1774 hos Thiele og hed *Regeln der chirurgischen Societät zu Kopenhagen*, so wie selbige am zwanzigsten April 1774 von allen gegenwärtigen Mitgliedern derselben einmüthig festgesetzt und unterzeichnet worden. Titelen viser, at man nu stræbte højere end før. Man havde skiftet Navn, men til Trods for at Lovenes § 1 lød: *Die Gesellschaft führet den Namen der Kopenhagener chirurgischen Societät* benytter Tode dog stadig det gamle Navn, det chirurgiske Privatselskab, naar han omtaler det i sine Tidsskrifter.

Samtidig tog man et Segl i Brug; det bar Citat af Hippokrates — *consensus unus, conspiratio una* — indenfor en staaende Oval og havde Omskriften *Kopenhagener chirurgische Societät 1771*. Det hele meget nøgternt og enkelt, som Tiden var.

Det fremgaar tydeligt af Lovene, at man følte sig. Beretningerne om Møderne fortæller da ogsaa, at Prof. *Saxtorph* (24), Dr. *de Meza* (25) og Hofkirurg *Nielsen* (26) jævnlig overværede Forhandlingerne og at man flere Gange havde nydt den Ære at se Admiralitetsmedikus *Aaskou* (27) og Regimentsfeltskærerne *Sedowsky*, *Hummel* og *Schmidt* (28) hos sig som Gæster. Forøvrigt synes Selskabet gæstfrit at have aabnet Dørene for hvem, der vilde overvære Møderne. At Boghandler *Rothe* kom en Gang, var rimeligt, da han var Selskabets Forlægger og i December 1774 havde skænket 20 Rigsdaler at anvende som Præmier (29), men en Urtekræmmer *Casse* noteres ogsaa som Gæst, desuden Notarius publicus, *Smith*, forskellige Købmænd, deriblandt Silke- og Klædekræmmer *Vette*, Prokurator *Böje*, Kontrollør *Quist*, Botanikus *Vahl*, Klokker *Haaber*, Bogholder *Jørgensen* og en Mængde Officerer, deriblandt Løjtnant *von Bülow*. Et stolt Øjeblik oplevede man, da Reservekirurg *Wallenstein* fra Wien tilbragte en Aften sammen med de nordiske Kolleger (30).

Tilgangen af Medlemmer var stadig betydelig, men til Gengæld havde man ogsaa maatte bortvise nogle, der ikke vilde holde sig Loven efterrettelig.

Hvorvidt Kirurgerne den Gang var et stridbart Folkefærd er naturligvis vanskeligt at afgøre. Men man faar en Mistanke derom, naar man ser, at Selskabet i de nye Love maa indføre en hel ny Embedsmand, en *Decan*, hvis væsentligste Opgave var at holde Orden. Mistanken forøges, naar man læser de Lovbestemmelser, der vedrører de ordinære »anwesende« Medlemmer, d. v. s. dem, der boede i Hovedstaden. For det første var de forpligtede til at være til Stede ved Møderne, dernæst skulde de komme lidt før det fastsatte Klokkeslet og de maatte under ingen Betingelse gaa før Mødet var forbi. Der er en Lovbestemmelse om, at de ikke maatte sidde og snakke sammen under Foredraget eller opføre sig uanstændigt. At den Kritik, der kunde blive Foredragsholderen til Del, kunde være nærgaaende ses af, at § 10 udsiger: *Keiner muss abwesend von der Gesellschaft oder von einem Mitgliede, als Mitgliede übel reden*, en Paragraf, der sikkert er bleven bragt i Anvendelse noget senere, da Kritiken af den præsiderende var temmelig grov.

Til disse Medlemmer kunde man ikke stille store Fordringer pekuniært set, de betalte 2 Skilling lybsk ugentlig og de indsendte Afhandlinger efter Tur.

De ordinære, fraværende Medlemmer (der boede i Provinsen) indsendte kun en Afhandling en Gang aarligt. For dem gjaldt den kuriøse Bestemmelse, at de, hvis de meldte sig ud og atter vilde træde ind igen, skulde betale Halvdelen af det til enhver Tid gældende, ugentlige Kontingent for den Tid, de ikke havde været i Selskabet.

De korresponderende Medlemmer var ogsaa delte i to Slags, dels ordinære (udenfor Hovedstaden) og dels visse Kirurger, der blev indvalgte. De skulde en Gang aarlig sende deres Afhandling ind, men den forsvarede af Senior eller af Dekanen, ikke af dem selv. Kom de til Stede ved Møderne, betragtedes de som Gæster, og en Del af dem dannede en særlig Elite, nemlig dem, der sad inde med de store, ansete Embeder eller maaske endog hørte til Rangklasserne, eller var Amtskirurger i København eller de store Provinsbyer. Naar Selskabet havde autoriseret dem, kunde de optages som overordentlige Medlemmer.

Embedsmændene var iøvrigt de samme som i de oprindelige Love, men med de nye indførtes et *consilium*, som man ikke tidligere havde haft. Dette dannedes af Embedsmændene tilsammen, og de behandlede alle Selskabets indre Anliggender. Konsiliets Medlemmer havde Tilladelse til som Gæst ved Møderne at medtage en Embedslæge eller en Kirurg, og disse Gæster anvistes der Plads blandt Honoratiores. Hvert Medlem havde sin faste Siddeplads ved Møderne og maatte ikke sidde andet Steds. Gæsterne fik anvist Plads paa de forreste Stolerækker. Embedsmændene kunde ogsaa medtage deres Lærlinge; disse kom til at sidde bag Opponenterne, øjensynligt for at

de kunde høre bedre — og vel ogsaa for at man kunde holde et Øje med dem.

En overmaade mærkelig Bestemmelse findes i Lovenes § 19, nemlig, at Foredragene kunde have baade kirurgisk og medicinsk Indhold. Om dette skyldtes, at man var klar over at en skarp Grænse mellem de to Discipliner ikke kunde overholdes, kan naturligvis ikke fastslaaes nu, men mange af de tidligere holdte Foredrag havde været af medicinsk Art. Maaske har man ogsaa truffet Bestemmelsen med Henblik paa den af *C. J. Berger* udarbejdede og af Struensee tiltraadte Medicinalordning af 1771 (31), som Tode ogsaa var Medunderskriver af og som paa alle Omraader søgte at nærme Kirurger og Medicinere til hinanden. Bestemmelsen synes at være indført af Tode, der 1775 begyndte at holde patologiske og terapeutiske Forelæsninger, efter at han var bleven Professor designatus, og hans Forgænger *Kratzenstein* midlertidigt var hørt op.

Desværre foreligger der intetstomhelst til Belysning af Selskabets indre Liv. Nogle Vanskeligheder maa man have haft, ellers var vel Mulktsystemet i de nye Love ikke blevet udvidet. Grove var Mulkterne ikke. Kom man forsent, fik man to Skilling lybsk i Bøde, men var Synderen en af Opponenterne, kom han af med 4 Skilling. Hvad var da rimeligere, end at man afkrævede Defendenten 8 Skilling, hvis det utrolige skete, at han udeblev?

De to Formænd fik til Opgave skiftevis at være Forfatterne til Hjælp under Disputationerne, otte Dage senere bedømte de offentlig Afhandlingen og de Indvendinger, der var fremsatte mod den. Det fandt ganske vist ogsaa Sted i det medicinske Øvelsesselskab (se senere), men det fremhæves stærkt, at denne lidt langsomme Forretningsgang havde vist sig god i praktisk Henseende, idet det hos Kirurgerne drejede sig om *kliniske og kirurgiske Iagttagelser*, efter al Sandsynlighed første Gang der her i Landet tales om den kliniske Methode som værende i Brug.

Under Callisens Forsæde holdtes det første Møde i det nye Lokale den 20. April 1774. Uden nogen egentlig Fest formede det hele sig lidt højtideligere end ellers og Diskussionen førtes i mere akademisk Form end før. *Sibbern* (32) holdt Foredrag om Nyttens af Purganser ved Brystbetændelse, altsaa egentlig et rent medicinsk Foredrag, omend de udrensende Midler ogsaa anvendtes, endda i høj Grad, af Kirurgerne.

Paa Forhaand vilde man tro, at de gode Forhold, man nu levede under og den tilfredsstillende økonomiske Stilling, man havde naaet, vilde have skaffet Selskabet en behagelig Tilværelse og en lys Fremtid, men det skulde gaa anderledes (33). Midt i Juli Maaned 1774 begyndte »eine gewisse Cabale«, som truede med at ødelægge det hele. Hvad der egentlig er sket, kan vist neppe oplyses nu, men det var noget, der i Følge Tode truede med at tilintetgøre alle Bestyrelsens gode Forsætter, standse Tilgangen af Medlemmer og at ødelægge den Nytte, som Diskussionerne kunde gøre. Oppositionen var

rettet mod Tode og hans Venner, som man vilde have fjærnet fra Selskabet og der har øjensynligt været ført en bitter Strid, for Tode siger, at det kom til en Krise, der afsluttedes med en Udtømmelse *per inferiora*. Sagen forelagdes en Generalforsamling og man stemte de utilfredse ud. Sindene faldt derefter til Ro, og alle søgte nu at handle efter Valgsproget *consensus unus, conspiratio una*.

For saa vidt var alting godt, men Striden havde medført, at Tode nu saa med andre Øjne paa Selskabet end før, om end han fuldt ud opfyldte sine Formandspligter. Kærligheden til det var svalet af, han refererede ikke Møderne mere og han giver kun en kort, næsten statistisk Oversigt over Begivenhederne i Selskabets sidste Leveaar (34). Alligevel har hans Aand dog gennemsyret det hele, det har vel ogsaa været vanskeligt at forny den en Gang indarbejdede Forretningsgang.

En Anelse om hvorledes denne har været, kan man faa af den i det kongelige Bibliotek under Nummer *Ny kongelig Samling 90 a. b.*, 2° bevarede *Copiebog for chirurgisk-medicinsk Selskab*. Den indeholder en Række Foredrag afholdte af forskellige Kirurger, der saa godt som alle vides at have været Medlemmer af det kirurgiske Disputerselskab. Da der nu ikke kendes noget kirurgisk-medicinsk Selskab og da det kirurgiske Privatselskab i sine senere Aar ogsaa optog Medicinere, er det antageligt, at Protokollen hører dette sidste Selskab til. Men hvorledes det nærmere forholder sig med denne Kopibog, er ikke til at sige, da Tode overhovedet ikke omtaler de i den nævnte Foredrag og Bogen selv ikke giver en eneste Oplysning om hvorvidt disse Foredrag nogensinde er blevet drøftede eller offentliggjorte.

Mærkeligt er det ogsaa, at de indførte Foredrag ofte mangler Datering, at de ikke staar i Rækkefølge i Henseende til Tid, at Teksten fuldstændig mangler til et af dem, hvis Titel dog er anført, samt at flere mangler Foredragsholderens Navn. De Foredrag, der findes, er nedskrevne af Forfatterne, det viser Haandskrifterne.

Er der saaledes trods alt en ikke ringe Usikkerhed overfor denne Kopibogs Stilling mellem de her benyttede Aktstykker, giver den dog et godt Indblik i, hvorledes Mødeaftenerne er forløbne i et Todesk Selskab. En vis Gemytlighed har hersket, selv om Generaldirektøren for Kirurgien *Hennings* (35) har ført Ærespræsidiets, saaledes som det skete flere Gange, bl. a. ved det første Møde i Efteraarssæsonen, 8. August 1774, umiddelbart efter at den store Strid i det kirurgiske Selskab var udkæmpet. Ikke mindst Titlerne paa Foredragene viser den Todeske Aand, men ogsaa inde i Teksterne genfindes den. Er der ikke Plads for et lille Smil, naar *W. F. Muth* fortæller om hvorledes han i Oktober 1776 blev kaldet til en 20-aarig, »saakaldt Jomfru«, han skriver udtrykkelig saaledes, fordi hun — efter egen Meddelelse — »allbereit« havde sat to Børn i Verden. Det er vel ogsaa Todes Skik, som følges, naar man sætter et Motto over det, man har at meddele. *Pflugs*

(36) Observation af en rasende Mand indledes saaledes med et Citat af Vergil (37)

In furias ignemque ruunt

og den 34. Observation om den periodiske nervøse Sygdom har som Motto et langt Citat af den mest moderne Bog paa den Tid, Hallers Indledning til Physiologien.

C. F. Wohler (38) kan ikke nøjes med mindre end et lille Vers, hvis første Linje hentyder til de berømte mousserende Vine fra den lille By Ai i Nærheden af Rheims:

Du vin d'Ai la mousse pétillante
 et du tokai la liqueur jaunissante
 en chatouillant les fibres des cerveaux
 portent un feu qui s'exhale en bon mots.

d. V.

Ogsaa I. S. Thal (39) optræder med Smil paa Læben og fortæller verificerede Anekdoter, naar han meddeler om de Peberkorn, der forvoldte Døden hos en Patient med 3-Dages-Feber (43. Observation):

Ein Bauer machte sich vom Fieber
 mit Brandewein und Pfeffer glücklich frey.
 Ein junger Doctor lachte darüber
 und sprach, dass das unmöglich sey.
 Da sagte jener der genesen
 An dieser ligt mir nicht ein Haar
 Obs möglich oder nicht gewesen
 Genug für mich: es ist doch wahr.

Selskabet har neppe hørt til de kedelige; man har drøftet alle mulige Emner fra de mest dagligdags medicinske til komplicerede kirurgiske Tilfælde. Det fremgaar imidlertid tydelig af hvad Tode meddeler om Diskussionerne, at nogen egentlig klinisk Undervisning i den oprindelige Boerhaaveske Form har der ikke været Tale om. Det er stadig Tilfælde fra Praksis ude i Byen, som det drejer sig om — Tode var jo ikke Hospitalslæge og hans *Klinische Berichte* drejer sig om hans Patienter i Fattigdistrikterne i den indre By — og *en Methodik var langt fra uddannet*; selv om man observerede Patienterne, undersøgte man dem dog kun i ringe Grad, navnlig naar det ikke drejede sig om Læsioner. Man forfulgte derimod i høj Grad terapeutiske Formaal, ikke blot fordi det jo nu en Gang er Lægens Maal at helbrede, men ogsaa udfra — ofte ret uklare — Forestillinger om det almene Bedste, om Borgervellet. Man er og bliver Barn af sin Tid.

Overfor de rent kirurgiske Tilfælde naaede man vidt, og man læser med den største Forbavselse om de Tilfælde, som det betroedes de kon-ditionerende Kirurglærlinge at behandle. Som et Eksempel kan anføres (40), at en saadan Lærling ved Navn *Bitterling* (41) kaldtes til en Dame, der havde forsøgt at skære Halsen over paa sig under et Melankolianfald. Saaret var stort, gik igennem de to Tredjedele af Luftrøret imellem 3. og 4. Bruskring, men helede alligevel pænt under en Plasterforbinding. Man undres over, at hun ikke er bleven indlagt paa det kongelige Frederiks Hospital. Der havde der været Hjælp nok til Stede, idet der foruden Overkirurgen var ansat to Underkirurger og to studiosi chirurgiæ. Nu vilde man neppe vove, at beholde en saadan Patient hjemme.

Gynækologiske Tilfælde stod man ret uforstaaende overfor, men flere af de obstetriske Sygehistorier viser hvilken udmærket Lærer, man har haft i *Matthias Saxtorph*. Imidlertid er alt det Materiale, der foreligger, kun lidet egnet til at begrunde et Skøn over denne Undervisnings Art, da Tode, der har samlet det, kun udførligt refererer de Sygehistorier, der kan læses »med en Smule Morskab«. Da de jo tildels danner det underholdende Stof i hans Tidsskrifter, maler han ofte de ætiologiske Forhold med meget kraftige Farver, som f. Eks. da han gengiver Patientgeselle *Hermes* (42) Foredrag (43). Sygehistorien fortæller om en ung Dame paa 17 Aar, der paa Gaden møder »zween besoffenen und wetzenden Helden«, som forsøger Tilnærmelser. Hun bliver yderst forskrækket, redder sig hjem og giver sig til at læse i en Bog, for at berolige sit oprørte Sind. Ulykkeligvis er den Bog, som hun faar fat paa, den sørgelige Historie om Dr. Faust, og da hun opdager, at dennes Skæbne uvægerlig bliver, at Fanden kommer og tager ham, gribes hun af en saa dyb Medfølelse, at hun faar et stort hysterisk Anfald. Foreløbig kom der dog kun det ene, men lidt efter lidt udviklede der sig typiske hysteriske Tilfælde, der kom ved den mindste Foranledning. Til sidst kunde hun ikke en Gang taale, at man læste en »Copulationsgebet« højt for hende. Afgangen af en Spolorm bragte en forbigaaende Bedring og hun kom sig under Anvendelse af en psykisk Terapi, baseret paa Adspredelse og lignende. Man vil kunne forstaa, at Todes skelmske Lune har Glæde af en saadan Sygehistorie, men det bør rettelig siges, at de hysteriske Tilfælde er udmærket beskrevet og at Diagnosen er rigtig stillet.

Et Pust fra den store Verden fik man, naar en af Skibskirurgerne fra Orlogsflaaden eller de oversøiske Kompagnier var vendt hjem og fortalte om deres Oplevelser og Observationer i de varme Lande.

Omend Tode og Callisen var ligestillede som Formænd og begge med stor Interesse deltog i Forhandlingerne, faar man dog det Indtryk, at sidstnævnte har baaret en meget stor Del af Arbejdet paa sine Skuldre. Der var kun en Mening om det fortrinlige Arbejde, som Callisen udrettede som Formand og det er sikkert ikke Mundsvejr, naar Tode siger, at han bidrog »med den redeligste Flid den utrætteligste Virksomhed og den varmeste Deltagelse i den studerende Ungdoms Undervisning«. Han præsiderede — efter 1774 — ved 67 Disputationer, der bl. a. afholdtes af alle dem, der efterhaanden kom til at indtage de mest fremragende Stillinger indenfor den Tids danske Kirurgi. Blandt Forfatterne til disse Afhandlinger findes Folk som *Winsløw*, *Schumacher*, *Sibbern*, *Falckenthal*, *Jacobsen* og *Weinbrenner* (44).

Callisens Udnævnelse til Formand sammen med Tode betød derfor ogsaa en betydelig Tilgang af Medlemmer, men det skulde snart vise sig, at Selskabets bedste Tid var forbi. En Liste over Antallet af nyindmeldte for hvert enkelt Aar gør dette klart:

1771	indmeldtes	17	Medlemmer	1777	indmeldtes	10	Medlemmer
1772	»	19	»	1778	»	7	»
1773	»	7	»	1779	»	3	»
1774	»	24	»	1780	»	6	»
1775	»	12	»	1781	»	3	»
1776	»	3	»	1782	»	»	»

Da Tode i 1782 for anden Gang skriver sit Kælebarns Historie (45) er Afgangen ved Befordring, Forflyttelse, Bortrejse med Skibene til de fjærne Verdensdele og ved Død bleven saa stor at det kirurgiske Selskab trues med Undergang. Han nærer dog et ringe Haab om, at Fædrelandets Fader og Videnskabernes Beskytter allernaadigst vil komme til Hjælp, ligesom han antager det rimeligt, at de Herrer Direktører og Negotianter, der antage Skibskirurger, maa vide, at det at have været Medlem af det chirurgiske Disputereselskab var »en særdeles Tillidsgrund«, en Kvalifikation, som man vilde kalde det nu til Dags.

Todes Forhaabninger skuffedes. Hverken Kongen eller Negotianterne kunde hjælpe, og de vilde maaske heller ikke. Der var nemlig den særlige Grund til Tilbagegangen, at de udenlandske Kirurger kom paa den Tanke, at det ikke kunde nytte dem noget at melde sig ind, da de ikke kunde vente at blive befordrede her i Landet. Forhandlingerne om Ordningen af Medicinalvæsenet (46) var ganske vist ikke afsluttede — Tode deltog som nævnt i dem — men saa meget troede man at kunne vide, at det ikke var nogen gunstig Vind, der blæste paa Udlændingene. Embedslægevæsenet uddannedes netop i de Aar, der her er Tale om, til den Form, der først blev ændret i vor Tid, og der vilde blive en Mængde Stillinger for Kirurger, men disse, saa man godt, vilde blive forbeholdt de indfødte, hvis det blot var muligt. Disse

Stillinger brød Kirurgerne fra Udlandet sig i det hele ikke meget om, da der var Pladser nok at faa endda. Dansk Handel og Skibsfart florerede som ingensinde før og Flaget vajede stolt i de fjærneste Havne. Mange af de unge gjorde derfor Regning paa at kunne komme ud som Skibskirurger, selv om Uddannelsen maaske lod noget — ofte desværre meget — tilbage at ønske. Staten kunde nemlig langtfra uddanne et saadant Antal Kirurger, at alle Pladser kunde blive besatte med eksaminerede Folk.

Med Sorg, men tillige med stor Uvilje saa Tode paa denne Flugt fra Selskabet. Ikke for dettes egen Skyld, men fordi han foragtede den, der ikke vilde lære. Han har ganske øjensynligt foreholdt de unge deres Stilling og hørt paa deres Undskyldninger, men de har ikke fundet Øre hos den berømte Professor med det venlige Smil og den bidske Tunge. Hvad de sagde var kun for Tode »et fattigt og grovt Slør, som mange kastede over Ladhed og Ulyst til at lære«, og det er med inderlig Stolthed og fuld Bevidsthed om den Nytte, han havde gjort ved at stifte Selskabet, at han regner op, at af tidligere Medlemmer var fem blevne Doctores medicinæ, en Overkirurg ved Frederiks Hospital, otte Regimentskirurger, fire Plejekirurger, tre Amtskirurger, fire Landkirurger, seks Reservekirurger og tre Livkirurger. Selskabets Virksomhed havde ikke været omsonst.

Tode følger da ogsaa sit Barn til det sidste. Da der sidste Gang holdes Foredrag (1782) er Tode Præsens og *Brostrup* (47) beretter om en remitterende Feber og saa skriver han: »Formedelst Mangel paa til Stede værende Medlemmer har ingen Disputatser kunnet foretages i et helt Aar (1783).«

Da stod endnu 9 Mand i Rækkerne, 19 var ganske simpelt udeblevne eller var blevet ekskluderede, 3 kom overhovedet aldrig til Møderne, og Statistiken viste, at hver fjerde Mand i Selskabet var afgaaet ved Døden.

II.

SOCIETAS EXERCITATORIA MEDICA

1774—1785

HELDET havde fulgt det kirurgiske Selskab og intet var derfor rimeligere, end at *Tode*, hvem al Undervisning og Belæring laa saa stærkt paa Sinde, ogsaa forsøgte at oprette et Selskab for de *medicinske* Studerende. Selskabet, der omtales under flere forskellige Navne — *Societas exercitatoria medica*; *Det københavnske medicinske Øvelsesselskab* — men som *Tode* selv i sin ældste Meddelelse om det kalder *Gesellschaft der academischen Artzneybflissenen zu Kopenhagen* (1), stiftedes den 29. Januar 1774, efter et Samraad mellem de interesserede Parter, under hvilket *Tode* anbefalede, at tage den kirurgiske Forening til Mønster for det kommende medicinske Selskab.

En god Idé har ofte flere Fædre, og Æren for at have stiftet det medicinske Øvelsesselskab tillægges ogsaa *Heinrich Callisen* (2), der skal have oprettet det sammen med *Matthias Saxtorph*. Dette er neppe rigtigt, ikke mindst fordi det jo vilde være unaturligt for en Kirurg som *Callisen* at stifte et Selskab for Medicinere, men en ganske lille Tvivl har man Lov at nære overfor *Tode* som Stifter, idet der intetsteds foreligger en bestemt Udtalelse om Sagen, og det altid er med den største Beskedenhed og i meget vage Udtryk, at han udtaler sig om, hvad han selv har udrettet. Saa meget er imidlertid sikkert, at de tre nævnte Personer dannede den første Bestyrelse og var Øvelsesselskabets første Moderatører.

Tager man *Todes* Virksomhed ved det forberedende Møde som Bevis for, at Værdigheden som Stifter tilkommer ham, falder Tvivlen bort. Usikkerhed er der imidlertid ogsaa paa andre Steder, særligt overfor Spørgsmaalet om hvorlænge Øvelsesselskabet holdt sig i Live. *Herholdt* angiver 1774—1782, medens *Ingerslev* holder paa den korte Tid af fire Aar (3). En i Fødselsstiftelsens Bibliotek*) opbevaret *Protocollum societatis exercitatoriae medicae*

*) Denne og senere nævnte Protokoller fra Fødselsstiftelsens Bibliotek, er 1922 afleverede til Landsarkivet for Sjælland.

Hauniensis, mærket A. 255, har sin sidste Optegnelse under Datum 8. April 1780, men Selskabet var dog endnu i Live i 1785, da det rettede en Henvendelse til det kongelige Med. Selskab. Den nævnte Protokol viser, at Rammen for Selskabet er ganske den samme, som Tode ellers benyttede, men Sammenslutningen har haft den store Ejendommelighed, at den aldrig har vedkendt sig noget bestemt Formaal, et saadant findes kun antydet i Navnet, men derimod ikke i Lovene. Alle har øjensynligt vidst, hvad det drejede sig om.

Selskabet bestod udelukkende af medicinske studerende fra Københavns Universitet, og 1775 var man naaet til at have 25 Medlemmer. I Begyndelsen samledes man hver Søndag Aften i Saxtorphs Hjem, hvor en Stue var stillet til Raadighed for Disputationerne, der holdtes i stræng akademisk Form.

Man kunde optages som *membrum ordinarium*, naar man i mindst et Aar havde hørt *Collegia* over en eller nogle af den egentlige Medicins Dele. Man indproponeredes og Proponenten skulde gaa i Borgen for Kandidaten og, hvis det forlangtes fremvise hans Matrikel. Ved det følgende Møde kunde han blive optaget ved Ballotering, men fem sorte Sten (*calculi*) var nok til Udelukkelse og saa kunde man først foreslaas et halvt Aar senere. Optagelsen fandt Sted paa Mødet efter Balloteringen og paa dette maatte Kandidaten skrive under paa Lovene i den Form, de havde i Protokollen. Mod at erlægge to Mark fik det nye Medlem et trykt Eksempplar af Lovene udleveret. Det var forsynet med *Præsidum* Underskrift og med Selskabets Segl.

Indtrædelsesafgiften var sat til 2 Rigsdaler for de ordinære Medlemmer, 3 Rigsdaler for de ekstraordinære; Penge indgik i *Ærariet*: Selskabets Kasse. Den sidst optagne regnedes altid som yngste Medlem og rykkede efterhaanden op, men *membra ordinaria* regnedes altid som staaende over *extraordinaria*.

Kuriøst nok synes man ved Udarbejdelsen af Lovene at have glemt at fastslaa hvem der var ordinære og hvem ekstraordinære Medlemmer. Bestemmelser herom findes i det mindste ikke i Lovenes *caput. I., Selskabets membra*. Derimod findes de i den haandskrevne Protokols allersidste Lovparagrafer (§§ 58, 59, 60), hørende til *caput X. Contingenter og Mulcter*. Det viser sig der, at en *studiosus medicinæ*, der endnu ikke »finder for got« at disputere, skulde anses som ekstraordinært Medlem, hvilket vilde sige, at han skulde overholde alle de sædvanlige Pligter undtagen saadanne der vedrørte Disputationerne. Vilde et saadant Medlem overflyttes til de ordinære, betaltes der intet Ekstrakontingent, men der skulde stilles Forslag af Præsens derom og Overgangen skulde finde Sted paa et af Møderne. De ekstraordinære Medlemmer var heller ikke stemmeberettigede, de betalte intet Kontingent udover de ugentlige 6 Skilling. De maatte gjerne udeblive fra Møderne, men kom de for sent, fik de samme Mulkt, som de ordinære.

Hvis noget Medlem absolverede Examen medicum ansaas han for *membrum honorarium*, men Æresmedlemmer udenfor Selskabet kunde — efter Moderatorernes Proposition — optages ved simpel Majoritet efter forudgaaende Afstemning. Stemme flerhed var overhovedet afgørende, f. Eks. ved Eksklusion af de Medlemmer, der gentagende forsaa sig mod Lovene. Ekstraordinær Generalforsamling kunde forlanges indkaldt af tre Medlemmer, medens Selskabets Embedsmænd dannede et Raad, der i al Almindelighed tog Forbedringer og Ændringer under Overvejelse. Hvad man enedes om forelagdes senere Generalforsamlinger.

Stiftelsesdagen var som nævnt den 29. Januar og ved det sidste Møde før denne Dag valgtes den talrige Stab af Embedsmænd, der var ganske af samme Art som den, der kendes fra det kirurgiske Selskab: fire Præsides, en Censor, en Kvæstor og en Arkivar. For at være valgbar til disse Tillidsposter, skulde man have været Medlem i mindst et Aar. Afstemningen fandt Sted ved Hjælp af sammenrullede Stemmesedler; fik to Kandidater lige mange Stemmer balloteredes der, og faldt Kuglerne ogsaa ens i dette Tilfælde, maatte Moderator træffe Afgørelsen. Præsides skulde efter Tur føre Præsidiets ved Disputationerne og desuden underskrive Protokollen. Udeblev Defendens, traadte Præsides i Stedet og denne skulde ogsaa holde Tale ved højtidelige Lejligheder, som f. Eks. ved det Møde, der fulgte efter Stiftelsesdagen, endvidere naar nogen var afgaaet ved Døden, naar man optog nye Medlemmer og i lignende Tilfælde.

Censor sørgede for Orden, inddrev Mulkter og var Talerør for Moderatorerne. Han indkaldte til Møde, oplæste Dagsordenen, førte Protokollerne, foretog lejlighedsvis Revision af Ærariet, og han skulde efter hvert Møde »foredrage« hvilke Uordener, der var sket samme Aften og de i den Anledning idømte Mulkter. Han skulde yderligere paase, at Møderne ikke begyndte senere end et Kvarter efter 6 og at ingen opponerede senere end Klokken 7. Hvert Fjerdingaar opslog han Mødelisten i Selskabets Lokale.

Kvæstor havde det økonomiske under sig og aflagde Regnskab hvert Fjerdingaar.

Arkivaren havde Tilsyn med Protokollen og førte Lister over Gæster, Foredrag, fraværende og tilstedeværende Medlemmer og over Forhandlingerne.

Lovenes *caput VII* omhandler de mange Gange nævnte *moderatores*, der dannede Selskabets Ledelse. Mærkeligt nok findes deres Antal ikke fastslaaet, men man kan ad indirekte Vej se, at der har været tre. Selskabet raadførte sig med Moderatorerne ved alle udadgaaende Skridt, men de var dog ikke forpligtet til at følge deres Anvisninger. Moderatorernes væsenligste Pligt var dog skiftevis »at gennemse enhvers Afhandling, førend den afleveres til Trykning; samt under Disputationen at oplyse og stadfæste Sandheden, og næste Forsamling at kritisere, saa tit ske kan, den Afhandling, som i forrige blev forsvaret.«

Afhandlingerne, der skulde diskuteres, indleveredes trykt paa Forfatterens egen Bekostning, til den Moderator, der skulde gennemse dem. Æmnerne kunde man vælge, som man vilde, dog kun indenfor »Medicinen«, og man kunde afslutte ved et senere Møde, naar Afhandlingen var for stor δ : fyldte mere end et halvt Ark.

De ordinære Medlemmer var skiftevis Opponenten, saaledes, at der hver Gang valgtes to ældre og to yngre. Hver maatte kun fremsætte et Argument og derefter *inviteredes ex auditorio* δ : man forespurgte, om nogen af Tilhørerne vilde opponere. Havde en eller anden Lyst, maatte han indsende sit Argument »inden næste Onsdag«. Disputationerne kunde overværes af Gæster (*hospites*), men saadanne kunde kun indbydes af de tre Moderatoren, af Præsens og af Defendens.

Det ugentlige Kontingent var 6 Skilling. Udeblev Præsens, maatte han af med 4 Mark, men Bøden kunde nedsættes til to Mark, hvis en anden havde overtaget hans Forpligtelser. Udeblev Defendens bødede han 6 Mark, medens 2 Mark var Straffen for ikke at indsende sine Theses i rette Tid. Hertil kom 2 Skilling for hver overskydende Dag, men »bliver han rent borte med Afhandlingen, bøder han 2 Rigsdaler«. Udeblev en Opponent, maatte han betale 1 Mark, medens ordinære Medlemmers Udeblivelse lønnedes med en Bøde paa 8 Skilling, Officialerne fik derimod 2 Mark, som dog faldt bort, hvis man anmeldte Forfald i rette Tid. Det kostede 1 Mark at udeblive fra en Generalforsamling, medens Bøden var 8 Skilling, naar man ikke indsendte sine Argumenter inden den paafølgende Onsdag.

Undlod nogen at betale Kontingent eller Bøde, eller hvis et Medlem udeblev fra Møderne tre Gange i Træk, kunde han ekskluderes, og de Medlemmer, der traadte ud, hvad enten det nu var paa den ene eller den anden Maade, havde ikke noget Krav paa at faa de udlagte Penge erstattede af Kassen.

Hvis Lovbestemmelsen om at nye Medlemmer skulde underskrive Lovene i Protokollen har været overholdt, er Selskabet aldrig naaet til at faa vokset sig stort. Der findes i Protokollen i alt kun 31 Underskrifter, nemlig følgende: J. P. K. Rogert, Knud Lund, P. S. Seidelin, J. Helm, D. Høffding, K. N. Carstensen, A. B. Ranøe, C. Schoubye, M. Horrebøw, J. Strætt, S. Altevælt, C. C. Seip, N. Wandell, T. Bræstrup, F. G. G. Sibbern, J. J. Mathiesen, J. Z. de Meza, N. Cramer, M. W. Kall, F. C. Winslów, J. G. Wohlert, F. V. Weinbrenner, A. Anchersen, J. Capito, J. V. Berger, C. M. Chemnitz, C. F. Schroeder, J. Svendsen, F. Werligh, J. C. Frimann og F. Zuschlag (4). Antagelig har man her hele Medlemslisten for sig. Medicinere er de ikke alle, nogle Kirurger er derimellem, men dog kun saadanne, der var i Besiddelse af den akademiske Borgerret. Paa kunstig Maade søgte man at hæve det ringe Antal ved at skrive til det medicinske Selskab, altsaa Lægernes Forening om ikke dettes membra ordinaria vilde træde ind som membra honoraria i Disputer-

selskabet. Forslaget vedtoges den 5. Dec. 1785, men betød dog kun en Tilgang paa 13 af hvilke endda et Par i Forvejen var ordinære Medlemmer af Soc. disp. medica.

Oprindelig lededes Selskabet af *M. Saxtorph*, *H. Callisen* og *J. C. Tode*, som de tre første Moderer. Da Møderne holdtes i førstnævntes Hjem, var det rimeligt, at de to andre traadte noget tilbage i Foreningslivet. Hvorledes dette har formet sig i det første Semester, har man kun faa Oplysninger om. Det synes at have knebet ikke saa lidt med at komme i Gang, og Saxtorph udsatte da *Morgagni: De sedibus et causis morborum* som Præmie for den bedste Teori om Betændelses Opstaaen. *Jacob Helm* fra Skjerstad i Tromsø Stift vandt Præmien. Han søgte at bevise, at ogsaa Pulsaarerne udvidedes ved Betændelse, men Arbejdet, der blev læst op paa Mødet den 29. Oktober 1774, omtales slet ikke noget Steds. Man havde ganske vist nogle Disputationer i Foraarshalvaaret 1774, men den meste Tid gik med til at diskutere *de disciplina medica*, som danner Indledningen til *Boerhaaves Pathologia medicinalis*, med andre Ord den medicinske Klinik var ogsaa her sat i Højsædet. De selvstændige Arbejder, der kom frem i dette Semester, var kun faa, væsentligst har vel *Sibberns* Meddelelser om en »Wechselfieber«, der havde hjem-søgt København i Foraaret 1774, været. Afhandlingen anlagde dog i højere Grad terapeutiske Synspunkter end kliniske eller epidemiologiske.

Først da Efteraarsemesteret 1774 begynder antager Foreningslivet fast Form og Møder og Disputationer afholdes nu regelmæssigt hver ottende Dag. Det hele foregaar ganske som i det kirurgiske Selskab, men Latinen anvendes meget, i ethvert Tilfælde altid til Foredragenes Titel og Protokollen føres ogsaa paa Latin, en og anden Gang med lidt Besvær. Det første Foredrag er af *Rogert* (24. September 1774) og omhandler *de sudore puerperis nociuo*. Betændelseslæren afhandles gentagne Gange, nogle slutter sig til den Hallerske Lære om Irritamentets Betydning, andre følger Boerhaave og holder paa en Tilstopning af de smaa Kar. Snurrt nok holdes der to Gange — under Ledelse af Tode — Foredrag om Tobak, nemlig 19. November 1774 og 4. Februar 1775 og i December Maaned 1774 falder Møderne efter den tiende bort. Til Gengæld samles man selve Sylvesteraften og *Altevelt* holder, atter under Todes Præsidium, et Foredrag om Øl. Der forlyder intet om nogen Demonstration, men Taleren forlangte bestemt, at Øllet skulde være lavet ordentligt til af Malt. Mon Tobakken og Øllet ikke har staaet i Forbindelse med Tidens Klubliv?

I fire Aar forløb Selskabets Liv regelmæssigt uden større Afbrydelser og uden at der skete noget særligt udover Foredragene og Diskussionerne. Men de fire Aar havde vist, at Lovene, der hidtil ikke havde foreligget trykte

(hvad man flere Gange havde paatænkt at faa gjort), maatte udvides og bringes i lidt mere tidssvarende Form. Disse Lovændringer maa have været en meget indgribende Handling, for Overvejelserne desangaaende findes dels optagne i de latinske Referater af Møderne, dels findes de indførte bagefter de haandskrevne Love i deres oprindelige Form, saaledes at der kun lades en halv Side aaben til yderligere Underskrifter. Sagen behandlede i to Møder. Den 17. Januar 1778 samledes man under Moderatorernes Førerskab for at genemlæse de gamle Love og man fandt dem i det hele ganske gode og brugelige. Nogle Ting maatte man dog have ændret, og navnlig Æresmedlemmerne var Selskabet en Torn i Øjet. Da enhver, der tog medicinsk Eksamen, avancerede til Æresmedlem, blev Resultatet at Æresmedlemmerne ganske kunde faa Overhaand, uden at behøve at præstere noget som helst, navnlig hvis Tilgangen af nye Medlemmer kun var ringe. Ankerne formede man høfligt som en Forespørgsel til Selskabet, om hvorvidt de kommende *membra honoraria* ikke skulde disputere med efter Tur og betale Kontingenter og Mulkter ganske som de ordinære Medlemmer, endvidere om nogen kunde blive *membrum honorarium*, førend han havde promoveret.

Den 24. Januar afholdtes en overordentlig Generalforsamling, hvor Spørgsmaalene skulde besvares ved Stemme flerhed. Man bar sig snildt ad, idet man »tvivlede om sin Evne« til at tvinge Æresmedlemmerne ind under Pligternes Aag og man vedtog derfor kun, at man fremtidigt ikke kunde blive *membrum honorarium* uden at have promoveret. Af de øvrige seks Ting, man diskuterede, var de fem af økonomisk Art. Det kneb stærkt med at faa Mulkter og Kontingenter ind og mange stod i Restance. Kvæstor havde øjensynlig lukket det ene Øje til, og nu var Filistrene over ham. Der blev forespurgt »om ikke Selskabet blev fornøyet ved, at Moderatores skiftedes til maanedlig at efterse Regnskabet, og passe paa, at Mulcterne ere indkrævede og Lovene efterlevede.«

Grund til Misfornøjelse var der. Det ses tydeligt af *Protocollum quæstoris societatis exercitatorix medicæ Hauniensis*, der tillader en at følge Medlemslisten fra Aar til Aar, og som bl. a. giver Oplysninger om de enkelte Medlemmers Gæld til Selskabet. De fleste har taget sig den pekuniære Side af Sagen let og betalt Mulkterne, naar de kunde, og naar de havde Lyst. Eksempelvis var Kassebeholdningen 18. Maj 1776 37 Rigsdaler 1 Mark og 14 Skilling, men samtidig skyldte Medlemmerne Kassen 32 Rigsdaler 3 Mark og 2 Skilling. Januar 1777 var Tallene 25 Rigsdaler 2 Mark og 2 Skilling i Kassen og en udestaaende Fordring paa Medlemmerne paa 58 Rigsdaler 5 Mark og 14 Skilling.

Misøren blev altsaa forelagt Generalforsamlingen, der jo blandt andre ogsaa bestod af alle de skyldige. Den vedtog da ogsaa — hvad der ikke vækker Forundring — at alt skulde blive ved det gamle, baade med Mulkternes Inddrivelse, med Regnskabseftersynet og med Lovenes Efterlevelse.

Der blev endvidere stillet Forslag om at nedskrive de gældbundne Medlemmers Kontingenter og Mulkter med en Fjerdedel, idet de dog samtidig skulde forpligtes til at betale Resten inden Udgangen af Februar. Dette turde man dog ikke indlade sig paa, men noget opnaaedes dog, idet en af *Seidelin, Seip* og *Bræstrup* stillet »Propositz« fik Flertal. Efter den skulde der afdrages 4 Mark af enhvers Gæld for hvert Aar, han havde været i Selskabet, men *membra extraordinaria* skulde ikke nyde nogen Godtgørelse. Nogle andre mindre væsentlige Bestemmelser vedtoges ogsaa, og man bestemte, at Lovene skulde trykkes.

Generalforsamlingen endte med, at de tre ovennævnte Forslagsstillere ønskede, at man skulde vælge Etatsraad og Livmedicus *v. Berger* (5) og Justitsraad, Professor *Rottbøll-Friis* til Selskabets Beskytter; hertil gav alle Medlemmer, een undtagen, ved hvide *calculis* deres Samtykke tilkiende.«

Skrivelsen (Ny k. S. 1713. 2°), man afsendte til *Berger* havde følgende Ordlyd:

Kiøbenhavn, den 20. Februar 1778.

Høy-Ædle og Høy-Velbaarne Hr. Etatsraad!

Overbeviist om den Yndest, hvormed Deres Høy-Velbaarenhed aldtiid har beæret de unge Studerende, som har stræbt at gjøre nogen retskaffen Fremgang i Videnskaben, fordrister sig Societas exercitatoria medica Hafniensis at udbede sig Deres Høy-Velbaarenheds gunstige Bestyrelse.

Selskabet har troet sig fuldkommen lykkelig, naar det torde nævne Deres Høy-Velbaarenhed som sin Præses, Dem, hvis Navn, Anseelse, Reedelighed og Lyst til at ophjælpe Studentere vist ville bidrage til at gjøre et Selskab, som allerede har vedvaret i fire Aar, endnu meere bestandig og fuldkommen overensstemmende med det Øyemeed, hvortil vi alle sigte, nemlig i Tiiden at blive Staten til Nytte. Opnaar Selskabet denne Lykke, som vist staaer i Deres Høy-Velbaarenheds Magt at meddele os, hvor vil da ikke enhver af Medlemmerne kappes, den eene med den anden, hvem der under saa opmuntrende en Bestyrelse kan gjøre den største Fremgang. Iver og Lyst vil vist besieæle os alle og vores Erkientlighed imod den beste Velynder skal viises ved den Fliid, som hele Selskabet vil offere Deres Høy-Velbaarenheds Æmhed og Bevaagenhed.

M. Saxtorph,
Soc. Exerc. Med.
Moderator.

H. Callisen,
S. ex. med. Mod.

J. C. Tode,
Soc. exerc. Med.
Moderator.

P. Seidelin.

N. Wandel.

T. Braestrup.

J. v. Berger. J. C. Seip. K. N. Carstensen. D. Høffding.

J. Strætt. Sibbern. J. Mathiesen. M. W. Kall. A. Anchersen.

Høy-Ædle og Høy-Velbaarne
Hr. Etatsraad og Liv-Medicus Johan Henrich de Berger.

Lovene blev derefter trykte 1778. De følger i det hele og store de haandskrevne, men i Stedet for Moderatores indføres Betegnelsen *Quatuorviri*, uden at man dog kan paavise, naar den fjerde er kommet til. De to Benævnelser holdes dog ikke helt ud fra hinanden. En Quatuorvir kunde saaledes disputerer *absque præside*, men hans Afhandling skulde da censureres af en Moderator. En Bestemmelse om, at Quatuorviri skulde revidere Kassen, var ny og et Par Tilføjelser angaaende de ekstraordinære Medlemmers Forhold var der ogsaa sket.

Selskabet levede nu sit Liv videre, og der udfoldedes i det en Virksomhed, som ganske sikkert har sat sine Spor. Lokale havde man faaet, idet Selskabets Beskytter, Etatsraad von Berger, havde stillet et Værelse til Disposition, men videre er det umuligt at forfølge Selskabets Liv, da det ikke er lykkedes at finde noget Dokument, der omtaler de sidste Aar af dets Tilværelse.

III.

SOCIETAS DISPUTATORIA MEDICA

1785—1787

(DET SAXTORPHSKE SELSKAB)

DET Eksempel, som Tode havde givet, smittede, idet der i December 1785 stiftedes et nyt Disputereselskab, denne Gang af *M. Saxtorph*, der sammen med Prof. *Aasheim* (1) og Stadsfysikus *Mangor* (2) dannede den første Bestyrelse. Selskabet har hidtil været meget lidt kendt, idet man kun har haft nogle faa Oplysninger om det, stammende fra Tode (3). Imidlertid er dog Lovene og nogle faa Optegnelser om Selskabet bevarede i en tynd Protokol, mærket A. 275, der findes i Fødselsstiftelsens Bibliotek.*) Den bærer Titelen »*Beslutnings-Protokol for det medicinske Disputeer Selskab 1787*«, og Beviset for, at den hører til dette Selskab, er, at flere af de Saxtorphske Elever har skrevet under paa de i Protokollen optagne Love og er de Personer, som Tode netop nævner i Forbindelse med dette Selskab.

Det medicinske Disputereselskabs Hensigt var, som de haandskrevne Love siger, at disputere over medicinske Materier paa det latinske Sprog. Oprindeligt havde man sat sig et Formaal af langt større Rækkevidde. Man kan se det af et, i højeste Grad gennemrettet og ændret, Udkast til Lovene, som under A. 277 er bevaret sammen med Beslutningsprotokollen. I det hedder det, at Hensigten er dobbelt, dels at disputere i medicinske Materier, dels at samle nyttige Afhandlinger ud af ny udkomne medicinske Journaler og Skrifter, samt at udgive dem hele eller i Udtog i Fædrelandets Sprog: for dermed at samle en Fond til Selskabets Vedligeholdelse.

Det hele ser altsaa meget uskyldigt ud, man ønskede kun at sikre Selskabets økonomiske Stilling i Fremtiden, men der laa ganske andre Planer bag. Man havde tænkt sig — saaledes fremgaar det af Lovudkastet — at udgive et Tidsskrift under Titel — *Dansk Magazin for Læger* eller *Samlinger for Læger, udgivet af det medicinske Øvelses-Selskab i Kiøbenhavn*. Titelen

*) Se Note Side 25.

blev forøvrigt aldrig endelig vedtaget, de to Forslag figurerer Side om Side i Udkastet. Tidsskriftet var bestemt til at optage de nævnte oversatte Artikler, men disse skulde indgaa anonymt i det, og hvert Afsnit skulde betegnes med et Bogstav eller et Mærke efter hver enkelt Forfatters Valg. Særkendet skulde indføres i Protokollen »til aarlig Brug«, og skulde det »bemærkes at nogen udenfor Selskabet kiendte Navnet efter Bogstavet, hvilket Selskabets Medlemmer for fremede bør aldtid fortie, da staaer det vedkommende frit for at forandre Bogstavet en Andengang, naar dette alleene tilkiendegives Selskabet og indføres i Protokollen.«

Tidsskriftet har uden al Tvivl været ment som et Forsøg paa at trænge de Todeske Publikationer ud, men det lykkedes ikke. De havde jo den Form, som Tiden ønskede, og i hvor høj Grad Tode havde forstaaet at finde det rigtige, kan ses af, at der til ovenstaaende Lovparagraf blev bragt en Slutning i Forslag. Den gik ud paa, at det »for at ziire disse Samlinger og fornøje Læserne« ved Bogens Slutning skulde anføres »hvad betydeligt medicinsk Nyt og nytte Anecdoter Medicinen andgaaende forefalde og tiene Publicum til Oplysning«. I Virkeligheden ganske det samme som Tode bød paa. Hele Tidsskriftssagen løb imidlertid ud i Sandet. I de haandskrevne Love findes intet om den og noget Skrift med de anførte Navne er ikke kendt.

Medlemmerne var tre Slags, nemlig *ordentlige* 5: Licentiat og studiosi medicinæ et chirurgiæ fra Københavns Universitet, desuden *overordentlige*, Licentiat og eksaminerede Medici og Chirurgi og endelig *Æresmedlemmer*, der skulde være promoverede Doctores medicinæ eller andre »anseelige Mænd, som er beredvillige til at bidrage til Selskabets Hensigter og til at udbrede dets Agtelse og Fremgang«.

Blandt disse Medlemmer valgtes Embedsmændene, som var en Præses, to Moderatorer, tre Dekaner og en Sekretær. Oprindelig var det ogsaa foreslaaet (A. 277) at vælge »et Bud som Oppasser ved Selskabets Forretninger« blandt de ordinære Medlemmer, men denne Embedsmand naaede ikke ud over Forslagsstadiet. Man har øjensynlig haft et Indtryk af, at han ikke passede blandt de andre lærde Herrer.

Optagelse af et Medlem fandt Sted paa et Møde, efter at vedkommende var bragt i Forslag paa det foregaaende. Æresmedlemmerne valgtes med $\frac{2}{3}$ Stemme flerhed, de ordentlige derimod med simpel Majoritet. Var denne Afstemning faldet gunstigt ud, var man *admitteret* og man fik derefter skriftligt tilmeldt af Præses og Sekretær, at man inden Optagelsen havde at indsende en Afhandling, der kunde fylde et Ark, til Bedømmelse af Moderatorerne. Fandtes den værdig til Trykning, fulgte Optagelsen som Medlem umiddelbart efter. Lovene blev læst op for den paagældende, som maatte underskrive dem og betale Indtrædelsesafgiften. Saa var Sagen i Orden.

Æresmedlemmerne slap naturligvis betydelig lettere ind; efter Valget underskrev de Lovene, og saa var det forbi. I det mindste tilsyneladende, ti

naar Lovene omtaler Æresmedlemmets Stilling, føjes det til, at det stod ham frit for at erlægge en Douceur i Kassen, ligesom han lyster; og skal i saa Fald hans Navn ey alleene anføres iblandt Æres- eller de overordentlige Medlemmers Antal, men endog iblandt *Benefactores Societatis*.

Embedsmændene valgtes paa Stiftelsesdagen, naar ikke en eller anden døde eller traadte ud af Selskabet. Afgik Præsens i Utide indtraadte et Æresmedlem i hans Sted, og dette fungerede saa Aaret ud, hvorefter man skred til nyt Valg. Moderatorerne valgtes blandt Æresmedlemmerne, hvorimod Dekaner og Sekretæren blandt de ordinære Medlemmer, men særlig blandt Licentiaterne.

Disputationerne gik efter Tur; 4 Uger før de holdtes, indsendtes Afhandlingerne til Præsens og derefter til den Moderator, der skulde forsvare dem. Forfatteren skulde ogsaa med Moderators Hjælp besørge Afhandlingen trykt og indbundet, saa at den i færdig Stand kunde overleveres Opponenterne og Medlemmerne ved det næstforegaaende Møde før Disputationsaftenen. Hvis Afhandlingen indeholdt noget fornærmeligt mod Enkeltperson eller mod Standen — det var altsaa muligt! — skulde Moderator forbyde dens Fremkomst. De ordinære Medlemmer skiftedes til at være Opponent; hver Gang beskikkedes en ældre og en yngre dertil. De maatte fremsætte et eller to Argumenter, og derpaa inviteredes *ex auditorio*.

Reglerne for selve Disputationen, der skulde være to Timer, var i det hele og store de samme, som man kender fra Todes Selskaber, dog kunde Æresmedlemmerne indtræde i Moderators Sted som Præsens, og vilde ingen, maatte en Decanus træde til. Til Handlingen havde Forfatteren Lov at indbyde en Ven, der kunde opponere *ex auditorio*. Gennem alle de talrige Bestemmelser, der her kun er kort refererede, gaar en Bestræbelse for at gøre Handlingen lidt stilfuld og højtidelig. Derfor indledede Forfatteren den ogsaa med en kort passende Tale og han inviterede selv sine Opponent og naar Disputationen var endt »gjorde han ved en kort Tale *gratiarum actio*«.

Præsens var Selskabets Bestyrer. Han paasaa, at der var Orden og at Selskabets Hensigt paa det nøjeste fulgtes og befordredes. Sammen med Moderatorerne havde han Eneret til at foreslaa Æres-Medlemmer, han kontrollerede Regnskaberne, havde Kassen og dens Nøgle i Forvaring, eftersaa at Protokollerne var ordentligt førte og han bevarede Selskabets Segl. Han var forpligtet til at være til Stede ved Møde-Aftenerne, kunde indkalde til ekstraordinære Møder og kunde anvise Penge til Udbetaling.

Moderatorerne, blandt hvilke Præsens regnedes for at være den første, skulde efter Tur præsidere ved Møderne og desuden *deliberere* med de arbejdende Medlemmer. Naar der inviteredes *ex auditorio*, var det Selskabet kært, at de Moderatorer, som ikke præsiderede, bærede den disputerende med *Objectioner*. Dette gjaldt forøvrigt ogsaa Æresmedlemmer, ekstraordinære Medlemmer og Gæster. Den Moderator, som skulde forsvare Afhandlingen,

skulde gennemlæse den i Manuskript og rette Fejlene i den. Han skulde hjælpe til ved Korrekturen og paase, at Afhandlingen kom i en værdig Form til at trykkes. Naar en Disputation havde fundet Sted skulde samtlige Moderatorene den følgende Mødeaften bedømme baade den og de af Opponenterne fremsatte Argumenter, »for desto tydeligere at udvikle Sandheden, som under Disputeringen ikke sjælden skiules eller forvildes.«

Dekanerne kunde i visse Tilfælde, som ovenfor nævnt, træde i Moderatorernes Sted, de skulde efter Tur overvære Møderne og de skulde indtræde i Defensors Sted, naar denne fik Forfald. De holdt Festtalen ved Selskabets aarlige Stiftelsesfest, desuden paa Kongens Fødselsdag og naar Embedsmændene indsattes. Dekanus indkrævede Kontingenterne og afleverede dem til Sekretæren, hvis Virksomhed han kontrollerede, han indsamlede Opponenternes skriftlige Argumenter og gav Moderatorerne dem; endvidere ledede han Afstemningerne og offentliggjorde Resultatet. Hele Mulktsystemet — opretholdt som hos Tode — var ogsaa underlagt ham.

Sekretæren førte Protokollen over Forhandlingerne, over Udgift og Indtægt, desuden en Medlemsliste og en Fortegnelse over indkomne Bøger og andre Tryksager. Desuden var han, hvad man nu til Dags vilde kalde Kasserer og Inspektør, afholdt de løbende Udgifter og lignende og var i Besiddelse af den anden Nøgle til Selskabets Kasse. Restancelisten skulde han hænge op, »naar det behøves«.

Medens hele dette System af Embedsmænd og navnlig deres Pligter i det Saxtorphske Selskab er langt mere vidtløftigt end i de Foreninger, som Tode havde stiftet, følger man ved Afstemningerne ganske det Todeske Dobbelt-system med de underskrevne Stemmesedler og Balloteringen, idet det første kun anvendes ved Valg af Embedsmænd, det sidste ved alle andre Valg.

I Indtrædelsesafgift betales 2 Rigsdaler, til Gengæld var den egentlige Afgift kun 4 Skilling. Det var jo ikke Penge, man kunde komme ret langt med og Paragraf LIV indeholder da ogsaa en meget fornuftig Bestemmelse om, at indtil Selskabet havde antaget fast Form, maatte de ordinære Udgifter afholdes ved Sømmeskud fra Medlemmerne, og man taler i denne Sammenhæng om, at Selskabet endnu ikke ejer nogen fast Fond. Nogen nærmere Besked om en saadan faar man ikke, men Selskabets Mulktsystem var lige saa forgrenet som det, man kender fra de Todeske Selskaber, og Mulkter og Kontingent indgik i den fælles Kasse.

Det ovenstaaende vil vise, at man har haft meget svært ved at komme ud over den en Gang givne Ramme for Tidens medicinske Selskaber, og at man — efter vor Tids Skøn — ikke altid har været lige heldig med Formuleringen af Lovens Ord. Hvad vi nu samler i Vedtægter og kollegiale Bestemmelser blandes med klare Paabud og med Henstillinger, som man kunde lade være at følge, hvis man vilde, som f. Eks. den snurrige Bestemmelse om Doucøren. Men i det hele og store peger disse Love ud mod større

Forhold end dem som Tode regnede med, hvad der klart vilde fremgaa, hvis de kunde aftrykkes helt og holdent. I to Paragraffer kommer der endda noget helt nyt, noget næsten oprørsk til, det er Bestemmelserne om Tvistigheders Afgørelse, af hvilke den sidste sikkert er skrevet med Henblik paa den Strid, der havde staaet i det kirurgiske Selskab og af hvilken Tode jo nok var gaaet ud som Sejerherre, men hvis Følger dog havde været umiskendelige.

Den første af de to nævnte Paragraffer omhandler Tvistigheder mellem de ordinære Medlemmer. I saadanne dømte Præsæs og Moderatorerne og de kunde mulktene den skyldige med fra en til tolv Mark. Var Sagen dog af en saadan Beskaffenhed, at et Medlem fortjente Eksklusion skulde der indkaldes til Generalforsamlinger og Sagen afgøres ved en Majoritetsbeslutning.

Den anden Paragraf siger: » Skulle nogen af Medlemmerne have noget at andrage imod Præsident eller Moderatoren, eller imod Æres- og de overordentlige Medlemmer, da vælger hver af de tvistende Parter tre Medlemmer, af hvilken Klasse de lyste, til Commissarier foruden Secretairen. Hvilke 7 Medlemmer undersøge Sagen og dømme efter Pluraliteten den skyldige i en passende Mulkt, eller om Sagen og Trætten skulde være af den Vigtighed, at den skyldige fortjente Exclusion, da skal Selskabets øvrige voterende Medlemmer med Pluraliteten afgjøre det.« Den første interkollegiale Domstol mellem Læger var sat!

Lovenes sidste Afsnit omtaler Selskabets Varighed. Det skulde bestaa, saa længe der fandtes tre ordinære Medlemmer foruden Præsæs og Moderatorerne. Hvis Selskabet saa blev ophævet, skulde dets Ejendele og Kassens Indhold deles mellem de tilbageblevne. »Men Selskabets Protokoller og Manuscripter skulde gives enten til Runde Taarns, eller til et af de 4 Collegiers, Regentsens, Borchens, Eilersens eller Walkendorphs Bibliothek til Erindring, at saadant et Selskab en Gang har været til, til den medicinske Videnskabs Fremme og Bedste«.

Lovene er underskrevne af følgende Medlemmer: *M. J. Goldt, A. B. Monrad, Henr. Rosted, W. H. Kerstens, F. V. C. Koch, C. P. Petersen, G. P. Eichel, H. Chr. Møller, F. Saxtorph, P. Meier, N. Bøtcher, Knud Lund, Christian Ekenstedt, Ludvig Manthey, Jens Koefoed og R. Frankenau.* (4).

Det har ikke været muligt at finde andre Aktstykker vedrørende det Saxtorphske Selskab end dem, der her er benyttede. Man ved derfor intet om dets indre Liv. I Beslutnings-Protokollen findes kun nogle Notater om et Møde 27. Marts 1787, da der øjensynligt har været afholdt en Generalforsamling, paa hvilken Moderatorernes Antal er blevet forøget med en. Den nye Plads blev besat med Professor *H. Callisen*. Desuden omtales nogle Valg og et Par indre Anliggender, der nu er uforstaaelige, da deres Forhistorie ikke kan udredes mere.

Med 1787, for hvilket Aar der kun foreligger en Optegnelse om et Foredrag af C. Ekenstedt, synes Selskabet at have udspillet sin Rolle. Stiftet som en Konkurrent til Todes Selskaber har det vel haft nogle Livsbetingelser, saalænge Mindet om Striden var frisk, men efterhaanden som dette blev mere og mere taaget, svandt disse ind, og man søgte tilbage i de gamle Folder igen.

IV.

SOCIETAS PHILIATRICA

(DET LÆGEKYNDIGE SELSKAB. — DIE ARZNEIKUNDIGE GESELLSCHAFT)

1787—1791

STIFTELSEN af det Saxtorphske Selskab har sikkert forvoldt Tode en stor Ærgrelse, ikke mindst fordi det paa visse Punkter var rettet direkte imod ham og fordi det var opstaaet som Resultat af en Strid, om hvilken vi dog nu intet véd. Den omtales ikke hos Saxtorphs Biografer, selv synes han ikke at have skrevet noget, der kunde antyde, hvad der var sket, og Tode omtaler heller ikke, hvad der var gaaet for sig. Han skriver da ogsaa kun derom: »Naar Lægevidenskabens Dyrkere befeide hinanden, saa lader det ligesom, naar den blonde Pige ikke kan lide sine Søstre, fordi den ene er kastaniebrun og den anden sort. De kunde jo være saare smukke og gode, skjønt Peder holder meere af een og Povel af en anden« (1). Dette giver jo ingen Oplysning, men at han har følt Oprettelsen af *Societas disputatoria medica* som en grov Tilsidesættelse ses af, at han ironisk skriver, at »man har haft den Godhed at ikke ville bebyrde mig eller Justitsraad *Callisen* med nogen Deeltagning i sammes Bestyrelse«. At han endnu kunde føre Krig, skulde han snart vise. Han var, som han selv skriver, hverken læns paa Kræfter eller Iver, og man kunde rolig tilføje, hverken Næb eller Kløer var sløvede paa ham. Han tager da ogsaa straks Handsken op, og den 2. Maj 1787 stifter han et nyt Disputereselskab under Navn af *Societas philiatrica*, *det lægekyndige Selskab* eller *Die arzeneykundige Gesellschaft*.

Det var en Forening, der var beregnet paa at slaa det Saxtorphske Selskab af Marken, og derfor rejstes det ogsaa paa den bredest mulige Grundvold. Det optog nemlig ikke alene Medicinere og Kirurger, men tillige Farmaceuter og desuden »alle übrige nahe und entfernte Kunstverwandte«, med andre Ord, det optog alle og enhver, der havde blot nogen Interesse for medicinske Emner og Lægekunst.

Man disputerede paa Dansk, Tysk eller Latin, som man havde Lyst til. Der skulde altid være tre Disputatser at argumentere imod og den ene skulde

være paa Latin. Forfatteren skulde holde ud, saalænge der var nogen, der vilde opponere »selv om det varede flere Onsdage i Træk« (2).

De forskellige Fag regnedes for lige gode. Rangen var bestemt efter det Tidspunkt, da man traadte ind, og Formaalet var at bevare den Ensartethed og Enighed, der var til lige stor Gavn for Videnskaben og for Fædrelandet, at opmuntre de studerende til at søge det sande og til at regne større Duelighed for det eneste gyldige Fortrin.

Tode var Selskabets Formand og Leder og han bad alle veltænkende være med, hvis de ønskede Harmonien mellem de tre Fag, Medicinen, Kirurgien og Farmacien, fremmet. »Fordi nogle nulevende Mænd have haft en Feide, bør ikke Efterkommerne ogsaa adskilles og vedligeholde Partiaanden«. Ogsaa denne Gang fik Tode Heldet med sig. Den 21. Juni 1787, altsaa halvanden Maaned efter at Selskabet var blevet stiftet, var Medlemsantallet naaet op til 59.

Todes Skildring af Selskabets Oprettelse (3) lyder næsten som et Opraab, og det ender med en Anmodning om at Publikum vil subscribere paa de af Selskabet udgivne Skrifter. Dyre var de ikke; man fik dem for 2 Skilling Halvarket. Disse Smaaskrifter er ogsaa det eneste, som Selskabet har efterladt sig. Love, Forhandlingsprotokol m. m. synes ikke at eksistere i vore Dage, men af et lille Bind Disputatser, der er bevarede i det kongelige Bibliotek (4) og nogle enkelte, som Universitetets Bibliotek ejer ser man, at Selskabet i sin korte Levetid dog naaede at faa udført et ret anseligt Arbejde. Det er ogsaa muligt ved Hjælp af disse Smaahefter at slaa fast, at Selskabet endnu var i Live i 1791. Men efter den Tid forsvinder alle Spor og hvornaar dets Opløsning er indtraadt kan ikke konstateres.

DET KØBENHAVNSKE MEDICINSKE SELSKAB

1772—1782

DET KONGELIGE MEDICINSKE SELSKAB

1782—1872

DET KØBENHAVNSKE MEDICINSKE SELSKAB

SELV om man ser fuldstændig bort fra den Betydning, som *det kirurgiske Privatselskab* havde haft for de studerende, havde det dog ogsaa faaet, kulturhistorisk set, en særlig Værdi ved at indlede det medicinske Foreningsliv i Danmark. I Virkeligheden havde Studentersammenslutningerne hævdet deres Plads med Ære, skønt kun en eneste af dem, den nævnte, havde opnaaet en nogenlunde antagelig Levetid. Den skiftende Medlemsskare og Usikkerheden i Medicinalforholdene, der stadig stod overfor en gennemgribende Reform, bidrog hver paa sin Maade til, at disse Selskaber bar Spiren til en snarlig Undergang i sig. Det er derfor intet Under, at det Selskab, der stiftedes af Læger og for Læger, fik en rig Udvikling og har holdt sig i Live til den Dag i Dag. Det virkede jo med Medlemmer, hvis Levevej var afstukket, som hver havde fundet sin Plads og sin Gærning, og hos hvem der kun kunde være Tale om en Forøgelse eller Formindskelse af Praksis eller en Overflytning fra et Embede til et andet. Reformer, af hvad Art de end var, kunde aldrig faa større Indflydelse paa disse Medlemmers Livsvilkaar.

Tode skriver (1), at da *det københavnske medicinske Selskab* stiftedes 1772, fulgte man det Eksempel, der var givet i andre Lande, navnlig Frankrig og England. For Frankrigs Vedkommende er dette neppe helt rigtigt, ti *la Société Royale de Médecine* stiftedes 1776; *L'Académie Royale de Chirurgie*, stiftet 1732, var vel ældre, men da det ingen kollegial Sammenslutning var, kan der ikke regnes med det her. For Englands Vedkommende er *Medical Society of London* yngre, oprettet 1773; *Medical and Chirurgical Society*, stiftedes først 1805, og alle de øvrige medicinske Selskaber i dette Land er yngre. Forbilledet for det københavnske Selskab maa søges i Skotland, i Edinburg, hvor Tode havde studeret, og hvis *Royal Medical Society* daterer sig fra 1737. Ingen tysk Organisation af Læger naar op ved Siden af disse gamle Selskaber, og *Societas medica Hauniensis* er derfor den næstældste videnskabelige Sammenslutning af Læger. Ogsaa i Danmark maa det regnes for at være gammelt, kun to Selskaber med andre Formaal er ældre, *Viden-*

skabernes Selskab (1742) og *det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog* (1745). Her er dog kun regnet med dem, der endnu er i Live.

Tanken om Oprettelsen af et Selskab for Læger kom frem i en lille Gruppe unge, der nylig var vendt hjem fra deres Rejser i Udlandet og som var fortrolige Venner fra Studieaarene ved de fremmede Universiteter. Det var ogsaa i dette Tilfælde den kliniske Medicin, der spillede ind, idet flere af Deltagerne var knyttede til Hovedstadens Sygehuse, og om dem mente man, at de havde Lejlighed til at anstille Observationer, der kunde tjene til Belæring for andre.

Det Treklover, som man kender fra Studenterselskaberne, *J. L. Schønheyder*, *H. Callisen* og *J. Cl. Tode*, forsøgte at føre Sagen ud i Livet. Sammen med *P. C. Abildgaard*, der senere oprettede Veterinærskolen, *B. Junge*, en fremragende Militærlæge og Fødselshjælperen *M. Saxtorph* mødtes de den 9. September 1772 for at drøfte Muligheden af at danne et medicinsk Selskab, og efter at man havde holdt fem Møder, var Sagen for saa vidt i Orden som Lovene var færdige.

Nogen egentlig Stifter af det københavnske medicinske Selskab omtales intet Steds, men under Hensyn til at Tode Aaret i Forvejen havde stiftet det kirurgiske Selskab og overhovedet var den, der bar Foreningslivet i den medicinske Verden i disse Aar, samt at de forberedende Møder var afholdt i Todes Hjem, hvor ogsaa de senere »Medlemsforsamlinger« fandt Sted, er der vist neppe nogen Tvivl om, at Stifteren har været *Johann Clemens Tode*. Det vil ogsaa af det følgende fremgaa, at Todes Ord indenfor Selskabet havde en særlig Betydning. Fra ham udgaar Forslagene, der bringer Selskabets Navn udenfor Landegrænsen, han har det vægtigste Ord at sige ved Valget af Æresmedlemmerne, han skriver Fortalen til Selskabets første periodiske Skrift og efter hans Ønske forandres dets Format. Endelig er Selskabet bygget op i den Form, som Tode havde angivet, en Modifikation af Organisation, der er kendt fra Studenterselskaberne. At han ikke har været det medicinske Selskabs første Formand, er ikke noget Modbevis, da de første Embedsbesættelser fandt Sted ved Lodtrækning.

Den 11. Oktober 1772 fremsatte man Forslaget til Lovene til Vedtagelse og i den første Paragraf slog man Formaalet fast: *alene at være til indbyrdes Opmuntring og fælles Bestræbelse til Lægevidenskabens Forbedring og did-hørende Kundskabers Udbredelse til Fædrelandets Gavn og Ære*.

Medens man kun havde en lille Stab af Embedsmænd, nemlig en Præsæs, en Vicepræsæs og en Sekretær, var Medlemmerne delte i flere Kategorier: Æresmedlemmer, ordentlige, korresponderende eller overordentlige og tilladte Medlemmer.

Æresmedlemmerne valgte man dels blandt de Læger, der kunde gøre Selskabet Ære eller som ved deres Raad kunde være det til Nytte, dels blandt saadanne, som man vilde vise sin Højagtelse, fordi man følte sig forpligtet

overfor dem; der var altsaa her Tale om de Læger, der havde udmærket sig ved Lærdom og Erfarenhed i Lægevidenskaben i Almindelighed eller i nogen af dens Dele i Særdeleshed.

Disse Æresmedlemmer var meget frit stillede, de kunde give Møde eller blive borte fra Forsamlingerne som de havde Lyst til, indlevere Afhandlinger eller lade være og de kunde, naar som helst de vilde, tage Ordet for »at berette Selskabets nyttige Efterretninger«. De havde altsaa ingen af de talrige Forpligtelser, som de ordinære Medlemmer havde, idet der dog var truffet særlige Bestemmelser vedrørende Præses, der valgtes blandt *membra honoraria*.

De ordentlige Medlemmer skulde være *Doctores medicinæ* fra Københavns Universitet, med mindre der efter Selskabets særdeles Skiønnende var besynderlige, vigtige Fortjenester, der kunde foranledige en Undtagelse. De skulde bo i Hovedstaden, de udgjorde Selskabets »egentlige Væsen« og var forpligtede til at bivaane alle offentlige og private Forsamlinger. Udeblev nogen, maatte han bøde 2 Mark, hvis han da ikke havde saa god en Grund til at udeblive, at en Pluralitetskendelse vilde antage den som fyldestgørende. Desuden skulde de ordinære Medlemmer hver fjerde Maaned efter Tur indsende en Afhandling om et eller andet selvvalgt Emne. Undlodes det, var Bøden to Rigsdaler, som kunde stige til fire, hvis Forsømmelsen ikke var bragt i Orden inden Aarets Udgang.

Til korresponderende og overordentlige Medlemmer, *membra correspondentia seu extraordinaria*, valgtes ved enstemmigt Valg saavel fraværende som nuværende, promoverede eller eksaminerede og i Embede eller bekiendt Praxi siddende Medici, samt eksaminerede Chirurgi og Apothekere, om hvilke det kunde formodes, at de kunde bidrage til Selskabets Hensigt med lærde og nyttige Afhandlinger, Erfarenheder og Opdagelser. En Gang om Aaret skulde de korresponderende Medlemmer indsende en Afhandling eller indlevere en saadan til Oplæsning, hvis de tilfældig skulde være til Stede ved et af Møderne. Hvis de ikke havde indsendt en saadan i Løbet af det første halve Aar efter deres Indtrædelse, blev de ekskluderede, en Skæbne, der ogsaa ramte den, der vel indsendte en Afhandling, men saa ventede i to Aar med at rykke ud med den næste. De kunde forøvrigt være til Stede ved Møderne uden nogen Forpligtelse, kunde endog tage Ordet for at deltage i Diskussionen eller for at fortælle om deres egne Observationer, men stemmeberettigede var de ikke.

Den sidste Kategori, de tilladte Medlemmer, *membra permissa*, valgtes — ogsaa enstemmigt — blandt haabefulde *candidati medicinæ et chirurgiæ*. De kunde overvære de offentlige Forsamlinger og skulde een Gang aarligt indlevere en Afhandling ved et af de ordinære Medlemmer. Gjorde de det ikke, nægtedes der dem Adgang til Møderne. De maatte ikke deltage i Diskussionerne, uden at de blev opfordrede dertil.

Præsens ledede Møderne, overvaagede Stemmeafgivningen og passede Protokollen. *Vicepræsens* kunde erstatte ham, men virkede mest som Kasserer og indkrævede derfor Kontingenterne og Bøderne, afholdt de paaløbne Udgifter og førte Regnskabet, som fremlagdes hvert Fjerdingaar. Selskabets Udgifter fordeltes paa de ordinære Medlemmer. *Sekretæren* førte Protokollen over Selskabets Foretagender og Beslutninger og oplæste den ved det følgende Møde, sammen med de Betænkninger, der knyttedes til de cirkulerende Skrifter, som han modtog, naar de indsendtes.

Møderne var dels private, dels offentlige. De første var hvad vi nu til Dags kalder Bestyrelsesmøder. Paa disse voteredes om nye Medlemmers Optagelse eller om de blot skulde indbydes til at indtræde, og de indre Anliggender afgjordes. Mærkelig nok fremlagdes de indgaaede Regninger paa disse Møder, fra hvilke Æresmedlemmerne, med Undtagelse af *Præsens*, var udelukkede, medens alle ordinære Medlemmer skulde være til Stede.

De sidste — de offentlige — Møder holdtes en Gang ugentlig, de aabnedes af *Præsens*, der lod *Sekretæren* oplæse Protokollen over det forrige Møde. Derpaa oplæstes de indkomne Skrifter enten af Forfatteren eller af *Sekretæren*, hvorpaa denne sidste læste Bemærkningerne til de cirkulerende Skrifter op, eller hvis Medlemmerne ikke havde indsendt saadanne, foreslog *Præsens* et Emne til Diskussion. Dette fandt dog kun Sted, hvis intet af de ordentlige Medlemmer havde noget at foredrage. De korresponderende Medlemmer kunde, som nævnt, kun tale efter Opfordring og de permissi, der havde noget paa Hjærte maatte først melde det til *Præsens*, der da forelagde det for Forsamlingen, som afgjorde, om Vedkommende skulde have Lov at komme frem med det eller om det skulde opsættes til en anden Gang. *Præsens* sluttede af med at oplæse Dagsordenen for det næste Møde og med lejlighedsvis at »advare« Medlemmerne, naar der skulde holdes Privatforsamling.

Lovmæssigt forbudt var det, at tale om andet end de foreliggende Sager og der maatte kun tales Dansk, omend Afhandlingerne oplæstes i det Sprog, som de var skrevet i. De Medlemmer, der ikke forstod Dansk, maatte tale deres Modersmaal og fik da Svar i det samme Sprog. Møderne maatte ikke vare udover to Timer.

Afhandlingerne dannede Grundlaget for Selskabets Virksomhed. Man saa helst at de var paa Latin, men Dansk og Tysk kunde ogsaa benyttes. Latinen var dog saa væsentlig, at Medlemmernes Skrifter blev oversat til dette Sprog, inden de blev optaget i Selskabets Samlinger. Dette besørgede Oversættelsen, naar Forfatteren ikke selv vilde; kun permissi maatte selv afholde Bekostningerne.

Kun de Afhandling, som Æresmedlemmerne indsendte, undgik Kritik. De oplæstes og kunde derefter trykkes, hvis Forfatteren tillod det. De ordinære Medlemmers aarlige Afhandling oplæstes paa de offentlige Møder og gik derefter i Cirkulation, for at enhver kunde tilføje sine Bemærkninger,

og naar de havde været rundt til alle de ordinære Medlemmer, oplæstes de anden Gang af Sekretæren i det næstkommende Møde, hvor Æresmedlemmerne og de korresponderende Medlemmer fremsatte deres Anmærkninger. Alle Indvendinger overleveredes skriftligt til Forfatteren, som saa kunde rette og forbedre sin Artikel, der i ændret Stand oplæstes endnu en Gang, inden den gik i Trykken. Naar de korresponderende Medlemmer indsendte en Afhandling, forelagdes den paa et af de private Møder, for at det ved Stemme flerhed kunde afgøres, om den skulde antages til Trykning eller ej. Afhandlinger fra tilladte Medlemmer indleveredes til Sekretæren, som satte dem i Cirkulation, for at det kunde blive afgjort om de skulde forelæses eller ej. Iøvrigt var Fremgangsmaaden som ved de korresponderende Medlemmer.

At Selskabet, der ved sin Stiftelse kun bestod af seks Medlemmer, har tillagt sig selv en ikke ringe Betydning, navnlig med Henblik paa Fremtiden, ses af, at der var truffet Bestemmelser om hvorledes man skulde forholde sig, hvis der blev indsendt Afhandlinger af Personer, der ikke var Medlemmer og altsaa egentlig var Selskabet ganske uvedkommende. Overfor saadanne Skrifter gik man den sædvanlige Vej, at sætte dem i Cirkulation for at faa en Kendelse om de skulde oplæses eller ej. Faldt Bedømmelsen gunstigt ud, forholdt man sig som ved de korresponderende Medlemmers Skrifter.

Man tænkte sig ogsaa den Mulighed, at et ordinært Medlem indsendte en Afhandling — udenfor de tre pligtige — med Bemærkning om, at den ikke maatte offentliggøres i Selskabets Samlinger. Saadanne Samlinger sattes ikke i Circulation, men oplæstes og bedømtes mundtlig. Forlangte Forfatteren derimod, at Arbejdet skulde trykkes, blev det bedømt paa samme Maade som de pligtige Skrifter.

Cirkulationen begyndte hos Præses, der modtog Porteføljen med Skrifterne fra Sekretæren, hos hvem den atter endte, efter at have passeret de ordinære Medlemmer. Var man mere end tre Dage om Gennemlæsningen og Bedømmelsen, maatte man betale en Mark for hver overskydende Dag. De indsendte Artikler, der fandtes værdige til Trykning, gik over i Selskabets Eje.

Alle Valg afgjordes ved simpel Stemme flerhed. Kom Stemmerne til at staa lige, tillagdes der Præses to Stemmer, saaledes at hans Votering kom til at gøre Udslaget. Nye, tiltrædende, foresloges til Optagelse og der balloteredes derefter i den private Forsamling (Bestyrelsesmødet) om hvorvidt de skulde vælges til Medlem eller ej. Adgang nægtedes, hvis man fik to sorte Kugler og den, der saaledes var blevet udelukket, kunde ikke bringes i Forslag mere det Aar.

Var disse Regler end strænge og bestemte til at sikre Selskabets Eksklusivitet, saa var dog Fremgangsmaaden endnu strængere overfor dem, der søgte at blive permissi. De skulde nemlig først dokumentere deres Kvalifikationer ved et forud indsendt Skrift.

Embedsmandsvalgene fandt Sted paa Mødet inden Stiftelsesdagen, som højtideligholdtes ved en overordentlig Forsamling. Mulige Lovændringer skulde foreslaas skriftligt, cirkulere og derefter gaa til Afstemning.

Medens Københavns medicinske Selskab nu til Dags er Lægernes videnskabelige Forening i Modsætning til Lægeforeningen, der forfølger kollegiale og praktiske Formaal, var Forholdet oprindeligt et ganske andet. Ved Stiftelsen var det medicinske Selskab en Organisation af praktiserende Læger og det, man havde for Øje, var Forholdene i den praktiske Udøvelse af den daglige Gerning. Det slaas fast i Selskabets Forhandlingsprotokol, at alle Stifterne havde Doktorgraden og i Lovene er en af Betingelserne for at blive ordinært Medlem netop den, at man skulde være Doktor. Denne Grad var nemlig i Virkeligheden Adkomsten til at man havde Ret til at praktisere, saaledes som det var blevet bestemt mange Gange, senest i Christian VI's Fundats af 31. Marts 1732. At Bestemmelsen langtfra overholdtes, er en anden Sag, men i Stiftelsesaaret 1772 stod den ved Magt og først da Fundatsen af 7. Maj 1788 indførte Embedseksaminerne ved Universitets Fakulteter, blev Retten til at praktisere fri for alle, der havde bestaaet den medicinske Eksamen. Doktorgraden rykkede derved op i et højere Plan og blev et Stempel, der antydede større videnskabelig Kyndighed end den, der behøvedes til at praktisere (2). Tode har altsaa haft Ret, naar han et Sted siger, at Selskabet kun beskæftigede sig med praktisk Medicin og ikke med Teori.

Selv om man var bleven enig om Lovene, var der dog en Del at bringe i Orden inden at Møderne kunde begynde. Først og fremmest skulde de seks Medlemmer træffe en Aftale om den Rækkefølge, i hvilken de skulde indsende deres Afhandlinger. Ved Lodtrækning blev følgende Orden bestemt: Abildgaard, Saxtorph, Tode, Schönheyder, Callisen og Junge. Stemme flerhed gav Junge Stillingen som Vice-Præses og Tode blev Sekretær. Samtidig blev det Aftale, at Møderne skulde holdes hver Onsdag Kl. 5—7 hos Tode. Junge, der straks følte Magten tynde og som maaske ikke rigtig vidste, hvad han havde indladt sig paa, bad sig fri for at levere de pligtige Skrifter, saalænge han var Vice-Præses, og det blev ogsaa bevilget, rigtignok med den Tilføjeelse, at det ikke vilde blive bevilget hans Efterfølgere. Man skulde ikke kunne knibe ud fra sine Pligter ved at dække sig bag Embedsmandsstillingen.

Til korresponderende Medlemmer valgte man Admiralitetsmedicus *U. B. Aaskou*, *Dr. de Meza* og *Hr. Janus (Jens) Bang*. Den de Meza, der her er Tale om, er Salomon de Meza, der var født i Amsterdam 1727, og som kom til København 1753. Aaskou og Bang havde sammen undersøgt den i 1763 grasserende Kvægsyge og begge var særdeles ansete Mænd. Bang anføres uden Titel i Protokollen, da man øjensynlig ikke har vidst, hvad man skulde kalde ham. Han studerede nemlig samtidig Medicin og Arkitektur og havde i dette sidste Fag udmærket sig i den Grad at Kunstakademiet havde tildelt ham baade den lille og den store Sølvmedalje og de to samme Udmærkelser i Guld. Han tog først 1773 den medicinske Embedseksamen. De korresponderende Medlemmers Antal forøgedes med følgende Landfysici: *J. Eichel* i Odense, *C. E. Mangor* i Viborg, *R. Buchhave* i Sorø, *I. A. Lafont* i Aalborg, *J. Møller* i Skien, *C. L. Wernecke* i Nysted og *A. F. Fridsch* i Ribe*). Den praktiske Lægekunsts ypperste Repræsentanter i Provinsen tog man altsaa med.

Paa Saxtorphs Forslag blev stud. med. *M. Horrebøw* foreslaaet til Optagelse som permissus. Han blev antaget, men han formentes Adgang til Møderne, indtil han havde opfyldt Lovens Bud om at indsende en Afhandling. Mærkeligt nok fik han ikke Lov til selv at vælge sit Emne. Man forlangte af ham »en meteorologisk Tabelle af Octobermaaned, hvilken han forpligter sig til at meddele Selskabet hver Maaned«. Man har øjensynligt ikke længtes stærkt efter at faa de unge ind.

Den 14. Oktober 1772 afholdtes endelig det første ordinære Møde, skønt man slet ikke ønskede denne Dag til Stiftelsesdag. Protokollen over Forhandlingerne anfører nemlig, at ved Mødet blev hans kongelige Højhed Prins *Friederichs* Fødselsdag, 11. Oktober, højtideligen erindret, som den fra hvilken Selskabet egentlig regner sin Begyndelse og som i *Fremtiden stedse skal ansees og helligholdes som Stiftelsesdagen*. Dette blev dog ingenlunde overholdt i Fremtiden.

Det var ikke et Udslag af nogen særlig royalistisk Stemning, der gjorde, at man ønskede at mindes Arveprins Frederiks Fødselsdag, men denne stod i Virkeligheden som Regeringens Midtpunkt efter Struensees og Caroline Mathildes Fald i Januar 1772. Desuden havde Prinsen det Aar, Medicinsk Selskab blev stiftet, ladet sig udnævne til Præses for Kunstakademiet i København og for Videnskabernes Selskab i Trondhjem, saa Samtiden mente i ham, at have fundet den Kunstens og Videnskabens Beskytter, man kunde se op til.

Aabningsmødet, den 14. Oktober 1772, udmærkede sig ved ikke at blive ledet af nogen Præses. Man havde nemlig ingen, da denne Embedsmand skulde vælges blandt Æresmedlemmerne, som først langt senere blev ud-

*) Biografiske Oplysninger om danske Læger maa søges i *K. Carøe: Den danske Lægestand*.

nævnte. Vicepræsens, *Junge*, aabnede Mødet og holdt en Tale »som passede sig til Handlingen«, og derefter tog de fem andre Stiftere fat, hver med sit lille Pensum. Den første var Professor Abildgaard, der oplæste sit *pensum debitum*: en nye Theorie om Renselsens Standsning. Alle de øvrige Afhandlinger var *pensa gratuita*. Schönheyder talte *De Efficacia Aceti Lithargyrii, casus memorabilis*, Saxtorph om Knuder paa Navlestrængen, Callisen om en Epidemi af slemme Febere og den deri bemærkede Pulsus dicrotus, og Tode talte endeligt over »en Stumhed af Orm«.

Endvidere fremlagdes Bangs »Bemærkelser om en monstrøs Føtus« og desuden en »Bemærkelse om en besynderlig Dyruria«, der var indsendt af *F. G. G. Sibbern*, der søgte om Optagelse som permissus og fik den bevilget i den følgende Privatforsamling. Man besluttede, at disse to sidste Afhandlinger skulde sættes i Cirkulation, at de fire *pensa gratuita* skulde samles *ad acta* — man tænkte straks paa at faa Forhandlingerne udgivet — og at Abildgaards *pensum debitum* skulde oplæses anden Gang og bedømmes.

Syv Dage senere holdtes den første Privatforsamling, i hvilken der afgjordes en Del Sager vedrørende Forretningsgangen. Man havde derved faaet Arbejdsordenen slaaet fast, men allerede den 28. Oktober blev det besluttet, at de offentlige og private Forsamlinger skulde alternere, skønt det i Lovene havde været en Forudsætning, at de private Forsamlinger kun skulde indkaldes, naar der var Anledning dertil.

Saalænge Selskabet havde den allerførste Nyheds Interesse, var Medlemmerne villige nok til at møde, men det varede ikke længe før de begyndte at knibe ud. Den 16. December 1772 maatte man vedtage, at de ordinære Medlemmers Udebliven mulkteredes med 4 Skilling for hvert Kvarter. Selv om nogle af Foredragene, som f. Eks. Callisens om en dobbelt uterus nok kunde interessere, har det sikkert været forbundet med noget Besvær flere Aftener i Træk at overvære f. Eks. Schönheyders Betragtninger over Skræppebladenes lægende Virkning. Et lidt højtideligt Præg fik Mødet den 24. Februar 1773, idet Jens Bang samme Dag havde promoveret. Han blev paa Mødet foreslaaet og enstemmigt valgt til ordinært Medlem, idet man lod Lovene sove den Aften, han havde jo ogsaa staaet som korresponderende Medlem siden Selskabets Stiftelse. I samme Møde valgtes man *Johan Gerhard König* (3) til korresponderende Medlem, det første udenfor det egentlige Kongerige. Valget var for saa vidt forstaaeligt som König samme Aar var kreeret til Dr. med., idet han opholdt sig som Missionslæge i Trankebar. Han var en Mand, hvis Livsførelse havde været mere end almindelig broget. Hans Fødested var Ungernhof i Livland, hvor han saa Dagens Lys 1728. Hans Uddannelse havde gjort ham til Apoteker og han havde haft Officiner i Rusland, Sverrig og Danmark, men ikke blot i dette Fag, men ogsaa som Læge og Botaniker nød han betydelig Anseelse, og 1773, da han blev Medlem af det medicinske Selskab, optoges han ogsaa i det norske Videnskabernes

Selskab og i det Leopoldinsk-Carolinske Akademi. Udnævnelser vandt alles Bifald, men iøvrigt holdt man stærkt paa den eksklusive Stilling, man havde indtaget fra Begyndelsen. Da Tode den 3. Marts mundtlig havde indbudt Etatsraad *v. Berger* til at overvære Mødeaftenen, vedtoges det paa det næste Privatmøde, at ingen kan indbydes uden Selskabets Samtykke.

Den 21. April 1773 fungerede Junge sidste Gang som Vicepræs, inden han afrejste til Norge og man skulde egentlig skride til et nyt Valg. Dette blev dog udskudt til om Efteraaret — *H. Callisen* valgtes til Vicepræs 6. Oktober 1773 — og foreløbig bestemtes det at de ordinære Medlemmer skiftevis skulde overtage Stillingen efter den en Gang vedtagne Rækkefølge.

Som nævnt ovenfor var Ulysten til at møde betydelig. Forhandlingsprotokollen taler om Møder, hvor kun *M. Saxtorph* og *J. Schönheyder* var til Stede og udtrykker af og til sin Forbavselse over at ikke flere var fraværende. Medlemmernes »Faahed« bliver et flere Gange gentaget Udtryk og man naaede heller ikke til at faa Mødepligten overholdt, da man greb til at indskærpe Vedtægten om 4-Skillingsbøden. Selv om Summen var ringe, mødtes den med Protest. Selve Tode vilde ikke betale, skønt han var kommet et Kvarter for sent, »da Medlemmerne endnu ikke havde sat sig ned«. Ud i det komiske naaede man 24. September 1774, da »*Nicolaus Friborg* oplæste sit pensum criticum in pharmacopoeam Danicam — og blev mulcteret for 4 Sk.«. Synderen havde blot overholdt det akademiske Kvarter ved sit første Møde i det lærde Selskab. Det hjalp heller ikke, at man forandrede Mødedagen fra Onsdag til Fredag, tværtimod, nu blev det først rent galt. Schönheyder erklærede, at han overhovedet ikke kunde møde om Fredagen og bad Selskabet sætte en anden Mødedag. Men dette gav ikke op. Sekretæren fik Ordre til at skrive ham til:

Forsamlingen af det medicinske Selskab paalagde mig i Gaar at tilskrive Deres Velbaarenhed og melde i Svar paa Deres til Selskabet indløbne Billet: at Selskabet ønsker Deres Velbaarenhed indtil næste Fredag behageligen vilde erklære, hvori den Forhindring bestaaer, der forbyder Dem i Vinter at paa det sædvanlige Sted bivaane Selskabets Forsamlinger, da saadant Deres Svar vil bestemme, hvorvidt Selskabet bør og kan lempe sig efter Dem eller ikke.

Schönheyder svarede ikke straks paa denne Skrivelse og Selskabet lagde Sagen hen, indtil Svaret kom. Da der var gaaet en tre Ugers Tid lod Schönheyder *Callisen* forklare Medlemmerne, hvor nødvendig hans Fraværelse var. Desværre kan man ikke oplyse Grunden nu, men den blev ikke regnet for fyldestgørende, og da man jo ikke kunde tvinge Synderen til at komme, besluttede Præs og Medlemmerne »herefter at ville gjøre sig en Fornøjelse af at ansee Schönheyder som *membrum extraordinarium*, der altsaa maatte

dispenserer fra de ordentlige Lemmers Love, indtil han maaskee i Tiden maatte finde for got igien at lade sig vælge til ordentlig Medlem«. Schønheyder var altsaa paa en høflig Maade smidt ud, men han holdt sin Stilling tappert og indfandt sig først igen den 24. Marts 1775 ved et Møde, hvor alle ordinære Medlemmer var til Stede, maaske endda efter en fælles Aftale. Det forrige Møde havde nemlig ikke kunnet afholdes, fordi kun fire Mand var mødt op.

Ved næsten hvert eneste Møde var man nødt til at idømme Mulkter for Fraværelse eller for sent Komme, og Medlemmerne gennemførte deres Udeblivelse i den Grad, at de ikke en Gang mødte op, da der, 21. Juni 1775, blev afholdt et overordentligt Møde Kl. 5 om Eftermiddagen for at faa Forholdene ordnede. Da Klokkeren var bleven halv seks var kun Tode, de Meza og Sekretæren kommet og disse fremsatte da følgende »Forslag til Selskabets bedre Orden og Virksomhed at tilvejebringe efterdags«:

1. At den udvortes Orden ved Selskabets offentlige Møder herefter nøjagtigere paasees af Præsiden, som Lovenes Haandhæver. Det er: han bør holde over, at ingen Samtale imellem Selskabets Lemmer har Sted, imedens Afhandlinger bedømmes; han bør spørge enhver af de ordentlige Medlemmer, hvad han har at indvende imod den bedømmende Afhandling og saa videre i Følge Lovene.
2. At det herefter fastsættes, som et nødvendigt Beviis, at Selskabets Lemmer læse og bedømme Afhandlingerne, der circulere, at ethvert Medlem bør i det ringeste fremføre et eller to Argumenter *in forma syllogistica* imod den bedømmende Afhandling og i Mangel deraf bøde 2 Mark. Eller og
3. at til enhver Afhandlings Bedømmelse udvælges to Dommere, som nøje bør igiennemlæse og næste offentlige Møde derefter bedømme dem.
4. at til hvert offentligt Møde skal den, der har Afhandling at oplæse, indbyde een eller to *litterati* eller *membra extraordinaria* til at høre sammes Oplæsning og den forrige Afhandlings Bedømmelse.
5. Den skriftlige Bedømmelse bør ikke ske før med den 2den Kritik, da Afhandlingen enten antages til Trykken eller forkastes.
6. Om Selskabet ikke skulde indbyde *membra extraordinaria* iblandt udenlandske Lærde?
7. Om ikke 24 Timer var nok for hvert Medlem til at giennemlæse og bedømme sin Afhandling?

Disse Forslag blev behandlede 14. Juli. Det første og tredje blev approberet, medens man ikke vilde slutte sig til det andet om Argumenterne. Valget af de to Litterater blev udskudt, Forslag 5 synes man ikke at have taget Stilling til og til de to sidste svarede der ja. Af dem skulde Forslaget om udenlandske Medlemmers Optagelse senere blive gennemført med stor Kraft.

Nu skulde man altsaa se, hvorvidt de nye Bestemmelser havde hjulpet. En Uge efter Vedtagelsen (21. Juli 1775) afholdes Møde og Forhandlingsprotokollen siger: »Da ingen andre uden Dr. Junge og Dr. Bang mødte inden 6³/₄, meente vi os fritagne for at bie længere og gik derfor bort«. De mange Anordninger havde altsaa ingen som helst Virkning haft og i Januar 1776 besluttede man derfor enstemmigt, at enhver af membra, som bliver borte, naar hans pensum bliver bedømt, skulde betale 4 Mark i Mulkt, »og gælder ingen Undskyldning uden Sygdom eller Rejser«. Anstændigvis kunde man jo ikke blive borte første Gang et Arbejde skulde fremlægges, da Forfatteren selv skulde læse det op.

Nye Vanskeligheder opstod, idet den nedsatte Kommission af 13. November 1776 til Kirurgiens Fremme (4) fik indirekte Indflydelse paa Medicinsk Selskabs Møder. Fire af dettes Medlemmer — Aaskou, Saxtorph, Callisen og Gulbrand — var nemlig ogsaa Kommissionsmedlemmer, og da Møderne i den afholdtes om Fredagen, kunde de ikke være til Stede ved Medicinsk Selskabs Forhandlinger. Lørdag blev derfor gjort til Mødedag, men Resultatet var ikke videre straalende. Ved den første Forsamling efter den nye Ordning kom kun de Meza og Tode »og da Kl. ³/₄ paa 7 ingen flere Medlemmer kom«, gik de igjen. Torsdag Eftermiddag Kl. 6 blev saa enstemmig vedtaget, men i Aarenes Løb maatte Dagen ofte ændres under Hensyn til de ledendes Embedsforretninger. En ringe Bedring sporedes dog efter at Torsdagen var sat, men hvert eneste Aar har sine Klager over at Medlemmerne udeblev.

Denne Uvilje til at give Møde har vel haft sin væsentligste Grund i at Forsamlingerne var altfor hyppige og i at der var Mødepligt. Foredragene har vel hverken været værre eller bedre end Foredrag nu en Gang er. De kasuistiske Meddelelser fra Bypraksis har neppe altid været lige underholdende, men mange Emner har dog nok vakt Interesse, en og anden Gang ogsaa Foredragsholderens Personlighed. Dette har saaledes sikkert været Tilfældet med den gamle Dr. *S. de Meza*, der var velkendt som Hovedstadens eneste jødiske Læge og som en af de mest beskæftigede. Hans ydre Apparition var fremmedartet, han havde vakt stor Opsigt ved et Skrift om Børneopdragelse, der var blevet betegnet som lascivt og han var bleven valgt ind i Medicinsk Selskab paa Grund af sine Fortjenester som praktiserende Læge. Han gjorde en Tid hvad han kunde for at holde Selskabet i Aande, idet han havde to Sønner, der begge studerede Medicin og som han vilde have optaget som permissi. De Meza lod dem derfor indsende det ene Pensum efter det andet, men de blev stadig afvist og der gik flere Aar hen, inden de slap ind. Megen Glæde fik de ikke af Optagelsen, da de begge døde unge. Den ene *Christian Theophilus de Meza* har forøvrigt efterladt sig en Selvbiografi, i hvilken han omtaler sin Optagelse i Selskabet (5). Disse Vanskeligheder betød dog ingeniunde, at man ikke behandlede den gamle Læge med den

største Hensynsfuldhed, men snarere at man syntes, at den jødiske Familiefølelse traadte lidt for stærkt frem. De Meza har været et lidt besværligt Medlem, der var altfor villig til at gribe til Pennen. I en Skrivelse, der drøftedes 14. Februar 1774 begærede han saaledes, at Afhandlingerne ogsaa skulde sendes til ham, ganske som til de ordinære Medlemmer, hvad der var fuldstændig udenfor Loven. Tode foreslog, at de Meza »i Betragtning af hans Arbejdsomhed« skulde antages som ordinært Medlem, hvad der blev vedtaget, idet man sendte ham følgende høflige Skrivelse:

En égard à Votre assiduité, Monsieur, et à l'attachement que vous avez toujours temoigné à la Société nous avons déjà depuis quelque tems été très disposés à vous recevoir membre ordinaire quoique nos loix s'opposent à la reception des étrangers non gradués à cette université dans la classe des ordinaires. Nous regrettons de l'avoir différé et d'être prevenues par la demande modeste que vous venez de nous faire et à laquelle nous repondons en vous adoptant dans notre société comme Membre ordinaire d'une voix unanime.

Copenhague le 14 octobre 1774.

De Meza havde taget sin Grad i Amsterdam og kunde derfor ikke fyldestgøre Lovens Fordring.

Cirkulationen af de indleverede Afhandlinger gav ogsaa Anledning til Uorden og Vanskeligheder. I Marts 1774 maatte man bestemme, at Afhandlingerne straks skulde sendes videre umiddelbart efter Indleveringen. Datum for Modtagelse og Aflevering skulde paategnes Skrifterne, som ikke maatte blive mere end to Dage hos hver enkelt. For hver Dag denne Frist blev overskredet skulde der bødes 8 Skilling. Det har vel nok hjulpet for en Stund, men i Oktober samme Aar indskærpes Paabudet og Bøden sættes op til en Mark.

Lige fra Selskabets Stiftelse havde man tænkt sig at udgive Forhandlingerne og 5. Maj 1773, et halvt Aars Tid efter at Selskabet var traadt ud i Livet, vedtog man at alle Afhandlingerne nu skulde oversættes og gøres færdige til Trykning. Men Selskabets Medlemmer havde ikke saa travlt. I August gik der første Gang Rykkerbreve ud, det endnu ikke oversatte eller udarbejdede forlangtes indsendt i færdig Stand inden Maanedens Udgang og hvad der ikke var indkommet i rette Tid vilde ikke blive taget med. Dette nyttede heller ikke noget videre, for den 8. September fastsattes det, at første Bind af Selskabets Skrifter skulde udgøres af 14 af de indleverede Afhandlinger »indtil flere kunde samles«. Dette har sikkert været ment som en Opstrammer til de sendrægtige — det viste sig, da Bogen udkom, at Udtrykket skulde forstaas paa ganske anden Maade — og ved Maanedens Slutning lokkede man endnu en Gang for dem ved at vedtage, at der skulde udarbejdes

et Register over Afhandlingerne og at Forfatterne skulde anføres i det, lidt selvfølgelig skulde man synes. Det lykkedes da ogsaa, at faa første Bind ud ved Paasketid 1774*). Det fik Titelen *Societatis medicæ Hauniensis collectanea* Vol. I og indeholdt 40 Afhandlinge af 14 Forfattere, der alle har skrevet paa Latin. Bindet indledes med en Fortale af *Tode*, der omhandler Selskabets Oprettelse. Nogle tilføjede kobberstukne Tavler viser bl. a. den dobbelte uterus, som Callisen demonstrerede og det i 1767 fødte »horridum et prodigiosum monstrum«, over hvilket Jens Bang havde holdt Foredrag. Forlæggeren var Universitetets Boghandler *Johan Gottlob Rothe*, der allerede er kendt fra Studenterselskaberne.

Havde Selskabet haft en Del Besvær med at bringe denne førstefødte til Verden, saa faar man dog kun et ringe Indtryk deraf, naar man læser Forhandlingsprotokollen. Mere faar man at vide i en Anmeldelse, der blev optaget i *Københavnske Efterretninger om lærde Sager* (6). Her ankes der over, at hverken Bogtrykkerens eller Trykningsstedets Navn er anført paa Titelbladet, saaledes som det sig hør og bør, hvad Anmelderen har hørt skyldes, at Bogen er bleven trykt i Udlandet, og han retter derefter et kraftigt Angreb paa Selskabet, som har patriotiske Formaal, men glemmer dem. »Dog kan man vel ikke gøre Forfatterne den ellers billige Bebrejdelse, at et Selskab af danske Læger, hvis Hensigt med dette Skrift unægtelig sigter alene til Lægekunstens Floer og de danske Lægers Ære, og ikke til nogen privat Fordel, skulde være saa lidet eftertænksomme eller patriotiske, at lade Arbejdslønnen for dette deres Værk falde i udenlandske Hænder, da baade denne Hovedstad og alle det danske Riges Provinser ere mere end tilstrækkelig forsynede med gode Bogtrykkerier. Altsaa, dersom Beretningen er rigtig, som Recensentsen vist ingen Aarsag har at tvivle paa, saa maa det vel være en Mangel paa Eftertanke hos Forlæggeren, som dermed, især ved et Skrift af en temmelig sikker Aftræk, maa have set for meget paa sin egen og for lidet paa sine Medborgeres Interesse, da dog nogen af vore egne Bogtrykkere vistnok vilde have leveret det lige saa smukt og mere korrekt fra sin Presse, og da skulde Selskabet næppe haft nødigt, at lade det hele første Ark her hos Hof-Bogtrykker Niels Møller omtrykke, for dog at faa deres egne Navne uden Trykfejl.«

Paa Forfatterne tager Anmelderen mere blidt, navnlig gælder det M. Saxtorph, hvis glimrende Evner han fuldt ud anerkender. Ogsaa H. Callisen roses for dristig Operation (Aabning af *sinus longitudinalis*), men Tilfældet med den dobbelte Uterus finder han ikke saa mærkværdigt. Thomas Bartholin har beskrevet et saadant og andre ogsaa. Anmeldelsen slutter med Paavisning af en Del Fejl i Latinen, men dem bør man vel anse for Trykfejl.

*) Under Titel *Societatis medicæ Hauniensis collectanea* blev der udgivet to Bind 1774 og 75, derefter *Acta soc. med. Haun.* I, II 1777—79.

I December 1774 hører man første Gang om Forberedelserne til andet Binds Udgivelse. Det bestemmes (2. December), at alle Afhandlinger skal indsamles til næste Møde, og i Februar 1775 har man Forhandlinger i Gang om atter at overlade Rothe det kommende Bind imod 9 Mark Arket og 25 Eksemplarer af Skriftet, som, hvis han som Forlægger forlanger det, herefter vilde faa Navnet *Acta medica Havniensia*. Samtidig skulde Selskabets Love trykkes. Forhandlingerne blev imidlertid afbrudte, maaske paa Grund af den fremkomne Kritik og en helt anden Forlægger, *Frederik Christian Pelt* fremsatte da et Tilbud om at give 8 Mark Arket og 24 Eksemplarer, idet han dog vilde give Bøger for det halve Beløb. Dette Forslag antoges, og 25. Februar 1775 sendte man Pelt 14 Afhandlinger til Optagelse i Bindet. Det udkom saa samme Aar i en Udstyrelse, der kun var lidt forskellig fra første Binds, men denne Gang var 19 Forfattere repræsenterede i de 36 Afhandlinger, der optoges. Titelen var som før *Collectanea* og Navnet *Acta* indførtes først med det Bind, der kom 1777 og som synes at være kommet i Stand uden større Vanskeligheder, idet mindste melder Forhandlingsprotokollen ikke om saadanne. Forlæggeren var nu Universitetsboghandler *C. A. Proft*, og i dette og i et 1779 udkommet Bind er den danske Bogtrykker anført. Kritiken havde baaret Frugt.

Det medicinske Selskab voksede kun langsomt, saa eksklusivt som det var. Januar 1775 bestod det af 9 ordinære, 15 korresponderende Medlemmer (af hvilke 12 var valgte ved Stiftelsen) og 8 admissi. Derimod havde man ikke mindre end 8 Æresmedlemmer, idet man 11 Juni 1774 havde optaget Etatsraad *J. C. J. v. Berger*, Prof. *C. J. Berger*, *H. F. Wohlert*, *J. C. Fabricius* og *C. Jensenius* som saadanne og i August samme Aar forøget dette Antal med *C. G. Kratzenstein*, *C. F. Rottbøll* og *V. Hennings*. *A. Kølpin*, der var forkastet 1774, indvalgtes Aaret efter. Var man kun faa i Antal, saa var man sig dog i høj Grad bevidst, og den nævnte Række Spidser kunde nok give et ungt Selskab Relief. Valget i 1773 af Dr. Kønig i Trankebar gav Anledning til, at man, 1774, skaffede sig to nye korresponderende Medlemmer, *Alexander Christian Møller* i Norge og *Henrik Gahn* i Stockholm. Førstnævnte havde i flere Aar været Amanuensis hos Tode, Aaskou, Gulbrand og Callisen, og han havde i sin Stilling som Distriktskirurg i Arendal naaet stor Anseelse. Han valgtes senere til Medlem af Videnskabernes Selskab i Trondhjem og naaede endda ved Valg ind i Rigsforsamlingen paa Eidsvold. Dansk født, som han var, kunde man næppe faa nogen bedre Repræsentant for Søsterstaten. *Gahn* var derimod en Mand af mere international Støbning. Efter en Studietid i Göttingen, Leyden og London var han bleven Dr. med. i Upsala 1772, havde været Stadsfysikus i Gefle en kortere Tid, for derefter at blive Admiralitetslæge i Stockholm, og han var kendt langt ud over Sverrigs Grænser for sine patologisk-anatomiske Undersøgelser og sine Studier over Forgiftningstilfældene ved Brugen af Arsen.

Man udnævnte de første udenlandske Æresmedlemmer i 1775, og begyndte med *August Gottlob Richter*, der ved sine kliniske Øvelser i Göttingens Hospital havde forstaaet at gøre denne By til et videnskabeligt Midtpunkt. Fra 1766 havde han været ekstraordinær, fra 1771 ordinær Professor der og det var paa dette Sted, at han havde grundlagt sit berømte *Chirurgische Bibliothek*, et Tidsskrift, hvis Referater blev Forbillede for flere andres, ikke mindst for Todes. Den overmaade rosende Anmeldelse af dennes Bog om Gonorrhoeen, der optoges i Aargangen 1777, er maaske ikke uden Forhold til Udnævnelsen. Ogsaa en anden Göttingerlærd optoges ved samme Lejlighed, nemlig den svenskfødte, *Johan Andreas Murray*, Linnés og Aurivillius' Elev, der 1760 var kommet til den lille Universitetsby, hvor hans ældre Broder var Professor i Veltalenhed og Historie, og hvor han selv fra 1763 kom til at holde Forelæsninger over Botaniken efter Linnés System. Det er dog næppe hans botaniske Studier, der har foraarsaget hans Optagelse, Grunden maa snarere søges i de indgaaende Undersøgelser over Kopper og Koppeindpodning, som han havde nedlagt i sin Disputats: *Fata insitionis variolarum in Suecia*, 1765 og i *Historia variolarum insitionis in Suecia*, 1765. Det ligger nær at tro, at Murrays Optagelse er sket ved Paavirkning af Hofmedikus Jensenius, hvis Inokulationsanstalt stadig var i Brug, omend ikke i særlig høj Grad, under den Koppepidemi, som i 1773—75 hærgede København. Med det videnskabelig-praktiske Formaal, som Selskabet fulgte, er der dog ogsaa en Mulighed for, at man har villet anerkende hans Fortjenester af at have indført Dyreeksperimentet i Farmakologien.

Foruden de nævnte blev ogsaa *William Cullen* optaget. Han var Professor i Edinburg og havde været Todes og Schönheyders Lærer under Opholdet der. Det var ren Taknemlighedsgæld, man afbetalte, ti Cullen var ikke Kliniker. Han bekæmpede tværtimod Boerhaave og van Swieten og beskæftigede sig særligt med Teorierne om Sygdommenes Opstaaen. Endvidere *Albrecht von Haller* i Bern, Boerhaaves Elev, der ogsaa havde studeret i Paris hos Winslów, Digteren og Lægen i samme Person og Forfatteren til *Primæ lineæ physiologiæ* (1747), hvis Fortrinlighed Tode ofte nok fremhævede.

Ganske særlige Hensyn betingede Optagelsen af *James Lind* i Portsmouth og *Philip Gabriel Hensler* i Altona. Førstnævnte havde studeret i Edinburg og havde taget Graden der med en Afhandling: *De morbis venereis localibus*. Han havde senere været Skibslæge i den engelske Flaade og havde nedlagt sine Erfaringer om Tropesygdommene i *Essay on the diseases incident to Europeans in hot climates* (1768). Han havde altsaa arbejdet med de Ting, der særlig interesserede Tode og hans Virksomhed havde været parallel med de unge danske Skibskirurgers. *Hensler* havde oprindeligt været Præst, studerede senere Medicin med Kopper som Speciale og var 1769 bleven Rejselæge for Christian VII i Stedet for Struensee. Han udfoldede som Fysikus i Distriktet Altona—Pinneberg—Rantzau en glimrende Virksomhed, og naaede,

efter det her omtalte Tidspunkt, at blive Professor i Kiel og Medlem af Sanitetskollegiet for Hertugdømmerne.

Blandt de i 1775 udnævnte Æresmedlemmer fandtes ogsaa en Wiener, *Joseph Quarin*, men andre fulgte efter, i 1876 *Anton Störck*, *Ferdinand Joseph Leber* og *Nicolas Joseph Jacquin*, i 1780 *Maximilian Stoll*. Ved disse Udnævnelser hyldede man dels den Boerhaaveske Kliniks eneste direkte Efterkommer, Wienerklinikken (7), dels anerkendte man den af van Swieten foranstaltede Reorganisation af den lægevidenskabelige Uddannelse. Med Jærnhånd havde nemlig Maria Theresias Livlæge faaet ikke blot de unge Medicineres Undervisning revolutioneret, men ogsaa gennemført en Medicinalreform, der ikke blot gjaldt den offentlige Sundhedspleje, men ogsaa naaede op i selve det medicinske Fakultet. Til de studerendes Disposition stod en stationær Klinik paa Borgerhospitalet, men da denne kun havde 6 Mands- og 6 Kvinde-senge og Patienterne derfor kun sjældent kunde skifte, sørgede han for at de syge, der henvendte sig fra Ambulatoriet (Poliklinikken) og de, der over-sendes fra Trefoldighedshospitalet ogsaa kunde blive indlagte. Indenfor Universitetet gik Foranstaltningerne ud paa at faa oprettet nye Lærestole for Medicinens Nabovidenskaber (Botanik og Kemi), Anatomien udskiltes fra Kirurgien, og for dette Fag, saavel som for Fødselshjælpen traf han Foranstaltninger til praktisk Undervisning. Desuden oprettedes der en botanisk Have, kemiske Laboratorier o. a. m., og fra alle Verdens Hjørner indkaldtes lærde til at beklæde de nyoprettede Stillinger. Et Par af disse træffes blandt Medicinsk Selskabs Æresmedlemmer. *Quarin* havde udmærket sig ved at tage den filosofiske Doktorgrad i 15-Aars Alderen og tre Aar senere den medicinske; v. Swieten havde lagt Mærke til hans usædvanlige Begavelse og fik ham til at holde Anatomiforelæsninger i de barmhjærtige Brødres Hospital, hvor han ogsaa holdt Klinik. Hans Fortjeneste var, at han organiserede de wienske Hospitaler med en klinisk Undervisning for Øje. Hans Ry naaede langt ud over Østrigs Grænser, og han havde et Tilknytningspunkt til Danmark, idet *J. Z. de Meza* havde oversat hans *Methodus medendarum febrium* (Wien 1772) til Tysk. Paa Opfordring af *Störck*, der straks vil blive omtalt, skrev han *Tentamen de cicuta* (1761), der omhandlede Skarntydens Gift, et Emne, det medicinske Selskab et Par Gange diskuterede.

Jacquin var født i Leyden og kaldtes 1752 til Wien af van Swieten. Skønt han oprindeligt var Læge, gik han mere og mere over til botaniske Studier, og han havde opholdt sig længe i Vestindien, hvis Flora han beskrev. Han ansattes 1759 som Professor i Kemi og Metallurgi, senere føjedes Botanik til og han var ved Udnævnelsen til Æresmedlem, Direktør for Universitetets botaniske Have og for Haverne i Schönbrunn.

Leber repræsenterede Kirurgien. Han havde gaaet i Lære hos en Kirurg og var af van Swieten bleven ansat som Hospitalslæge i Breitenfurt, efter at han havde taget Magistergraden i Kirurgi 1751. Senere blev han Læge ved

Borgerhospitalet. Han var en over hele Østrig kendt Kirurg, ikke mindst fordi han 1757—76 var Læge ved Inkquisitionen — Folterarzt — og benyttede sine uhyggelige Erfaringer til at gøre saa indtrængende Forestillinger hos Maria Theresia, at hun afskaffede Torturen. Lebers kirurgiske Færdighed var særdeles betydelig, og han ansattes 1756 som Operatør ved den medicinsk-kirurgiske Klinik, og 1761 fik han Professoratet i Anatomi og teoretisk Kirurgi. Ogsaa han havde studeret Skarntydegiften. (Abhandlung von der Nutzbarkeit des Schierlings in der Wundarzneykunst 1762). *Anton Störck* hørte til van Swietens Elever og blev Doktor under hans Auspicier. Han ansattes 1758 som Læge ved Fattighospitalet og blev senere Livlæge hos Maria Theresia. Det var, som nævnt, ham der udførte Universitetsreformen og han stod længe som Leder af Universitetsklinikkerne. Hans Undersøgelser over en Mængde Plante-gifte (*Cicuta**), *Aconitum*, *Clematis*, *Colchicum*, *Hyoscyamus*, *Stramonium* o. a.) har haft blivende Betydning. Man havde altsaa forstaaet at vælge særdeles fremragende Mænd til Æresmedlemmer og der var ingen Tvivl om, at Selskabets Anseelse var blevet styrket. Nogle Skumlere har der vel nok været, der har syntes, at Selskabet med de faa Medlemmer har haft lidt for mange Æresmedlemmer, idet mange Aar skulde gaa hen inden man udnævnte nye og da var det fortjente Danske. Udlændinge optog man i de korresponderende Medlemmers Række, noget man var begyndt med umiddelbart efter Møllers og Gahns Valg.

Der skete iøvrigt ingen større Begivenheder i Aarene 1776—81. Forhandlingsprotokollen indeholder kun de sædvanlige Klager over Medlemmernes Udebliven, Listen over Foredragene og lidt Smaabemærkninger om, naar en uventet Udgift er blevet repareret paa Medlemmerne. Man ser dog, at Selskabet har vakt nogen Opmærksomhed i Udlandet, idet mange korresponderende og ekstraordinære Medlemmer optages. I denne Retning peger ogsaa, at den danske Konsul i Liverpool — det noteres næsten med Stolthed i den ellers lidet meddelsomme Protokol — den 29. November 1781 — sender to Doser af *William Hills* (Ormskirk, Lancashire) *Medicine for cure of Hydrophobia* sammen med et Brev fra en Kirurg *Miles Barton* i nævnte By med Begæring, at Pakken ikke maatte blive aabnet før en Lejlighed til Brug

*) Naar Skarntydegiften stadig diskuteredes i denne den begyndende eksperimentalfarmakologiske Periode, skyldes det, at den var omgivet med mange mystiske Forestillinger. Det fortælles saaledes, at Faar døde, naar de aad de friske, men ikke de afhuggede Planter. *Matthiolum* meddeler, at Æsler, der aad den, faldt om og sov som i Dødsøvn. Gæs døde efter et Raserianfald. *Cæsalpinus* skriver, at Fugle bedøvedes, naar de aad Frøene, saa at de kunde fanges med Hænderne. Stærerne skulde dog i Følge Galen være en Undtagelse. Fra Renæssancetiden foreligger de første Beretninger om Forveksling af Skarntyde og Petersilje med dødeligt Udfald. Med Henblik paa Sokrates' Død blev *cicutam bibere* et Ordsprog. *Simon Paulli* fraraadede den indvendige Brug hos Kvinder med det Formaal at fjærne Mælk fra Brysterne; den var nemlig ikke uden Fare. (Schröder: *Trefflich versehene Medizin-Chymische Apotheke*. 1685).

gaves. Det vides ikke om denne nogensinde tilbød sig. Tode omtaler Midlet (8) og angiver Heyshams Analyse, efter hvilken det bestod af 4 Kvintin Kridt, 3 Kvintin Bolus armenicus, 1 Kvintin Alantrød og 10 gran Alun. Dertil sattes 6 Draaber Anisolje og det hele blev indtaget paa en Gang i Vand og Mælk. Tode har ingen Tillid til Midlet, skønt Heysham havde givet det til 26 Hunde, der var bidte af en anden, der var rabiæt; ingen af dem fik dog Hydrophobi.

Af og til havde man i det nævnte Femaar tænkt paa at faa et Bind Skrifter ud, men nogen større Iver i den Anledning spores ikke, skønt man (22. Oktober 78) vedtager, at de ordinære Medlemmer selv maatte vælge hvilke Afhandlinger, de vilde lade trykke. Hvad der er sket vides ikke nu, men Forlægger Proft maa heller ikke have været synderlig ivrig efter at faa Skrifterne ud. Det besluttedes nemlig 17. Januar 1782 at tilskrive ham følgende Brev, der lader ane en gentagen Rykken og Forhandlen frem og tilbage:

Da det kiøbenhavnske medicinske Selskab har af Deres seeneste paa Hr. Liv-Medicus Gulbrands Skrivelse os tilstillede Svar erfaret, at De endnu ikke, saa som den hele afvigte Sommer, er i Stand til, at efterkomme de Dem paatagne Pligter med Societetets Skrifers hastige og tilbørlige Trykning, saa skulde vi herved ikke undlade at tilkiendegive Dem, at vi for Fremtiden har taget andre Messures og takke Dem derfor for den hidtil hafte Uleylighed.

Proft besvarede Brevet noget senere, men dette Svar lagdes *ad acta* og eksisterer ikke mere.

Aaret 1782 fik en ikke ringe Betydning for Selskabet, idet Tode i Mødet den 4. April fremlagde en *pro memoria*, i hvilken han foreslog, 1) at Selskabet skulde søge om at faa Prædikament af det kongelige medicinske Selskab, 2) at man skulde vælge flere korresponderende Medlemmer blandt inden- og udenlandske Naturforskere, Chemister og andre med Medicinen beslægtede Lærde, 3) at Selskabets Skrifter herefter skulde trykkes in quarto. Man sluttede sig enstemmigt til Forslaget om den kongelige Gunstbevisning og Gulbrand lovede at skrive Indstillingen. Den 15. Juli afholdtes en ekstraordinær Samling paa hvilken han kommunikerede det kongelige Patent, hvori hans Majestæt lover Selskabet sin kongelige Beskyttelse og tillige giver det Tilladelse til at bære Navnet »Det kongelige medicinske Selskab« og til at føre det i sit Segl.

Man takkede Gulbrand varmt for den udviste Nidkærhed i at skaffe Selskabet den kongelige Naade og udbad sig af ham til Tegn paa dets Erkendtlighed og Højagtelse, at han vilde overtage Præsidiat for et Aar uden Valg, hvilket han var saa god at modtage, som Protokollen siger. Mødet sluttede med at Ranøe lovede at tale med Bogtrykker Møller om Trykningen af de følgende Skrifter.

Det Segl, der omtales ovenfor, havde længe været i Brug, idet Prof. *Abildgaard* 15. Juni 1774 havde paataget sig at give Selskabet »et Dessin til eet Signet«. Det tegnedes af *Nicolai Abraham Abildgaard*, Professorens Broder, og forestillede Frugtbarhedsgudinden Isis, der stiger op af et Søjlehoved, holdende en Lyre og en Slangestav. Under Figuren stod HAC DUCE. Det forsynedes 1782 med *regiæ* indskudt som andet Ord i den tidligere Overskrift *Sigillum societatis. med. Havn.* Signetstikker *Weyse* forfærdigede to og fik 12 Rigsdaler for dem.

Nogen større Forandring skete ikke med Selskabet, fordi det havde faaet Prædiketet kongeligt. Alt blev ved det gamle, men et praktisk Resultat kom der dog, idet Kongen skænkede 200 Rigsdaler til Selskabet. Det var sikkert en paaskønnet Gave, da Kassen kun indeholdt 4 Rigsdaler, hvad der dog ikke kan tages som Tegn paa en daarlig økonomisk Status, idet alle Udgifterne afholdtes ved Repartition. Indtil videre indgik Pengesummen i Kassen »til Selskabets Brug«, men 1787 indkøbte Callisen en kongelig Admiralitets Obligation (Nr. 312) for den. Renten udgjorde 4 pro cent.

Det var en Selvfølge, at Selskabet paa en eller anden Maade maatte takke Kongen for den Understøttelse, det havde faaet, og man gjorde det ved at tilegne ham det i 1783 udkommende Bind af Forhandlingerne, der nu kom til at hedde *Acta regiæ societatis medicæ Hauniensis*. Man havde jo virkelig Grund til at skrive *Christiano septimo patriæ litterarumque patri sacrum* som Dedikation. Det var et flot Bind, hvis Titelblad prydedes med Kobberstikker *Christian Frederik Müllers* (9) lille Billede af *Nosocomium regium Fridericianum* med Underskriften *solatur et instruit*. Hospitalet ses fra Bredgade og danner en Vignet indskudt mellem Titelen og Bogtrykkerens — *Nicolaus Møller, aulæ typographus* — Navn. Enkelte af Eksemplarerne forefindes endnu i en virkelig kongelig Indbinding, rødt Skind med gyldne Kniplinger langs Kanten og Guldsnit, en Form, der lidt varieret, ogsaa kendes fra en Del af de følgende Bind*).

Var Bindet straalende at se paa, saa var det dog ikke kommet ud uden Vanskeligheder. *Buchhave*, der gentagne Gange havde »underholdt« Selskabet med de mærkelige Egenskaber, som Roden af *geum urbanum* sad inde med — han mente i den at have fundet en Erstatning for Kinabarken — vilde man øjensynlig nødig have med. Paa et af de Møder, hvor Bindets Indhold diskuteredes gik man saa vidt, at man »antog«, at Hr. Doktoren vilde lade sine Eksperimenter udkomme i et særligt Skrift, og man udleverede ham tre af hans Afhandlinger om Urten under Henvisning til, at han havde indsendt sine Skrifter i Kopi og selv ønsket dem tilbage. At der kun udleveredes tre Afhandlinger skyldes, at nogle allerede var tilbagesendte. Antagelsen var imidlertid rigtig. Under Titel *Observationes circa Radicis Gei urbani sive*

*) Af *Acta regiæ soc. med. Haun.* udkom Bind I, 1783; II, 1791; III, 1792; IV, 1803.

Caryophyllatæ vires in febribus præcipue intermittentibus aliisque morbis udsendte Buchhave 1781 sine Forsøg, som var paabegyndte 1776, og som sluttede sig til andre af lignende Art, idet der den Gang var en Bestræbelse oppe for at erstatte de udenlandske Præparater med hjemlige. Buchhave var kommet ind paa sine Forsøg ved at Landbefolkningen ikke havde Raad til at betale Kinabarken, og det var altsaa en særdeles fortjenstfuld Gærning at skaffe et Erstatningspræparat for den. Tode skrev om Opdagelsen (10) og følte sig glad og stolt over at være den første, som underrettede Fædrelandet om dette saa vigtige, saa smigrende Nyt, og han sluttede sin Omtale med disse Ord: »Hvad siger det, at ingen Ærestøtter blive dig [Buchhave] oprejste, at din Fortjeneste ikke præges i Guld? — Naar Støtter er henfaldne, naar Skuepenge er blevne ulæselige, saa ville endnu de herligste Æresminder, reddede Menneskers taknemmelige Hierter, hædre dig. Og naar du selv ikke mere kan høre deres Velsignelse, saa ville de velsigne det Land, som har frembragt dig.«

Naar Tode skrev saa kraftige Udtalelser, skyldtes de hans patriotiske Begejstring, men var ikke videre velfunderede. Han havde jo egentlig den Gang kun Buchhaves egne Meddelelser at støtte sig til, og de var naturligvis rosende nok. I 1780 indsendte han et halvt Pund Nellikerod til Collegium medicum, som lod Apoteker *F. H. Müller* (11) undersøge det og derefter tilstillede Frederiks Hospital det til Forsøg, der dog trak i Langdrag. En Portion, sendt til Prof. *F. L. Bang*, toges i Brug og gav et nogenlunde gunstigt Resultat. Buchhave fremlagde nu sin Opdagelse for det medicinske Selskab og Apoteker *M. Hagen* (12), Kong Salomons Apotek, blev udset til at gøre Forsøgene. Desværre slog de ganske fejl, Nellikeroden hjalp kun lidt eller intet, hvorledes man saa end anvendte den. Der udviklede sig nu en meget heftig Polemik (13), i hvilken *F. L. Bang*, *C. F. Falchenthal* og Tode deltog sammen med en Del Provinslæger imod Buchhave, som holdt fast paa sit. For Tode var Stillingen vanskelig paa Grund af hans tidligere Udtalelser, men han indrømmede ærlig sin Fejltagelse, forklarede hvorledes den var kommet i Stand og naaede med sin glimrende Journalistik at blive Oppositionens Fører, ikke lidet støttet af Buchhaves kluntede Forsvar. Denne skød sig nemlig ind under, at Præparationen af Drogen aldrig havde været som den skulde, undtagen naar han selv foretog den, og hans Forsvarsskrift er fuldt af Selvmodsigelser og Uklarheder. Overfor ham havde Tode let Spil, og han skriver med sædvanligt Vid: »thi artigt nok er det, at 1780 har Nellikeroden ikke al sin Kraft for Tienereus Skyld, 1781 ikke for Apothekerens Skyld og 1782 viser den ikke al sin Dyd for Doctoreus standsede Forsøgs Skyld. Om den nu heller ingen Kraft havde 1783 for Veierligets Skyld, saa var det ogsaa den kompletteste Fatalitet, et Medikament kunde have.« At Sagen forekom Tode pinlig for ham selv, fremgaar af den Maade, han skriver paa, men hans Loyalitet er uomtvi-

stelig. Bangs og Hagens Dom i Sagen var ogsaa ganske fældende for de Buchhaveske Teorier.

Materiale til at bedømme hvorledes Striden udkæmpedes indenfor det medicinske Selskab selv foreligger ikke, men Buchhave fik en Afhandling optaget, endda forsynet med en Tavle af Geum urbanum, som Gud og Hvermand kendte nu, havde de ikke gjort det i Forvejen. De øvrige Afhandlinger, der skulde optages, blev eftersete paa et Møde 24. Maj 1783 og en Fortegnelse over dem blev nedlagt i Selskabets Arkiv.

Aaret (1783) blev mærkeligt ved at der rokkedes ved Forretningsgangen angaaende Optagelsen af ordinære Medlemmer. Man vedtog nemlig paa et Novembermøde, at en Fjerdedel af de vælgende var nok til at forhindre den paagældendes Optagelse, og blev en valgt til at indtræde som ordinært Medlem, skulde han først have en Notifikationsskrivelse fra Sekretæren med Tilkendegivelse af Valget og en Opfordring til at indsende en Afhandling. Dernæst skulde der tilstilles ham et Diplom (det nævnes her første Gang) og saa skulde Optagelsen offentlig bekendtgøres. Diplomet synes ikke at være blevet udsendt, da man i Oktober 1798 vedtager at udstede Diplomer til alle Selskabets ældre og yngre Medlemmer. Paa det nævnte Novembermøde vedtog man ogsaa at udtage 100 Eksemplarer af Actas første Bind og at sælge Resten ved Auktion.

De Opgaver, der forelaa for det saa eksklusive Selskab, var i Virkeligheden saare faa. Udadgaaende Skridt, udover at vælge korresponderende Medlemmer, tænkte man ikke paa, og der kom kun Røre i den lille Forsamling, naar der paatænkte et nyt Bind Skrifter. Men selv disse kunde være ved at gaa i Glemmebogen, saaledes i 1787, da Præses, Callisen, forespørger »om vi ikke burde nu snart være betænkt paa at udgive en nye Tome af Acta Medica, da det lader til Selskabet har dertil en tilstrækkelig Forraad i de allerede til Dato forelæste Afhandlinger.« Man vedtog, at Sekretæren skulde sende et Cirkulære ud om Sagen til Medlemmerne, som skulde afgøre den ved Afstemning. Alle svarede bejaende, undtagen Prof. *F. L. Bang*, der ikke vilde votere. Han havde nemlig besluttet »i Overensstemmesle med en særdeles Hensigt, at befordre mine *Diaria*, i det mindste indtil Slutningen af 1786 til Trykken paa egen Bekostning, saa jeg har intet at meddele Selskabet og altsaa kan ej have Votum i Henseende til andet, som Selskabet skulde finde for godt under sit Navn at lade trykke.« De omtalte *Diaria* var en Række kliniske Observationer, som Bang i Foredragsform fremlagde i Medicinsk Selskab og som fortsattes gennem flere Aar. Udtalelsen viser, at Bang er begyndt tidligere paa sine kliniske Foredrag end 1786, som man — støttet til Lektionskatalogerne — i Almindelighed har antaget (14). Naar han nu nægtede at lade dem trykke i Aarsskriftet, var det egentlig ganske imod Loven, da disses Kapitel 5 slog fast, at de ordinære Medlemmers Afhand-

linger skulde indrykkes i Selskabets trykte Samlinger. Der kom da ogsaa en lille Strid ud af hans Vrangvilje, idet man ingenlunde godvilligt vilde give slip paa den værdifulde Tekst. Bang fik derfor et Brev, »at Selskabet var af den Tanke, at de af Medlemmerne forelæste Afhandlinger, som af Forfatteren og Selskabet fandtes værdige Trykken, kunde og burde efter Selskabets Natur og Hensigt ansees for dets Ejendom: Hvorfore man haaber Hr. Professoren i det mindste overlader Selskabet et Par Semestrer af de oplæste Diaria, eller Equivalent for disse i andre til Trykken tienlige practiske Afhandlinger.« Bang lovede derefter at indsende tre Afhandlinger i Stedet for det oplæste (15).

Collegium medicum paatænkte i 1784 en ny Udgave af Farmakopoeen. Lidt vides om Forberedelserne, men saa meget er sikkert, at Medicinsk Selskab blev ikke spurgt i den Anledning. Sagen maa dog have været anset for at være af stor Betydning for Medlemmerne, for 1787 beslutter man at benytte hver anden Mødeaften (fra 1789 hver Mødeaften) til at gennemgaa Farmakopoeen, og nu fyldes Forhandlingsprotokollen med Noter om, hvor langt man er kommen i Gennemlæsningen: »I Aften kom vi til Mastix p. 87«; »næste Gang begynder vi paa p. 123 i Tom. II Pharmacop.« Ganske karakteristisk er det, at man i Reglen glemmer at anføre, hvor mange Medlemmer, der er til Stede ved disse Oplæsninger. Det noteres ellers altid, saa mange har der vel ikke været.

Naar man erindrer Tidens lange og indviklede Recepter, ser det ogsaa snurrigt ud, at man opgav det hele, naar de farmaceutiske Medlemmer udeblev. »Da Apothekerne ikke vare til Stede, kunde vi intet udrette«, er en Bemærkning, der ofte træffes. Skønt Flertalsformen opretholdes, viser dog Medlemslisten, at der i Virkeligheden kun var en, *J. A. Mühlenstedt* (16). Han havde i Januar 1788 »for at bidrage meere til dette Selskabets Maal med at corrigere vor Pharmacopoea« skænket Selskabet en Afhandling om Kautelerne ved Tartari emetici Tilberedning i Apothekerne, i hvilken han viste, at dennes Tillavning af *mercurio vitæ* var unødigt og for kostbar. Senere indsendte han flere Afhandlinger, og han var en over hele København kendt Person, dels fordi han 1782 havde flyttet Svaneapoteket, som han samme Aar var bleven Ejer af, fra Højbrostræde til Østergade, dels fordi han var en af de allerførste herhjemme, der interesserede sig for Aërostatik, ja maaske den første. Montgolfiers Balloner havde her som andet Steds vakt den allerstørste Opsigt. Tode skriver (17): At see tvende Mennesker paa en Bygning af tynd Taft fare i Vejret, op i Skyerne og sejle bort over en Stad som Paris og efter 25 Minutter at komme levende og med heele Lemmer ned igien, er visserligen et nyt, et overordentligt Syn, som for 100 Aar siden vist var bleven anseet som Hexerie.« Saa vidt som Mongolfier naaede Mühlenstedt ikke. Han sendte to Balloner op (27. December 1782 og 1. Februar 1783) den ene faldt ned paa Amager, den anden, der var bundet, naaede ikke højere end til Altanen i Etagen ovenover. Senere sendte P. C. Abildgaard, Veterinær-

skolens Stifter, en anden Ballon op (5. Juni 1784); den gik ned ved Lunde-
huset, men Mühlenstedt var og blev dog med sine »Luftkugler« den første
rival du très haut, som en samtidig Forfatter kalder Aëronauterne.

Aaret 1787 bragte det første, svage Forsøg paa at træde i Forhold til
Offentligheden, idet der (20. December) indbragtes et Forslag om, at man
herefter skulde lade indrykke en Bekendtgørelse i de lærde Tidender, hver
Gang et nyt Medlem blev valgt ind i Selskabet, samtidig med, at Titelen
paa de Afhandlinger, der blev læst op, anførtes. Forslaget blev vedtaget, hvad
der var venteligt, da Todes medicinske Tidsskrifter længe havde bragt den
Slags Meddelelser. Man skulde begynde ved Nytaar og meddele Titelerne paa
Afhandlingerne fra 1787. Forslaget var møntet paa de indenlandske Med-
lemmer, der nok kunde lide at komme i Avisen som optagne i det meget
eksklusive Selskab. Et Aars Tid senere rørtes der atter ved denne Sag (8. Ja-
nuar 1789), da der blev besluttet, at de oplæste Afhandlingers Titel skulde i
»Berlins lærde Avis« indrykkes i den Orden, i hvilken Oplæsningen havde fun-
det Sted, medens der ikke maatte meddeles, om Forfatteren var ordinært eller
ekstraordinært Medlem. Dette sidste maatte heller ikke anføres for de nyoptagne.

Ogsaa overfor de udenlandske Medlemmer indtog man i 1788 en ny
Stilling. Lidt efter lidt havde der indsneget sig den Skik, at Udlændinge satte
sig i Forbindelse med et eller andet Medlem, der indleverede en Afhandling
for dem, idet man gik ud fra, at saa var Sagen i Orden. Det var en lidt for
ligefrem Maade og da Dr. *Franz Xaver Häberli* (18) i München ved Prof.
F. L. Bang tilstillede Selskabet en Afhandling: *Historia morborum nonnullæ*
med Ønske om at blive optaget, blev den ganske vist, som Regel var, oplæst
ved det følgende Møde, men der fulgte ingen Optagelse umiddelbart efter.
Selskabet besluttede nemlig, at søge yderligere Oplysninger om ham. Man
ønskede derfor hans *curriculum vitæ*, Doktordiplom etc. og udsatte Voterin-
gen om hans Optagelse (3. Maj 1788). I Løbet af de næste tre Maaneder frem-
skaffede Häberli saa sin Inauguraldissertation: *De Febribus annuis et in*
specie de febre æstiva 1773 og lod Bang indsende den tillige med et latinsk
Brev til Selskabet og en Skildring af hans Levnedsløb. Men nu fandt man det
for vidtløftigt til at kunne oplæses i en ordinær Samling, hvorfor man satte
det altsammen i Cirkulation. Naar denne var endt, vilde Præsens igen høre
Selskabets Bestemmelse. En tilfældig Hændelse foranledigede imidlertid, at
Afgørelsen blev skudt ud i lang Tid.

Prof. *Tenon* i Paris havde nemlig indsendt en *Mémoire sur les Ho-
pitaux de Paris*, sammen med Brev, i hvilket han udbad sig Selskabets
Hjælp til at fremskaffe Oplysninger om vore Hospitaler, deres Indretning,
Bygning, Population, Mortalitet etc. Disse Ting var sendt til Konferensraad
Berger, der havde ladet dem gaa videre til Selskabet. Baade Bogen og Tenons
Brev sattes i Cirkulation for at ende hos Bang til Gennemlæsning, de for-
mentes — med Rette — at have særlig Interesse for ham.

Det kunde maaske synes underligt, at Tenon henvendte sig til det lille, i det hele ret ukendte danske Selskab, der neppe paa Forhaand kunde antages at være i Besiddelse af Oplysninger, der kunde være til Nytte i Verdensstaden Paris. Aarsagen ligger maaske i, at det 18. Aarhundrede betegner et Vendepunkt i Hospitalsvæsenets Historie, idet Bygningen af Sygehuse fra at have været i kristelig-filantropiske Hænder eller ledet af Kommunerne gik over til at være en Statssag. Friedrich I havde 1710 rejst Charité i Berlin, 1757 fulgte kgl. Frederiks Hospital i København efter og 1784 grundede Joseph II Allgemeines Krankenhaus i Wien. Danmark indtog altsaa paa dette Omraade en anset Stilling. I Paris havde Hotel-Dieu været hele Landets Sygehus, lige berømt ved sin Størrelse og sin slette Hygiejne (19), men det var delvis brændt 1772 og Ludvig XVI havde 1788 nedsat en Komité, der skulde tage en Nyopførelse og Rekonstruktion under Overvejelse. Tenon var dens Formand og Lavoisier og Laplace Medlemmer af den. Spørgsmaalet, hvorefter alt drejede sig, var Pavilloner contra Korridorhospitaler, og Tenon, der afgav Betænkning 1789, søgte at tilvejebringe et Materiale, der kunde belyse Sagen, ved Forespørgseler i Udlandet, og foretog endog Rejser i den Anledning (20). Man véd, at Ombygningen af Hospitalet blev udskudt i saare lang Tid paa Grund af Revolutionen. Lavoisier døde under Guillotinens Kniv og først sent — næsten et Par Menneskealdre skulde forløbe — fik Tenons Arbejde sin Anerkendelse.

At F. L. Bang havde en særlig Interesse i Tenons Forespørgsel var ret rimeligt. Han kendte sikkert Hotel-Dieu bedre end nogen anden herhjemme, da han i 1770 paa det Finckeske Rejsestipendium havde opholdt sig længe i Paris. Selv var han Overlæge ved Frederiks Hospital (1775), hvor han 1774 var bleven ansat som Reservemedikus.

Hvad Enden paa Sagen blev, vides ikke. Protokollen meddeler kun at Prof. Bang leverede Aktstykkerne tilbage 20. November 1788. Efterspørgsel i Paris angaaende en Skrivelse fra Selskabet til Tenon har intet Resultat givet, da *les Archives de l'Assistance publique*, der opbevaredes paa Paris' Raadhus, blev brændt 1871 af Kommunarderne (21).

Imidlertid ventede Häberli — flere andre var i Mellemtiden blevet optaget som ekstraordinære Medlemmer — og først i Januar 1789 naaede man til at votere om hans Optagelse. Den sker ganske vist enstemmigt, men det fremgaar tydeligt af Forhandlingerne, at man har været noget usikker overfor ham. Han havde ogsaa været saa ærlig paa sine indsendte Dokumenter at kalde sig *medicus subalternus in nosocomiis S. Maximiliani et Annæ*, hvad der sikkert har foranlediget, at man ikke har fundet ham fin nok. Han fik sit Diplom tilstillet straks, ikke som en Undskyldning for at Sagen var trukket i Langdrag (hvad der dog nok var den virkelige Grund), men fordi han allerede havde sendt to Afhandlinger ind.

I Aaret 1790 traadte man første Gang i Forbindelse med et udenlandsk Selskab, idet det medicinske Selskab i Boston gennem sin Sekretær, Warren,

ønskede at træde i Forbindelse med det danske Sociétet. Man svarede høfligt paa Henvendelsen og sendte første Bind af Acta som Gave. Det første Semester af dette Aar tilbragtes med at læse Farmakopoeen, Foredrag blev slet ikke holdt og kun en eneste Gang havde man en lille Adspredelse, idet man inviterede *Collegium medicum* til at tage en Monstrositet i Øjesyn. Denne var en omrejsende Mand, *Matthias Usem*, der levede at at fremvise sin medfødte Misdannelse, en *ectopia vesicæ*. Han mødte op med en Attest fra Prof. Dr. *Staravasnig* i Freiburg i Breisgau (22) angaaende hans besynderlige Skabning ved genitalia og viæ urinariæ. Han fremstillede sig til Eftersyn, i Protokollen indførtes en fuldstændig Beskrivelse af Tilfældet og Demonstrationen endte med, at Prof. Abildgaard under Mødet havde den Godhed, at tegne Monstrositeten af, for at man kunde faa lavet et Kobberstik til en Beskrivelse i Selskabets Akter (23). Aftenen gik med »og Tiden blev ogsaa tilstrækkelig til at begynde noget med Pharmakopoeen«.

Imidlertid var man naaet saa vidt, at Udgivelsen af et nyt Bind af Acta var nærforestaaende. I Slutningen af Oktober fremlagde Sekretæren, *Aasheim*, en Liste over alle de oplæste Afhandlinger efter 13. November 1783, og hvert Medlem tog sine Artikler med hjem for at afgøre, hvad han vilde have trykt. Samtidig forelaa der et Forslag fra Boghandler Proft angaaende Trykningen. Det indeholdt kun to Punkter:

- a. Naar Manuskriptet maa ham overlades og trykkes i Leipzig paa samme Papir og i samme Format og Type som den første, tilbyder Hr. Proft at erlægge til Selskabets Kasse 2 Rigsdaler for hvert trykt Ark og visse Eksemplarer gratis.
- b. Forbindes han derimod at lade Manuskriptet trykke her i Byen, kan Hr. Proft ikke betale noget Honorarium for Arket, men blot forbinde sig at levere visse Eksemplarer til Selskabet uden Betaling.

Kort Tid efter ændrede Proft imidlertid sit Tilbud til, at han vilde trykke andet Bind af Acta for egen Regning mod at levere 30 à 40 Eksemplarer gratis og intet mere betale. Maaske har Acta dog været en bedre Salgsartikel end man skulde tro, for Boghandler Rothe indsendte ogsaa et Tilbud:

1. Naar Selskabet vil selv lade trykke den 2. Tome af Actis for dets Regning, vil han Tiid efter anden afkiøbe og prompte betale Exemplarer og for egen Regning og Risiko afsætte dem i Tyskland imod at betale Selskabet det Tryk og Papiir koster sammen her.
2. Men for samme Priis og under samme Betingelser maatte Selskabet ogsaa forskaffe ham fleere Exemplarer af første Tomen af Actis, nemlig først 50 Exemplarer og siden fleere.
3. Maatte Selskabet forbinde sig herefter aldrig at contrahere med nogen anden end ham om tilkommende Acters Trykning eller afsætte andre Exemplarer af den 2. Tome end ved og igiennem ham.

Dette Forslag forkastedes straks. Punkt 2 kunde man ikke opfylde og man vilde ikke binde sig ved at antage Punkt 3, derimod antog man Profits Forslag mod at han skulde levere Selskabet 40 Eksemplarer gratis i samme Format og Udstyrelse som før. Tillige skulde Proft for sin egen Regning lade Kobberne stikke mod at han fik Tegningerne gratis, men Selskabet skulde til Gengæld forpligte sig til at indsende Manuskript straks, saa at Trykningen snarest kunde begynde. Proft gik ind paa den foreslaaede Ordning, men forespurgte samtidig, om ikke Kontrakten kunde »extenderes« til at gælde alle de kommende Bind, saa at man fremtidig kunde undgaa Korrespondance og Ulejlighed. Man tog imidlertid ikke Stilling til denne Forespørgsel, men nøjedes med at underskrive Kontrakten den 9. December 1790. Indholdet fremgaar af det ovenstaaende og den indeholdt kun en særlig Bestemmelse, at Bindet skulde trykkes her i Landet. Forfatterne fik kun tredje Korrektur tilsendt, og da Bindet ved Paasketid 1791 udkom, var det trykt hos *J. F. Schultz*.

Man tog derefter straks fat paa Forberedelserne til tredje Bind i Henhold til den nye Kontrakt, og denne Gang synes der ikke at have været væsentligere Indvendinger. Det udkom 1792. Værre blev det, da man 1798 atter begyndte at indkalde Afhandlinger til et nyt Bind. Da blev det slet ikke til noget og først i Februar 1801 kunde Listen over det kommende Indhold fremlægges. Samtidig tog man Forhandlinger op med Forlægger *Friedrich Brummer* (24), der ønskede de samme Vilkaar, som Proft havde haft, men dem ønskede man ikke opretholdt mere, og man henvendte sig derfor atter til Proft, der nu vilde give 4 Rigsdaler kurant for Arket, naar man vilde tage Betalingen i Bøger, og yde 50 Frieksemplarer til Selskabet, vel at mærke, naar han kunde blive Forlægger for Farmakopoeen, naar den skulde udgives. Kunde dette ikke finde Sted, vilde han overhovedet ikke have med Udgivelsen at gøre. Selskabet maatte naturligtvis svare, at det intet havde at gøre med Farmakopoeens Udgivelse og Kontrakt med Proft kom saa endelig i Orden 10. December 1801, uden at der vides noget om de mellemliggende Forhandlinger. Desværre viste Stoffet sig nu for lille til at man kunde udgive et Bind og et saadant saa først Lyset i 1803.

Den Anseelse, som Selskabet nød, for at have fremragende Klinikere til Medlemmer, gav sig i 1792 et Udslag i at Justitsraad *J. A. V. Büchner* (25) og Dr. *L. Monrad* (26), begge i Bergen, raadspurgte Selskabet angaaende et Par vanskelige Tilfælde. Det ene drejede sig om en Sygdom hos en Kvinde, der første Gang var menstrueret i sit 17. Aar og derefter havde befundet sig vel, indtil hun for 7 Aar siden ved en stærk Ildebrand var blevet meget forskrækket, hvorefter der kom betydelige melankolske Paroxysmer med rigelige Menses. For 4 Aar siden giftede hun sig og blev svanger straks efter, bar dette uden Ulejlighed af krampagtige eller andre Sygdomme og fødte Barnet naturligt. Kort efter blev hun atter svanger og fik da epileptiske Anfald, som

siden varede ved, især 8 Dage før hver Terminus mensium, med melankolske Intervaller. Resolventia, Emmenagoga, Antispastica, saasom Moschus, Valerianæ Radix, Gummata ferulaiĉa, Oleum animale Dippelii, blev brugte uden mindste Nytte. » For 4 Maaneder siden fik hun en *Peripneumonia spuria*, som blev judiceret med exicatio stupenda pituitæ crassæ foetentis, hvorved alt synes at lindres betydelig, Menses og Epilepsierne udebleve under Brug af Ammoniacalia.« Kort efter begyndte man igen de forrige roborerende Midler, hvorved Menses, Epilepsi og endelig Peripneumonien kom igen.

De fleste af de til Stede værende Medlemmer holdt for, at man i dette Tilfælde skulde raade fra Roborantia, som ikke indicerede, derimod skulde man bruge Resolventia, Emetica, Hirudines ad genitalia, Insessus tepidi, Semicupia, helst imod Epilepsiernes sædvanlige Ankomst. Sekretæren, H. Callisen, blev beordret til at afsende en Skrivelse paa Latin desangaende.

Om Svaret har tilfredsstillet Forespørgerne, vides ikke, men de fik da terapeutiske Veje anvist i Overflod. Büchner har været sikker paa, at man vilde svare, for endnu inden Sekretærens Svar var afgaaet, forespørger han om en anden Patient (af Familien *Geelmuyden*). Han refererede Sygehistorien i sit Brev, angav at have stillet Diagnosen *Infarctum viscerum* og at have ordineret opløsende Midler. Han vilde nu have at vide, hvad han mere kunde gøre. Atter maatte Callisen sende et Brev af Sted, i hvilket man anbefalede Legemsøvelser, navnlig Ridning, Merkuralinunctioner og eventuelt Iglær ved anus.

Aaret 1793 forløb uden større Begivenheder, men da man i Oktober 1794 skulde fastsætte Forretningsgangen for den kommende Vinter, var det umuligt at gennemføre et Program. Det var atter den ulyksalige Farmakope, der spillede ind. Etatsraad Saxtorph havde i November 1793 fremlagt Bogens første Del, og efter at Selskabet havde gennemgaaet den, havde Berger sendt den til Apoteker *Christiani* i Kiel (27). Da dennes Bemærkninger forelaa ved Tilbagesendelsen, vedtog Selskabet atter at udsætte de sædvanlige Oplæsninger indtil videre og at gennemgaa Farmakopeen endnu en Gang, medens man ventede paa, at Tode skulde tilstille Selskabet anden Del. Gennemlæsningen af første Del var færdig 10. April 1794. Den overgaves saa til Tode, der fremlagde den i *Collegium medicum* og endelig (17. December 1794) sendte man den sammen med Kollegiets og Selskabets Bemærkninger til Stadsfysikus *Mangor*, som »havde haft den Godhed at paatage sig at bringe det i det reene.«

Med det for Haanden værende Materiale er det umuligt at følge disse Farmakopeforhandlingers Detailler, men saa meget er vist, at mange af Medlemmerne fandt, at Selskabets Tid spildtes og at man nok kunde have nyttigere Ting at tage sig for end disse evindelige Oplæsninger. Strid har der ogsaa staaet derom, det ses af Brevvekslingen, da F. L. Bang den 9. April 1795 meldte sig ud. Han sendte nemlig følgende

Pro Memoria.

Af Aarsager, som for mig er aldeles gyldige, kan ieg ey længere have den Ære at være Medlem af det Kiøbenhavnske Medicinske Selskab. — Skulde ieg, som *Membrum Collegii Medici* synes forbunden til at tage Del i den under Arbeid værende Forbedring af *Pharmacopoea Danica*, saa er det jo besluttet, at samme efter Selskabets fuldbragte Overveielse, skal circulere til endelig Revision i bemeldte *Collegio* ved hvilken Leilighed ieg kan, om behøves, fremsætte mine Anmærkninger.

Friederichs Hospital, den 9. April 1795.

F. L. Bang.

Selskabet blev ham ikke Svar skyldigt; ud kom Bang og han fik følgende kraftige Salut med paa Vejen:

Pro Memoria.

Efter Hr. Professor Bangs skriftlige Anmodning den 9. April 1795 haver det kongelige Kiøbenhavnske Medicinske Selskab straks udslettet Hr. Professor Bangs Navn af dets Medlemmers Liste. Hr. Professorens Opførsel i Selskabets Forsamling den 26. Martii 1795 var saa lidet passende til Folk af Videnskaber, Tænkemaade og Opdragelse, at det var alleene af Moderation, og i Haab om, at Hr. Professoren vilde selv have inseed Sin Overiilelse, og søgt at godtgjøre samme, at vi ikke strax excluderede Dem af Vores Selskab. Nu derimod, da vi af Hr. Professorens Skrivelse indsaa det Modsatte, saa er det os endog kiert, at De have forekommet os i denne Ubehagelighed, og vi altsaa kan anse Dem som udelukked.

Kiøbenhavn i det Kongelige Medicinske Selskabs ordentlige Forsamling, den 16. April 1795.

in fidem, nomine et ex decreto Societatis.

Aasheim,

Secretarius.

Til Hr. Medicinæ Doctor og Professor Friderich Ludvig Bang.

Saaledes at være Dags Datum i Selskabet besluttet og udført bevidner samtlige Selskabets nærværende Medlemmer.

H. Callisen. U. B. Aaskou. J. H. Schönheyder. Mangor. C. Jensenius.
Baastrup. Abildgaard. M. Saxtorph. Tode.

Da denne Kamp var udfægtet, kom der atter Ro over Vandene, men Farmakopeen var og blev en Torn, der stadig irriterede og stak. Lige galt var det, hvad man end foretog sig; læste man om Drogerne hver Mødeaften, fik man ingen Foredrag, og læste man sjældnere, blev man aldrig færdig. Man havde fuldstændig Ret, da man (22. Oktober 1795) slog fast, »at Pharmacopoeens Revision ikke egentlig er Selskabets nærmeste Beskæftigelse, men Afhandlingens Oplæsning.« Saadanne skulde derfor finde Sted herefterdags hveranden Mødeaften.

Paa den anden Side var man klar over, at en ny Udgave af den usalige Bog blev mere og mere nødvendig Dag for Dag, og man vilde derfor gjerne fremskynde dens Udgivelse saa meget som blot muligt. Hvis man fulgte den hidtidige Fremgangsmaade, vilde det vare meget længe inden man kunde komme til at give sit Besyv med og derfor troede man det mere passende til Farmakopoeens Tarv, at Selskabet nedsatte en 3—4 Mands Komité til at gennemgaa det hele og senere fremlægge sit Arbejde. Et Uheld vilde, at der paa Mødet, hvor dette diskuteredes, kun var 6 Medlemmer til Stede, saa Valg kunde ikke finde Sted straks og Følgen var, at der udviklede sig den kuriøseste Kamp for at undgaa Farmakopoeen. Ved det næste Møde (29. Oktober) var man heller ikke beslutningsdygtig; saa udsendtes der et Cirkulære, men ingen Beslutning kunde tages, ej en Gang, at Komitéen skulde aflægge Regnskab hver 14 Dag for hvad den havde udrettet og samtidig fremsætte sine Forslag til Forbedringer. (5. November). Ved næste Møde mødte 3 Medlemmer(!) og først den 19. November naaede man til den endelige Afgørelse, at en Komité ikke kunde nedsættes, da de fleste Medlemmers Tid var altfor knap til dette Arbejde. »Altsaa farer man i denne Vinter fort med Pharmacopoeens Giennemlæsning i Selskabet som forhen, dog saa at samtlige Membra i Forvejen præparere Dem paa de composita, som kommer den Aften under Ventilation, paa det at Decisionen kan skee saa meget hastigere.«

Endelig den 27. April 1797 kunde man trække Vejret lettet. Man var naaet til Vejs Ende og man vedtog at sende Collegium medicum Farmakopoeen sammen med Anmærkningerne. Dette skete dog først 1. November 1798, samtidig med at man afsendte en Skrivelse, der regnede de oversendte Aktstykker op, i alt 5 Hefter og 4 løse Dokumenter.

Som nævnt tidligere havde Selskabets Møder oprindelig været afholdt i Todes Hjem, senere havde man betalt Aasheim 20 Rigsdaler aarligt for Husly, men da han døde (10. Juli 1800), var man husvild. Man kom ud over Vanskelighederne ved at Etatsraad Aaskou nu tilbød at afgive det nødvendige Lokale indtil videre. Han ønskede dog ikke at modtage den sædvanlige Husleje, men Selskabet havde kun liden Lyst til at stifte Taknemligheds-gæld og man vedtog derfor at yde Betjeningen hos Aasheim 13 Rigsdaler aarligt til Drikkepenge og Fornødenheder. Det blev da hos ham at Møderne blev holdt 1801, et stort Aar, hvis Begivenheder knap har sat sig et Spor i Forhandlingsprotokollen, der stadig er lige tør og kortfattet i sine Meddelelser. Der holdes Møde 26. Marts. Dr. *Jacobi* holdt et Foredrag af den sædvanlige Art (*de colica*) og Saxtorph meddelte, at der ikke var indløbet noget Svar paa hans sidste Brev til Boghandler Proft. Dermed indtræder der en Standsning paa en Maaned i Møderne. Den 30. April tager man fat igen og Protokollen meddeler: »Formedelst Urolighederne, som en Tid lang truede Fædrelandet havde Selskabet udsat sine Samlinger indtil i Aften,« saa meddeles hvem der var udeblevet og hvad man vedtog i de trivielle Forhandlinger med Proft; der rettes en Opfordring til Medlemmerne om at sende deres til Trykning bestemte Skrifter ind og til sidst faar Budet *Faarup* udbetalt 2 Rigsdaler 4 Mark og 8 Skilling for de Voksllys, der var gaaet med i Vinterens Løb. Det er det hele! Slaget paa Reden nævnes ikke med et eneste Ord. Lægekunst var et, Krig noget ganske andet.

Det var jo ikke at vente, at den politiske Sammenslutning, som Rusland havde indgaaet med Tyskland og Sverrig og som Danmark modvilligt havde sluttet sig til, skulde faa nogen Betydning for det kgl. medicinske Selskab, men Danmark maa alligevel have været noget paa Tale, i det mindste i Østersøprovinserne, ellers havde vel ikke Dorpater-Professoren *Styx* (28) (et kedeligt Navn for en Læge!) ønsket at træde ind som Medlem. Han indsendte i Marts 1802 en lille tysk Afhandling om Brugen af Kalomel med Opium ved *Ischuria spasmodica*, men den maa ikke have tiltalt Selskabet, for man lagde den hen, og da *Styx* endelig i Januar 1804 kommer paa Valg, forkastes han.

Allerede for lang Tid siden havde det været paa Tale at optage lærde af delvis andre Fag end Medicinen som Medlemmer. Tanken blev taget op igen i 1802 af *Gulbrand*, der stillede følgende Forslag til Ændringer i Lovene.

1. at foruden *Doctores promoti in Universitate Hafniensi* herefter maatte optages til *Membra ordinaria* Mænd, som havde udmærket sig i Chirurgie, Chemie og andre med Lægekunsten nær forbundne Viden-skaber.

2. at de herefter udarbejdende Afhandlinger ikke alleene skulde have praktiske Iagttagelser til Formaal, men ogsaa andre til Oplysninger i Lægevidenskaben tjenende.

Det fremgaar ikke af Protokollen, om man har været sig bevidst, at Forslaget indeholdt et Forsøg paa at nærme Medicinere og Kirurger til hinanden, eller hvor revolutionært det i Virkeligheden var. Det var nemlig første Gang at Selskabet var stillet overfor Spørgsmaalet om *at varetage Lægevidenskabens Fremskridt*. Tidligere havde man holdt sig udelukkende til de praktiske Formaal. Forslagene blev enstemmig vedtagne den 25. November, Lovene underkastedes den nødvendige Revision og blev endeligt vedtagne den 21. April 1803. Man havde fejret Selskabets 30-Aars Fødselsdag ved at sidestille Lægekunst og Lægevidenskab.

Reformen blev indledet ved, at man optog en Del nye Medlemmer, dels som ordinære, dels som Æresmedlemmer. I Listen over disse sidste træffer man Aaskou, Gulbrand, Callisen og Tode, men tillige Prof. *F. L. Bang*, Justitsraad *Jens Bang*, Overhofmarskal *A. W. Hauch*, Prof. *F. C. Winsløv*, Prof. *M. Vahl* og Prof. *Schönheyder*. Valget viste, at man ikke bar Nag til *F. L. Bang*, men fuldtud anerkendte ham som den fortrinlige Kliniker, han var. De andre fire var gamle, hæderkronede Medlemmer, der havde gjort et stort Arbejde indenfor Selskabets Rammer. For Aaskous og Gulbrands Vedkommende har vel deres Fortjenester af Fødselsstiftelsen spillet ind. Dronning Juliane Maries Gave og den paafølgende Udvidelse af Anstalten skyldes netop de nævnte to's Indflydelse (29). For Callisens og Todes Vedkommende kan ingen bestemt Foranledning paavises, men i og for sig var Tanken, at udnævne dem til Æresmedlemmer ret nærliggende, og det havde vist set fattigt ud, om Medicinsk Selskab ikke havde føjet sin Æresbevisning til den, der fra anden Side blev Callisen til Del samme Aar (30) ved at han udnævntes til Dekan for det nystiftede Sundhedskollegium, i hvilket ogsaa *Jens Bang* var traadt ind, kort før han udnævntes til Justitsraad. Ved at udnævne Tode har man sikkert villet hædre Selskabets mest trofaste Ven, der øjensynlig kun havde kortere Tid tilbage at leve i, efter at et apoplektisk Anfald (1797) havde lammet hans højre Side. Mere mærkelig kunde *A. W. Hauch* forekomme i denne Sammenhæng, men for Samtiden har hans Udnævnelse været forstaaelig, ja endog rimelig. Selv om man maaske ikke fæstede Lid til de Rygter, der gik, om at der var tilbudt ham et Professorat i Göttingen, var han dog som Fysiker langt ude over Amatorstadiet. En enkelt af hans Bøger oversattes til Tysk og Svensk og hans Samling fysiske Instrumenter — nu i Sorø Akademis Eje —, som han beskrev i et desværre aldrig fuldendt Værk »Det fysiske Kabinet« regnes af Kendere for at være en ikke alene stor, men ogsaa en fortrinlig Bog.

At *Martin Vahl* indvalgtes, kunde ikke undre nogen. Han levede stille og ubemærket, men var en over hele Europa kendt Lærd. Som Linnés nærmeste Elev havde han skrevet *Flora danica* og *Enumeratio plantarum*, saa stort anlagte Værker, at intet andet Land end Danmark havde noget lignende. Endelig var han ogsaa kendt som den, der havde beskrevet en Mængde (ca. 2400) nye Plantearter. Hans betydelige Kundskaber havde imidlertid ikke forslaaet til at skaffe ham Professoratet i Botanik, da dette Fag 1797 skiltes ud fra Medicinen, men fra 1801 var han bleven ansat som Professor ved Universitetet, efter at den tidligere foretrukne *E. N. Viborg* var bleven Direktør for Veterinærskolen.

Foruden disse Æresmedlemmer udnævntes nogle ordinære: Kirurg ved Almindeligt Hospital *Wolf Nikolaj Jacobsen*, Apoteker, Prof. *Gottfried Becker* (31), Assessor i Kommercekollegium *Carl Gottlob Rafn* (32), Lægen *Heinrich Matthias Vilhelm Klingberg*, Administrator ved den kgl. Porcellainsfabrik, Prof. *Johan Georg Ludvig Manthey* (33), Naturforskeren *Jens Rathke* (34), Lægen *Peter Steinfeldt Seidelin*, Prof. *Henrik Christian Frederik Schumacher*, den bekendte Veterinær, Prof. *Erik Nissen Viborg* (35), Lægen *Georg Rahlff*, der 1801 var bleven Læge ved Kvæsthuset, Regimentskirurgerne *Skjelderup* og *Saxtorph* og endelig Lektor *Jens Wilhelm Hornemann* (36), den bekendte Forfatter af Forsøg til en dansk økonomisk Plantelære, der fik det overdraget at udgive *Vahls Flora danica* efter dennes Død.

Af udenbys udnævntes Fysikus i Segeberg *W. A. Nissen* (37), Lægen *Henrik Gerhard Keutsch sen.*, der var Dr. med. og Læge paa St. Thomas, men om hvem man ellers intet véd, Prof. *A. F. Nolde* i Rostock (38), Dr. *F. A. Heinze* i Kiel (39) og Dr. *J. G. Kerner* i Hamburg (40), en Broder til Digteren *Justinus Kerner*, samt nogle faa andre, der optoges i de følgende Møder.

Kun med en eneste Kandidat var der Vanskeligheder, nemlig med *Tobias Frederik Falckenthal*. Han havde været foreslaaet til ordinært Medlem i Mødet 10. November 1803, men var bleven afvist. Nu foreslog *Viborg* (16. Februar 1804) ham igen og endda som Æresmedlem, hvad der vel skyldtes den Berømmelse, han havde indlagt sig under Slaget paa Reden; det fortælles, at han arbejdede videre med Barberknive, da Amputationsknivene var blevet sløve. Forslaget foranledigede imidlertid, at Selskabet maatte tage Stilling til det Spørgsmaal, om en Kandidat, som var udballoteret i en Klasse, kunde foreslaas optaget i en anden inden at et Aar var gaaet. Som sædvanlig afgjordes Sagen ved Afstemning, men skønt denne faldt positiv ud, tog *Viborg* dog sit Forslag tilbage.

Det nævnes naturligvis ikke, men det fremgaar tydeligt af Forhandlingsprotokollen, at de fleste Medlemmer ikke havde forstaaet, at en ny Periode af Selskabets Liv var ved at begynde. De indtraadte Forandringer, navnlig i Selskabets Formaal, tog man ikke synderlig Notits af. Kun

I. D. Herholdt saa den nye Stilling klart, og han forsøgte at bringe hele Virksomheden i bedre Form, først og fremmest ved at indføre en skrappere Husorden og dernæst ved, at faa de Bestemmelser ændrede, som efterhaanden var gaaet i Glemmebogen, eller som ikke overholdtes mere.

Han foreslog derfor (8. November 1804), at Selskabets indenlandske, fraværende, ordinære Medlemmer, skulde anses for udtraadte, naar de ikke havde opfyldt Forpligtelsen, at levere en Afhandling mindst hvert andet Aar. Derimod skulde de udenlandske vedblive at være Medlemmer og for Fremtiden fritages for Forpligtelsen. Desuden skulde der føres en Medlemsliste gaaende tilbage til Stiftelsen og Protokollen over forrige Mødes Forhandlinger skulde oplæses ved hvert Mødes Begyndelse. Dette blev vedtaget, men de Herholdtske Forslag var ikke dermed forbi. Sammen med Hofmedicus Scheel søgte han at forandre Actas hele Organisation, og tidligere havde han foreslaaet, at de Emner, der skulde diskuteres, skulde angives 14 Dage forud. De Scheel-Herholdtske Forslag kom til Behandling paa Generalforsamlingen 16. Oktober 1806 og de gik ud paa: 1) at Acta skulde udgives aarligt uden Hensyn til om Selskabet havde samlet et helt Bind eller ej; 2) det aarlige Hefte skulde bestaa af 2 Afdelinger A, et Program, der skulde indeholde en Fortegnelse over alle Selskabets inden- og udenlandske Medlemmer, alle de Forandringer, Befordringer etc., som er forefaldet blandt dets Personale, korte biografiske Efterretninger om de Medlemmer, der var døde i det afvigte Aar, en dansk og en latinsk »Titelanmeldelse« og et kort latinsk Uddrag af alle de Afhandlinger, som Selskabet har ladet sig forelæse, men som ikke var bestemte til at trykkes i Acta. B, skulde bestaa af de latinske Afhandlinger, som i samme Aar var blevet oplæst i Selskabet, og derfor forpligtedes de ordinære Medlemmer til ikke at lade en Afhandling, der var oplæst i Selskabet trykke andet Steds, førend man paa Latin havde meddelt Sekretæren saavel Titelen som et kort, dog saa vidt mulig fuldstændigt Udtog af dens videnskabelige Indhold. Endvidere paalagdes det de ordinære Medlemmer at meddele Selskabet en kort Efterretning om deres Vita, og i hvert Aars sidste Møde at tilføje deres sildigere Fata og Acta. Hertil føjedes det Ønske, at Æresmedlemmerne vilde meddele en kort Underretning om det mest mærkværdige i deres Liv, for saa vidt det ikke allerede var offentliggjort. — Herholdt var jo ikke for intet Medicinalhistoriker.

Den megen Alvor paa Generalforsamlingen — der nedsattes ogsaa en Korrekturkommission, der dog ikke omtales nærmere — savnede dog ikke et oplivende Moment, idet man yderst høfligt blev rykket af det afdøde Bud Clausens Arvinger. Budets Løn var i 1805 bleven fastsat til 25 Rigsdaler aarligt, samt 5 Rigsdaler i Nytaar. Nu forespurgte Arvingerne om der ikke paa den afdødes Vegne tilkom dem »noget af sidste Nytaar«. Ved nærmere Under søgelse fandtes det, at naar den af Boets Kurator indsendte Regning paa 8 Rigsdaler var betalt, havde Arvingerne intet mere at fordre.

Bombardementet paa København kom til at sætte Selskabets indre Orden paa en haard Prøve. Kassen, i hvilken den ovenfor omtalte Obligation opbevaredes, brændte i Dr. *M. Strøms* Hus, der ramtes af de engelske Bomber, og man maatte nu tage under Overvejelse, hvad der i den Anledning var at foretage. Sekretæren undersøgte foreløbig, hvad der egentlig vidstes om Obligationen og fremlagde (9. November 1807) sit Resultat: efter Selskabets Protokol har Etatsraad Callisen 18. Oktober 1787 som Selskabets Præsæs indkøbt en kgl. Obligation paa 200 Rigsdaler og betegnet med Nr. 312; at Selskabet af denne Obligation har hævet 8 Rigsdaler i Rente indtil den 1. Maj 1790, at dens Beløb samme Dag findes anført som Indtægt, der indtil videre blev i Præsidis Forvaring; at der under 20. Oktober 1791 atter findes beregnet 3 Rigsdaler som Rente af to kongelige Obligationer, som er købte af Præsæs i Stedet for den ene fra 1787; at Numrene paa disse to Obligationer ingensteds findes angivne i Protokollen; ikke heller om de lyde paa Ihændeleveren eller ikke, endnu mindre hos hvem Renterne er hævet; at de saavel i Regnskabsprotokollen som i Forhandlingsprotokollen for Aaret 1794 og 1795 staa anførte under Betegnelsen Actier, men at dette nok blot er en forandret Benævnelse, da det intetsteds spores, at Obligationerne er solgte eller byttede; at de efter 1795 atter kaldes Obligationer og at der nok ikke er foretaget nogen Forandring med dem, undtagen det skulde være Aar 1804, da Renterne ikke er beregnede til 8 Rigsdaler, men til 4 Rigsdaler.

Der var altsaa nok at raade Bod paa, men mange Muligheder for at faa Klarhed, var der ikke og Selskabet vedtog derfor at skrive til den tidligere Sekretær *N. B. Sørensen*, der nu var i Norge, for at faa at vide hvem, der havde hævet Renterne og hvor de var hævede. Denne erindrede imidlertid hverken Nummeret eller Arten af Obligationerne, derimod huskede han godt, hvor han sidste Gang havde hævet Renten: »Det var nemlig paa et Contoir i den Bygning af Christiansborg Slot, som støder til Cancelliet. Indgangen til Contoiret var paa højre Haand fra Slotspladsen og Cassererens Navn var, hvis jeg ikke tager Fejl, *Lorenzen*.« (41). Han oplyste iøvrigt, at Callisen havde ladet Obligationerne betegne med *Det medicinske Selskab tilhørende*. Strøm fik imidlertid oplyst (12. Maj 08), at de brændte Værdipapirer havde været to Kanalobligationer, hver paa 100 Rigsdaler, havende Numrene 1362 og 1367, at Sørensens Kvittering forelaa for de sidste Gang hævede Renter 11. Juni 1806, og da de ikke var annullerede, maatte man skrive til Finanskollegiet, for at faa det gjort og andre udleverede. Den 4. April 1809 indgik der en Skrivelse undertegnet *E. Schimmelmänn, K. Reventlow, J. V. Lange* og *K. Birch* (42) om, at de to Obligationer ikke havde været noterede paa Navn, men kun havde lydt paa Ihændeleveren, hvorfor de ikke kunde mortificeres, men hans Majestæt havde under 27. Januar skænket Selskabet 200 Rigsdaler, altsaa Obligationernes Beløb, og disse Penge kunde hæves i Zahlkassen. Man indkøbte saa Obligation 11026 og den forelaa, da man mødtes efter Som-

merferien. Samtidig blev det vedtaget, at anskaffe en ny Kasse til Arkivet og lade Indbydelsesbilletterne*) trykke.

Bombardementet paa København havde imidlertid ogsaa paa anden Maade været skæbnesvangert. Om den kontante Kassebeholdning 21 Rigsdaler og 21 Skilling ogsaa var gaaet til Grunde i Kampens Hede vides ikke, men saa meget er sikkert, at man ikke kunde komme i Gang igen, uden at der paalignedes Medlemmerne en Afgift af 2 Rigsdaler, *det første egentlige Medlemskontingent*. Desuden indkrævede man de forfaldne Mulkter og man naaede at faa samlet 5 Rigsdaler og 4 Mark, saa at man kunde tage fat igen. Foreløbig oversteg Udgifterne dog langt de Smaasummer, der figurerede paa Indtægtssiden.

Trods den økonomiske Elendighed, gav man ikke op. Saa snart som muligt tog man fat paa de Opgaver man havde sat sig. Og at man endnu havde Tiltro til at Selskabet kunde udrette noget og nød den samme Tillid som før, kan ses af, at Apoteker *David Schmidt* (43) i Sønderborg indsendte en Plan til Udgivelsen af et farmaceutisk Leksikon i 13 Sprog (44). Der blev straks nedsat en Bedømmelseskommité, bestaaende af Viborg, Mynster og Rathke, og da den afgav sit Skøn 17. December 1807, var det ude med Leksikonet. Den videnskabelige Nytte af dette kedsommelige Arbejde var ikke af megen Vigtighed, det var fuldt af Trykfejl og Misforstaaelser og selv *Ernestingius'* gamle Bog var bedre (45).

Selskabets indre Konsolidering fremmedes ved at der blev skrevet til de udenlandske Medlemmer om de vilde overholde Vedtægterne eller træde ud, og skønt den økonomiske Stilling var saa slet som mulig, anerkendte man dog Buddet *Godsches* forøgede Arbejde ved at give ham et dobbelt saa stort Nytaarsgratiale som vedtaget (1808). Det er ogsaa paa dette Tidspunkt, at det første Skridt i Retning af at faa *et Samarbejde* i Stand med *Hovedstadens Autoriteter*, finder Sted, det som senere skulde blive en saa væsentlig Del af Arbejdet. Herholdt meddeler nemlig i Begyndelsen af Februar 1808, at der i de sidste Dage har grasseret Børnekopper paa Hjørnet af Borgergade og Dronningens Tværgade, hvilket det straks blev vedtaget at skriftligt tilmelde Stadsfysikus Scheel.

Man vil i Listen over Foredragene kunne se, at ogsaa Naturvidenskaberne toges op til Behandling nu og at rent videnskabelige Emner behandledes paa samme Maade som de praktiske. Ogsaa det første Forsøg paa at foranstalte en *dansk-norsk Samleforskning* stammer fra dette Aar. *Castberg* (46) forelæste nemlig den 3. Marts 1808 en Afhandling *om den medicinske Geografi i Almindelighed og Fædrelandets i Særdeleshed* og han sluttede med følgende Forslag:

*) Nogen saadan synes ikke bevaret til vor Tid. Det fremgaar ikke af Protokollen af hvad Art disse Billetter har været, men rimeligt er det, at der her er Tale om den Blanket, paa hvilken det meddeltes, at man var optaget som Medlem.

1. at Selskabet opmuntrer ved et Program Lægerne i begge Riger til at indsende medicinske Chorographier og Topographier over Egne og Byer, hvor de opholde sig;
2. at Selskabet søger at blive i Stand til at belønne den bedste Afhandling af dette Slags med en Guldmedalje af 50 Rigsdalers Værdi;
3. at Indbydelse til saadan Concurrence indrykkes hvert Aar i det Program, som er besluttet at udgives over Selskabets Forhandlinger i det Aar.

Forslaget blev imidlertid skrinlagt indtil videre. Den økonomiske Misère var for stor og Krigens Virkninger sporedes endnu for tydeligt, skønt man stadig kæmpede tappert for at holde den ydre Anseelse i Orden. Castberg foreslog saaledes, at man skulde sende Diplomer ud igen og et nyt Udkast til et saadant bragtes til Veje. Det forelaa færdigt i Maj 1808 og i Oktober vedtog man, at alle uden- og indenlandske Medlemmer skulde have deres Diplomer udstedt paa Kongens Kroningsdag. I det hele søgte man at staa sig godt med Kongen, som jo ogsaa havde vist sig Selskabet særdeles bevaagen — og alle var enige om, at der skulde overleveres Præsens et smukt indbundet Eksemplar af Vedtægterne og af Selskabets hittidige Skrifter, for at han kunde tilstille Majestæten dem. Det var en ikke ubetydelig Udgift man satte sig for, alene Indbindingen af de 6 Bind og Vedtægterne kom til at koste 3 Rigsdaler og 2 Mark. Gulbrand gik i Audiens og afleverede Gaven til Kongen, som lovede at Selskabet vedblivende maatte beholde sit Prædikat af kongeligt, hvis Ansøgning derom kom til at foreligge. Man lærer heraf, at endogsaa Titelen var brændt ved Bombardementet, og der var ikke andet at gøre end at ansøge paa ny. Konfirmationen paa Christian VII's Bevilling af 5. Juni 1782, der omfattede baade Prædikatet og Indskriften paa Seglet, indkom saa fra det danske Cancelli 13. November 1810.

Havde Selskabet næret et lille Haab om at faa en pekuniær Understøttelse af Chatolkassen, var det glippet. I Oktober 1808 maa man opkræve 5 Rigsdaler hos Medlemmer for at faa Kassens Gæld dækket. Der forestod ogsaa nye Udgifter. Kalligrafen vilde have 24 Skilling per Styk for at skrive Teksten paa Diplomerne, det blev ogsaa til Penge, og desuden maatte man have et nyt Signet — selvfølgelig af samme Udseende som det tidligere — i Stedet for det brændte. Pengene slog stadig ikke til, for i 1809 tager man atter en Ekstraudskrivning under Overvejelse og i 1811 sætter man Bøderne op; det kom nu til at koste 5 Rigsdaler, naar man ikke indsendte Afhandlingen i rette Tid, men dog anmeldte Forfaldet 8 Dage inden Mødet; skete det senere skulde Bøderne fordobles.

Selvfølgelig havde Krigens ogsaa haft Indflydelse paa Selskabets litterære Virksomhed. Denne var lagt i Hænderne paa den ovenfor nævnte, aarligt valgte Korrekturkommission, der i Øjeblikket bestod af J. S. Saxtorph, I. D.

Herholdt og O. H. Mynster, der snart fik den Opgave at forhøre sig hos fremmede Boghandlere, om nogen vilde forlægge Acta, »da vore egne ved Krigen og dens Følger hindres i at paatage sig saadant.« Der gik dog et helt Aar hen, inden man fandt en, *Volmer* i Hamburg, med hvem man kunde indlede Forhandlinger. Til saadanne var der god Tid, for man naaede først i December 1811 til at indkalde Skrifterne til det kommende Bind, og i Mellemtiden afventede man om en Ansøgning til Fonden *ad usus publicos* vilde give noget Resultat. Denne lød:

Til Kongen!

Det er ikke længe siden, at Deres Majestæt viiste dette Selskab Prøver paa den kongelige Naade, hvormed De anseer dets Bestræbelser. Efterat Selskabet havde allerunderdanigst overleveret dets Skrivter, som Beviserne for den Fliid i dets Virkekreds, hvormed det haaber at gjøre sig dets Konges Naade værdigt, tillodes det allernaadigst, at Selskabet nu som i højsalig Kong Christian den 7des Tid maatte bære Navn af Kongeligt m. m.

En Obligation paa 200 Rigsdaler, som vor afdøde Konge havde skjænket Selskabet var i Bombardementet bleven ødelagt; paa Selskabets Forestilling er os en anden tilstillet allernaadigst. Disse Beviser paa kongelig Naade, og det opmuntrende Bifald og Understøttelse deres Majestæt ellers ogsaa stedse viser Videnskaberne gjør Selskabet nu dristigt nok til at vove en allerunderdanigst Begjæring.

I Selskabets omtrent 40-aarige Virksomhed have dets Medlemmer ved Sammenskud letteligen kunnet bestride dets Udgivter til et Bud, til Lys, Brænde, Correspondance o. s. v. og med at trykke Selskabets Skrivter har det ikke havt Vanskelighed, da i de første Aaringer disse Skrivters Salg endog gav nogen Fordeel; Men i Tidens Løb ere hine Udgivter stegne betydeligen, og dersom Selskabet fremdeles skal, ved at udgive sine Skrivter, kunne bidrage til gavnlig medicinsk Oplysnings Udbredelse og til Bestridelsen af skadelige gamle eller nye Fordomme, saa maa Selskabet see sig i stand til selv at bekoste Papiir og Tryk til dets Skrivter, fordi Tidsomstændighederne saavel her som i andre Lande, hvor disse Skrivters forrige Bind solgtes, baade ved den lærde Klasses Forarmelse, ved Transportens, Papiirets og Trykkeomkostningernes høit stegne Priser i høi Maade stanse Boghandelen.

Det er derfor Selskabets allerunderdanigste Begjæring, at Deres Majestæt vilde understøtte Selskabets Bestræbelser med en aarlig kongelig Gave af 500 Rigsdaler. Selskabet indseer, at denne Sum maa synes temmelig betydelig, men Udgaven af et maadeligt Bind kan efter nuværende Priser neppe anslaaes til mindre end 6 ja 700 Rigsdaler, og Selskabet kan ved Udsalget af de faa Exemplarer, der afsættes, neppe

vente at indhente meere end 100 eller 150 Rigsdaler af denne Sum. Det kunde maaskee synes, som den Nytte, Selskabet kan stifte, maatte forholdsviis være ringe, naar et saa ubetydeligt Antal Exemplarer af dets Skriver sælges, men dels er den Gavn Selskabet stifter til Videnskabs Fremme ikke blot udvortes og henvendt til andre, men ogsaa indvortes, nemlig dets Medlemmers egen indbyrdes Opmuntring og Oplysning, dels er dette Selskabs Skriver ligesom næsten alle andre lærde Selskabers, meere en Samling af enkelte Afhandlinger, hvoraf saa vel egne som fremmede Videnskabs Mænd i deres Haandbøger, Journaler o. s. v. uddrager hvad enhver til hans Øjemed finder gavnligst, end et sammenhængende og fortløbende Skrivt, som gjenneumlæses i dets hele Følge. Saadanne Skriver kjøbes derfor meest til offentlige Bibliotheker og deslige Instituter, men udrette deres Nytte altsaa kuns umiddelbart i en liden Kreds, men paa anden eller tredje Haand i en langt større.

Dersom nogen betydeligere Deel af den ansøgte Indkomst skulde blive tilovers fra Selskabets omtalte Udgivter, saa vilde det være en saa gavnlig som med saadanne Selskabers sædvanlige Virkemaade overensstemmende Anvendelse deraf, at samle saadant Overskud, indtil det blev tilstrækkeligt deraf undertiden at udsætte en passende Præmie for en eller anden medicinsk Gjenstands videnskabelige Omhandling.

5. December 1811.

allerunderdanigst

H. Callisen,

Præsæs.

O. H. Mynster,
Sekretær.

Først efter to Aars Forløb fik man et Svar, men da bevilgede Fondens Bestyrelse ogsaa 500 Rigsdaler aarligt i tre paa hinanden følgende Aar. Det var en god Hjælp, men det vilde dog vare længe inden man var ude over den økonomiske Nødstilstand og imens steg Priserne stadig. Nu forlangte Kalligrafen 3 Mark Stykket for at udfylde Diplomerne (hvad man ikke vilde give), og kun Signetet syntes at være til at faa for rimelige Penge. Da det forelaa 27. Februar 1812 var Bekostningen 30 Rigsdaler; dets Udseende var som før, men Aarstallet var udeladt. Senere, da Adskillelsen fra Norge havde fundet Sted, var man truet af at maatte lave det om igen. Danske Kancelli forespurgte nemlig i December 1819, om der var en »norsk Løve« i Signetet, idet den saa vilde være at udelade, men der var heldigvis ingen, og man slap for en ny, ikke ubetydelig Udgift. Ogsaa med Diplomet fik man Vanskeligheder, idet Pladen var forsvundet. Den fandtes ikke i Kobberstikker *Roosens* (47) Efterladenskaber og man maatte 1814 sætte Sekretæren, *H. M. V. Klingberg*, ud paa at finde den. Om det lykkedes ham, kan ikke oplyses, men i November 1815 fremlagdes Prøver paa Litograf *Wentzlers* Færdighed i Skrift-

stikkeri, idet man da havde vedtaget Diplomernes Trykning. I Januar 1816 forevistes det til *F. G. Howitz* udstedte Eksemplar som Mønster for de efterfølgende.*)

Aaret 1812 indleddes med at man nedsatte en ny Kommission til at forberede den Udgave af Farmakopoeen, som dog først udkom tre Aar senere. Den kom til at bestaa af *Herholdt*, *Mynster* og *Ørsted*, men nogen Rapport synes der aldrig at have været Tale om. Aaret forløb iøvrigt som saa mange andre, men i April fik man den behagelige Overraskelse, at *Museum Historiæ Naturalis Vindobonense* lod oversende nogle Bøger til de Medlemmer, der havde Interesse for Indholdet. Det drejede sig om tre Eksemplarer af *Notitia collutionis insignis vermium intestinalium et exhortatio ad commercium litterarium quo illa perficiatur et reddatur proficua*. Brevet, der fulgte med var undertegnet *Schreiber*, Dr. med., Consiliarius Cæsar. et Mus. præfectus. etc. (48). Selskabet delte imidlertid ikke Eksemplarerne ud til Medlemmerne, men deponerede det ene i sit Arkiv, medens de to andre blev afgivet henholdsvis til det Classenske Selskab og til Veterinærskolen, »som efter salig *Abildgaard* har en betydelig Samling Intestinalorme«. Den lille Gave, der endnu er i Behold paa de angivne Steder, har haft den Betydning, at den var det første Forsøg, der blev gjort paa at indlede en evropæisk Bytteforbindelse med Selskabet.

Som et Udslag af den nationale Selvfølelse, der rejste sig efter Kampene mod Englænderne, maa det vel anses, at man begyndte at tænke paa at erstatte Latinen med Dansk. *Callisen* foreslog saaledes (30. April 1812), at Skrifterne skulde udgives paa Modersmaalet, medens Programmet stadig skulde være paa Latin. *Viborg* (49) hævdede det dog som det mest formaals-tjenlige, at *Acta* fremdeles blev udgivet paa Latin med et Program over de paa Dansk læste og trykte Skrifter, men at der i dette kun skulde optages et kort Udtog af danske Afhandlinger. Om Forslaget blev vedtaget kan ikke ses af Protokollen, derimod indskærpede man de gamle Love om Skrifternes Udgivelse og man fastsatte en Mulkt paa 10 Rigsdaler for dem, der lod deres Afhandlinger trykke andetsteds, inden at Sekretæren havde faaet et latinsk Udtog af dem. Paa Aarets Generalforsamling forelaa Tilbud fra Bøghandler *Schuboth* om at trykke et nyt Bind af *Acta*, 20 Ark stort. Heraf vilde han levere Selskabet 40 Eksemplarer paa Skrivepapir, mod at Selskabet anskaffede Papiret. Dette vilde i det hele beløbe sig til 350 Rigsdaler, nemlig en Balle

*) De sidste Diplomer udsendtes 15. November 1832 til følgende *Æresmedlemmer*: *Brandis*, *Rahlff*, *Herholdt*, *de Meza*, *Hornemann*; *ordentlige Medlemmer*: *Klingberg*, *Fenger*, *Wendt*, *Bang*, *Withusen*, *Viborg*, *Thal*, *Jacobson*, *Otto*, *Hoppe*, *Callisen*, *Hjorth*, *Schouw*, *Zeise*, *Eschricht*, *Mansa*, *Svitzer*, *Møller*, *Trier*, *Drejer*, *Schjött*, *Gartner*, *With*, *Larpent*, *Bendz*, *Manicus*, *Klingberg jun.* og *Møller*, samt til følgende *udenlandske Medlemmer*: *Dewes*, *Hare*, *La Roche*, *Julius*, *Dieffenbach*, *Chervin*, *Scoutetten*, *Desruelles*, *Hafner*, *Stewens*, *Mayer* og *Dornblüth*.

Trykpapir à 240 eller 250 Rigsdaler og 2 Ris Skrivepapir à 100 Rigsdaler. Oplaget skulde være 200 Eksemplarer paa Trykpapir og 50 paa Skrivepapir. Forslaget blev antaget.

Man var ikke naaet langt hen i Aaret 1813 før man mistede et skattet ordinært Medlem, *Vilhelm Peter Rogert*, der 1808 var blevet Overlæge ved Almindeligt Hospital. Han døde 25. Marts af Brystsyge og Blodhoste og 1. April besluttedes det, at Præsæs, i Henhold til, hvad der var vedtaget 11. November 1811, skulde anmode et af Medlemmerne om at erindre den afdøde ved en hædrende Tale i et af de næste Møder. Det faldt i Saxtorphs Lod at holde denne *den første Mindetale* (11. November 1813), idet han »skildrede den afdødes Værd som Menneske, som Videnskabsmand og som Lærer.« Aaret frembød ellers ikke stort af Interesse, lidt Vrøvl med Buddene Faarup og Godsche, der fordrede deres Løn udbetalt i Rigsbank Sølvværdi og fik det og desuden de sædvanlige Vanskeligheder for Korrekturkommissionen med at skaffe det nødvendige Antal Afhandlinger til Veje, saa at et Bind kunde udgives, hvorfor den nyvalgte Kommission fik Ordre til at rykke de paagældende. For Efterverdenen er denne Ivrighed lidt umotiveret, da man jo ingen Penge havde, men det blev afhjulpet ved det treaarige Tilskud fra Fonden *ad usus publicos*. Møderne slæbte sig hen som tidligere og den gamle Skødesynd at udeblive florerede. Paafaldende mange kunde paa Grund af »uundgaaelige Forretninger« eller Forelæsninger ikke give Møde »i denne Vinter«. Man naaede Toppen, da man 2. Juni 1814 havde indvarslet til et overordentligt Møde, hvis Formaal var at bestemme hvilke af Medlemmernes Arbejder Korrekturkommissionen kunde gøre Regning paa at erholde, »for at Selskabet kunde opfylde den samme paaliggende Forpligtelse med Udgivelse af Acta.« Da udeblev Præsæs og Vicepræsæs, og Mødet blev ikke til noget, skønt der var mødt 7 Medlemmer.

Den gamle Forbindelse med Amerika levede op igen i 1814, idet Danmark havde faaet en megæt energisk Repræsentant i Philadelphia i Konsul *Peder Pedersen* (50). Denne, der oprindeligt var Jurist og som var ført ind paa den diplomatiske Bane gennem en Huslærerstilling hos den danske Konsul i Tanger, fik som Belønning for sin heltemodige Optræden under en Pestepidemi Stillingen som Konsul i den ovennævnte amerikanske By, og han varetog i sjælden Grad sit Fædrelands Interesser i Nordamerika. Han sendte gennem en lang Aarrække en Mængde Breve til det medicinske Selskab, foranledigede at der sendtes dette Boggaver og bragte det i Forbindelse med amerikanske Videnskabsmænd. Han anmodede saaledes i sit første Brev (51) om at Prof., Dr. *B. S. Barton*, Prof., Dr. *J. S. Dorsey* og Prof., Dr. *J. R. Cox* maatte blive optaget som Medlemmer, idet de hver for sig tilstillede Selskabet en Gave.

Coxes Gave var langt den største, den omfattede en stor Del af hvad han havde skrevet og udgivet, nemlig *Medical Museum* (7 Bind), det ameri-

kanske *Dispensatory, Emporium of arts and sciences*, nogle Smaaskrifter og en Pakke Inauguraldissertationer. Barton sendte bl. a. *Cullens Materia medica*, 2. Vol. Skrifterne fordeltes blandt Medlemmerne, for at de kunde udtale sig om Værdien af dem; lidt pudsigt synes det, da f. Eks. Barton jo næppe kunde staa til Ansvar for hvad Cullen havde skrevet, og Gavens litterære Værdi jo heller ikke kunde antages at faa Indflydelse paa Afstemningen om Optagelse eller ej. Helt uvidende om hvem det var man skulde stemme paa, var man ikke, da Konsul Petersen i sit første Brev havde givet udførlige Oplysninger om dem. Dommen over Bøgerne faldt gunstigt ud, men det varede rigtignok længe inden man kom igennem dem. Bang havde saaledes ikke mindre end otte til Referat og Kritik*) og blev først færdig i Januar 1815. I Marts var man færdig med Resten. Mynster havde bedømt Coxes *Dispensatory* og *Cullens Materia medica* og hans Indstilling eksisterer endnu (52). Saxtorph og Withusen havde derimod studeret Dorseys *Elements of Surgery*, men denne Bog blev ikke gemt i Arkivet som de tidligere nævnte. Viborg foreslog nemlig, at Bogen skulde sendes til Callisen, der kunde have Interesse af at se den, da han var ved at udgive sit System i fjerde Udgave. Withusen havde imidlertid ogsaa andre Bøger til Kritik. Helt tilfreds var han med *James Rush: An inquiry into the use of omentum*, hvorimod *J. Stuarts Dissertation on the salutary effects of mercury in malignant fevers* (Philadelphia 1798) forekom ham mærkværdig »formedelst de betydelige Doses mercurius, hine Læger vove at give.« Yderligere havde han bedømt *Wm. Cockes Disputats: On tetanus* (Philadelphia 1798), hvis Hovedmiddel var svære Doser Opium og *Clarcks On Lithotomy* (Philadelphia 1811).

Som Gengæld og Tak for den store Gave fra Amerika vedtog man at votere om at optage *Coxe, Dorsey* og *P. S. Physick* (53). Ved at tage den sidste med viste man, at man ikke var ukendt med amerikanske Forhold, og at Navnet paa Nordamerikas berømteste Kirurg ogsaa var kendt her i Landet, men han havde ikke været paa Tale i Anledning af Gaven, da han intet havde sendt, og han nævnes ikke en Gang i Forhandlingsprotokollen. Physick var Medlem af Bestyrelsen for Philadelphias medicinske Selskab og i hans Hus var Nevøen *J. S. Dorsey* (54) opdraget og havde der fundet sin kirurgiske

*) *Woodhouse: On the chemical and medical properties of the persimmon tree. W. P. Dewees: On the means of the lessening pains and facilitating certain cases of difficult parturition. A. Seybert: An attempt to disprove the doctrine of the putrefaction of blood of living animals. J. de la Motte: On the Spiræa trifoliata of Linnæus. Rees: Remarks on the medical theories of Brown, Cullen, Darwin and Rush. J. R. Coxe: On inflammation. J. Hutchinson: Experimental essay on the conversation of chyle in blood. W. Parnell: An essay on the connexion of life with respiration in newborn animals or an experimental inquiry into the phenomena attending the life and death of animals brought forth in different media.*

Uddannelse. Han var en fremragende Operator, var den første, der i Amerika havde underbundet Arteria iliaca externa og var Professor i Kirurgi. J. R. Coxe (55) var Professor i Kemi; hans *Practical observations on vaccination* (1802) var et for hans Tid fremragende Arbejde og han nød en saadan Anseelse som Lærd, at han var Medlem af det danske Videnskabernes Selskab og af flere lignende Institutioner i andre Lande.

Foruden om Optagelse af disse tre skulde der stemmes om Afsendelsen af en Skrivelse til Prof. J. Rush (56) og til Prof. B. S. Barton (57). Valgene fandt dog ikke Sted straks, men foreløbig vedtog man at tilskrive Generalkonsul Pedersen et særdeles forbindtligt Brev og at tilstille Amerikanerne de nyeste af de her i Danmark udkomne medicinske Skrifter, efter at man havde tilsendt det Classenske Litteraturselskab det modtagne. Sekretæren bemyndigedes til ved et Cirkulære at opfordre Medlemmerne til at give hvad de havde skrevet. Voteringerne faldt gentagne Gange til Jorden, da man ikke var mødt op i tilstrækkeligt Antal, men endelig fandt Optagelsen af de tre nævnte Sted 11. Maj 1815.

Da Bogsendingen til Amerika kom af Sted, 7. Juli 1815, havde den naaet meget betydelige Dimensioner. Den talte 26 Numre med 76 Bind og den 23. Juli afsendte man yderligere 4 Bind Bøger og 27 Bind af Bibliothek for Læger.

Af Takkeskrivelserne (58), der afsendtes, ser man at baade Rush og Barton ogsaa blev optaget som Medlemmer. Takken til Generalkonsulen kom til at lyde saaledes:

Det kgl. med. Selskab vilde gjøre sig skyldig i en utilgivelig Skiødesløshed, dersom det ikke førend Deres Høj-Velbaarenheds Afrejse greb Leiligheden for at bevidne Dem sin inderlige Erkiendtlighed for den Beredvillighed hvormed De har rakt Haanden til at knytte et venskabeligt Baand mellem de Nordamericanske og de danske Læger. — For den Lærde, hvis Tid ikke gaar ud paa unyttig Ostentation, men som med redelig Hu arbejder paa at fremme Menneskelighedens Tarv ved at opdage og udbrede almennyttige og sande Grundsætninger, kan intet tænkes ønskeligere end at understøttes paa sin Bane af ædle, virksomme og til det samme Maal virkende Medbrødre, især naar disse, adspalttede fra hverandre paa aldeles forskellige Steder af Jordkloden, meddeele hinanden deres nødvendigviis aldeles forskellige Anskuelse af een og den samme videnskabelige Gienstand, hvorved denne bliver oplyst fra flere Sider og ved forenede Kræfter dybere gennemgrandsket. — Den Mand derfor, der med det sande overskuende Blik arbejder paa at fremme broderlig og virksom Forening imellem Videnskabsmænd i forskellige Verdens Deele, og som benytter sin ophøiede Stilling i Borgersamfundet til at fremme dette Maal med Kraft, hans Fortienester af Videnskaben og

af Menneskeheden ere uberegnelige: erkjendtlige Medborgeres taknemmelighedsfulde Ytringer ere alt for svage der hvor egen Følelse af viis og ædel Daad er og maae være den bedste, den sandeste Løn.

20. Juni 1815.

Ærbødigst

Brandis.

Klingberg.

Endelig var man naaet til Ende med Forhandlingerne om Amerikanerne, men, som ovenfor sagt, var det ikke gaaet af uden Vanskeligheder. Mødet den 26. Januar, da Voteringen skulde have fundet Sted maatte aflyses, da der formedelst Buddets Forsømmelse indtraf den Ubehagelighed, at Medlemmerne maatte umage sig forgæves, da man havde glemmt at lukke det Værelse, hvor Mødet skulde holdes, op og det var for sildigt at fremskaffe Nøglen og faa sørget for Opvarmning. Faarup fik i den Anledning en kraftig Irettesættelse af Sekretæren og truedes med Afsked, hvis noget saadant gentog sig. Værre var det imidlertid, at Medlemmerne stadig var for faatallige til at votere om udenlandske Kolleger skulde optages eller ej. Bestyrelsen blev herved tvunget til at fremsætte et Forslag (27. April 1815) angaaende en Lovændring om Voteringen. Der var to Alternativer. Det ene gik ud paa »at for Fremtiden skal der i hver Forsamling balloteres om de i den næste Forsamling tilstedeværende Medlemmer maatte være berettigede til uden Hensyn til deres Antal at votere«, medens det andet forespurgte »om der blot i hver sidste Forsamling uden Hensyn til Medlemmernes Antal burde voteres paa de Sager, hvis Afgørelse ikke taalte Udsættelse«, eller om den i Lovene bestemte Indskrænkning skulde hæves. Den overordentlige Forsamling, der var indkaldt i denne Anledning vedtog, at man skulde rette sig efter Vedtægten af 24. Oktober 1811, som bestemte, at naar Votering er tilsagt forud og det bestemte Antal er nærværende, da kan et mindre Antal, naar dette er enstemmigt være nok til at antage eller forkaste. Forøvrigt stillede Prof. Mynster og Dr. Bang allerede i Oktober et nyt Ændringsforslag, som dog ikke skal omtales nærmere, da det sendtes i Cirkulation, men aldrig naaede Votering.

De venlige Takkebreve havde øjensynlig været paaskønnede i Amerika, for i et af Majmøderne 1816 kunde Sekretæren anmelde en ny Gave, indsendt ved Generalkonsul Pedersen. Denne Gang bestod den mest af Tidsskrifthefter (*Naval Chronicle, The Portfolio, Electric Repertory and analytical Review*), men der var dog ogsaa et Par Bøger imellem: *Floræ Philadelphiae prodromus* by Wm. P. C. Barton 1815 og *Biographical sketch of the late president of the Philadelphia medical Society, Prof. Barton* af samme Forfatter. Coxe meddelte samtidig, at han snarest skulde oversende Universitetets akademiske Afhandlinger.

Selskabets finansielle Situation var stadig ugunstig. Da man i Oktober 1816 holdt Generalforsamling, viste det sig at Sekretæren stod i Forskud for 608 Rigsdaler, en Sum, der ganske vist maatte fordeles paa de tre sidste Aar, men dog var meget betydelig. Man saa heller ingen Udveje til at faa den dækket. Man kunde jo nok laane Beløbet af den Sum, der var til Disposition til Udgivelsen af Acta, men dette tiltalte ikke, da den jo væsentligt skyldtes Kongens Bidrag. De 1958 Rbdl. 2 Mark, man ejede, indeholdt nemlig kun 83 Rbdl. 2 Mark, der skyldtes Medlemmerne. Resten var Indbetalingerne fra Fonden ad usus publicos, idet man havde søgt om Tilladelse til at hæve for to Aar ad Gangen og faaet det bevilliget. (59). Man vedtog at Sekretæren skulde have Summen udbetalt og i et Cirkulære foreslaa som et Alternativ, at Medlemmerne enten skulde betale hver sin Del — 33 Rbdl. — i visse Terminer, f. Eks. $\frac{1}{4}$ hver 3. Maaned, eller at betale det hele under et. Disse Forslag vandt imidlertid ikke Bifald og i næste Møde anviste man Pengene, idet man trak dem fra de 1958 Rbdl. Samtidig anviste man — for første Gang — 150 Rbdl. til Afholdelse af de løbende Udgifter.

Imidlertid lod Udgivelsen af Acta stadig vente paa sig; endnu i Maj 1817 havde de nødvendige Skrifter ikke kunnet skaffes til Veje. Man ændrede derfor Reglerne til kun at være den ene, at alle oplæste Skrifter skulde være paa Latin og afleveres straks. I Januar 1818 begyndte Forhandlingerne med Boghandler Popp, der som sidste Tilbud var villig til at levere 400 Tryk- og 100 Postpapirseksemplarer for 28 Rbdl. Arket. Dette tog man imod, da det var 2 Rbdl. billigere Arket end det oprindelige (60). Bindet udkom saa ved Sommertid og udsendtes gennem den Gyldendalske »Boghandling«. Prof. Mynster afleverede et Eksempplar til Kongen, og andre udsendtes til de indenlandske, norske og fire af de amerikanske Medlemmer. Senere fik alle de udenlandske Medlemmer den.

Fra Dag til Dag havde Selskabets Anseelse i Udlandet bredt sig. Arkivets talrige Breve fra udenlandske Lærde viser, at man overalt følte det som en stor Ære at blive optaget i det kongelige medicinske Selskab. Ogsaa de mange indsendte Skrifter bære Vidne derom; nogle kom for at henlede Opmærksomheden paa Forfatterens videnskabelige Virksomhed, andre danner Bilag til mere eller mindre indtrængende Bønner om Optagelse. Hvad Prof. *Samuel Latham Mitchill* i New-York (61) indsendte hører hjemme i den første Kategori, Livmedicus *J. Stieglitz's* Gave (62) derimod i den sidste. Enkelte blev ikke optaget, saaledes Dr. *Kerckhof* i Roërmonde (63), *médecin dirigeant de Santé militaire*, der havde sendt et Skrift, *Observations médicales*, ind. I næsten hvert eneste Møde var der nogle fremmede i Forslag om Optagelse, men Vanskelighederne ved at faa Udlændinge til at overholde Lovene var betydelige, navnlig naar det drejede sig om Skrifters regelmæssige Indsendelse. Det var derfor sikkert meget betimeligt, at Mynster (23. April 1818) foreslog, at Selskabet skulde have to Klasser af udenlandske Medlemmer,

en *ordentlig* og en *korresponderende*. Uden at paalægge nogen af dem egentlige Pligter, haabede Selskabet, at begge ved Lejlighed vilde bidrage til dets Formaal, dels ved litterære Meddelelser, hvilket det især ventede af sidstnævnte som sandsynligvis de yngste, endnu ved Forretninger mindst hindrede, dels ved at vise rejsende danske Læger litterært Gæstevenskab, som Selskabet ved lignende Tilfælde vilde gøre sig en Fornøjelse af at gengælde. Forslaget vedtoges enstemmigt. Hvad der er ment med den sidste Sætning, maa staa hen. Det har vist næppe drejet sig om mere end at danske Læger kunde have nogle Steder at henvende sig paa deres Rejser. Om nogen Adgang til at skrive i udenlandske Tidsskrifter har der vist ikke været Tale.

Blandt de Medlemmer, der i særlig Grad havde bidraget til Selskabets Trivsel var *I. D. Herholdt*. Nutiden erindrer ham som den, der i særlig Grad interesserede sig for medicinsk Historie og for Fysiologi — han stiftede Selskabet for den eksperimentale Fysiologi*) — men netop disse Aar skulde paa en Gang nedbryde hele hans Anseelse og gøre ham til en bitter Mand. Enhver véd hvorledes det gik ham og alle kender Historien om *Rachel Hertz*, som han selv udgav**). Af det i Forhandlingsprotokollen meddelte fremgaar det imidlertid, at Tilfældet har forekommet Herholdt om ikke mistænkeligt, saa dog i det mindste saa mærkeligt, at det grænsede til det utrolige. Han demonstrerede nemlig 6. April 1820 ikke mindre end 158 Synaale, som han havde skaaret ud af Rachels Underliv, og udbad sig samtidig to af Selskabets Medlemmer som Vidner til at stadfæste Begivenhederne, hvis Detail han forbeholdt sig at fremsætte en anden Gang. Fenger og Schønheyder tilbød sig, men det varede som bekendt længe inden Bedragerierne afsløredes. Indirekte Støtte fik Herholdt ved at O. Bang 4. Maj 1820 forelæste om to lignende Tilfælde, som han havde fundet beskrevne i Dictionnaire des sciences médicales. Hos disse Patienter var ogsaa flere hundrede Synaale fjærnedes ved Incision under næsten de samme Omstændigheder som hos Rachel Hertz.

Maaske har denne Sag paavirket Herholdts Sind allerede i 1820, skønt der paa dette Tidspunkt endnu ikke var kommet noget frem om Bedragene, maaske har der ogsaa været andre Ting, der ikke kan oplyses mere nu. Saa meget er dog sikkert, at Herholdt paa denne Tid synes at have været noget uligevægtig og i ethvert Tilfælde højst ulysten til at overholde Lovene, de Love, som han selv havde ændret. Den 20. September 1820 afsendtes der nemlig følgende Brev til ham (64).

I Følge det kongelige medicinske Selskabs Vedtægter (§ 20, Nr. 2 og Tillæg af 11. Oktober 1811) har Hr. Prof. og Ridder Herholdt formedelst

*) Ny kongelig Samling 2°, 429 g, Nr. 55 (Herholdts Samlinger).

***) Herholdt, I. D.: Dagbøger over Rachel Hertz's Sygdomme i Aarene 1807—1826. Med fire Kobber. Kjøbenhavn 1826.

udebleven Afhandling den 16. Marts, samt altfor sildig Angivelse i denne Anledning at betale til Selskabets Kasse den dobbelte Mulkt eller *Ti Rigsdaler*, for hvilke 10 Rbdl. herved quitteres.

23. September 1820.

F. Howitz,
p. t. Selskabets Sekretær.

Herholdt betalte imidlertid ikke Bøden. Han gav det ovenstaaende Brev følgende Paategning og sendte det tilbage:

Quittancen kan jeg ikke beholde, da jeg ikke agter at betale Mul[k]ten. Det skal slet ikke genere mig om Selskabet som Følge heraf vil betragte mig som excluderet af dets Samfund.

Herholdt.

Hvad der derefter skete kan ikke oplyses, men 5. Juli 1821 var der indgaet et Brev til Selskabet om at Herholdt ikke længere ønskede at deltage i dets Forhandlinger. Man vedtog da, at spørge om dette var en Udmeldelse for bestandig eller om han ønskede sig midlertidigt suspenderet fra de Forretninger, der paahvilede membra ordinaria, og herpaa svarede Herholdt i et til Schönheyder, Selskabets Præsident, rettet Brev. (65):

Paa Deres Velbaarenheds Ærede af 16. hujus meddeles til skyldig Underretning, at jeg ingen Grund har, som jeg ønsker gjort gældende til at beviise mig en temporær Suspension fra de Pligter, der paaligger Selskabets membra — at jeg tværtimod af andre Grunde ingen saadan Suspension attraaer — men at jeg virkeligen ønsker ikke længer at deeltage i Selskabets Forhandlinger. Ved at igjentage dette mit Ønske beder jeg Deres Velbaarenhed for Selskabet at aflægge min ærbødige Tak til alle det højst agtværdige membra, som i de henrundne Aar bærede mig med deres Bevaagenhed og Venskab.

Med Højagtelse
ærbødigst
Herholdt.

Trods de bestemte Udtryk synes Sagen dog at være bleven stillet i Bero af Selskabet og Freden snart at være bleven genoprettet.

I Maj 1819 havde Bang, Jacobson og Howitz indbragt et Forslag angaaende en udvidet Virkekreds for Selskabet. Det sattes straks i Cirkulation og denne tog et Aar, saa at det først blev behandlet 20. April 1820, men da var Sagen ogsaa vokset betydeligt, idet et udførligt Votum om den fra Lektor *Bruun*

og et senere Forslag fra Herholdt ogsaa havde cirkuleret. Nu rykkede Sekretæren frem med 2 Spørgsmaal, der skulde afgøres og han gjorde opmærksom paa, at de ældste Love af 1772 i den Grad stemmede overens med det, der nu foresloges i Lovændringerne, at disse for Størstedelen vilde falde bort, hvis man opretholdt de gamle Love. De Forslag, der fremsattes, gik særligt ud paa at faa Medlemmerne til at møde og man bestemte, at den, der udeblev et helt Fjerdingaar skulde ekskluderes, desuden vedtoges, at Dansk skulde erstatte Latin, og at danske Afhandlinger godt kunde trykkes i Bibliothek for Læger, men i saa Tilfælde ikke i Acta. Man besluttede ogsaa at overholde Loven af 16. Oktober 1806 efter hvilken Acta skulde udgives aarligt, enten der var samlet Manuskript til et helt Bind eller ej, men man satte dog et Minimum paa otte Ark. Som noget nyt kom til, at *Constitutio epidemica* skulde anføres i Protokollen efter Præsens' Diktat, efter at de ældre Practici og Hospitalslægerne var hørte. Andre Bestemmelser angik Forretningsordenen, det indførtes at holde et Møde maanedligt i Sommertiden og at Stiftelsesdagen, der udtrykkelig anførtes som 14. Oktober skulde fejres ved et Middagsmaaltid.

I det næste Møde drøftede man de resterende Forslag (Nr. 13—17), som man øjensynlig havde ønsket at behandle under et. Ved Bedømmelsen af dem — deres Indhold vil straks blive genfortalt — var der en Faktor, man absolut maatte tage Hensyn til, den medicinske Presse. I Indledningskapitlerne vil man have set i hvor høj Grad Tode havde benyttet Begivenhederne i de af ham ledede Selskaber til Stof for sine talrige Tidsskrifter, men disse var efterhaanden gaet ind og nye Penne var traadt i Virksomhed. *Physicalsk, oeconomisk og medico-chirurgisk Bibliothek for Danmark og Norge* udgik fra 1794 til 1806 og havde stadig haft fremragende Medlemmer af medicinsk Selskab til Redaktører, først O. H. Mynster, senere E. Viborg og I. D. Herholdt. *Nordisches Archiv* var derimod nærmest et tysk Tidsskrift, skønt P. Scheel sad i Redaktionen. Efter Aarhundredskiftet var *Bibliothek for Læger*, udgivet af det Classenske Litteraturselskab, paabegyndt 1808, det ledende Organ, idet *Annaler for Lægevidenskabens Yndere*, 1810 og *Eir*, 1817, ikke blev til noget (66). — De Spørgsmaal, der nu sattes under Debat berørte, direkte eller indirekte, Forholdet til Pressen. Allerede længe havde man i Møderne foredraget Udtog af de Afhandlinger, som fremmede Tidsskrifter bragte, og nu foreslog man, at hvert enkelt Medlem frit kunde bestemme hvilke Journaler han vilde gøre Udtog af. Desuden vedtoges det, at Selskabet skulde skrive til de Medlemmer, der var Direktører for det Classenske Litteraturselskab for at udvirke at dettes medicinske Journaler og Bøger 14 Dage før de sattes i Cirkulation blev afgivet til Sekretæren for det medicinske Selskab, som da vilde besøge dem rundt til de Medlemmer, som havde paataget sig Analyserne af dem. Man slog ogsaa fast, at Selskabet ikke selv skulde udgive noget Tidsskrift, men at enkelte Medlemmer kunde bekendtgøre Forhandlingerne i Selskabet og de Tidsskriftuddrag, som forelæstes

i det, samt et Skelet af de større Afhandlinger i en under deres Navn udgivet Journal, selv om det var før den endelige Trykning i Bibliotheket eller i Acta.

Der blev ogsaa truffet nye Bestemmelser om de korresponderende Provinsmedlemmers Indsendelse af Skrifter 5: man stadfæstede den ældre Lov, hvorimod man ikke tog Stilling til tre af Lektor Bruun stillede Forslag om 1) at enkelte Medlemmer skulde paatage sig aarligt at give en Oversigt over en enkelt Gren af Medicinen eller dens Hjælpevidenskaber, 2) om Samleforskning, at undersøge en Sygdom, et vist Symptom, et Middels Virkninger og efter en vis Tid at aflægge Regnskab i Selskabet derfor, og 3) at indføre i Acta, Tabeller over Mortalitet, Luftens Beskaffenhed, herskende Sygdomme og Lister fra Hospitalerne.

Alle disse Love var gode nok og Bestræbelserne for at holde Justits ærligt ment, men Selskabets Medlemmer var kun lidet villige til at leve under stræng Disciplin. Faa Møder efter at man var vendt tilbage til de gamle Love stod man overfor det Spørgsmaal om man virkelig skulde overholde dem. Det var Sekretæren, der i Mødet 5. Oktober 1820 spurgte om Professorerne Castberg og Becker skulde ekskluderes. Den første havde ikke sat sine Ben i Selskabet siden 18. November 1819, den sidste endda ikke i flere Aar. Ved Ballotering vedtoges det at udelukke dem, hvor nødig man end vilde. Begge havde jo en særdeles anset Livsgærning bag sig.

Mødet sluttede paa behagelig Maade med at man blev enig om at fejre Stiftelsesdagen med en Middag paa Skydebanen. Rahlff paatog sig at tale med Værten og Gæsterne blev indbudt ganske paa den sædvanlige Maade. Man mødtes Kl. 4 og der var 18 Medlemmer til Stede. Præsens Schönheyder var inviteret som Hædersgæst og Maden var til alles fuldkomne Tilfredshed. Man talte for Kongen, Selskabets Protektor, for Stifterne, af hvilke to, Callisen og Schönheyder, endnu var i Live, for Selskabets og Lægekunstens Vel og Vækst og for »Øvrighedspersonerne«. En Sang havde man ogsaa, den skyldtes et Samarbejde mellem O. Bang (Dr. Balfungo) og F. Howitz (Dr. Franchowitz), og holdt sig længe, næsten som en Slags Nationalsang for Selskabet. Den lød:

Mel.: Naar jeg drikker, Amphion.

Vita brevis, longa ars
Res concordia aurescit;
Totum valet plus quam pars
Nec in umbra honor crescit

Chorus.

Nusquam laus per umbram crescit
Totum valet plus quam pars
Res concordia aurescit;
Vita brevis, longa ars.

Ergo hafnienses sex
Medici, qui condidere
Nostrum, cui favet Rex
Coetum, bene meruere

Chorus.

Certe, bene meruere
Ille hafnienses sex
Medici qui condidere
Coetum, cui favet Rex.

Properat *Societas*
Lustrum illud ad implendum
Steriles quod foeminas
Pronum scimus ad reddendum

Chorus.

Steriles quod ad reddendum
Lustrum scimus foeminas
Properat jam ad implendum
Hodie Societas.

Nulli autem termini
Nostræ sint foecunditati!
Septem adsunt — plurimi
Pullulabunt olim nati

Chorus.

Pullulent quotannis nati
Præter Septem plurimi
Nostræ nam foecunditati
Nulli obstant termini.

Recordemur vero, nos,
ut concipiat, necesse
Genio prolificos
Laborare indefesse.

Chorus.

Laborare indefesse
Recordemur semper nos!
Nam concipiat, necesse
Dignos sibi filios.

Dictum est antiquitus:
Friget sine Baccho Venus
Verum Æsculapius
Friget quoque et Galenus

Chorus.

Bibit ideo Galenus
Bibant Æsculapii!
Frigent enim sicut Venus
Sitientes Medici.

Chorus.

Sed, qui omnes suximus
Isidis ex mammis,
Sanctiora novimus
Alimenta flammis
Ergo Musis otia
Consecrate, fratres!
Pereat inertia!
Referamus patres!

Vita brevis, longa ars;
Manus porrigamus:
Absit livor, absit mars!
His ut gaudeamus
Scepra frangunt secula,
Ruit laus Bellonæ.
Læta virent gloria
Medici Coronæ.

I et senere, noget ændret, Optryk (67) er denne Sang døbt *carmen annale*, hvad der maaske er Grunden til at den lagdes ad acta til senere Benyttelse. Klokken 7½ sluttedes Festen, der synes at have været vellykket, idet »den almindelige Munterhed og den venskabelige Stemning havde spaaet de bedste Følger for Fremtiden for den Slags Sammenkomster.«

Stadig vedblev Bøger og Afhandlinger at strømme ind, der var nogle at fremlægge næsten i hvert eneste Møde. Generalkonsul Pedersen, der imidlertid var bleven Etatsraad, indsendte vedblivende alt hvad han kunde skaffe, men mange Bøger kom ogsaa fra de nordlige Nabolande og navnlig fra Holsten. Man fik de mærkeligste Ting og Selskabet blev trofast ved at bedømme de modtagne Skrifter. Desværre vides kun meget lidt om, hvorledes disse Bedømmelser faldt ud og en Del kulturhistorisk Materiale er derved gaaet tabt. Det vilde f. Eks. have haft sin Interesse at se, hvad man havde forhandlet om Mulighederne for at gøre Føhr til et Badested i større Stil. I Forhandlingsprotokollen ser man 1821, at Dr. *Thomas Friedlieb* i Husum (68) til Tak for sin Optagelse som Medlem indsender en trykt Beretning om

Søbadet, skrevet af Landfogeden *Colditz* (69), en Avisannonce om samme i *Husumer Wochenblatt* 7, Maj 1820 af Dr. Friedlieb, en kort Efterretning af samme Indhold, skrevet af samme Forfatter, en illumineret Tegning af Flækken Wyck og en illumineret Plan af Føhr (70). Planen var et Led i de Bestræbelser for at gøre Vesterhavets Halliger til Badesteder, som Pastor Janus (71) oprindeligt havde indledet ved en Henvendelse til det østfrisiske Medicinalkollegium 1785. Først sent kom der et Resultat. 1797 oprettedes det første Kursted paa Norderney, men derefter fulgte mange Smaabyer langs Slesvig-Holstens Kyster og Østersøen, saaledes 1804 Wangenroog, 1813 Aabenraa, 1819 Wyck paa Føhr (72).

I det samme Møde, hvor man talte om Planerne vedrørende Føhr, oplæstes en Beretning fra Stabskirurg *Tönder* om hvorledes han 1815 paa Soldaten Peder Herstedvester havde fjærnet tvende løse, benagtige Legemer, der var blevet skaaret ud af hans Knæ. De paagældende Objekter, der vel har været Mus, forevist og Prof. Wendt henviste til Regimentskirurg I. S. Möllers Afhandling om det samme Emne (73). Saadanne Forevisninger var langt fra sjældne og Kulminationen i denne Henseende naaedes vist, da der den 6. September 1821 demonstreredes »en amputeret extremitas inferior med den i Vestindien saakaldte Elephantiasis eller Barbados-Leg«, der opbevaret i Spiritus var oversendt til Selskabet. Da det var forbundet med Vanskeligheder at aabne Glasset paa Mødet, besluttedes det, at Præparatet skulde tilstilles *Museum anatomicum universitatis*, for at det kunde opbevares og tages i Øjesyn af Selskabets Medlemmer. »Prosektor *Svitzer*, som var til Stede, lovede at besørge det medtaget samme Aften«. Demonstrationen endte med at Sekretæren gav en Beretning om Sygdommens Oprindelse og Decursus.

I de sidste Dage af August 1821 udkom Actas vol. VI eller *Nova acta* vol. II. Et Smertens Barn var det, for man havde ikke Penge til at dække, hvad det havde kostet. Bogtrykker Popp og Bogbinder Berg skulde nemlig efter indgaaet Akkord have 320 Rigsdaler, men Kassebeholdningen var kun 107 Rigsdaler foruden de to Obligationer, af hvilke den ene var paa 1000, den anden paa 200 Rigsdaler kurant. Nogen Afregning fra Gyldendal for det forrige Bind havde man ikke faaet. Der havde man 56 Rdlr. 14 Skilling til Gode i Sølv (henved 70 i Sedler), saa at man overfor Pops Regning havde en Underbalance paa 143 Rigsdaler. Paa Sekretærens Forslag om at dække Beløbet ved at skyde sammen, svarede man afvisende, men det vedtoges at sælge den mindre Obligation. Saxtorph paatog sig at gøre det, men det gik langtfra glat. Efter flere Forsøg naaede han dog at faa 142 Rigsdaler for den, saa man var altsaa lige ved at naa det ønskede Beløb.

Selskabet led et stort Tab den 26. December 1820, da *Frederik Ludvig Bang* døde. Man hædrede ham ved en Mindefest, Salen var smykket med den afdødes Billede og usædvanligt mange Medlemmer var til Stede, deriblandt nogle Gæster: Dr. theol. Mynster, Reservemedikus Dreyer og to Udlændinge,

Dr. *Luchin* fra St. Petersburg (74) og Dr. *Prinz* fra Dresden (75). At Mynster var til Stede skyldtes naturligvis først og fremmest, at Bang havde været gift ind i Familien, men har vel ogsaa været en Anerkendelse af hans Forfatter-skab paa ortodoks Christendoms Grundlag. Mindetalen holdtes af Vicepræs, Rahlff; der var nok at sige, Bang havde, som enhver véd, været lige udmærket som Universitetslærer og Hospitalslæge og han regnedes for en af de lærdeste og bedst begavede Mænd i Tiden.

Som det er nævnt havde der været Forhandlinger imellem det Classenske Litteraturselskab og det kgl. medicinske Selskab, om at de Afhandlinger, der ikke blev optaget i Acta, kunde finde Plads i Bibliotek for Læger. Ganske vist var man kommet overens om Ordningen, men medicinsk Selskab var sikkert nok gaaet med uden nogen synderlig Begejstring. I Virkeligheden var det heller ikke interesseret i, hvor Forfatterne lod deres Arbejder trykke, naar det ikke var i Acta. Da der, 15. November 1821, indløb en Opfordring fra Litteraturselskabet om at udlevere de paa dansk oplæste Afhandlinger, for at de kunde blive trykte i det ovennævnte Tidsskrift (76) havde man ingen synderlig Lyst til at komme frem med dem. En Del Noter paa Skrivelsen bærer Vidne om Overvejelserne, men tilsidst afsendte man *Møller: Om excisio cartilagineum e genu, Tönder og Wendt* om en lignende Operation og *Wellendorf: Om en Amputation*. Disse Arbejder havde Forfatterne nemlig selv ønsket optaget i Biblioteket.

Det kongelige medicinske Selskab havde i 1822 bestaaet i 50 Aar og Jubilæet maatte selvfølgelig fejres. Festen fandt Sted paa Skydebanen og Protokollen giver følgende Referat af den:

»Præs, Hr. Prof. Saxtorph, forøgede Dagens Højtid ved en latinsk Tale, hvori han erindrede Stifterne med Taknemlighed og Berømmelse — viiste derefter Vigtigheden af Selskabets Formaal — betegnede det Held, hvormed Selskabet hidtil havde virket — den Yndest og Agtelse det, saavel hos hans Majestæt Kongen som i Evropa havde vundet — opmuntrede dernæst til ved forenet Anstrengelse at betræde Stifternes hæderlige Bane i den glade Forventning at vorde erindrede med samme Agtelse og Erkiendtlighed som den Selskabet følte at være sine Stiftere skyldig. Taleren yttrede sin Glæde over at to af Selskabets Stiftere endnu ere i Live, nemlig: de ærværdige Oldinger, Hr, Conferentsraad Callisen og Prof. Schönheyder, og at Forsynet endnu havde forundt denne sidste Sands- og Legems Kraft til ved sin Nærværelse at kunne forøge Dagens

Højtidelighed. Til Slutning opmuntrede Taleren til efter Old-Fædrenes Skikke med glade Følelser at deeltage i et tarveligt Maaltid, hvor adskillige latinske Sange, forfattede af de Herrer Professorerne Bang og Howitz og Dr. Otto, tilligemed Musik meget bidroge til at gjøre Sammenkomsten fornøvelig og hiertelig. Under Maaltidet udbragte Præsens en Skaal for hans Maj. Kongen, Selskabets ophøjede Befordrer og Velynder, dernæst en Skaal for Festens Glæde, for Selskabets Stiftere og for Selskabets nuværende Flor. Flere Skaaler for Præsens, Vicepræsens og Selskabets nærværende og nysafgaaede Øvrighedspersoner.«

Alle de tilstedeværende findes noterede i Protokollen; blandt dem, der var Gæster — ialt syv — findes I. D. Herholdt. Det forbigangne var glemt.

O. Bang havde grebet heftigt i Lyrens Strænge. Festen indledes med et *carmen initiale*, der gik paa Melodien God save the king.

Num ullus æger hic
Cur congregantur sic
Tot medici?
Num medicamina
Continent pocula?
Quænam consilia
Dant singuli?

Carmen annale havde undergaaet forskellige Smaaændringer, saa at den kom til at passe til Lejligheden, og desuden blev der afsunget et Carmen semi-sæculare.

Mel.: En Time før Middag etc.
Galeno an Sylvio majus sit jus,
Divisi contendunt doctores,
Helmontium ille, Baglivium hic
Naturam perpauci sectantur, et sic
In cathedra manent errores;
In scholis sunt nugæ, discordia, Mars
Sed languida ars.

Chorus.

Mel.: Marlborough s'en va-t-en guerre etc.
Lucet dies nobis solennis
— Sonet hic, sonet fratrum concentus! —
Graditur cum coetus perennis
∴ Trans semiseculum.

Forfatteren var Dr. F. Howitz. Foruden disse Sange var der en Drikkesang paa Latin af O. Bang og en anden af Otto, en Omdigting af den gamle Vagantsang *Gaudeamus igitur*. Sidstnævnte havde ogsaa en anden Vise paa sin Samvittighed, en, der handlede om »Det kongelige medicinske Selskab, som det er«, en Sang, der med sine Hentydninger til Personer og Forhold

stærkt nærmer sig til vor Tids Revuevise. Men det er gaaet den som saa mange af Døgnets Vers, den er nu glemt og kendes kun i faa Eksemplarer. »Det kongelige kjøbenhavnske medicinske Selskabs danske Vise«, som O. Bang havde skrevet, har derimod været optrykt den ene Gang efter den anden. Dens første Vers lød:

Mel.: Hvi rose I saa vore Fædre.
 Skal man et Catheder berende,
 Latinen kan komme tilpas;
 Men lad den nu her faa en Ende!
 Dansk klinger dog bedst til et Glas,
 Dansk er jo den Mad, som man byder,
 Dansk Tungen, man smager den med,
 ∴ Dansk Stedet, hvorpaa man den nyder,
 Dansk Hjertet, som glædes derved ∴:

Havde 1822 været et Mærkeaar, saa blev 1823 det ogsaa omend i en anden Betydning, idet den tidligere paatænkte Samleforskning indlededes. I Mødet 23. Januar holdt O. Bang et Foredrag om Lunge-Svindstot, og i Aftenens Løb foreslog han Selskabet, at det skulde opfordre ikke alene Medlemmerne, men alle danske Læger til efter Evne at samle og tilstille det nøjagtige Erfaringer om en eller anden af Selskabet bestemt Sygdom og om Vurderingen af de mod samme anvendte Midler og i tabellarisk Form opstille hver Sygdoms Symptomer, Midlernes Virkning etc. Saaledes som Forslaget var fremsat, forfulgte det klinisk-terapeutiske Formaal i al Almindelighed uden Tanke paa nogen speciel Sygdom, men det var afgjort Tuberkulosen, man tænkte paa. Bayle havde 1810 fremsat sin Lære om Miliærtuberklet, han havde opfattet Tuberkulosen ikke som en lokal Proces, men som en Almensygdom, og han havde for den indført Begrebet *diathèse tuberculeuse*. Senere var de Bayleske Teorier blevet videre udviklet af Laënnec (1819), der havde slaaet Skrofulosen og Tuberkulosen sammen til en Sygdomsform, og det var i disse Aar, at Striden om, hvorvidt Miliærtuberklet var et Betændelsesprodukt eller en Nydannelse udkæmpedes. Ser man altsaa hen til at Tuberkulosespørgsmaalet var paa Dagsordenen i Aarene omkring 1820, og at Bang nævnte Aften havde talt om Lunge-Svindstoten, kan man sikkert yde Selskabet sin Anerkendelse for Aktualitet. Forslaget kaldtes forresten senere Forslaget om Svindstot.

Det gik imidlertid ikke glat med at faa det gennemført. Forslaget var øjensynlig af langt større Rækkevidde, end man ellers var vant til, og man tvivlede vel ogsaa om Muligheden af at faa Ikke-Medlemmer til at arbejde med. Man tog foreløbig den Beslutning at lade et kort Udtog af Forslaget cirkulere mellem Medlemmerne og saa i det næste Møde at bestemme, hvorvidt der skulde balloteres om det eller om der skulde vælges en Komité til nøjere at undersøge det og senere at afgive Betænkning. Der gik nogle Mødeaftener

hen inden Sagen blev afgjort ved, at Selskabet skulde udsende trykte Skemaer til alle sine Medlemmer, selv de korresponderende, men det paalagdes rigtig nok Sekretæren at forhøre hos en Bogtrykker, hvad det kunde løbe op til. Om at udsende Skemaer til *alle* Læger blev der ikke Tale, og Sagen synes at være døet hen.

I disse Aar naaede Virksomheden paa Bogomraadet et meget betydeligt Omfang og den holdt sig paa samme Højde i næsten et Sekel. Konsul Pedersen sendte stadig regelmæssige Sendinger ind fra de amerikanske Læger (77), men det var ikke alene paa den anden Side Atlanten at Selskabet var fordelagtigt bekendt. De korresponderende Medlemmer i Udlandet indsendte meget, selv fremmede Læger, der kun kendte Selskabet af Navn, sendte deres Arbejder, og danske Læger, der var paa Rejse udenlands, samlede hvad de kunde og bragte store Boggaver hjem. Ofte tilstilledes Bøgerne Udenrigsdepartementet og kom derfra Selskabet i Hænde, og Tilgangen blev saa stor, at der maatte føres en Liste over det indkomne. Den fremlagdes næsten paa hvert eneste Møde og indgik senere i Generalforsamlingens Beretning. En Del af Giverne blev optaget som korresponderende Medlemmer, naar Afstemning havde godkendt dem. Paa flere forskellige Maader fik Selskabet Beviser paa, hvor anset det var i Udlandet. Saaledes sendte (1822) Naturforskeren *Antoine François, Baron de Férussac* (1786—1836) en Oversigt eller Plan til et Tidsskrift, der skulde have til Hensigt at stifte en hurtig Forbindelse mellem alle Videnskabsmænd og Tid til anden at underrette dem om, hvad der i Almindelighed bekendtgøres i lærde Skrifter eller ved enkeltes Undersøgelser. Det var altsaa de korte Referater, der indførtes i den medicinske Presse, i Modsætning til de lange kritiske Anmeldelser, der ellers var gængse. Efter Protokollen at dømme synes kgl. medicinsk Selskab overhovedet ikke at have taget denne Sag op til Behandling. Det stod jo, de mange franske Medlemmer til Trods, kun i et fjærnere Forhold til Frankrig og har maaske ogsaa ment (dog med Urette, som Listen over Foredragene viser), at der kun ydedes lidet Førstehaandsarbejde herhjemme. Det Tidsskrift, det drejede sig om, var Férussacs *Bulletin universel*, der udgik i 7 Aar (1824—31) og hvis tredje Afdeling var den af *de Fermon* redigerede *Bulletin des sciences médicales* (78).

Ogsaa et andet Eksempel paa den Tillid, det kgl. medicinske Selskab nød, bør anføres: I Mødet 6. Oktober 1825 kunde O. Bang oplæse et Brev fra Justitsraad *F. H. Hegewisch* (79) i Kiel, skrevet 19. September, i hvilket han bad Selskabet udsætte følgende Prisspørgsmaal: *Absorbiert die unversehrte Haut der Menschen freiwillig (d. k. ohne Friction) tropfbare Flüssigkeiten? Wenn diese Function der Haut existiert, welche sind ihre Gesetze?* (80). Det ønskedes, at Selskabet skulde bedømme de indkomne Afhandlinger. Præmien som Hegewisch udsatte var 25 Dukater, men han føjede to Betingelser til, at hans Navn ikke maatte nævnes i Forbindelse med Opgaven, og at han

vilde være fritaget for al videre Del i Sagen. Denne behandlede efter den sædvanlige Forretningsgang, der balloteredes og det vedtoges at fremme den. Det varede længe inden nogen Besvarelse kom, den første forelaa 3 Maj 1827 og først da nedsatte man en Bedømmelseskommité, bestaaende af Professorerne Saxtorph, Jacobson og Reinhardt. Man havde øjensynlig kun haft ringe Tillid til at Medlemmerne skulde have taget fat og havde derfor ventet, noget imod sædvanlig Brug. Der indkom senere endnu en Besvarelse, og 22. Juni 1828 var Komitéens Betænkning færdig (81), saa at man i August kunde begynde Forhandlingerne om Præmiens Uddeling. Af Besvarelserne gik den ene ud paa Forhaand, da Forfatteren var bleven ked af at vente og havde ladet sin Artikel trykke i Meckels Arkiv (82). Den anden blev befundet skreven med Grundighed og Skarpsind, men kunde alligevel ikke anses for fyldestgørende. Komitéen foreslog derfor, at udsætte Prisspørgsmaalet endnu en Gang og at sende Hegewisch Beretning om hvad der var sket (83), for at erfare hans nærmere Ønsker. Denne gik beredvillig ind paa Forslaget og forøgede endda Præmien med 5 Dukater (84), hvorefter man optog ham som ordentligt Medlem 13. November 1828. Hegewisch maa have ment, at Udsættelse af Prisspørgsmaal var en Maade at fremme Medicinen paa, for da han takkede for sin Udnævnelse sendte han, tilligemed en Afhandling om Croup, 24 Eksemplarer af *Preisfrage über die Perfektibilität der Medicin* og senere forsøgte han endnu en Gang at interessere det medicinske Selskab for et Prisspørgsmaal om *Brændte Skaders Behandling* (85); men da vedtog man rigtigtnok, at Herholdt privat skulde meddele Hegewisch Selskabets Mening »at det for Tiden ikke fandt det passende at inklade sig derpaa.« Man havde jo ogsaa Erfaring for, at det var vanskeligt at faa nogen til at besvare Spørgsmaalene. Endelig i Mødet 7. April 1831 var man naaet saa vidt, at man kunde oplæse den i Oktober forrige Aar indleverede Besvarelse af Spørgsmaalet om Hudens Absorption, og den viste sig kun at indeholde velbekendte Ting. Afhandlingen og den forseglede Seddel med Forfatternavnet deponeredes i Arkivet og Hegewisch fik sin for Dukaterne udstedte Obligation tilbagesendt (86).

Var Forholdet til Udlandet godt, saa stod det ikke saa vel til med Foreningens indre Liv. Der skete nemlig intetsomhelst af Betydning og man syntes at være kommet ind i et Dødvande, maaske var Nedgangstiden allerede begyndt. Klagerne over Ufetterrettelighed med Foredragene, over Ulysten til at give Møde, lød som før, og rent galt blev det, da man begyndte at kræve Mulkterne ind hos de Medlemmer, der var Naturforskere og ikke Læger. Hvorledes det gik til ser man af følgende Brev (87), i hvilket Udhævelserne er Brevskriverens:

I Anledning af Circulairret angaaende Mulkerne til det medicinske Selskab, finder jeg det passende at tilskrive Dem følgende, Hr. Doctor!
Da jeg havde skrevet den Anmærkning, som De vil finde paa hiint

Circulaire, fremdrog den Person, der gaar som Selskabets Bud, et Papiir, hvoraf sees, at jeg forhen har paategnet Communicationen angaaende Bestemmelsen om Multerne. At inklade mig i Forklaring om denne Sag med Selskabets *Bud* stod mig ikke an, saa meget mindre *som hiin Person indbød dertil paa en noget uartig Maade*, og i det hele forekom mig at være mod god Skik, at slige Sager behandles saaledes at Uvedkommende ligefrem kunne faa Kundskab derom. Dem, Hr. Doctor, som Selskabets *Secrtaire har jeg herved den Ære at tilsende min Mulct.* — Var det ældre Circulaire, fra et foregaaende Aar, blevet mig foreviist *førend* det senere og ei omvendt, havde jeg naturligviis ei gjort den omtalte Anmodning. Sagen vilde i det hele, ved en anden Fremgangsmaade, have været lettere afgjort. — Ved samme Lejlighed giver jeg mig den Frihed, at tilmelde, at mine Forretninger ei tillade mig at bivaane Selskabets Møder indtil Udgangen af Marts Maaned næste Aar. Jeg beder Dem, Hr. Doctor, behageligt meddele Selskabet nærværende Skrivelse.

12. Oktober 1827.

Ærbødigt

W. Zeise.

Senere meddelte Zeise, at han heller ikke kunde give Møde i næste Sæson (88). Samtidig traadte ogsaa de to Botanikere *J. P. Schouw* og *W. Hornemann* ud, de havde ogsaa følt sig stødt ved Mulkternes maaske noget haardhændede Inddrivning (89). Tonen bliver da ogsaa efterhaanden blidere, lidt efter lidt endogsaa spøgefuld. *Hoppe* skriver saaledes 27. November 1828: »For ikke at blive to Marks Mand i Aften, maa jeg bede mig undskylde i det medicinske Selskab.« Mulkten var altsaa to Mark, men Betegnelsen hed egentlig Tremarksmand og brugtes som Straf for Æresfornærmelser; den medførte fuldstændig Æreløshed og ophævedes 1842 i Norge, men først i 1866 i Danmark.

Acta voldte de sædvanlige Vanskeligheder. I 1829 var man naaet til Bind VII. De ordinære Medlemmer fik Eksemplarer paa Skrivepapir og saadanne uddeltes ogsaa til Æresmedlemmerne og de korresponderende, der havde bidraget. Desuden fik de amerikanske Læger og Prof. Eckstrøm Bindet som Tak for mange Boggaver, og Barclay, Møller og Gartner ogsaa fordi de jævnlige havde indsendt Afhandlinger. Det var næsten som en Flidspræmie. Præsens afleverede Eksemplaret til Kongen. Denne Gang var det i grønt Saffian med Guldsnit.

Kun en eneste Gang bærer Forhandlingsprotokollen Mærke af, at der har været Røre indenfor Medlemsskaren, nemlig i 1831, da Koleræen begyndte et Hærtog gennem en stor Del af Europa. Selskabet havde nu Nytte af sine mange udenlandske Venner. Et meget betydeligt Antal Koleraskrifter, Regulative og lignende blev sendt ind allevegne fra og da Epidemien var naaet til Hamburg oplæste Præsens, *Rahlff*, et Brev fra en derværende Dr. *Zimmer-*

mann (90) til en holstensk Læge om Epidemien, idet han samtidig indbød til et Møde i sin Bopæl, for at man kunde forhandle om, hvad der skulde gøres. Mødet fandt Sted den 10. November og havde kun rent praktiske Formaal. Striden mellem Kontagionister og Miasmaticere (91) var for en Aften fuldstændig glemmt. Alt drejede sig om den Maade paa hvilken man bedst kunde afværge Farsoten. Selvfølgelig drøftedes Diagnosen og man var bange for, at man ikke kunde erkende de første Tilfælde, skønt man nok vidste, hvad der stod i Bøgerne. Rahlff mente saaledes, at Koleraens essentielle Symptomer i den senere Tid var betydeligt forandrede, at Brækning og Diarrhoe var traadt noget til Side, men at Nervesystemet nu var angrebet mere end før. Han forespurgte om man kunde fastsætte en almindelig Regel for Koleraens Behandling, men fik det Svar, at det var vanskeligt eller delvis umuligt. *Herholdt* vilde have overvejet hvilke Midler de enkelte Familier burde være forsynet med. *Jacobson* mente, at de simpleste var de bedste, lidt Hoffmannsdraaber, Chamillete og lignende, derimod skulde Lægerne selv tage de Midler med, som de havde Tiltro til. Snurrigt nok gjorde Selskabet sig til Talsmand for Anvendelsen af ret middelalderlige Ting som Rygning med Tjære, Enebær og Eddike, hvorimod det bestemt fraraadedes Familieme at ryge med Klor. *Jacobson* meddelte yderligere en Beretning fra Dr. *Gerson* (92) i Hamburg angaaende Koleraens højst insidiøse Gang dér, og om, at den viste sig under ganske anden Form end den i Bøgerne beskrevne. *Hoppe* gjorde opmærksom paa Vigtigheden af at vide, naar Kolera virkelig er til Stede paa et Sted, men Selskabet ansaa det »under de tilstedeværende liberalere Grundsætninger« at være af mindre Vigtighed. Bestemte Kriterier paa, at en er død af Kolera gaves ikke, med mindre man til disse vilde regne Blodets karakteristiske Beskaffenhed og Muskelstivheden i Forbindelse med *series symptomatum*. *Jacobson* foreslog, at Bryggere og Brændevinsmænd burde have varmt Vand i Beredskab, ligesom Bagerne varmt Sand i det Tilfælde, at Epidemien skulde brede sig og blive almindelig. Forslaget var praktisk og godt, men *Herholdt* var dog den eneste, hvis Forslag tydede paa en dybere Forstaaelse af hvad det var, der truede. Han foreslog nemlig, at alle Læger skulde samles til Møder hver Uge, saa snart Sygdommen var erkendt, og at Dr. *Hoppe*, som *adjunctus physicatus*, saasart den første Kolera-Patient sporedes, burde opfordres til straks at anmelde det til Præses (*Rahlff*) for medicinsk Selskab, som saa skulde sammenkalde til Møde. Et Lokale skulde opsøges i Forvejen og Borchens Collegium blev bragt i Forslag.

Som det vil være bekendt naaede Sygdommen ikke Norden. Spredte Smaaeidemi er dukkede først op dér i 1832. Koleraen tog sin Vej fra Hamburg til England, Belgien og Holland, og den fik kun Betydning for Danmark ved de Studier som *Klingberg* foretog som udsendt til England, de bragte i flere Henseender nye Synspunkter frem. Forberedelserne til den Epidemi

i 1831, som aldrig kom, kom dog senere til Nytte. Der skulde jo ikke gaa mange Aar hen før Hovedstaden skulde lære Koleraen at kende ved Selvsyn, og Lægestanden samtidig blive sat paa en meget alvorlig Prøve.

I Slutningen af 1832 tog man de gamle Forhandlinger om Udgivelse af Acta op igen, men ingen havde rigtig Interesse for dem mere. Som saa mange Gange før, erkendte man Vanskelighederne ved at faa dem udgivet, og i Stedet foreslog man at udgive en Aarsberetning. Dette vedtoges ogsaa, men noget nærmere om dens Form oplyser Forhandlingsprotokollen ikke, og det hele er vist ikke blevet til mere end hvad der meddeltes paa Generalforsamlingen.

Hvad der derimod vakte Opsigt var et Foredrag som Etatsraad Saxtorph holdt om *Jens Christensen Mos' Kone*, af hvis Underliv Distriktskirurg *Kiær* i Holstebro ved Snit havde udtrykket et for længere Tid siden dødt Foster, vel det første danske Tilfælde af Embryotomi. Selskabet vedtog det hidtil enestaaende Skridt at sende *Kiær* sin Taksigelse for den meddelte Afhandling og denne Tak fik følgende ejendommelige Form:

Det kongelige medicinske Selskab har overdraget mig, som dets nuværende Secretair, det behagelige Hverv at bevidne Deres Velbaarenhed den store Interesse, hvormed det i Mødet den 13. December d. A. hørte Deres indsendte Sygejournal over *Jens Christensen Mos's Kone* oplæse. Endskiøndt Deres Afhandling forresten havde al den Udførlighed, som man kunde ønske, troede man dog i samme at savne Oplysning om der ved Barnets stykkevise Uddragning blev fundet noget Spor til placenta eller til funiculus og til dens Insertion i placenta. Muligen vilde denne Oplysning endnu kunne erholdes ved en atter foretagen Undersøgelse af de Rudimenter af Barnet, som Deres Velbaarenhed har opbevaret. Men maaske har De, som enhver tro Iagttager, optegnet alt, hvad De forefandt, derimod ikke omtalt, hvad De forgieves søgte. Da en fuldstændig Forklaring om dette særdeles mærkelige Tilfælde neppe vil kunne opnaaes før efter Konens Død, vilde det for Videnskaben være af stor Vigtighed, om der blev holdt Kontrol med hende, for at hun til den Tid kunde blive obduceret, men da hun opholder sig paa Landet, vilde maaske Præsten, som har vist saa megen Interesse for dette Sygdomstilfælde, eller hans Efterfølger lettigen være at bevæge til strax at give Dem eller Deres Eftermand, hvis De muligen til den Tid ikke længere var i Nærheden, den fornødne Underretning.

Med særdeles Agtelse

Mansa,

p. t. Secretair.

Kiær hædredes yderligere ved, at man optog ham som korresponderende Medlem. I sin Takkeskrivelse gav han nogle flere Oplysninger om Tilfældet,

men det vides ikke, hvad disse gik ud paa. Om Konen blev obduceret, véd man heller ikke; forhaabentlig har hun aldrig faaet Skrivelserns Ordlyd at høre!

Den levende Interesse for *Constitutio epidemica* gav sig Udslag i, at man i 1833 anmodede om at faa Dødslisterne til Gennemsyn ved Møderne, efter at man i Forvejen havde indhentet Sundhedskollegiets Samtykke. Man havde tidligere holdt sig til, hvad de mest beskæftigede Praktici kunde oplyse, senere rettede man sig efter de officielle Meddelelser. Man vedtog ogsaa samme Aar at holde Sommermøder den første Torsdag i hver Maaned, naar en eller anden havde noget at meddele.

Den rige Foredragsvirksomhed, som fandt Sted i disse Aar, og som refereres mere og mere udførligt i Protokollerne, trængte Selskabets indre Anliggender mere og mere tilbage. Selv en Lovrevision 1834 gik af uden synderlig Forhandling, og da Selskabet samme Aar foretager en Indsamling til Vedligeholdelse af Todes Gravmonument, meddeles det først 8. Januar 1835, at der var indkommet ialt 84 Rigsdaler, hvoraf dog kun de fire var i Sølv. Det vilde for Eftertiden have været af stor Værdi om denne Indsamling havde været motiveret, om det var Lægen, Menneskevennen eller maaske Selskabets Stifter, hvis Gravmæle man vilde bevare.

Kuriøst nok fik man ogsaa Manglerne ved Stemmemetoden at føle. Da Jacobson i 1836 foreslog, at Selskabet skulde lykønske *Brandis* til hans 50 Aars Doktor-Jubilæum faldt Forslaget med 8 Stemmer mod 8. Det er naturligvis vanskeligt nu at paavise Grunden til at saa mange stemte imod. Nationaliteten har neppe spillet nogen Rolle og videnskabeligt set stod han blandt Tidens bedste. Han havde ogsaa indlagt sig stor Fortjeneste af at have organiseret det slesvig-holstenske Sundhedskollegium, han var medicinsk Selskabs Æresmedlem, endvidere Medlem af Videnskabernes Selskab og i Direktionen for Frederiks Hospital. Det har sikkert været Tilfældet, der raadede.

Aarene omkring 1836 bragte de første Stormløb udefra mod det kgl. medicinske Selskabs isolerede Stilling. Den Fornemhed, hvormed man skilte sig ud fra den større Del af Lægestanden og Vanskeligheden ved at blive optaget som Medlem havde rejst en betydelig Misstemning ude omkring. Det var for at mindske denne, at *Eschricht* 1837 indbragte et Forslag om, at enhver eksamineret Læge for Fremtiden skulde have Adgang til Selskabets Forhandlinger og at derfor Ballotationen om *admissis* Antagelse skulde falde bort. Der blev stemt om Forslaget paa Aarsmødet, men Selskabet ønskede ikke at forandre Statutterne, og det faldt med 14 Stemmer mod 9. Sagen dukkede dog snart op igen. Paa det overordentlige Møde 4. Oktober 1838 stemtes om Optagelse af følgende Admissi: cand. A. *Buntzen*, Bataillonskirurg *Caröe*, Reserverekirurg J. G. G. *Courländer*, Reservemedicus C. J. E. *Hornemann*, cand. S. P. *Neukirch*, cand. L. *Reumert* og Bataillonskirurgerne J. F. C. *Stytzer* og C. W.

Zahrtmann. De optoges alle med Undtagelse af Neukirch, og nu skete der det mærkelige, at Reumert, Courländer, Bentzen og Zahrtmann i en Skrivelse (92) beklagede ikke at kunne benytte Admissionen, da Neukirch, et Menneske, som det i enhver Henseende var dem en Glæde at kunde kalde Kollega, var vraget. Saa maatte man genoptage Eschrichts Forslag og sætte det under Diskussion. *Schönberg* mente, at der var meget, der talte for Forslaget, men gik det igennem, vilde Selskabet antage en ny Skikkelse, der altfor meget stred mod Lovene. Desuden vilde det blive overordentlig vanskeligt at føre Kontrol ved Møderne, naar Adgangen blev offentlig, selv om man benyttede Billetuddeling. Kontrollen kunde dog sikres ved at man indskrev sig i en Bog ved Mødernes Begyndelse. Stabskirurg *Müller* modsatte sig Forslaget, fordi det vilde modvirke Selskabets væsentligste Formaal, de videnskabelige Diskussioner. Han frygtede ogsaa for at »en umiskendelig national Timiditet« vilde afholde Folk fra at deltage i Diskussionerne, naar Møderne var offentlige. *Eschricht* fandt, at Timiditeten bedst bekæmpedes ved Offentlighed. *C. P. M. Hansen* var vis paa, at naar de unge Kandidaters Nysgerrighed var tilfredsstillet vilde de igen forsvinde af dem selv og Selskabet kunde da holde offentlige Møder for tomme Bænke. *S. J. Ballin* slog fast, at Lovforandringer kun kunde vedtages paa Generalforsamlingerne, men da Selskabet ingen saadanne havde — det hed overordentlige Forsamlinger — fik han ikke Medhold. *Trier*, Sekretæren, mente endelig, at saavel Selskabets Ære som dets Interesse syntes at tale for, at man for Tiden ikke foretog Lovændringer, for ikke at give Selskabet Skin af at have ladet sig bestemme eller foranledige dertil ved det fra nogle admissi tilstillede Brev. Dette maatte han i dets Oprindelse betragte som et Misgreb af Vedkommende, men Selskabet vilde maaske begaa et end større Misgreb ved at lade sig i ringeste Maade paavirke deraf, og Consequentserne heraf for Fremtiden kunde blive farlige for Selskabets Interesse. *Eschricht* var villig til at tage sit Forslag tilbage igen, hvis man vilde fremlægge det næste Aar, men det kunde ikke loves, og da Pluraliteten forlangte Afstemning, gik man over til Voteringen ved hvilken Forslaget faldt med 4 Stemmer mod 16.

Ved det næste Møde udeblev alle admissi og i næsten et helt Aar mødte kun Carøe op, men han var til Gengæld saare trofast til at give Møde.

For tredje Gang sattes det Eschrichtske Forslag under Diskussion 17. Oktober 1839, efter at der var stillet Ændringsforslag til det af *Levy* og *Etatsraad Ørsted*, men det faldt ogsaa denne Gang, skønt man nu var gunstigere stemt mod det end tidligere.

Helt uventet har det neppe været at admissi fik en Forbundsfølle i det nye Tidsskrift »Ugeskrift for Læger«, hvis første Bind, under Redaktion af *Ahrensen* og *Kayser*, begyndte at udkomme 1839. Det er ogsaa Selskabets fornemme Afsondrethed der drages til Felt imod der. Redaktionens Hjærter banker ikke hurtigere fordi Med. Selskab begynder en ny Sæson. Der

hører tværtimod »neppe nogen stor Dristighed til at forudsige, at Selskabets Virksomhed ikke vil møde nogen stor Interesse udenfor Selskabet selv, og at dets Forhandlinger vil blive saa godt som upaaagtede af det større Publikum.« Og Redaktionen peger arrigt paa det ømme Punkt: »I de sidste Aar efter at Selskabet er ophørt at udgive sine Acta*, har man sjældent faaet korte og ufuldstændige Uddrag af dets Forhandlinger igiennem Bibliotek for Læger, som den Gang var et Kvartalsskrift, Uddrag som lykkeligvis sjældent have været i Stand til at fremkalde nogen stor Lyst til at blive nøiere bekendt med Selskabets Virksomhed.« Det anføres, at Grunden til at Medicinsk Selskab ikke kan paaregne nogen Interesse udadtil er netop Mangelen paa Offentlighed, men denne er ikke naaet ved at give et større eller mindre Antal unge Adgang. Admissi er kun et Quasi-Surrogat for Offentlighed, men indførtes en saadan vilde Medicinsk Selskab kunne foregaa andre lærde Selskaber med et godt Eksempel. Philiatrien havde anderledes forstaaet at vække Publikums Interesse.

Det er forstaaeligt, at man igen optog Forhandlingerne, naar den Slags Angreb fremsattes offentligt. *Sommer* indbragte 19. Oktober 1839 et Forslag om en ny Optagelsesmaade for admissi. Dette blev dog taget tilbage, da *Thal* ogsaa ønskede en ny Voteringsmaade anvendt paa dem. Forslaget om denne sattes i Cirkulation og synes derefter at være forsvundet.

Frederik VI's Død 3. December 1839 og Christian VIII's Tronbestigelse gav Anledning til, at der afholdtes et overordentligt Møde for at raadslaa om, hvorvidt det var passende eller nødvendigt, at Selskabet i en indgiven Adresse bragte hans Majestæt dets Lykønskning, idet man udbad sig hans fremtidige Naade og Beskyttelse. Da man havde baaret sig saadan ad i 1808, vilde man gøre det samme nu, og man nedsatte en Komité, bestaaende af Præses (Prof. Jacobson), Vicepræses (Mansa), Regimentskirurg Djörup og Stabskirurg Müller til at forfatte Adressen og aflevere den. Den kom til at lyde:

Allernaadigste Kongel!

Idet vi paa det medicinske Selskabs Vegne bringe Deres Majestæt vor allerunderdanigste Hylding og Lykønskning, føle vi os gennem-

*) Den 6. Oktober 1842 var der 1173 Bind af Acta, der ikke var afsatte. Man vedtog, at hvert indenbyes Medlem kunde faa et Eksemplar, hvis han ønskede det, hvad der blev tilbage skulde sælges, da det udgjorde »flere Baller Papir«, hvortil ikke haves Plads. Boghandler Reitzel købte Restbeholdningen og Forlagsretten for 60 Rigsdaler.

trængte af samme blandede Følelser, der i disse betydningsfulde Dage røre sig i hvert dansk-følende Hjerte.

Med dyb Vemod dvæler Tanken ved en Fortid, der minder os om, at vi ikke blot som Borgere har tabt en højt elsket faderlig Konge, men som Videnskabsmænd en trofast Ven af Videnskaben, som Medlemmer af vort Selskab, vort Selskabs ophøjede Beskytter. Dog trøstefulde rette vi Blikket mod Fremtiden og dens Forhaabninger. Med oplivet Mod saa vi da en Fyrste bestige Thronen, hvis ædle Hjærte og rigt begavede Aand, hvis modne Erfaring og hele tidligere Livsfærd indeholder de lykkeligste Forjættelser for Danmarks Velvære som for alle høiere Interessers Fremme. Selv dannet i Naturbetragtningens Skole og med aabent Øje for alle Videnskabens didhørende Retninger vil Deres Majestæt ogsaa have agtet paa vort Selskab og dets Virken i Tiden. At samle og prøve det praktiske Livs Iagttagelser og Erfaringer og atter at overføre det hermed vundne videnskabelige Udbytte paa Livet og Kunsten, det var det Formaal dets første Stiftere tilsigtede, og det er samme Aand, hvori Selskabet senere har søgt at virke i sine Møder for Samtiden, i sine Skrifter tillige for Eftertiden. Hermed hævdede Selskabet sig snart en anseet Plads blandt Udlandets videnskabelige Foreninger af lignende Art, medens dog ingen Paaskjønnelse af dets Fortienester kunde være Selskabet mere tilfredsstillende end da Danmarks Konge, i Erkjendelse af dets gavnlige Indflydelse paa Lægevidenskabens Uddannelse i Fædrelandet, hædrede det med sit kongelige Navn og med Tilsagnet om sin allerhøieste Beskyttelse. — At Selskabet har vedblevet at gøre sig denne værdig, derfor borge os de gjentagne Naadesbeviisninger, vor nys forevige Konge lod Selskabets tilkomne, og dem Taknemmelighed gjør os det til Pligt i denne Stund at mindes. Faderlig Omsorg for sit Folks Bedste gav Frederik VI indtil hans sidste Dage et velvilligt Øre for mange til Lægekunstens Tarv sigtende Foranstaltninger og Forbedringer; kærlig Omhu for Videnskabens Pleje gjorde ham tillige til vort Selskabs huldrigste Beskytter.

Deres Majestæts Thronbestigelse vil være os en ny Opfordring til ved forenede Kræfter at virke for vort Selskabs Formaal. Stolt føler sig hver dansk-sindet Videnskabens og Kunstens Tjener i Bevidstheden om, at hans Konge i egen Aandsfylde kan søge Raad og Dom for hver nyttig Stræben, hvert Fremskridt til det bedre; og lykkelige prise vi os ved Forvisningen om at vor Konge ikke blot har Evnen, men ogsaa har Villien dertil. At denne kongelige Villie ogsaa særligen vil omfatte de til vor Videnskabs som til det danske Medicinalvæsens Fremme ønskelige Forandringer og navnlig vil vide at fjærne de Hindringer, der endnu staar iveien for de vordende Lægers mere alsidige Dannelse og mere frugtbringende Virken, derom vidner alt Deres Majestæts allernaadigste

Tiltale til de af vore Colleger, som Adgangen til Dem tidligere har været tilstedet. Mens vi med disse derfor udtale vore hjerteligste Taksigelser, nærer vi paa vort Selskabs Vegne det Haab, at Deres Majestæt vil finde det værdigt til Deres kongelige Navn og Allernaadigste Beskyttelse.

Gud beskyærme Kong Christian 8de og hans Regjering!

Deputationen afleverede Adressen den 26. December Kl. 12, og Kongens Svar lød omtrent saaledes: »Det glæder mig at see den Erkjendtlighed, hvormed De mindes min Forgjænger, og jeg haaber De vil vedblive at vise mig den samme Tillid. Deres Selskab maa alt paa Grund af sin Natur og Bestemmelse være mig anbefalet, og det er mig kiært ved denne Leilighed ydermere at træde i Forbindelse med samme. Naar Selskabet i Fremtiden for sit Formaalets Fremme skulde føle sig opfordret til at henvende sig til mig, vil det altid være mig behageligt at kunne give det Beviser paa min Interesse og Naade.«

Selskabet skulde imidlertid snart faa andet at tænke paa end sole sig i Straalerne fra Hoffet. Den 23. April 1840 udgik en *Cancellie-Placat angaaende Tvangsmidler imod de Læger i Kiøbenhavn og paa dens Grund, der ikke indsendte de anordnede Lister over vaccinerede, revaccinerede og behandlede Koppesyge*. Den fo'r ikke blideligt frem. Hvis Listerne ikke var indkommet inden Januar næste Aar, haver Stadsphysicus 3 Gange efter hinanden i Adressekontorets Efterretninger dertil at opfordre de vedkommende. De, der ikke inden 14 Dage efter at denne Opfordring sidste Gang har været indført i bemeldte Blad, opfyldte deres Pligt, skulde af ham anmeldes for Magistraten, som har at dictere enhver af de forsømmelige en Mulct til Fattigvæsenets Hovedcasse paa 5 Rbd., samt en Dagmulct paa 1 Rbd., indtil vedkommende gjorde sin Pligt.

Der er ingen Tvivl om, at denne Plakats Form har været følt som en grov og unødvendig Fornærmelse af hele Lægestanden og den paataltes fra flere Sider. I det medicinske Selskab var Sagen vanskelig at rejse, flere af dets mest ansete Medlemmer havde ogsaa Sæde i Sundhedskollegiet, der stod bag Ordlyden, men Prof. *Stein* tog dog Sagen op i Mødet 7. Maj 1840, idet han henlede Selskabets Opmærksomhed paa den nys udkomne Plakat, efterviste det uhensigtsmæssige i dens Indhold og det stødende i dens Form, og androg paa, at Selskabet vilde tage under Overvejelse, hvorvidt den egnede sig til nogen videnskabelig Prøvelse i Selskabet og hvorvidt dette, støttet paa en saadan, maatte føle sig opfordret til paa en eller anden Maade at imødegaa den for Lægestanden ugunstige Stemning i Publikum, der ved Plakatens hele Aand og Tone maatte være fremkaldt. Forespørgslen har den Interesse, at den er det første udadgaaende Skridt til Værn for den samlede Lægestand.

Som Resultat af en ivrig Diskussion, naaede man til at nedsætte et Udvalg til at tage sig af Sagen. Det kom til at bestaa af *Levy, Djörup, Stein* og

Sommer. I et følgende Møde mente Stabskirurg Müller at maatte gøre nogle Indsigelser, men disse blev ikke taget for gode Varer; Udvalget maatte udarbejde sit Forslag og det vedtoges, at det skulde indrykkes i Bibliotek for Læger (94). Man naaede imidlertid ikke til Enighed og Artiklen i Biblioteket blev derfor formet som Udvalgets Betænkning med tilhørende Modbemærkninger fra Müller og Trier. For Nutiden er den ret blid i hele sin Karakter, og man forstaar saa godt, at enkelte har villet knytte Bemærkninger til den. Den støtter sig i alt væsentligt til, at Anordningerne angaaende de koppesyge og Vaccinationen aldrig havde været overholdt og at Frygten for Straf ikke i civiliserede Stater bør være det bestemmende for Lovens Fyldestgørelse. Desuden havde Listerne to Formaal, et praktisk at oplyse om hele Status og et videnskabeligt at faa at vide, hvorlænge Vaccinen beskytter, men ingen af disse Problemer kan oplyses paa Grund af Listernes mangelfulde Affattelse. For Eksempel er Tiden efter Vaccinationen, Revaccinationen eller Koppesygdommen aldrig forlangt opgivet. Meget klogt langer Udvalget ud efter Sundhedskollegiet og oplyser, at den krænkende Form kunde have været undgaaet, hvis det havde villet det, og den var saa meget mærkeligere, som Sundhedskollegiets Medlemmer selv havde været meget efterladende med at indsende Listerne. Müllers og Triers Modbemærkninger er delvis en Kommentar til Beretningen. Det hele er temmelig spagfærdigt! Saa kunde Ugeskriftet bedre (95). Det paapeger først, at den grove Form kun er lidet skikket til at hæve Lægestanden, mindst for Sundhedskollegiets Vedkommende, da det var Part i Sagen. Der var ingen Grund til pludselig at fare saa stærkt frem, da alle hidtil havde troet, at det hele kun var en Formalitet, som ikke vilde give noget Resultat. Og det skriver: »Da Cancelliet vel vil handle med Consequents i denne Sag, kan man vente, at der, dersom Sundhedskollegiet ikke benytter disse Lister paa en Maade, der svarer til den Vigtighed, man har givet Sagen, vil emanere en ny Placat, som under Straf af lignende Tvangsmidlers Anvendelse befaler Sundhedskollegiet at bearbejde dem paa en saadan Maade, at det videnskabelige Udbytte kan bevise, at den emanerede Placat grunder sig paa noget mere end Caprice.«

Da man 1. Oktober 1840 skulde skride til Valg af Embedsmænd, stemtes Etatsraad Withusen ind paa Præsidentpladsen, men allerede i næste Møde frasagde han sig Stillingen af »særlige Grunde«. Man maatte saa vælge paany, men forinden debatterede man et af Djørup stillet Forslag, at Præses for Fremtiden skulde kunne vælges blandt *alle* Selskabets Medlemmer. Prof. Gundelach-Møller føjede den Ændring til — øjensynlig som Modvægt mod det

altfor demokratiske i Forslaget — at den saaledes valgte Præsens ved Valget skulde være udnævnt til Æresmedlem. Meningerne om Betimeligheden af dette Forslag var selvfølgelig delte og Prof. Jacobsen ansaa Selskabet for inkompetent til at behandle det, saalænge Præsenspladsen ikke var besat. Dette Spørgsmaal besvaredes imidlertid bejaende af hele Forsamlingen mod Jacobson. Denne fastholdt alligevel sin Protest og beklagede sin isolerede Stilling, idet alle de øvrige Æresmedlemmer var fraværende, og da det tillige oplystes at Møllers Ændringsforslag ikke var kommet alle Medlemmer i Hænde, vedtoges det at opsætte Sagen til næste Møde. Klokken var da ogsaa bleven over 9. Da Valget næste Gang kom for, gik Djørups Ændring igennem og Møller tog sin tilbage.

Ligesom Selskabet tidligere, da Koleraen truede, havde drøftet de præventive Foranstaltninger, saaledes tog det ogsaa straks Affære, da der var kommet Rygter frem om en Epidemii af Hydrophobi i Provinsen. Sundhedskollegiet indledede nemlig Forhandling med Selskabet om de Forholdsregler, der burde tages, og Sagen indlededes af *Eschricht* i Mødet 31. Marts 1842. Noget videre kom der dog ikke ud af det hele, for man havde kun Aarsberetningerne at holde sig til, og der var ikke indgaaet nogen officiel Meddelelse fra Physiici til Kollegiet. Det hele var kun Rygter og nogen Epidemii var der ikke.

Et andet udadgaaende Skridt, en Forløber for den endnu bestaaende Ordning, kom til Forhandling i Mødet 19. Januar 1843. Da havde det medicinske Fakultet sendt et Brev med Anmodning om, at Selskabet i Overensstemmelse med den Plan, der var udarbejdet i Fakultetet, vilde vælge tre af sine Medlemmer til Dommere ved den Konkurrence, som skulde afholdes i Februar angaaende Lektoratet i almindelig Patologi og patologisk Anatomi. Desuden skulde det vælge en Suppleant. Tilsyneladende var dette ikke noget indviklet Spørgsmaal, men der var dog ikke ubetydelige Vanskeligheder. Der var nemlig ikke ret mange der overhovedet kunde vælges. Medlemsantallet var for 1842, det Aar, da man indførte en Medlemsprotokol, 143, hvoraf 9 var Æresmedlemmer (8 i København), 59 (41) ordentlige Medlemmer, 12 korresponderende og 63 udenlandske. Var nu de Medlemmer, der sad i Fakultetet valgbare og valgberettigede eller var de det ikke? Derom drejede Striden sig, og den foranledigede Fastsættelsen af en hel Valgordning med følgende Paragraffer:

- § 1. Ingen af det medicinske Fakultets Medlemmer kan vælges til Dommer eller Suppleant.
- § 2. Det medicinske Fakultets Medlemmer er stemmeberettigede ved Valget.
- § 3. De Medlemmer af Selskabet, der ikke er stemmeberettigede, er ikke destomindre valgbare i dette Tilfælde.

- § 4. Til det endelige Valg fordres absolut Pluralitet; hvis denne ikke opnaaes ved det første, frie Valg, da foretages stedste engere Valg mellem det dobbelte Antal af det, der skal vælges.
- § 5. Hvis Valget træffer en (i Aften) Fraværende, da vælges 2de Suppleanter med den Bestemmelse, at den af dem, der har de fleste Stemmer, indtager hans Sted, ifald han vægrer sig for at modtage Valget, og den, der har de næstfleste Stemmer bliver da Suppleant; modtager den fraværende Valget, da bliver Selskabets 1ste Suppleant, Suppleant ved Konkurrencen.
- § 6. Suppleanten eller Suppleanterne skulle vælges for sig, og ligesom Dommerne have absolut Pluralitet af Stemmer.
- § 7. Skulde en i Aften Fraværende blive valgt til Suppleant og senere afslaa at modtage Valget, da opsættes det endelige Valg af Suppleant til næste Møde.

Valget viste, at Prof. *Jacobson*, Dr. med. *Ahrensen* og Dr. med. *Bendz* skulde være Dommere, Regimentskirurg *Larsen* Suppleant*).

Disse Aar ændrede i ingen Grad Selskabets indre Liv. Budet *Faarup* maatte paa Grund af Svagelighed trække sig tilbage; han fik et Gratiale paa 15 Rigsdaler og et nyt Bud, *Nygaard*, blev antaget. Selskabets 70-aarige Fødselsdag fejredes med et Gilde hos Vincent paa Kongens Nytorv og ikke mindre end 5 nye Sange blev afsunget. 71 Aarsdagen fejredes ogsaa sammesteds, og der indledes Maaltidet ved at Eschricht foreviste Dissektionspræparater til Hvalfiskens Anatomi, hvad der vakte levende Interesse paa Grund af Dimensionernes overordentlige Størrelse. Endvidere viste han ogsaa før man gik til Bords to Kranier, det ene af en aborigin Peruaner, lidet og slet formet, det andet af en Spanier fra Peru, skønt formet, stort og næsten af Kugleform. Aftenen forløb paa denne Maade i den muntreste Stemning.

Hele Virksomheden vendte sig mere og mere udad. I November 1843 gav Eschricht saaledes en Oversigt over de kollegiale Forhandlinger, der var gaaet forud for den kgl. Resolution af 23. December 1842 om Apotekerprivilegierne. De viste, at det var ganske urigtigt, naar man fra forskellige Sider paastod at Sundhedskollegiet i denne Sag havde vist sig uvirksomt og uenigt med sig selv. Det var netop Kollegiet, der 5. April 1839 i Anledning af et nyt Apoteks Oprettelse i Frederikssted paa St. Croix først havde gjort Kancelliet opmærksomt paa, at dette og alle andre nye Apotekerprivilegier udtrykkelig burde betegnes som rent personlige, hvilket hidtil aldrig var sket, og derved havde Apotekerne i Danmark mere og mere faaet Hævd paa

*) De ovenstaaende Regler ændredes af og til efter opportunistiske Hensyn, første Gang 25. April 1844, da Valget fandt Sted i Anledning af en Konkurrence for et Lektorat i kirurgisk Patologi. Da stemte de fire til Stede værende Fakultetsmedlemmer ikke. Valgt blev Prof. *Bendz*, Regimentskirurg *Larsen* og Overlæge *Djørup*, desuden som Suppleant Stabslæge *Müller*. — Angaaende de anførte Paragraffer sammenlign K. 196.

deres Privilegier som om de vare reelle. Sundhedskollegiet anmeldte ved samme Lejlighed, at der snart vilde fremkomme et Forslag om at bevirke, at samtlige Apotekerprivilegier i Danmark blev de facto personlige. I alle disse Forhandlinger havde der ikke været et eneste dissentierende Votum fra noget af Kollegiets lægekyndige Medlemmer. Endog de farmaceutiske Assessorer var enig med Medlemmerne i, at det var en Uskik, at hvert nyt Privilegium betragtedes som et reelt, og først da Talen blev om en almindelig Indførelse af personlige Apoteksprivilegier i Stedet for de, om ikke *de jure* saa dog *de facto*, reelle Apoteksprivilegier, dannede de herimod den stærkeste Opposition. Det fremgik endvidere af Forhandlingerne, at ogsaa i Kancelliet havde der vist sig nogle Forsvarere af det bestaaende Forhold og at man havde fundet det haardt, at en Apoteker ikke skulde kunne overlade sit Apotek til sin Søn, Enke eller Paarørende. Sundhedskollegiets lægekyndige Medlemmer havde derimod enstemmigt erklæret det for ulige haardere, at den duelige Farmaceut skulde staa tilbage for den mindre duelige, fordi denne var Søn eller Paarørende af en Apoteker; man fandt det lige saa urigtigt, at Privilegierne var Genstand for Køb og Salg, hvorved Spørgsmaalet om privat Formue blev Hovedmomentet, og disse var da ogsaa for Tiden steget saadan i Pris, at Apoteksejere selv med den tilstaaede 100 pro Cents Avance ofte kun formaaede at tjene Renten af Købesummen. Denne høje Avance trykkede den Del af Befolkningen, som mindst egnede sig til at taale Paalæg, nemlig de syge, og kom saaledes slet ikke de fungerende Apotekere til Gode, men derimod de tidligere Sælgere af Privilegiet, skønt disse, paa ganske enkelte Undtagelser nær, fra først af havde faaet Privilegiet gratis. Som en Følge heraf var det Sundhedskollegiet magtpaaliggende at forberede en gennemgribende Reform, hvorved samtlige Apotekerprivilegier kunde bestemmes som personlige, men dog saaledes, at de eksisterende Apoteksejere, som havde købt Privilegiet til høje Priser, ikke led noget altfor føleligt Tab. Man sluttede sig til et tidligere af den svenske Apoteker *Forshæll* (96) gjort Forslag, som det formentlig bedst egnede. Dette gik ud paa at finde et Apoteks Værdi ved at lade det vurdere og at trække Taksationssummen fra Købesummen. Den Sum, der saa kom ud, skulde udgøre en Amortisationsfond, hvoraf Apotekeren skulde svare 5 pro Cent aarlig, medens han erholdt en Obligation for Beløbet med en Rente af 4 pro Cent, saa at han i Virkeligheden kun betalte 1 pro Cent aarlig af den Sum, til hvilken Privilegiet var vurderet. Desuden skulde andre Lettelser indføres, Taksten skulde saaledes ikke nedsættes. Kancelliet vilde imidlertid ikke gaa med til en almindelig Forandring, men kun indføre de personlige Privilegier ved de nyoprettede Apoteker og saa maatte Forslaget falde bort.

Man aner, at hele denne Kamp om Privilegierne har været noget uforstaaelig, for i det følgende Møde gav Mansa en Skildring af de første Apotekerprivilegier i Danmark, et Foredrag, der supplerede og hvilede paa en

Afhandling i Samlingerne til den danske Medicinalhistorie, der udgaves af Herholdt og ham selv (97).

Som nævnt ovenfor havde man i mange Aar efter Referatet af Forhandlingerne tilføjet en Notits om *Constitutio epidemica*, men den var i Reglen yderst knap, idet den oftest kun sagde, at der var Scarlatina, Tussis convulsiva eller hvad det nu var i Byen. Disse Bemærkninger stammede, som tidligere nævnt, fra Oplysninger fra de mest erfarne praktiserende Læger og redigeredes efter at man havde raadført sig med de ugentlige Indberetninger. Noget paa-lideligt Billede af den epidemiske Tilstand kunde disse Notitser aldrig give og 14. November 1844 ankede *Ballin* over, at det i forrige Møde ikke var blevet omtalt, at der herskede Puerperalfeber paa Fødselsstiftelsen. Der var jo ikke nogen som helst Grund til at skjule Forholdet for Lægerne, selv om man gjorde det overfor det større Publikum. Han foreslog at Selskabet overfor Stiftelsens Læger skulde fremsætte et Ønske om at blive underrettet om, naar der var Sygdom paa Fødselsstiftelsen. *Levy* svarede paa dette Angreb, at naar Sygeligheden ikke var bleven offentliggjort tidligere, var Grunden ikke den, at Stiftelsen ikke vilde meddele den*), men at den epidemiske Konstitution ikke fastsattes med den tilstrækkelige Nøjagtighed. Selskabet vedtog, at den fremtidig skulde anføres udførligere og *Levy* lovede at fremsætte et bestemt Forslag. Allerede i det samme Møde anføres: *Constitutio epidemica*: Den kongelige Fødselsstiftelse var formedelst Puerperalfeber blevet lukket. Af 4 Barselpatienter, som var anbragte i Frederiks Hospitals medicinske Afdeling, var i afvigte Uge 3 døde, 2 med Peritonitis og Pus i Uterinvenerne, den tredje med Inflammatio cerebri. — Af Erysipelas ambulans var tre lette og 1 heftigt Tilfælde fremkomne i November Maaned i Frederiks Hospitals chirurgiske Afdeling. — Scarlatina vedblev at herske. Længe skulde det dog ikke vare før man faldt tilbage til den tidligere knappe Form.

Det er allerede antydet, at Medicinsk Selskab havde faaet en Med-bejler i *Philiatrien*, en af de unge Læger stiftet Forening, der navnlig ved stadig at være i Kontakt med Offentligheden, efterhaanden var bleven omgivet af en ikke ubetydelig Sympati, og som derfor kunde blive farlig for det ældre Selskab. Præses, *O. Bang*, saa meget godt, at skulde et medicinsk Selskab blive ved at kunne hævde sig i Fremtiden, maatte alle videnskabeligt arbejdende Læger slutte sig sammen. Det er hævdet, at denne Tanke om en Sammenslutning skyldtes, at *Bang* fandt, at det kongelige Selskab førte en hensygnende Tilværelse, og det er nok muligt. Man er kun sjældent i Stand til at bedømme sin Samtid rigtigt og det videnskabelige Liv synes for vor

*) I *Philiatrien* havde Barselfeberen gentagne Gange været paa Tale og i Mødet 12. Mai 1840 havde *Levy* meddelt at afdøde *Saxtorph* i lang Tid havde arbejdet paa en Fremstilling af Sygdommen. Han var blandt andet kommet til det Resultat, at der intet var, der hed Mælkefeber og havde hævdet omnis febris in puerpera puerperalis. *Levy* (Fødselsstiftelsen) og *Müller* (Stormgade-Anstalten) kunde give ham sin Tilslutning.

Tid at have været lige saa rigt som nogensinde tidligere. Man kan sikkert heller ikke betegne de Aar som golde, i hvilke Mænd som Jacobson, Hannover, Eschricht og flere andre virkede. Mange af de Meddelelser, der gjordes i Selskabet, fik jo blivende Betydning i Medicinen og rygtedes langt ud over Landets Grænser, inden de gik ind i det medicinske Fælleseje. Men alligevel var Selskabets gamle Hæmsko, dets Eksklusivitet efterhaanden bleven meget følelig, og jævnlig var Antallet af udenlandske Medlemmer større end de indenlandskes. Medlemslisten for 1845 saa saaledes ud:

Æresmedlemmer	6	
ordentlige indenbys Medlemmer	45	} 64
» udenbys »	19	
korresponderende »	10	
udenlandske »	81	

161

Bang søgte derfor at bringe en Sammensmeltning i Stand imellem de to Selskaber, og han indsendte derfor følgende Skrivelse:

Det kongelige medicinske Selskab har nylig fyldt sit 73. Aar; det vakte i sin Ungdom de bedste Forhaabninger, dets Bedrifter naaede til fremmede Lande og vandt en fortient Anerkiendelse, senere blev det af flere uheldige Omstændigheder nødt til at leve ubemærket, uden ydre Livstegn, disse blev det for en Tid atter sat i Stand til at yttre, fornemlig ved kongelig Understøttelse, men snart begyndte Kræfterne meer og meer at aftage; Aldrens Skrøbeligheder blive tydeligere, Stemmen naaer sielden udenfor dets egne Vægge og inden disse er der ofte saa lidt tiltalende at den ofte lyder for tomme Stole. At Selskabet trænger, ikke blot til palliative Styrknings Midler, men at et heelt nyt Liv maa indaandes, derom ere vi sikkert alle eenige, men hvorledes dette skal skee, derom blive vi mueligen ikke eenige.

Man har sagt, at de lærde Selskabers Tid var forbie, at de ikke længer vare nødvendige, ikke nyttige. I een Henseende er dette uden Modsigelse rigtigt. Den Tid er forbie, da man satte en Ære i at lade trykke bag sit Navn en Snees Selskaber, hvoraf man var Medlem, da man antog dette for et nødvendig Lærdoms Skildt eller bildte sig ind, at det kunde have personlig Nytte. Destoværre synes ogsaa deres Tid at være forbie i en mere væsentlig Henseende. Hvor gavnligt maa det ikke antages at være, at Videnskabsmænd komme sammen for at discutere over deres egne Meninger og Erfaringer eller underkaste de Andres en fælleds Drøftelse, og dog lærer den daglige Erfaring, at de fleste lærde Selskaber ere i Forfald og at de kun bestaae, hvor Nyhedens Interesse vækker og ved-

ligeholder Virksomheden, eller hvor Medlemmerne betales for at deeltage i Forretninger, betales for at møde.

Vort Selskab har prøvet flere Midler for at vække det slumrende Liv. Det har saaledes engang optaget flere udmærkede Lærde udenfor det Fag, som nærmest vedkom det, dog — disse kunde ikke finde Interesse i de blot lægevidenskabelige Forhandlinger, og hvad fortrinligt de enkelte Gange meddelte, kunde ikke virke til dets Heles Oplivelse. Heller ikke hialp det; at Selskabet afskaffede den efter Tour bestemte tvungne Op-læsning, hvormed man troede at Afhandlingerne skulde, naar de ikke fordredes til en vis Tid, blive bedre udarbeidede — dog Frieheden benyttedes til at opsætte og, hvad der ikke skulde til en vis Tid være færdigt, blev det slet ikke. Endelig haabede Selskabet, at et raskere Liv skulde udfolde sig ved Optagelsen af et stort Antal yngre Medlemmer. Aarsagen til, at det ikke har hiulpet, lader sig let forklare. Ved Siden af vort Selskabs forældede Mure, reiste sig en ny Bygning, ungt Blod og frisk Mod lagde Grundvolden og støttet ved disse, hævede den sig i faa Aar til en ikke uanseelig Høide, og afgav flere Prøver paa høi Iver i Kunstens, ja i Statens Tieneste. De fleste af dem, som optoges i vort Selskab, havde deeltaget i at reise denne Bygning, intet Under, at de helst der vilde fortsætte den der begyndte Virksomhed.

Men, kan der spørges med Grund, var det ikke bedst, at de splittede Kræfter forenedes, at de adskilte Bygninger samledes under et Tag, at det ældre Selskab forbandtes med det yngre, medens der endnu var noget Liv i Begge? Var det ikke langt gavnligere, at der i Kiøbenhavn, ligesom i Stockholm og Christiania, bestod et eneste medicinsk Selskab, hvori optoges ogsaa enhver yngre Læge, der viste Interesse for Videnskaben, om han end ikke havde nogen lærd eller ulærd Tittel? Kan der fra nogen af Parterne opstaa vægtige Grunde mod en saadan Sammensmeltning? Har Philiatrien endnu samme Livskraft, som tilforn, findes ikke ogsaa der Spor af den afkiølede Interesse for Videnskaben? Vil den ikke i de fleste af det medicinske Selskabs Medlemmer gienkiende sine Egne? Vil dette, der ikke altid gjør saa store Fordringer til sine Medlemmers litteraire Fortienester, undslaae sig for at aabne sine Døre for en Mængde yngre Mænd, der vel ikke alle med noget prentet Arbeide har gjort sig fortient, men dog af deres Colleger ere erkiendte værdige til at optages i Philiatrien? — Kunde herved ikke Ideen om et stort skandinavisk medicinsk Selskab, forgrenet i de tre nordiske Rigers Hovedstæder, lettere realiseres? — Vilde ikke Kappelysten mellem disse vække et større Liv, vedligeholde en varmere Iver? — Kunde ikke ved en saadan vedvarende nærmere Forbindelse imellem Nordens Læger meget forberedes til Discussion og Fuldstændiggjørelse i de temporaire, hver tredie Aar indtræffende, skandinaviske Naturforsker Møder? —

Alle disse Spørgsmaal og flere i denne Henseende kan jeg ikke paa- tage mig at besvare, men tillader mig at foreslaa dem giort til Gienstand for en Comitee.

Mit Forslag er altsaa

»At Selskabet vælger af sin Midte en Comitee, bestaaende af 6 Med-
 »lemmer, 3 som tillige ere Medlemmer af Philiatrien og 3, som ikke ere
 »det, for at denne kan tage under Overveielse, hvilke Oplivningsmidler,
 »den i Almindelighed kunde anvende paa Selskabet, og hvorvidt i Sær-
 »deleshed Selskabets Forening med Philiatrien kunde dertil være skikket,
 »eller medføre væsentlig Gavn for Videnskaben. I det Tilfælde, at dette
 »antages, maatte den tillige fremsætte Vilkaarene, under hvilke man
 »kunde tilbyde Philiatrien denne Forbindelse.«

D. Octb. 1845.

O. Bang.

Da Sagen kom til Forhandling anførte *Sommer*, at en af Aarsagerne til, at Selskabets Virksomhed svækkedes, var det for store Omfang som Selskabets Maal i det Hele havde. Man maatte hellere begrænse sig, og han henviste til Sociéte anatomique og Académie Royale de Médecine, som havde delt sig i Sektioner, der bedre kunde have en Plan for sin Virksomhed end et Selskab med heterogene Elementer og meget forskellige Interesser. Man vilde neppe vinde noget ved at faa Medlemsantallet forøget. *Levy* var ingen Ven af Komitéer, som han bl. a. kendte fra Philiatrien. Det videnskabelige Liv var taget af — der var kun udkommet et Bind Komitéberetninger — men Medlemsantallet var forøget. *Djørup* holdt paa Komitéerne, men Meningen maatte være, at disse skulde afgive en Del af de Betænkninger som ellers blev udsendte fra Sundhedskollegiet. Dette skulde kun have en administrativ Virksomhed, og søge sine Oplysninger hos Selskabet. *Otto* mente tørt, at den Ordning kunde det vist vare længe med at faa gennemført, og *Levy* gjorde opmærksom paa, at de fleste Beretninger angik rent praktiske Forhold og ikke administrative, saadan var det i det mindste i Paris og i Stockholm, hvor Selskaberne mest virkede ved at udgive deres Acta. *Ballin* støttede *Djørups* Forslag, som dog havde den Mangel, at det fordrede, at Sundhedskollegiet skulde være med. Meget kunde udrettes uden at man havde Komitéer, Det viste Philiatriens hele Virksomhed, navnlig i Daaresagen. *Fenger* var imod *Djørups* Forslag, bl. a. fordi Responsa kun fordredes af Ministeriet, derimod ikke af Domstolene, og saaledes som det var fremsat kunde det absolut ikke udgaa fra Selskabet, da det vilde se ud som en Utilfredshed med den Maade, paa hvilken en anden Sammenslutning af Kolleger styrede medicinske Anliggender. Som sædvanlig endte man med, at der nedsattes et Udvalg, bestaaende af *Djørup*, *Levy*, *Sommer*, *Fenger* og *Rørbye*, til at afgive Betænkning over de Midler, ved hvilke Livet i Selskabet paa ny kunde vækkes.

Der skete nu det mærkelige, at Tanken om en Sammenslutning af de to Selskaber, fuldstændig gled ud. Man havde ingen særlig Lyst til at forlade den fornemme isolerte Stilling, man indtog, og selv om der egentlig ikke var nogen Uvilje mod de unges Forening, saa var dog Philiatriens Lovparagraf om, at Professorer aldrig kunde optages som Medlemmer lidet skikket til at fremme en Sammensmeltning.

Da Komitéen 4. December 1845 fremsatte sit Forslag til Forandring i Selskabets Virksomhed, var det yderst indgribende, men om Philiatrien taltes der ikke i det. Man foreslog derimod at oprette 3 Komitéer, der skulde være permanente og som skulde have specielle Formaal, *en statistisk, en hygiejnisk og en medico-forensisk* (98).

At den første forsøgtes indført, skyldtes sikkert Emil Fenger, der under sit Pariserophold havde fulgt Gavarrets Forelæsninger over den medicinske Statistik og som efter sin Hjemkomst havde bestræbt sig for at komme til Erkendelsen af, hvad den kunde yde og at finde, efter hvilke Regler den skulde anvendes. Selskabet knæsatte Fengers Anskuelser ved 1846 at vælge *Quetelet* i Brüssel til korresponderende Medlem. Ham var det, der sammen med den franske Kliniker *Louis* havde indført den numeriske Metode i Kliniken og omformet denne derefter (99).

Forslaget om de tre Komitéer var saa indgribende, at det ikke var at vente, at det skulde blive antaget uden Vanskeligheder. Man var ingenlunde enig om Komitéernes Art, ej heller om, hvad de skulde arbejde med. *Wendt* vilde nok have dem indført, men ønskede at der hver Maaned eller mindst hvert Kvartal skulde holdes et Foredrag om de nyeste Opdagelser i Lægevidenskaben og dens nærmeste Bividenskaber. Han syntes ogsaa at Farmakognosiens og Farmakopeens Forbedring maatte kunne være et Maal for Selskabets Virksomhed. En hygiejnisk Komité vilde han gerne have, men ikke de to andre, da man i dem neppe vilde naa til mere end 1 — en — dygtig Medarbejder, hvorimod man nok vilde faa flere middelmaadige. Helst vilde han have Acta udgivet paa ny. *Sommer* replicerede angaaende Farmakopeen. Forbedringer i denne maatte fremkomme efter en Undersøgelse af Lægemidlernes Virkning, men en saadan kunde kun foretages paa Hospitalerne. Om Overlægerne vilde paatage sig den, vidste man ikke. *Kayser*, der 1848 blev Professor i Nationaløkonomi, foreslog Nedsættelsen af en patologisk Komité, da en saadan maatte have Interesse for de praktiserende Læger, som dog var talrigst repræsenterede indenfor Selskabet. Den maatte sætte sig i Forbindelse med Hospitalernes Overlæger og Distriktlægerne. Den epidemiske Konstitution kunde henlægges under den, og den kunde tage Hensyn til Sygdomme, der var karakteristiske for vort Land, f. Eks. det jyske Syfiloid. *Fenger* kunde ikke se, at en saadan Komité gjorde nogen større Nytte; dens Arbejde kunde fordeles til de foreslaaede. *Constitutio epidemica* hørte saaledes hjemme under den hygiejniske og de for Landet særlige Sygdomme under den stati-

stiske. Efter en noget vidtsvævende Diskussion blev man nogenlunde enig om Oprettelsen af den hygiejniske og den statistiske Komité, den mediko-forensiske var man derimod ret uenig om, men Afstemningen faldt dog gunstigt ud for dem alle tre og de kom hver til at bestaa af 5 Medlemmer. Opgaverne fæstnedes saaledes, at den statistiske Komité skulde samle Materiale til og fremme Bearbejdelsen af Danmarks medicinske Topografi og Statistik, den hygiejniske skulde undersøge Sundhedstilstanden i Hovedstaden, efterspore Aarsagerne til de herskende Sygdomme og drøfte Midlerne til at fjerne dem; den mediko-forensiske skulde gøre Forslag til Forbedringer i vor Retstilstand, for saa vidt denne specielt vedkommer Lægen. I et senere Møde lagdes, efter Fengers Forslag *constitutio epidemica* ind under den hygiejniske Komité og der fastsattes følgende Regulativ for dem alle:

Comitéernes Medlemmer vælges paa et Aar og kunne vælges igien. Hver Comité vælger sin Præsident, som sammenkalder til Møde, leder dens Forsamlinger og staar som Forbindelsesled mellem Comitéen og Selskabet. Den vælger ligeledes sin Sekretær, som fører dens Forhandlingsprotokol og besørger dens Correspondance. Forretningernes Fordeling og Orden bestemmer Comitéen selv. — Hver Comité har sine bestemte Dage i Aaret paa hvilke den skal aflægge sin Rapport til Selskabet, nemlig den statistiske Comité paa Selskabets næstførste og tredje Forsamlingsdag i Semestret, den hygiejniske den tredjeførste og næstsidste og den mediko-forensiske den fjerdeførste. Paa disse Dage ere altsaa Comitéerne forpligtede til at aflægge Selskabet Beretning om, hvad de have udrettet i den siden sidste Rapport forløbne Tid, og Selskabet forpligtet til ikke at ansætte andre Arbeider til disse Dage. Men desuden skal enhver af Comitéerne enten i sædvanlige eller extraordinaire Møder kunne gjøre Selskabet en eller anden Meddelelse.

Selskabet bevilger hver af Comitéerne de mindre Pengesummer, som maatte være nødvendige til de løbende Udgifters Bestridelse. Desuden forbeholder Selskabet sig, efter specielt Forslag fra Comitéerne, at votere de til Arbeidernes Fremme nødvendige større Summer. Selskabets Secretair bør aarlig, efterat Comitéerne har fremsat deres Propositioner, udarbejde et Budget, som forelægges Selskabet, og hvorefter dette bestemmer Størrelsen af Medlemmernes Contingent.

Comitéernes Arbejder blive opbevarede, og for saa vidt de egne sig til Offentliggørelse, udgivne samlede som ny Acta. Enkelte Arbeider, som det er ønskeligt hurtigt at faa offentliggjorte, kunne ogsaa udgives særskilt.

Selskabet vil anvende al den Indflydelse, hvoraf det maatte være i Besiddelse, til paa enhver Maade at fremme Comitéernes Arbejde.

Valgene faldt saaledes ud, at i den statistiske Komité blev *Fenger* Formand, *Hornbeck* Sekretær og *Bremer, Kayser* og *Thune* Medlemmer. Den hygiejniske kom til at bestaa af *Hoppe* (Formand), *Hornemann, Sommer, Bricka* og *Schytz* (Sekretær). Den mediko-forensiske fik *Djørup* til Formand, *Ahrensen* til Sekretær, og de øvrige Medlemmer var *Levy, Müller* og *Rørbye*.

Et Skridt fremad var gjort, men man havde ikke opgivet den eksklusive Stilling og om nogen Sammenslutning med Philiatrien var der ingen Tale mere. Den statistiske Komité meldte sig snart ved at foreslaa, at den grønlandske Læge, Bataillonskirurg *Rudolph* skulde optages som Medlem, uden at det nærmere motiveredes hvorfor. Man var meget overrasket over at noget saadant kunde ske — Komitéernes Størrelse var jo lige fastsat — og *Fenger* maatte ved Valget erklære, at noget Præcedens skulde ikke skabes.

I Begyndelsen var der Tvivl om, hvorledes Sagerne skulde fordeles og om, hvad der henhørte under hver enkelt Komité. Andre misforstod Opgaverne i den Grad, at de bragte rene Petitesser ind. Saaledes ankede Regimentskirurg *Schytz* i Mødet 2. April 1846 over nogle Udtryk en *Hans Petersen* havde benyttet i en Indbydelse til Aktietegning i et Ligkapel. Han ønskede nu som Medlem af den hygiejniske Komité, at denne skulde paatale dem som formentlig fornærmende for den danske Lægestand. Fra en supponeret Mulighed, at Tilfælde af levende Begravelse kunde forekomme, sluttede han nemlig »at det vel endog kan antages for aldeles afgjort, at slige Tilfælde ikke saa sjældent forekommer i en Stad som København.« Sagen lagdes dog hen, da de fleste mente, at det maatte Stadsfysikus eller Sundhedskollegiet tage sig af.

Med 1846 begyndte Aarsberetningerne fra Komitéerne og *Fenger* lagde for. Han gav først en Definition af Begrebet medicinsk Topografi og gjorde derfor Rede for den Plan, man havde fulgt for at skaffe sig Medarbejdere, dels ude i Landet, dels ved Bearbejdelsen af det indsamlede Materiale.

Han sluttede med at fremhæve Vigtigheden af at lade det statistiske Moment være Grundlaget. Til Landets Læger havde man udsendt Schemata med følgende Indhold:

1. Tabellarisk Optegnelse over Tidspunktet for Menstruationens Indtrædelse i Danmark.
2. Beretning om de i en eller anden Henseende abnorme obstetriciske Tilfælde (med Hensyn til hvilke ogsaa et meget simplificeret Schema — efter Apotheker *Ditzels* (100) Forslag, hvem Comitéen skyldte Tak for velvillig Bistand i flere Retninger — var forsøgt at faa besvaret af Jordemødrene).
3. Oplysninger til at oplyse epidemiske Sygdommes Forekomst med Hensyn til Tid, Sted og om muligt Varighed.

4. Oplysninger til at oplyse Dødsarsagerne.
5. Oplysninger om visse Steders særegne Sygdomme eller almindeliges der muligvis særegne Form, saaledes om gastrisk-biliøs Feber, Typhus, Influenza, Kighoste, Skarlagensfeber, Mæslinger, Kopper.

Det første Punkt af 5 var søgt realiseret ved *Bremers* Undersøgelse af Forholdene under en Epidemi af remitterende og intermitterende Feber, der herskede paa Sjælland og Øerne 1831, men hvad der ellers var undersøgt laa ved Siden af det oprindelige Program. *Kayser* havde studeret Mortaliteten i de forskellige Maaneder. *Thune* havde gennemgaaet Sessionsprotokollerne for at finde Befolkningens Højdemaal i Danmark, og *Hornbeck* foreviste et af ham udarbejdet Kort over St. Thomas. Det var i Virkeligheden et ganske stateligt Stykke Arbejde, man havde at offentliggøre (101).

I den hygiejniske Komité arbejdede man efter andre Principper, idet hvert Medlem tog et Emne for, bearbejdede det og forelagde det først for Komitéen til Diskussion, senere for Selskabet. *Sommer* havde undersøgt Stadens Forsyning med Drikkevand og dettes Beskaffenhed, og han havde ved en Række detaillerede Undersøgelser af Søer og Kilder i Hovedstadens Nærhed vist, at Vandet i Kildebrønde var bedst. Han vilde se at faa det ledet ind til København. *Hornemann* havde studeret Byens Renlighed og fundet Mangler ved den. Nogle kunde maaske afhjælpes ved en forbedret Vandforsyning med konstant Tryk i Rørene. *Schytz* havde overtaget Undersøgelsen af de offentlige Hospitalers *locala sanitaria*, men kunde ikke afgive Rapport endnu, da han ikke havde faaet gjort Morbiditets- og Mortalitetstabellerne op. *Bricka* havde paataget sig Indhentning af Oplysninger om *constitutio epidemica* og var traadt i Forbindelse med Overlægerne, Distriktslægerne og andre, ligesom han havde søgt at skaffe sig meteorologiske Oplysninger, men Materialet var saa forskelligartet, at det ikke kunde samarbejdes og man besluttede derfor at udsende Spørgeskemaer. *Hoppe* fremlagde endelig et Forslag til en forandret Form af Dødsattesterne og Dødslisterne, noget der gav Anledning til en livlig Diskussion.

Den medikoforensiske Komité havde kun lidet paa Hjærte. *Djørup* aflagde Beretning og oplæste et Foredrag om det medikoforensiske Studium i Danmark og et andet om Lægens Stilling ligeoverfor de administrative og judicielle Øvrigheder hos os.

Udgifterne, som Komitéerne havde haft, blev paalignede de ordinære Medlemmer med fire Rigsdaler hver.

Der er ikke den mindste Tvivl om, at disse Komitéer kom til at betyde nyt Liv i Selskabet, men det var rigtignok et Liv, der kun sjældent mærkedes, da Arbejdet foregik alle andre Steder end indenfor Selskabets fire Vægge og der kun aflagdes Beretning to Gange om Aaret. De Opgaver, man tog fat paa, var store, og Arbejdet, der udførtes var al Anerkendelse værd. Da man

anden Gang aflagde Beretning mødte den statistiske Komité op med Bremers Undersøgelser over de Influenzaepidemier, som hjemsøgte Danmark i Aarene 1830—1840, desuden med Fengers Redegørelse for disse Epidemiers Indflydelse paa Mortaliteten, Kaysers Studier over Fødselsforholdene i Danmark, Fortsættelsen af Thunes Beregninger af den mandlige Bondeungdoms Legemshøjde med dertil knyttede Bemærkninger over den af Kapt. *Andræ* opstillede Formel, efter hvilken Individualitetsforskellighederne retter sig og endelig Fengers Undersøgelser over Mortalitetsforholdene i Danmark, beregnet efter den sidste Folketælling (102).

I den hygiejniske Komité havde Sommer fortsat sine Studier over Københavns Forsyning med Drikkevand. Hornemann gav en Meddelelse om de Tilfælde af Kloakmefitisme, der var forekommet ved den første Udrensning af den saakaldte nordre Kloak, der førte fra Bredgade til Esplanaden og Langelinje. Den mediko-forensiske Komité hørte man intet til, derimod drøftede man, hvad der skulde offentliggøres. Fenger havde allerede truffet de nødvendige Foranstaltninger. Boghandler Reitzel skulde være Forlægger mod at betale Forfatteren 10 Rigsdaler Arket. Titlen skulde være *Det kongelige medicinske Selskabs Skrifter. Ny Række, for Aaret* og de tre Præsides skulde danne en Redaktionskomité. Alting varslede godt og man kunde med Sindsro fejre Selskabets 75-aarige Stiftelsesdag med et Middagselskab hos Restauratør Vincent. Præsæs, O. Bang, indledede med en Tale i bunden Stil, og han havde ikke mindre end tre Sange paa sin Samvittighed: *Cantilena semisaecularis*, *editio altera*, *Arti salutaria* og *Comité-Sang*. Efter Bordet blev over Halvdelen af Selskabet (der var 30 Medlemmer til Stede) siddende og tilbragte Aftenen dels med Kortspil, dels med almindelig Konversation, saa at man først kom hjem efter Midnat.

Udfoldede man end en livlig Virksomhed i Komitéerne, saa var man dog endnu ikke naaet til udadgaaende Skridt, skønt det ofte nok var bebrejdet Selskabet, at det ikke var i Relation til Publikum. Men ogsaa paa dette Omraade havde Komitéerne Øjet rettet. Der indgik nemlig følgende Skrivelse til Selskabet:

I den hygiejniske Komitées sidste Møde blev det vedtaget at gjøre det kgl. med. Selskab opmærksom paa Muligheden af, at der snarest muligt foretages Noget fra Auctoriteternes Side i Anledning af den sig nærmende Cholera, navnlig for Hovedstadens Vedkommende.

Comitéen er ikke af den Formening, at man ved en giennemgribende, kostbar, al Handel og Vandel hemmende og dog efter tidligere Erfaring at dømme, tilsidst frugtesløs Spærring, skal søge at forebygge Sygdommens Indtrængen til os; men den kan paa den anden Side ikke andet end finde det rimeligt og klogt, at de Adgange for Sygdommens Indtrængen, der med Lethed og uden Bekostning og større Ulempe kan

spærres, ogsaa virkeligen holdes spærrede. Dette sker imidlertid ikke altid; thi det er Comitéen bekendt, at f. Ex. de fra Rusland kommende Dampskibe uhindret have kunnet afsætte deres Passagerer, saa at de først senere bleve undersøgte quarantainemæssigt. Dette skal dog nu være blevet forandret og Comitéen skal derfor endnu blot gjøre opmærksom paa det Ønskelige i, at der i denne Tid havest et skjærpet Øjesyn med de fra Østersøen kommende Skibe.

At Quarantainedirectionen ikke tæller nogen Læge i sin Midte, er upaatvivlelig en Mangel, der især under nuværende Omstændigheder snarest mulig burde afhjælpes.

Det er Comitéen ubekjendt, hvorvidt der nu, som for flere Aar siden (1831) i Hovedstaden selv er truffen alvorlige Foranstaltninger for at forebygge Sygdommens Udvikling hos os, og for i paakommende Tilfælde at kunne være vel forberedte og i Stand til at modarbejde dens videre Udbredelse og ødelæggende Virkninger; men at dette snarest muligt kunde skee, saa at Tilberedelserne, der nu, da Efteraaret endnu er mildt, lettere kunne bringes i Stand, vare færdige før Vinterens Komme, kan der neppe være nogen Tvivl om.

Da Sygdommen efter alle tidligere Erfaringer, først og hæftigst pleier at angribe den fattige, arbejdende og slet forpleiede Befolkning i de overfyldte Quarterer, hvor Reenlighed og Ventilation forsømmes, saa bør efter Comitéens Mening, disse Betingelser først og fremmest modarbejdes; og hertil synes Intet mere skikket end Gjenoprettelse af de i sin Tid bestaaende Distriktscommissioner. Disse Commissioner have allerede en Gang viist, hvad Gavn de kunne gjøre; baade den offentlige og private Reenlighed vilde vinde derved og de lavere Classers Levemaade og Forpleining i det mindste for en Tid derved forbedres. Det Sundhedspoliti og det nøjagtige Tilsyn med den offentlige Sundhed, som vi hos os ellers mangle, vilde saaledes komme i Stand, og, skjønt temporært, dog i hvert Tilfælde gavne.

Hvis disse Commissioner atter begynde deres Virksomhed, var det at ønske, at denne kunde udstrækkes dertil, at der blev gjort nøjagtige Optegnelser over de hygiejniske Betingelser i hvert Huus. (Beliggenhed, Reenlighed, Tørhed, Ventilation, Priveter, Beboelseslejlighed, Beboernes Forhold o. s. v.) thi disse Optegnelser vilde desuden have stor Værdi for fremtidige Undersøgelser og Foranstaltninger. Det var dernæst ønskeligt, at de velgiørende Bispisningsanstalter i Aar traadte i en tidligere og mere udbredt Virksomhed, hvortil de vedkommende Bestyrelser uden Tvivl strax vilde være villige.

Hvad endelig selve Sygeforplejningen angaaer, da behøver Comitéen neppe at erindre om Vigtigheden af itide at sørge for hensigtsmæssige Sygelocaler, fordeelte i Staden, med tilstrækkeligt Inventarium, Læge-

personale o. s. v. Det vil være saa meget rigtigere betids at være betænkt herpaa, som det udentvivel vil medføre store Vanskeligheder at finde slige Hospitalslocaler i hvert af de forskjellige Quarterer af Staden og Forstæderne, saaledes som man dog nødvendig maa have dem.

Det vil være Selskabet bekjendt, at slige Foranstaltninger som de ovenfor antydede, alt nu ere iværksatte i flere Lande, der dog er mere fjernede fra Choleraens nuværende Grændser end vort Land, og Comitéen henstiller derfor til Selskabets Overvejelse, om det ikke var rigtigst, snarest muligt at anmode vedkommende Autoriteter om strax at iværksætte lignende Foranstaltninger hos os.

Kjøbenhavn, d. 3. Nov. 1847.

Paa Comitéens Vegne

E. Hornemann,

p. t. Formand for det medicinske Selskabs hygiejniske Comité.

Det var imidlertid i højeste Grad tvivlsomt, om alle disse Anmodninger rettelig burde stilles til Selskabet, der overhovedet ingen Indflydelse havde paa offentlige Foranstaltninger, uden naar det blev spurgt, og højst kunde sende en Skrivelse til Autoriteterne. Det var heller ikke blide Ord, der faldt i den paafølgende Diskussion. Havde Comitéen henvendt sig til Sundhedskollegiets Dekan, vilde den have faaet at vide, at de i Skrivelsen omhandlede Forhold *var* drøftede, og at Kollegiet ingenlunde havde været uvirksomt; man havde saaledes gennem det udenrigske Departement sat sig i Forbindelse med de smittede Lokalteter og fik stadig Indberetninger om Sygdommens Fremskridt, om Foranstaltningerne mod den, om Kurene etc. Saalænge Sygdommen endnu holdt sig saa langt borte fra Kysterne som fra Moskau til St. Petersburg ansaa Kollegiet — *C. P. M. Hansen* var dets Talsmand i Diskussionen — det for ubetimeligt at træffe energiske Foranstaltninger, der kun vilde jage Skræk i Folk og koste en Masse Penge. Selvfølgelig var det en Fejl, at der ingen Læger var i Karantænekommissionen, men nærmede Sygdommen sig hurtigt, skulde Kollegiet nok tage Affære.

En Del Medlemmer ønskede dog profylaktiske Forholdsregler, navnlig skarpere Kontrol med Priveterne. — Sagen fik forøvrigt et Efterspil, idet man paa det følgende Møde (18. November 1847), da der for tredje Gang aflagdes Halvaarsberetning, kom ind paa forskellige Forhold, der kunde hæmme Comitéernes Virksomhed. Væsentligst var, at denne kunde komme til at se ud som en Kritik af Autoriteterne, saaledes som det anførte Brev havde gjort. Hornemann forlangte derfor et Tillidsvotum af Selskabet, og efter en lang Diskussion enedes man om at Comitéen ikke havde overskredet sin Competence ved at indsende Skrivelsen.

Om den mediko-forensiske Komité var der foreløbig stille. Den 2. December 1847 meddelte *Djørup* et Uddrag af en større Afhandling om Retslægerens Stilling her i Landet og *Levy* fortalte om det danske Jordmodervæsen. Det var alt og næste Aar var det hele ved at kuldsejle. Selskabets Møder afbrødes pludseligt af Forberedelserne til Krigen. — Protokollen noterer for 30. Marts: mange Medlemmer kaldtes bort fra Byen — saa at Komitéerne ikke fik Lejlighed til at aflægge nogen Beretning og de blev heller ikke fornyede paa den i Lovene fastsatte Tid, hvorfor de, der engang var Medlemmer, blev ved at være det indtil videre. Men allerede i Oktober 1848 var man dog atter i fuld Gang med Komitéberetningerne og i November Maaned holdt man Valg. Der var ingen Vanskeligheder for den statistiske eller den hygiejniske Komité's Vedkommende, der var der Medlemmer nok, der kunde vælges (man indtegnede sig paa Circulærer), men i den mediko-forensiske var der kun to (*Selmer* og *Hassing*) indtegnet. En gentagen Opfordring om at indtræde nyttede ikke, og man blev derfor nødt til at vedtage, at nævnte Komité foreløbig kunde bestaa af de to nyanmeldte og de to, der var Medlemmer i Forvejen (*Bugge* og *Melchior*).

Øvrighederne var imidlertid begyndt at interessere sig noget mere for den offentlige Sundhedspleje og for Byens Renlighed end de havde gjort tidligere. Kommissionen for en Reform af Renovationsvæsenet havde saaledes overdraget *Hornemann* i Forening med en Kemiker at undersøge og prøve de forskellige Metoder og Midler, som var anbefalet til at desinficere Renovationsurenlighederne og derefter at udarbejde et Forslag. Ligeledes havde en Komité af Kemikere og Teknikere paa Kommunalbestyrelsens Vegne udarbejdet en Art Instruks for en engelsk Ingeniør, som man havde i Sinde at konsulere angaaende Reformen i Stadens Vandvæsen, Brolægning, Kloaksystem og lignende. I denne var der stadig taget Hensyn til de Fordringer, den hygiejniske Komité havde stillet.

Besyderligt nok var *Constitutio epidemica* bleven glemt fuldstændig under Krigen, og det skønt der var en ikke ubetydelig Koppeepidemi i 1849 og Selskabet stadig havde holdt Møder ganske som i Fredstid. Det var derfor et Ord i rette Tid, da Prof. *Drejer* holdt Foredrag om Vaccinationens Betydning, som han havde studeret paa en Rejse i Tyskland, under hvilken han navnlig havde sat sig ind i Lovgivningen om Vaccination. Noget tilsvarende manglede næsten fuldstændigt i Danmark, idet man der kun havde Forordningen om Kokoppeindpodning af 3. April 1810 at holde sig til og Revaccination kun var indført i Land- og Søetaten ved en Parolbefaling af 1836 (103). Han anbefalede at følge den Ordning angaaende Revaccination, som man havde i Bayern og som havde staaet sin Prøve, og han fandt, at Revaccination før Konfirmationsalderen var »særdeles passende og vigtig«. Til Foredraget sluttede sig en Demonstration af Vaccinationsinstrumenter, blandt hvilke ogsaa den »Lanse« var, som senere opkaldtes efter Foredragsholderen, samt

tillige en Omtale af de Maader, der benyttedes til Konservering af Vaccinen. Noget udadgaaende Skridt synes man ikke at være naaet til.

Den væsentligste Del af Selskabets videnskabelige Liv levedes indenfor Komitéerne, men de var tillige Sædet for en stadig Uro. I det samme Møde (1. Februar 1849), paa hvilket Drejer havde rørt ved Manglerne i Vaccinationslovgivningen, bebudede *Fenger* et Forslag af meget indgribende Art vedrørende Medicinsk Selskabs Forhold til Statens statistiske Undersøgelser. Han pegede nemlig paa de Vanskeligheder, der mere og mere summede sig op, naar den statistiske Komité skulde indsamle Materiale, og som foranledigede, at det videnskabelige Udbytte langt fra blev saa stort som tænkt og ønsket. Det var ogsaa blevet mere og mere klart for den statistiske Komités Medlemmer, at Impulsen til Materialets Indsamling væsentlig maatte udgaa fra Regeringen. For at grundlægge en Rigsstatistik havde denne 1797 oprettet *Tabelkontoret* og 1834 var der blevet nedsat en *Kommission for det statistiske Tabelværk*, der snart vilde blive omdannet til et nyt Bureau. Derfor maatte et alvorligt Ord siges paa rette Tid og Sted og Medicinsk Selskab maatte sikre sig stadig Indflydelse paa Bureauets Arbejder i Fremtiden, maaske helst ved, at et af dets Medlemmer blev Deltager i den statistiske Kommission. Forslaget formuleredes saaledes:

Det kongelige medicinske Selskab tillader sig at henvende sig til Hr. Finansministeren i Anledning af den forestaaende Omordning af Commissionen for det statistiske Tabelværk. Medicinens nyere Udvikling har nemlig ført med sig, at den er traadt i et nøjere Forhold til Statistiken, idet mange vigtige Spørgsmaal ere opstaaede og tagne under Behandling, som for Tiden alene kunne løses ved Hjælp af statistiske Data. I Erkjendelse heraf har Selskabet for 3 Aar siden nedsat en permanent Comité, hvis Opgave det er, at bearbejde Danmarks medicinske Topografi og Statistik, og denne Comité har siden været i uafbrudt Virksomhed. Den har i sine Arbejder fornemmelig maattet benytte den Skat af fortrinligt statistisk Materiale, som er nedlagt i det af Commissionen udgivne Tabelværk, og at dette Materiale, for saa vidt som det staar i Forbindelse med den vitale Statistik, er bleven benyttet med Iver og i en betydelig Udstrækning, vil forhaabentlig skjønnes af Comitéens nylig udgivne Afhandlinger i det medicinske Selskabs Skrifter 1ste Bind. Men da dette Materiale var langtfra at være tilstrækkeligt til derpaa at begrunde en Behandling af alle de Spørgsmaal, som forekomme i den vitale Statistik, har Comitéen ogsaa gjort flere alvorlige Forsøg paa selv at tilvejebringe Stof for de statistiske Emners Løsning; fornemmelig har den i denne Hensigt henvendt sig til Lægerne rundt om i Landet og har til disse omdelt Schemata til Udfyldning, for paa denne Maade at indhente Oplysning om flere Punkter, som ere af stor Interesse med Hensyn til

Kundskaben om det danske Folks nærværende Tilstand i fysisk Henseende. Disse Bestræbelser ere imidlertid væsentlig at ansee som mislykkede, thi om end mange Læger med stor Redebonhed have efterkommet Comitéens Opfordring, har dog Størstedelen ikke været villig eller ikke havt Leilighed dertil og saaledes er det blevet umuligt at indsamle Oplysninger med den aldeles uundværlige Fuldstændighed. Man har herved faaet et faktisk Beviis ihænde for, at saadanne Foretagender ikke ret vel kunne lykkes, undtagen naar de udgaar fra Regjeringen, der alene har Myndigheden til at befale de nødvendige Arbeiders Udførelse. Det er derfor af største Vigtighed for Comitéen, dersom dens Bestræbelser i videre Omfang skulle føre til noget Resultat, at den kommer til at træde i et normeret Forhold til den Regjeringsautoritet fra hvilken Impulsen gives til Indsamling af statistisk Materiale her i Landet. Paa den anden Side troer man ogsaa at kunne haabe, at et saadant Forhold ikke vilde være uden gavnlig Frugt for de Arbejder, som Regjeringen lader udføre, for saa vidt som disse berøre den vitale Statistiks Gebeet, der efter de hidtil udkomne Tabelsværkshefter at slutte, ikke vil komme til at udgjøre nogen ringe Deel af Skuepladsen for det tilkommende statistiske Bureaus Virksomhed. Thi i alle herhenhørende Spørgsmaal ere uden Tvivel de Læger, som have beskjæftiget sig med statistiske Studier, bedre bevandrede end de fleste andre Videnskabsmænd her i Landet, og det vil næppe med Billighed kunne nægtes, at disse, for at nævne nogle Eksempler, fortriinsviis vilde være skikkede til at give gode Raad med Hensyn til Ordningen af de nærmest forestaaende Folketællinger og til Affattelsen af Oversigter over disses Resultater, eller til Indretningen af Listerne over Ægteviede, Fødte og Døde, eller til Tællinger af Afsindige, Døvstumme, Vanføre eller til Oversigterne over de Sygdomme, hvorved Dødsfaldene heri Landet bevirkes, og over de voldsomme Dødsmaader, som Selvmord o. s. v.

Disse Gjenstande have allerede været behandlede i Tabelværket, og adskillige af de udgivne Hefter afhandle udelukkende dem. Men der er en stor Mængde andre Spørgsmaal, der lige saa meget egne sig til at behandles statistisk, ved hvis Løsning lige saa vigtige Oplysninger vilde erhverves om det danske Folks legemlige og aandelige Tilstand, og som det næppe vil være muligt for det statistiske Bureau at tage under Behandling uden lægekyndige Mænds Medvirkning. Som Exempel herpaa skal kun nævnes Oversigten over de Sygdomme, hvoraf Befolkningen hjemsøges, og over disses Indvirkning paa dens Kraft, Dygtighed og Livsprobabilitet, samt over de Aarsager, hvorved disse Sygdomme fremkaldes. Dette er en af de meest omfattende og meest indviklede, men tillige en af de skønneste og vigtigste Opgaver, som kunne gøres til Gienstand for statistisk Behandling, og dersom det skulde kunne lykkes den danske

Videnskab endog kun for en Deel at løse denne Opgave tilfredsstillende for vort Lands Vedkommende, da vilde den derved have hævet sig til et Trin, som var langt høiere end det, som noget andet Lands Videnskab har naaet.

Ved det her anførte troer Selskabet at have anført tilstrækkelig vægtige Beviisgrunde for det Ønskelige i, at der for Fremtiden normeres et fast Forhold mellem det statistiske Bureau og Selskabet, nemlig dettes statistiske Comitee. — Hvorledes dette Forhold nærmere skulde bestemmes, vover man ikke at udtale nogen Mening om, da Hr. Ministerens Planer for Bureauets Organisation ikke ere kiendte, maaske burde det dog være tilladt at bemærke, at dersom Hr. Ministeren skulde beslutte sig til ogsaa i Fremtiden at overdrage Tabelværkets Styrelse til en Kommission (hvilket vist nok vilde have adskillige Fordele, især fordi det næppe vilde være muligt her i Landet at finde en enkelt Mand, der havde en saa omfattende Indsigt i alle Statistikens Dele, at hele Værket med Tryghed kunde overdrages ham), da vilde alt hvad Selskabet kunde ønske, blive tilfredsstillet, dersom det maatte behage Hr. Ministeren, at overdrage Selskabet det Hverv at gjøre Forslag til eet af denne Commissions Medlemmer. Men i hvert Tilfælde anbefaler Selskabet tillidsfuldt denne sin Forestilling til Hr. Ministerens velvillige Opmærksomhed.

14. Februar 1849.

Trier,
p. t. Præsæs.

Medlemmerne havde intet væsentligt at indvende mod Forslaget, som blev enstemmigt vedtaget og det blev overdraget Præsæs at aflevere det til Finansministeren.

Ved Resolution af 19. November 1849 henlagdes Tabelværket under Indenrigsministeriet, 1. December udgik der Resolution om Bureauets Oprettelse, og Prof. A. F. Bergsøe (104) ansattes som dets Forstander. Det blev i Virkeligheden et rigsstatistisk Kontor, der vel sorterede under Indenrigsministeriet, men som stod under samtlige enkelte Ministre i de Sager, der vedkom hver enkelt, og hver af dem havde Ret til at tilkalde specielt sagkyndige Videnskabsmænd til Hjælp. Da Medicinalvæsenet sorterede under Justitsministeriet, maatte det blive dette, der dannede Bindeleddet mellem Bureauet og det medicinske Selskab, men da der skulde være Folketælling 1. Februar 1850, og lægekyndig Hjælp var fornøden, henvendte Indenrigsminister M. H. Rosenørn sig til Prof. Kayser, for at han kunde sætte sig i Forbindelse med Bergsøe og foretage det fornødne (105). Dette var jo nok en Indrømmelse af, at Selskabets Standpunkter var de rigtige, men hele den foreløbige Form, som Fremgangsmaaden havde, foranledigede at Selskabet endnu en Gang rykkede i Marken med en lang Skrivelse, i hvilken det præciserede sit Standpunkt. Selvfølgelig anerkendte man Ministeriets Beredvillighed til at tage Tanken

op, men man pegede tillige bestemt paa, at den foreslaaede Ordning »ikke var i Stand til at afhjælpe de Savn, Tabelværkets Fremstillinger af Befolkningsforholdene have frembudt.« I en meget udførlig Redegørelse godtgjorde man, at lægevidenskabelig Indsigt var nødvendig paa alle Punkter, naar der var Tale om statistisk Behandling af Befolkningsforholdene, og man fremsatte det tidligere nævnte Ønske, »at der for Fremtiden normeres et fast Forhold imellem det statistiske Bureau og Selskabet« med stor Kraft under Henvisning til, at Ministeriet ved sin Fremgangsmaade selv havde anerkendt Rigtigheden af Selskabets Holdning. Med Hensyn til Ordningen af Forholdet maatte Selskabet anbefale, at det selv valgte et af sine Medlemmer »til stadigen at conferere med det statistiske Bureaus Chef, naar dettes Forretningsorden var fastsat.«

Det varede noget længe, inden det endelige Svar indgik fra Ministeriet, men da det kom (14. Marts 1850) var det fuldt imødekommende, ogsaa hvad det angik at vælge et Medlem ud af Selskabets Midte. Valget faldt paa Prof. Kayser, man kunde næsten sige selvfølgeligt.

Det er ovenfor nævnt, at der havde været stille i den medikoforensiske Komité, men ogsaa for den blev 1849—50 store Kampaar, dog holdtes Striden denne Gang indenfor Selskabets indre Rammer, skønt den drejede sig om et Spørgsmaal, der nok kunde interessere Offentligheden. Da Beretningen aflagdes (29. November) holdt Dr. *M. Hassing* et Foredrag: *Om tidssvarende Hospitalsordning med specielt Hensyn til det almindelige Hospital*, og i Indledningen fremsatte han det Spørgsmaal om det ikke var ønskeligt, at der blev nedsat en Komité af Jurister og Læger for at omordne vore medicinske Forhold. Det vage Udtryk blev fra flere Sider angrebet og Kærnepunktet i den paafølgende Diskussion blev Spørgsmaalet om store Servicer i Modsætning til smaa, altsaa om Hospitalernes, særligt Almindeligt Hospitals, indre Ordning. Den fornemste Modstander af de smaa Afdelinger var Overlæge *S. E. Larsen*, der hævdede, at Stoffet paa Alm. Hosp. ikke var videre skikket til klinisk Behandling, da det var altfor ensformigt og fordi der var saa mange kroniske kirurgiske Tilfælde, der ikke behøvede at tilses daglig. Han blev paa dette Punkt imødegaaet af Fenger, der netop fandt et saadant Materiale egnet for Kliniken, men som samtidig gjorde opmærksom paa, at Læger med stor Privatpraksis næppe kunde ofre den nødvendige Tid paa de store Servicers Belægning. Det, der laa bag, var imidlertid Spørgsmaalet om, hvorvidt de veneriske Patienter skulde udskilles fra den øvrige Bestand,

og Konferentsraad Bang søgte derfor, da Diskussionen blev for vidtstvævende, at samle den om følgende to Punkter: 1) Er det hensigtsmæssigt at dele et Hospital i smaa Servicer og 2) Er det gavnligt, at der paa Alm. Hospital indrettes en særskilt Service for Syphilis og Hudsygdomme.

Det blev en Diskussion, der i sjælden Grad bevægede sig ud og ind. Der indgik nemlig umiddelbart efter Mødet en Skrivelse (106) fra Bang og da den oplyser en Del om Sagens Forhistorie, skal den meddeles her:

Af Dr. Hassings i Gaar Aftes oplæste Afhandling og Discussionerne, som derved fremkaldtes, er Selskabet blevet bekiendt med det Delings Forslag af Servicerne paa Alm. Hosp., som har været underkastet Fattigdirectionens Deliberation. En Meningsforskjellighed imellem Medicinal-directeurerne bestemte Directionen til at forlange Sundhedscollegiets Betænkning og dette fandt, efter at have skaffet sig den nøjagtigste Kundskab om Forholdene, Forslaget i enhver Henseende gavnligt og tilraadeligt, kun Prof. Hoppe, der i Forening med Overlægerne havde sat sig imod dette, var ikke af sine Kollegers Mening. Uden Hensyn til det øverste Medicinal-Collegiums velmotiverede Betænkning besluttede Fattigdirectionen at lade Sagen falde, men tillod mig at optage den, hvis jeg vilde igiennem høiere Autoriteter forsøge paa at skaffe den Fremgang.

Dette beror paa flere Omstændigheder og blandt andre især paa mine Collegers Mening om Sagens Vigtighed; jeg havde haabet at Discussionen i Gaar Aftes havde ledet til et Resultat, men da dette ikke skeede, tillader jeg mig at adspørge det ærede Selskab, om det efter nye Discussioner vil meddele mig dets Mening angaaende Gavnligheden af en forandret Inddeling af alm. Hospitals Sygeservicer, saaledes at de Syge blive fordelt imellem 3 Overlæger, een for de indvendige, een for de udvendige og een for syphilitiske og Hudsygdomme paa den Maade, som det i Dr. Hassings Afhandling meddeltes.

Grunden til at Professor Hoppe nu modsætter sig et tidligere af ham understøttet Forslag, veed jeg ikke, men Aarsagen til Overlægernes Protest mod en, i alle Lande for gavnlig anerkendt Indretning, hvorved deres Arbeide betydelig formindskes, kan jeg kun forklare mig af den fejlagtige Anskuelse om Forslagets Ophav fra en Miskendelse af deres Villen og Evne til Embedets Bestridelse.

Som den, der har havt mindst Deel i Forslaget, maa jeg forud erklære disse mine Colleger, at jeg fuldkommen deler den almindelige Mening om den ufortrødne Samvittighedsfuldhed og Dygtighed, hvormed de udfører deres besværlige Embedspligter, for saa vidt skee kan efter Hospitalets nuværende Indretning, og maa tilføje, at Forslaget blev foranlediget af deres egen fuldkommen rigtige Mening: at Arbejdet ikke stod i Forhold til den derfor erlagte Gage, og den derpaa grundede Formening,

at en Formindskelse af hint og den derved vundne Tid, vilde være dem mere tjenligt end det ubetydelige Tillæg, som muligen kunde blive tilstaaet, og at dette tillige vilde sætte dem i Stand til endnu længe med samme Kraft og Iver at arbejde i Statens og Videnskabens Tieneste, hvilket under de nærværende Forhold ikke saa længe kan forventes. Jeg er næsten overtydet om, at hvis de Herrer Overlæger havde betragtet Sagen fra dette Synspunkt — og aldrig har jeg givet dem Anledning til at kunde gøre det fra nogen anden — havde de næppe modsat sig en for dem selv saa gavnlig Foranstaltning.

Skulde det ærede Selskab ansee Sagen fra Videnskabens og Humanitetens Side saa vigtig, at den fortjener yderligere Opmærksomhed, vil det vide at vælge den bedste Maade, hvorpaa Discussionen desangaaende kan lede til et Resultat, som af mig videre kan benyttes. Skulde Selskabet imidlertid ikke ansee Sagen værdig til videre Behandling, beder jeg mig derom underrettet, det vil rimeligvis bidrage til, at ogsaa jeg — henlægger den og derved undgaar et Arbejde, der rimeligvis fortiden bliver frugteløst, men dog vil vidne om Lyst til at gennemføre gavnlige Reforme.

Kjøbenhavn 30. Nov. 1849.

O. Bang.

Bang havde altsaa peget paa det principale i Sagen og var for Delingen. Men da Sagen i Januar 1850 anden Gang optoges, mødte der nye Vanskeligheder, idet de to Overlæger, Christensen og Larsen skrev til Selskabet, at de ikke vilde deltage i nogen Diskussion, fordi de derved vilde gøre Brud paa deres embedsmæssige Diskretion, og da de ikke vilde anerkende nogens Kompetence til at tage Alm. Hospitals Forhold op til Kritik, da udenforstaaende ikke havde Kendskab til dette Hospitals »og de der forpleiede Patienters eiendommelige Forhold.« Desuden nedlagde de Protest mod ethvert i eensidig Retning udadgaaende Skridt i denne Sag fra Selskabets Side. Man maatte nu tage Kompetence-Spørgsmaalet op og Resultatet blev, saaledes som man i et Brev (3. Januar 50) tilmeldte Konferentsraad Bang det, »at skønt man ansaa Sagen i Almindelighed om en hensigtsmæssig Anordning af Hospitalets Servicer for værdig til at tages under Behandling, troede Majoriteten dog, at man paa Grund af manglende Oplysninger fra den ene Side ikke havde tilstrækkelig Kendskab til Sagen i dette specielle Tilfælde, og at man altsaa ei kunde indlade sig paa samme.«

Man skulde nu tro, at Sagen om Oprettelsen af Landets første Specialservice var bragt til en foreløbig Afslutning, men det var ingenlunde Tilfældet. Den ene Protestskrivelse efter den anden strømmede ind. Der var ikke andet at gøre end at indkalde til Møde igen og faa den formelle Side drøftet en Gang til. Der anførtes nu Anker fra mange forskellige Sider, blandt andet paatalte man, at Referatet i Bibliothek for Læger om Forhandlingerne ikke var affattet

loyalt. Bølgerne gik i det hele højt og Resultatet blev at hele den mediko-forensiske Komité nedlagde sit Hverv 10. Januar 1850. Medlemmerne, Hassing, Melchior, Bugge og Selmer, redegjorde i en lang Skrivelse (107) for deres opsigtvækkende Skridt, og de skaanede sandelig ikke Selskabet for Spot. De havde opfattet deres Opgave »væsentligt fra et praktisk Synspunkt — en Betragtningmaade, som endnu i dette Øjeblik forekommer os fuldkommen berettiget efter hele den Aand, der gennem det for 4 Aar siden af *Selskabet vedtagne* Forslag til permanente Komitéers Nedsættelse, som er trykt i Fortalen til dets nye Skrifter, og som navnlig paalægger den mediko-forensiske Komité »at gjøre Forslag til Forbedringer i vor Retstilstand, for saa vidt denne vedkommer Lægen«, medens det tillige tilsiges Komitéerne »at Selskabet vil anvende al den Indflydelse, hvoraf det maatte være i Besiddelse, til paa enhver Maade at fremme deres Arbejde.« Nu forelaa der altsaa to Muligheder, enten havde Selskabet ved sin Afstemning desavoueret den Tendens, det selv en Gang havde vedkendt sig eller ogsaa havde Komitéen opfattet sin Opgave urigtigt. I første Tilfælde kunde man ikke arbejde videre, da man vilde komme til at mangle Selskabets Støtte, i andet kunde Selskabet ikke være tjent med at have en Komité, der arbejdede i anden Aand end ønsket. Skrivelsen slutter med en spydig Bemærkning om, at Komitéen godt kan nedlægge sit Hverv, da den jo med sine Anskuelser befinder sig i Minoriteten og man derfor let vil kunne finde andre Kræfter, der kunne træde i Stedet.

Konferentsraad Bang maa have følt Resultatet af Afstemningen som et personligt Nederlag. Han protesterer ogsaa, og denne Gang var gamle Ole vred og hans Skrivelse har Næb og Klør (108).

Jeg har modtaget det kgl. med. Selskabs Skrivelse af 6. Januar d. A. og deraf seet, at det paa Grund af manglende Oplysninger fra den eene Side ikke havde tilstrækkelig Kiendskab til Sagen i dette specielle Tilfælde, og at man ei kunde indlade sig paa samme. Da jeg ikke ansaa det for passende at være tilstæde ved Discussionen af Sagen, være det mig tilladt skriftlig at meddele min Misstemning over at Selskabet har tilbageviist en saa vigtig Sag uden mere betydende Grunde end Overlægerne Erklæring. Af Sundhedskollegiets Forhandlinger 1848, havde Selskabets Medlemmer let kunnet gjøre sig bekiendt med det, som i hiin kaldes »ejendommelige Forhold« og hvis jeg ikke — dels som fleereaarig Directeur ved Hospitalet, dels af Overlægerne Betænkninger i denne Sag — havde vidst, at der ikke gaves saadanne Forhold, der kunde have Indflydelse paa det almindelige Spørgsmaal, havde jeg neppe forelagt Selskabet dette, hvis Discussion og Besvarelse jeg ansaa ikke alene interessant for samme, men hvormed jeg tillige tænkte mig Begyndelsen gjort til at hævde Selskabets Rang som videnskabelig Autoritet. Formaalet

for min Bestræbelse, ved en Tredeling af Servicerne paa Alm. Hosp. at skaffe Hovedstaden et eget syphilitisk Kuranstalt og Universitetet en egen syphilitisk Klinik vilde maaske lettere være blevet opnaaet, naar et saa lærd Selskab havde udtalt sig for Gavnligheden deraf. Nu kan jeg kun slutte med Undskyldning for at jeg med min Skrivelse og Discussionen derover har spildt Selskabets Tid.

14. Januar 1850.

O. Bang.

Det er ovenfor omtalt, at der i Krigsaarene ikke var sket Nyvalg til Komitéerne og at Medlemmerne fungerede videre. Nyvalg skulde kun finde Sted, naar en eller anden traadte ud, og det var der kun bleven Brug for i den statistiske Komité, da Schleisner var rejst bort for længere Tid. Nu maatte man imidlertid vælge til den mediko-forensiske, og det gik ikke glat. Valget faldt paa *Hoppe, Sommer, Ballin, Abrahamsen* og *Levy*, men *Sommer* og *Ballin* vilde ikke tage mod Valget. Man forsøgte saa at faa *Haugsted* til det, han vilde ikke, lige saa lidt som *Müller, Schytz, Mansa* og *Djørup*. Gennem flere Møder fortsattes Valgene, uden at man kunde faa nogen ind og den Diskussion, der førtes viste snart, at Grunden til Obstruktionen var den, at man vilde have slaaet det fast, at Komitéen havde Lov at diskutere, hvad den vilde og at Hospitalsanliggender ikke var undtagne. Efter en Mængde Protester og Afslag naaede man endelig at faa valgt en Komité, bestaaende af *Levy, Brandes, Nutzhorn, Mürer* og *Eschricht*. Kampen var endt.

Som det vil erindres, havde Distriktslæge *Salomonsen* med stor Ivrighed taget sig af den epidemiske Konstitution, og han, der vel med Rette kunde kaldes vor første egentlige Epidemiolog, indbragte 1849 et Forslag om Indførelsen af *Lister*, der skulde omsendes til alle mere beskæftigede praktiserende Læger i København, for at man kunde faa et tydeligt Indtryk af constitutio epidemica. Forslaget var indsendt til den hygiejniske Komité, der i en særdeles anerkendende Betænkning mente, at Forslaget burde antages, men de kommende *Lister* maatte da omsendes til *alle* Læger, der maatte antages et Bud, der en Gang maanedligt kunde hente dem, og Formen for Skemaerne maatte ændres lidt, saa at de kom til at ligne dem, der tidligere var omsendt ude i Provinsen. Forslaget indeholdt den første *Kim* til *Ugelisterne*, men disse indførtes dog først i København 17. Juni 1854, foranledigede ved *Koleraepidemien* Aaret forud. I Provinsen indførtes de med den første *Epidemilov* ved Instruksen for Læger med Hensyn til Indberetning om smitsomme Sygdomme, Sygelighedsstatistik og Medicinalberetninger (1. December 1888). Aarlige Medicinalberetninger indførtes ved en *Cancelli-Skrivelse* af 20. December 1803.

En Sag, der længe havde været udskudt, blev afgjort i Januar 1850; det var Spørgsmaalet om, hvorvidt man skulde træde i Forbindelse med *Academia quirurgica Matritense*, der havde indsendt sin *Mémoire annuel* og som vilde

udveksle *l'Union chirurgicale* mod Med. Selskabs Publikationer. Desuden vilde man have Diplomer udstedte for Akademiets Bestyrelse og selvfølgelig gøre Gengæld overfor Danskerne. Det overlodes Sekretæren, at affatte en afværgende Skrivelse. Man sendte gerne det sidst (for to Aar siden) udgivne Bind, men noget periodisk Skrift udgav man ikke, saa nogen Bytteforbindelse kunde man ikke indlade sig paa. Bytningen af Diplomerne stred mod Lovene, og Selskabet var i det hele meget begrænset, saa Ønsket kunde ikke imødekommes. Dette var nu ikke helt rigtigt, for man kunde have udnævnt de tolv*), der udgjorde Academiets »Junta« til udenlandske Medlemmer, men dertil fandt man ingen Anledning. Spanierne var imidlertid tilfredse med det, de fik. De oversendte deres Tak og to Diplomer. Nogle venskabelige Skrivelser, man vekslede, gjorde Medicinsk Selskab populært paa den iberiske Halvø, idet der i de følgende Aar indløb lignende Anmodninger om Udveksling fra *Sociedade das ciencias medicas de Lisboa*, fra *Academia quirurgica Mallorquina* og fra *Instituto medico Valenciano*. Men Medicinsk Selskab synes ikke at have taget nogen Notits af dem.

De hidsige Kampe i Udvalgene bragte et blivende Resultat, idet der fandt en Lovændring Sted, ikke mindst for det Afsnits Vedkommende, der angik Formaalet. Dette blev nu — efter 1850 — af tre Slags, dels 1. Videnskabelige Meddelelser fremsatte paa regelmæssige Møder, dels 2. planmæssigt Samarbejde gennem Udvalg og dels 3. udadgaaende Skridt i Videnskabens, Medicinalforholdenes eller den offentlige Sundheds Interesse. De yngre, navnlig dem, der stod Philiatrien nær, kunde altsaa notere en Sejr, men der lagdes samtidig Kapsun paa dem, idet der indførtes et Redaktionsudvalg, bestaaende af Formanden, Sekretæren og et indenbys Medlem, der skulde have Opsyn med de Referater, der indsendtes til den periodiske Presse, in casu Bibliotek for Læger. Der havde vel altsaa været noget om, at de tidligere Rapporter ikke havde været helt uangribelige.

For første Gang var de udadgaaende Skridt blevet lovfæstede. Maaske lidt sent, for man havde jo længe været inde paa at foreslaa Reformen og Komitéerne havde ogsaa gentagne Gange fremsat deres Kritik af det offentlige Sundhedsvæsen. Listen over Foredragene viser, hvor hyppige Forelæsninger af den Art var. Og man gik grundig til Værks, Diskussionerne strakte sig ofte over flere Aftener. Eksempelvis kan Forslaget om Lovgivning angaaende Kvaksalveri og uberettiget Lægepraksis (23. Januar 51) anføres. Man var ganske klar over, at man ikke kunde udrydde Kvaksalverne, man ønskede det ikke en Gang, men man var stemt for kun at lade Straf følge,

*) Dr. *L. Portilla*, Presidente, *J. M. Martinez*, 1. Vice-Pres., *D. P. Chacon*, 2. Vice-Pres., *C. R. Gimenez*, Secretario de Gobierno, *J. C. y Valdós*, Secretario de Relaciones Nacionales, *J. Lovera*, Secret. de Relac. Estrangeras, *S. O. Isquierdo*, Tesorero, *I. Valiente*, Contador, *J. R. Ortega*, Director de la 1a Seccion, *M. M. Molina*, Dir. de la 2a Secc., *B. M. Merino*, Dir. de la 3a Secc., *I. Leon*, Dir. de la 4a Seccion.

naar der var gjort Skade. Tvivl var der ogsaa om hvorvidt Straffebestemmelser overhovedet kunde gennemføres. Der raadede altsaa en vis velvillig Stemning mod Kvaksalverne, men hvem man ikke var venlig imod var Apotekerne. Deres Kvaksalveri ved Udlevering af Medikamenter efter gamle Recepter, søgte man Veje til at faa ind under Lovgivningen. Sagen endte med, at man indsendte en Skrivelse til Justitsministeriet angaaende de ønskede Lovforandringer og en anden til Sundhedskollegiet vedrørende Misbrugene paa Apotekerne.

Ogsaa Forslaget om, at Reservelægepladserne ved de civile Hospitaler skulde besættes ved Konkurrence vakte den livligste Interesse; det støttedes stærkt af Overlægerne, der hurtigt blev draget ind i Diskussionen ved en Forespørgsel om, hvorfor den ønskede Ordning ikke ogsaa skulde gælde baade dem og Kandidaterne. Sagen henvistes til et Udvalg, der aflagde Beretning 1853, men denne bragte kun Diskussionen til at flamme op igen. Nogle holdt paa en to-aarig, andre paa en tre-aarig Funktionstid, andre vilde — som lige nævnt — have Kandidatpladserne besat ved Konkurrence. Alle mulige Hospitalsspørgsmaal droges efterhaanden ind, navnlig hvorvidt Kandidater fra de to eksisterende Hospitaler (Fred. Hosp. og Alm. Hosp.) skulde have Lov at søge Reservelægepladserne ved det Hospital, hvor de ikke var uddannede. Man enedes om, at der, naar en Reservelægeplads skulde besættes, foruden til Ancienniteten ogsaa skulde tages Hensyn til videnskabelige Arbejder, baserede paa Hospitalserfaringer og udarbejdede i Kandidattiden. Disse Pladser skulde fremtidig være paa tre Aar.

En anden skrap Diskussion førtes om Invalideunderstøttelsen til brystsyge Soldater. Som sædvanlig nedsattes et Udvalg (27. November 1851), der som Hovedpunkterne i sin Beretning formulerede følgende tre Læresætninger:

1. Den tuberkuløse Kachexie kan opstaae hos Personer, i hvis Familie den ikke er arvelig og som ikke have en for denne prædisponeret Konstitution eller Legemsbygning.
2. Den militære Tjeneste, saavel i Fred som i Krig, maa antages i sine forskjellige Forholde at indeholde tilstrækkelige Betingelser for Tuberkulosens mulige Udvikling, hvad enten man herved vil forstaa Udviklingen af latente, hidtil stillestaaende Tuberkler eller Dannelsen af nye.
3. Den udskrevne Soldat, der er undersøgt af den af Staten dertil beskikkede Autoritet og efter Undersøgelse erklæret for tjenstdygtig, det vil sige sund, maa antages at være det og altsaa ikke at have Phthisis paa den Tid, da han blev udskreven.

Medlemmerne var imidlertid langt fra tilfredse med disse Erklæringer, skønt de var meget udførligt begrundede. De var altfor teoretiske og kunde derfor misforstaaes. Som sædvanlig rejstes der atter en stor Diskussion og Udvalget maatte tage de tre Punkter tilbage, for at man endelig kunde enes om

at Phthisis er ikke som saadan uberettiget til Invalideforsørgelse, men har Krav derpaa i Lighed med indvendige Svagheder i Almindelighed. —

Ogsaa da der var Tale om at bygge en ny Sindssygeanstalt paa Sjælland, fik Medicinsk Selskab Lejlighed til at tale med. Bygningsinspektør *Friis* (109) ønskede nemlig meget, at Selskabet skulde understøtte hans Ønske om at faa Arresødal eller Fredensborg indrettet til en Daareanstalt for Øerne (110). *Selmer* oplyste imidlertid, at Regeringen allerede var i Aktivitet og Stiftsfysikus *Guldberg* vidste, at der var gjort Forespørgsler i Præstø og Sorø Amter, om man der havde Plads til en Sindssygeanstalt. Han gjorde ogsaa opmærksom paa, hvor farligt det var for Selskabet at støtte *Friis*, da Regeringen sikkert vilde nøjes med Ombygninger, hvis den kunde slippe med det i Stedet for at bygge en ny Anstalt og den vilde særlig gøre det, hvis Lægerne tilraadde det. Selv som ganske interimistiske vilde intet af de to Steder have nogen Værdi. Det lykkedes *Guldberg* at vende Stemningen; man takkede for Henvendelsen, lovede at have den i Erindring ved given Lejlighed, men man fandt det tillige uhensigtsmæssigt at inddrage sig nærmere paa Forslaget.

Det var stadig i Udvalgene (Komitéerne), at de nye Idéer kom frem, og der gjordes et virkelig betydeligt Arbejde i dem, ikke blot kvantitativt set. I den hygiejniske var Sagerne imidlertid ved at vokse de forholdsvis faa Medlemmer over Hovedet, og for at bringe enkelte af dem over paa andres Hænder foreslog *Hornemann* i November 1852, at en Del af Selskabets Penge anvendtes til en Prisbelønning for Besvarelsen af opstillede Spørgsmaal. Han mente, man kunde anvende 150—200 Rigsdaler derpaa. Sagen behandledes paa Generalforsamlingen 16. December 1852, hvor Forslaget holdt sig til den største af de nævnte Summer. Besvarelsene skulde indleveres inden Udgangen af 1854, og de skulde vedblive at være Forfatternes Ejendom, mod at de skulde forpligte sig til at udgive dem.

Det første Prisspørgsmaal udsattes 2. December 1852 og det skulde dreje sig om *Ventilationen af vore Værelser*. Medlemmerne var imidlertid, som saa ofte før, utilfredse med Forslaget, ganske fraset, at man fandt Præmien altfor lav. Det man inderst inde havde imod Opgaven var, at den ikke var nogen medicinsk Undersøgelse, det, der ønskedes, laa paa Grænsen »mellem Arkitektur og Naturvidenskab« og Selskabet vilde derfor neppe være i Stand til at bedømme den. Præmien var desuden saa lille, at den vist ikke var i Stand til at dække Udgifterne til Forsøgene. Fra flere Sider ønskede man, at andre Selskaber skulde være med og man enedes om at vedtage, at det kgl. med. Selskab skulde bidrage 200 Rbdlr. til et Prisspørgsmaal som det anførte, hvis *Philiatrien* og *Videnskabernes Selskab* vilde være med. I Januar 1853 erklærede disse sig villige dertil og hver af dem valgte et Udvalg paa tre Medlemmer for sammen med medicinsk Selskab at drøfte Sagen. Den samlede Komité, der for *Videnskabernes Selskab* bestod af *Eschricht*, *Forch-*

hammer og Oberstløjtnant *Hoffmann* (111) og for Philiatrien af *Bramsen*, *Brion* og *Paulsen* (112), holdt sit første Møde 29. Januar 1853 og lod kort efter følgende Ordlyd offentliggøre i Dagspressen (113):

Det er almindeligt erkjendt, at en stadig Luftfornyelse (Ventilation) i et indesluttet Rum, der er bestemt til Ophold for levende Væsener, er nødvendig for Sundheden. Om Maaden hvorpaa denne Luftfornyelse bedst bringes til Veie, navnlig i private Boliger og under de forskjellige klimatiske og lokale Forhold, er Meningerne derimod delte. Der ønskes derfor en paa Videnskaben, paa fremmede Erfaringer og paa egne Forsøg grundet Besvarelse af de herhenhørende Spørgsmaal og en dertil knyttet Anviisning til paa den bedste og billigste Maade at kunne sørge for en stadig Fornyelse af Luften, saavel i ældre Boliger som i saadanne, der bliver at opføres fra nye, hvad enten de ere bestemte for den velhavende eller for den fattigere Deel af Befolkningen. Alt nærmest beregnet for vore Forhold.

Skønt Præmien var 600 Rigsdaler vakte Opgaven ingen større Interesse. Tiden indtil Slutningen af Marts 1855 skulde gaa hen, inden man havde tre Besvarelser til Bedømmelse. Man skyndte sig at nedsætte en Dommerkomité, bestaaende af en Repræsentant for hvert af de tre Selskaber (*Forchhammer*, *Hornemann*, *Levy*) og en udenforstaaende, men denne sidste synes i det mindste aldrig at være bleven valgt, for han træffes ikke som Underskriver paa Betænkningen (114). Præmien blev imidlertid ikke uddelt, skønt en af Forfatterne havde taget Stalde og Bikuber med i sine Undersøgelser. Den henstod indtil videre.

Enhver véd, hvad Aaret 1853 kom til at betyde i epidemiologisk Henseende ved den Koleraepidemi, som brød ud 11. Juni og snart naaede en betænkkelig Intensitet, inden den døde ud i Oktober. Forløbet har været skildret gentagne Gange (115), men det interesserer os mindre her, hvor der kun skal tales om den Betydning, Epidemien fik for det kongelige medicinske Selskab.

Medens Arkivet faa Aar i Forvejen, da Koleraen truede, fyldtes med Skrivelser, Regulativer, Plakater og andre Tryksager, blev Forholdet nu det modsatte. Ikke én Raadslagning indenfor Selskabets Mure findes refereret, Foredragene dukker først op, da Stormen er overstaaet, og man ser kun af Udtrykket »i denne meget travle Tid«, at noget særligt har været paa Færde. Dette betyder dog ingenlunde, at man sad med Hænderne i Skødet og saa til, men Indsatsen, som Medlemmerne ydede var af personlig Art, saa personlig, at den for *O. Bagges*, *Withusens*, *Thals*, *Hjorths*, *Lundings*, *L. A. Bergs* og *Schwartzkopfs* Vedkommende betød Livet. Og da Sundhedskommissionen havde vist sig ude af Stand til at gennemføre de Foranstaltninger, der kunde standse Farsoten, traadte *Fenger*, *Hornemann*, *Buntzen*, *Dahlerup*, *Levy* og

S. M. Trier sammen og fik den ikke uden Grund berømte »Lægeforening mod Koleraen« bragt i Stand, og kort efter var Husvisitationen og Indsamlingen af Penge i Gang.

Udflytningen fra de smittede Huse begyndte noget senere og Bekæmpelsen lededes nu af faste Hænder.

Foreløbig handlede man altsaa; Beretningerne kom senere. I den statistiske gav *Fenger* en Oversigt over de Tilfælde, der var lagt ind paa Frederiks Hospital. Det var de allerførste; senere havde Sundhedskommissionen bestemt at kun de syge, der ikke hørte under Fattigvæsenet, skulde indlægges der, medens de fattigunderstøttede skulde anbringes paa Alm. Hospital. Det var en Bestemmelse, der var blevet kritiseret stærkt i Dagspressen, hvis Ønske var, at der blev oprettet særlige Kolerahospitaler. Der kunde altsaa nok være Grund for *Fenger* til at omtale netop disse Tilfælde.

I den hygiejniske Komité redegjorde *Hornemann* (3. November 1853) for Grundene til at man egentlig intet kunde meddele. Den overordentlige Sundhedskommission havde overdraget hele Materialet til Dr. *Hübertz* og det var derfor ikke tilgængeligt. Naar man en Gang fik Adgang til det, vilde *Paulli* og *M. Salomonsen* skildre Koleræpidemiens lokale Forekomst sammen med de andre epidemiske Sygdomme, *Hornemann* give en Udsigt over Visitationen og Udflytningen samt Virkningen af disse Foranstaltninger og *Dahlerup* vilde samle og bearbejde alle de ved Visitationen fremkomne Oplysninger om lokale Urenlighedsforhold og deres Forbindelse med Sygdommens Optræden. *Engelsted*, der havde udført et saare berømmeligt Arbejde paa Alm. Hospital, vilde sammenligne Kolerabehandlingen i Hjemmet og paa Hospitalerne.

Inden dette Komitémøde sluttede, fremlagde *Ballin* en Statistik fra Kolerahospitalet i Frue Arbejdshus, og *Hornemann* foreviste Planen og Tegningerne til de paatænkte permanente Udflytterboliger paa Østerfælled. Man stod altsaa lige ved at kunne realisere den Plan, der førte til Oprettelsen af Lægeforeningens Boliger. Disse kom i Stand ved et Tilskud fra »Lægeforeningen mod Koleraen« paa 40,000 Kr. foruden et Bidrag af samme Størrelse, der ved private dels var indsamlet under Epidemien, dels stammede fra Centralkomitéen. Foreningen til Opførelse af sunde og billige Boliger for de ubemidlede Klasser, stiftet 1853, førte Byggesagen ud i Livet. —

Forhandlingerne om en Sammensmeltning af kgl. medicinsk Selskab og Philiatrien, der som bekendt flere Gange havde været paa Tale og som stedse var endt uden Resultat, kom atter op i 1855, idet *Brion*, hvis spidse og vittige Pen var kendt fra Ugeskrift for Læger, holdt et Foredrag, der viste, at han ogsaa beherskede det levende Ord. I Philiatrien havde man betragtet det som afgjort, at en indbyrdes Forhandling maatte tages op, og man havde derfor nedsat en Komité til Sagens foreløbige Overvejelse. Denne ønskede man suppleret fra Medicinsk Selskab. *Brion* paapegede nu de Grunde, der talte for

en Sammenslutning, idet begge Foreninger var Samlingspunkter for den københavnske Lægestands højere og almindelige Interesser. Philiatrien havde maaske nok af og til vist en betydelig udadgaaende Virksomhed, men den kunde vel opvejes af det Arbejde, der var ydet af Med. Selskabs Komitéer. Betragtede man Forholdene gennem et længere Tidsrum, var Ligheden i de to Selskabers Virksomhed paafaldende. Da Selskaberne i Virkeligheden bestod af de samme Elementer og Arbejdet ikke var saa omfattende, at det ikke kunde varetages af et Selskab, var der egentlig ingen Hindringer for en Sammensmeltning. Nogen Inddeling af Medlemmerne i ældre og yngre eller i videnskabelige og praktiske kunde heller ikke opretholdes, da alle, selv Universitetslærerne, lagde megen Vægt paa det rent praktiske. Hvad der i høj Grad talte for en Sammensmeltning var, at Virksomheden tog af i begge Selskaber og at alle Oplivningsforsøg var strandede. Han holdt derfor paa en Koncentration af Kræfterne og fandt Støtte hos Professor *Buntzen*. Reserve-læge *Ravn* mente derimod at der var Forskel paa de to Selskabers Formaal. Det medicinske var mere videnskabeligt, medens Philiatrien var mere praktisk, d. v. s. patologisk-anatomisk. Sammenslutningen var overflødig, da ethvert Medlem i Philiatrien kunde indmelde sig i Medicinsk Selskab, og desuden var det en ganske fejl Antagelse at tro, at man kunde skabe en sund Organisme ved at slaa to patologiske sammen. Medicinsk Selskabs Love var ogsaa en Hindring for Sammensmeltningen, og endelig kunde man ikke antage, at »de generte unge« vilde deltage i Diskussionen med de ældre. *Fenger* kunde ikke tage disse Udtalelser for gode Varer. Man kunde ikke skelne mellem praktiske og teoretiske Formaal og desuden var den patologiske Anatomi ogsaa »videnskabelig«. Hvad Genertheden angik, saa var de yngre Medlemmer af Philiatrien overhovedet altid tavse. Og der havde man altid søgt at være en Kreds for sig selv, ellers havde man vel ikke, ved Selskabets Stiftelse, vedtaget, at der aldrig maatte optages nogen Professor som Medlem. Nu var imidlertid en Del af de ved Stiftelsen yngre selv blevet Professorer, og Forholdene var derfor forrykkede. Der var ingen anden Vej at gaa, end at lade Philiatrien opløse sig, saa at dens Medlemmer kunde optages i Med. Selskab.

Diskussionens foreløbige Resultat blev, at man supplerede Philiatriens Komité med *Dahlerup*, *Fenger* og *Eschricht* og Sammensmeltningen sattes atter paa Dagsordenen ved Generalforsamlingen 4. Oktober 1855. Men da havde Komitéen delt sig i en Majoritet og en Minoritet.

Dahlerup var denne sidstes Repræsentant indenfor det medicinske Selskab. Han hævdede, at Philiatrien nu var saa ivrig for en Sammenslutning, fordi den førte et »lidet glædeligt og hensygnende Liv«, men det kunde ikke være Med. Selskabs Opgave at lette et andet Selskabs Lidelser, desuden var der vel Haab om, at Philiatrien kunde rejse sig igen. Fordelene ved Sammenslutningen var illusoriske, fordi Medlemmerne delvis var de samme, og man vilde i Virkeligheden kun opnaa Tilgang fra de yngste Kredse. Af denne

kunde der opstaa ikke ubetydelige Farer. De yngre Medlemmer var nemlig livligere, lettere at sætte i Bevægelse og mere villige til udadgaaende Skridt, men ved disse vilde Selskabets Kærne, dets ældre Struktur, let blive underkuet og dets Karakter forvansket. Enkelte yngre Agitatorer kunde ogsaa fremtvinge uheldige Majoritetsbeslutninger, som de ældre maatte bøje sig for. Hans Standpunkt var altsaa det samme som Komitéens i 1846, da havde man ogsaa hellere reorganiseret Selskabet end givet Adgang til Optagelse for Philiatriciens Medlemmer.

Fenger var ogsaa mod Sammenslutningen og oplyste at en Tredjedel af Philiatriciens Medlemmer ogsaa var i Med. Selskabs Rækker. Sammensmeltningen ønskedes netop af dem, der ikke var med. Økonomisk set var begge Selskaber saa godt stillede, at man ikke behøvede nogen Sammensmeltning af den Grund, men selvfølgelig vilde en Tilgang af saa mange Medlemmer forbedre Selskabets Kaar, hvad der dog ikke var det væsentlige. De unge vilde derimod faa Overvægten og saa vilde det gaa som i Philiatricien, at de ældre meldte sig ud.

Brandes talte ogsaa imod og hævdede, at Medicinsk Selskab indeholdt Standens Elite, hvorfor man snarere burde vanskeliggøre Adgangen end udvide den. Denne Udtalelse faldt dog ikke i god Jord, og Buntzen protesterede mod den i de kraftigste Udtryk. Sin særdeles Agtelse skulde Selskabet først skaffe sig ved sine Arbejder. Ogsaa Brion, der var Philiatriciens Formand, tilbageviste Brandes' Yttring med skrappe Ord og paastod, at det Sagen nu var kommet til at dreje sig om, var, om Philiatriciens Medlemmer var respektable nok til at kunne optages. Men hverken Brandes eller Dahlerup vilde indrømme noget som helst. Den første havde følt sig meget ubehageligt berørt af Brions Replik og paastod, at dennes Bestræbelser gik ud paa at nivellere alting, hvad der var særlig urigtigt i Videnskaben. Fenger forsøgte at glatte efter og foreslog at Philiatricien skulde opløse sig og Medlemmerne optages i det medicinske Selskab. Et Forslag om Optagelse *en bloc* var der ingen Støtte for og Planen om Sammenslutningen faldt atter med 19 Kugler imod og 13 for. Selskabet kunde føle sig som før og glæde sig ved at være i fine Omgivelser. Fra 27. Februar 1855 holdt man sine Møder i Videnskabernes Selskab og Buddet var fælles (116).

Generalforsamlingen blev mere og mere det Møde i Aaret paa hvilket de udadgaaende Skridt drøftedes. Saaledes ogsaa i 1857, da der forelaa et Andragende fra den almindelige danske Lægeforening om Udsættelsen af en Priselønning, taget af det medicinske Selskabs Midler, for topografisk medicinske Arbejder. Ordlyden var følgende:

Det har længe været erkjendt af de danske Læger, at de ved Cancelli Skrivelse af 20de December befalede aarlige Medicinalberetninger ere ufyldstgjørende, saavel til at give en klar Anskuelse af Sygdomstilstanden

blandt Landets Befolkning, som ogsaa til deraf at udfinde og imødegaa Sygdommens almindelige Aarsager. Provindsiallægerne, hvem disse Medicinalberetninger nærmest synes at angaae, have ofte gjort opmærksom herpaa, og næstefter at have udtalt Ønsket om at disse Indberetninger maatte forandres saaledes, at de svarede til deres Øjemed: Borgersamfundets Tryghed og Lægestandens største Nytte, blev det ved Mødet i Roeskilde 1850*) særligen fremhævet, at saavel Undersøgelse af de climatiske og meteorologiske Forhold, som ogsaa medicinske Topographier maatte antages lige saa ønskelige som nødvendige for at belyse Sygdommenes aarsagelige Forhold og for at begrunde Foranstaltninger til deres Bekjæmpelse og Sundhedens Vedligeholdelse.

Hvad nu angaaer den tilstedeværende Sygdoms- og Sundhedstilstand blandt Befolkningen, da have allerede mange Læger af egen Tilskyn-delse stræbt at fuldstændiggjøre deres Indberetninger i denne Henseende, og det synes, at der for Øjeblikket kun mangler en tidssvarende, lovbefalet, almindelig Norm, hvorefter de skulde affattes, for at de kunde blive saa nyttige som muligt.

Anderledes forholder det sig med de medicinske Topographier og med Undersøgelsen af de climatiske og meteorologiske Forhold. Hvad de sidste angaaer, da have de erholdt en betydelig Udvikling ved Videnskabernes Selskabs Foranstaltning; men de synes ikke heller at burde mangle i de medicinske Topographier. Disse var Gjenstand for Discussion paa den almindelige Lægeforsamling og Ønskeligheden af dem blev fremhævet; navnlig bestaaende af:

- a. en geografisk-geologisk Deel,
- b. en meteorologisk Deel,
- c. en statistisk Deel,
- d. en hygiejnisk Deel.

Lægeforsamlingen var af den Formening, at Lægerne burde opmuntres til at arbejde i denne Retning, især ved Priselønninger; men da den ikke selv er i Besiddelse af Pengemidler, besluttede den gennem sin Formand, Dr. *Mourier*, at henvende sig til medicinsk Selskab derom.

Synderlig henrykt for dette Forslag var man ikke, mest maaske fordi man ikke troede, at der vilde komme noget videre ud deraf. Hvad Betydning, man skulde tillægge den almindelige danske Lægeforening, vidste man heller ikke, den havde jo nok faaet 80 Medlemmer straks, da den blev stiftet, men var dog saa ung, at den ikke en Gang havde faaet sine Statuter i Orden. Sagen var rejst i Provinslægerne Forening, som havde henledet Sundheds-

*) Dette Møde afholdtes i Provinslægerne Forening, en Forgænger for den almindelige danske Lægeforening.

kollegiets Opmærksomhed paa det ønskelige i, at de enkelte Lægers Beretninger angaaende de herskende akute Sygdomme blev affattede i en bestemt skematisk Form, for derved at tilvejebringe en fuldstændigere Udsigt over disse Sygdomme. Samtidig havde topografiske Undersøgelser været paa Tale, og der forelaa allerede saadanne for to Lokalteter (Nyborg og Fredericia), skrevne af *Clemmensen* og *Reumert*. Lignende vilde man nu søge at fremskaffe andet Steds fra, da de maatte have Betydning, naar hygiejniske Reformer skulde gennemføres. Under synlig Ulyst til at være med nedsatte man en Komité, bestaaende af *Dahlerup*, *Salomonsen* og *Levy*, der var den, der oprindeligt havde henvist Lægeforeningen til Medicinsk Selskab. Den 8. April 1858 afgav Komitéen en meget lang Beretning i hvilken den gav Forslaget sin Tilslutning, og efter nogen Diskussion sluttede Medlemmerne sig til det. Præmien skulde være paa 300 Rigsdaler med mulig Forhøjelse med 100 Rbd. Afhandlingerne skulde være indsendt inden Udgangen af 1860. Der indkom to Besvarelser og Januar 1861 udnævntes de tre tidligere nævnte til Bedømmelseskomité. *Hornemann* traadte dog straks efter ind i Stedet for *Levy*. Bedømmelsen gik ud paa, at ingen af Afhandlingerne var værdige til at præmieres, maaske burde de endda ændres lidt hist og her inden Offentliggørelsen. De to Forfattere, Distriktslæge *Fibiger* og Dr. med. *Reumert* fik hver en Præmie (200 og 100 Rbd.) som Opmuntring (117).

Hornemann, der i disse Aar var Sjælen i de hygiejniske Foranstaltninger, der efter Koleraaaret skulde indlede en ny Tid, var ikke faldet til Ro efter at nogle Reformer var indført. Han havde klart set, at der maatte et oplysende Arbejde til saavel i de højere Klasser som i Arbejderstanden, hvis man vilde naa til en virkelig Forstaaelse af Hygiejnens Krav. Tanker af denne Art fremsatte han i 1859, da han i November Maaned oplæste sin Afhandling om Arkitekternes mangelfulde Uddannelse i hygiejnisk Retning og fik Selskabet til at vedtage en Resolution om »at det anser det for særdeles gavnligt, at der ved Akademiet gives Architecterne Leilighed til at sætte sig ind i Hygiejnens Fordringer.« Det lød jo meget pænt, men man ventede sig ingen Resultater deraf. Tanken om et hygiejnisk Opdragelsesarbejde var imidlertid fremme ogsaa andre Steder end indenfor det Udvalg, hvis ledende Kraft *Hornemann* var, for han kunde under Diskussionen meddele, at han i Vinterens Løb paa Foranstaltning af Arbejderforeningen vilde holde populære Foredrag over de hygiejniske Grundsætninger, først om Nyttens af Sundhedsplejen, dernæst hvorledes denne maatte opfattes som en moralsk Forpligtelse, endelig om Nødvendigheden af frisk Luft, godt Vand etc. Foredragene har øjensynlig været anlagte som en hel Arbejderundervisning, idet *Hempel* og *Knudsen* havde tilsagt deres Bistand.

Der fandtes dog ogsaa hygiejniske Foranstaltninger, som man ikke ønskede at støtte. En Løjtnant *L. Saxtorph* ønskede nemlig at bygge en Badeanstalt *Lido* ved Lynetten og søgte i den Anledning at faa 60 Rigsdaler til

Trykning af Annoncer i Bladene og Indbydelser til Aktietegning. Han havde forud snakket om Sagen med nogle af de ledende og sendte nu Selskabet følgende kostelige Andragende (118).

Ærbødigst Promemorial

Efter at have udtalt mig for for det medicinske Selskabs ærede Formand, Herr Etatsraad Trier, om Anlægget af Badeøen *Lidoen*, tillader jeg mig herved ærbødigst at forelægge Selskabet vedlagte Actieindbydelse og Plan med Tegninger til Udførelsen af denne Badeanstalt, et i sanitair Henseende længe savnet almeennyttigt Foretagende. At Selskabet vil skjænke denne Entreprise dets udeelte Bifald, kan ikke betvivles, saavel som at alle Hovedstadens Læger, hvis ærede Navne ikke ere paa Aktieindbydelsen, ligeledes vil søge at formaae de Familier, hvis Læge de er, til efter Evne at bidrage til at dette for hvert enkelt Individ saa nødvendige og store Gode kan paabegyndes og være fuldført til den kommende Sommer; saa meget mere, da Beliggenheden ved Kongedybet, der bevirker, at den rene Havstrøm til alle Tider løber over Refshalen, det faste, jevne Sandrev med 4 Fod Vand, den smukke og nære Beliggenhed ved Byen og den hurtige Forbindelse ved Dampbaade i 5 Minutter fra Dampskibsbroen, giver *Lidoen* et Fortrin, som ikke en eneste af Europas Hovedstæder er i Besiddelse af, da ingen af dem kan paavise et af Naturen saa begunstiget Punct til Anlægget af en Badeanstalt. — Det vil tilmed være utvivlsomt, at Badeøen om megen kort Tid vil erhverve sig et Navn blandt de første Bade i Norden, og det skulde være høist mærkelig om ikke en Tort for Nationen, at en saa vel funderet og fordelagtig Plan ikke skulde kunne realiseres ved danske Penge, men af Mangel paa Foretagelsesaand, selv om Actionairerne ikke erholdt mere end 4%, gaae over i tydske Hænder, da Alle uden Undtagelse erkjendte Savnet og tillige den store Behagelighed: Opnaaelsen af en Badeanstalt med reent Havvand.

Hvad selve Actieindbydelsen angaaer, da vil Selskabet utvivlsomt erkjende, at den er en reen Undtagelse fra alle tidligere Actieforetager, idet Anlægget er Almennyttigt og fra Sundhedspleiens Standpunct en tvingende Nødvendighed, da Vandet efter de nøiagtigste Undersøgelser med de forskjellige Strømninger, ved alle Byens Badeanstalter er i den Grad blandet med Kloakvand, at det til alle Tider er væmmeligt og usundt, og endydermere i varme Sommere, hvor Dødvande er herskende. — Betingelserne for Actietegningen ere klare og tydelige og kun bindende for Actionairerne, saafremt hele Actiekapitalen bliver samlet og kan dække de normerede Udgifter ved Udførelsen. —

Min ærbødige Anmodning til Selskabet er derfor, at det til Foretagendets Fremme vil bidrage med Udgiften til et trykt Exemplar af Actieindbydelsen med den »BerlingskeTidende« i et Antal af 10,000, hvilken

Udgift inclusive Trykningen vil andrage noget over 60 Rbdlr. — Formener derimod Selskabet, at et Exemplar til hver af de indenbyes Abonnter, noget over 5000, skulde være nok, hvorved Udgiften vil blive mindre, da underkaster jeg mig ganske Selskabets Bestemmelse.

At faa Actieforetaget bekjendtgjort for det store Publicum paa den nævnte Maade, da har jeg gjort Alt for selv at kunne udføre den, men jeg maa desværre tilstaae, at det gaar over mine Kræfter, da jeg kun har en ringe aarlig Indtægt og mange Børn og tilmed allerede har haft et Par hundrede Rigsdalers Udgift for at bringe Foretagendet til dets nuværende Standpunct. Jeg tillader mig derfor at anbefale det hele til det ærede Selskabs godhedsfulde Medvirkning for at Hovedstadens Befolkning fremtidig kan blive forløst fra en Stilling ikke ulig *Tantalus'*, idet den daglig seer Sundets rene og klare Strømning løbe forbi, uden at kunne benytte den. — Af alle Badegæster er dog Damerne stillede uheldigst, da de ere tvungne til at benytte de afskyelige Kasser og indplankede Rum, hvor Sved og alle fidtagtige Dele af den Badende lægger sig som en Sky paa Vandets Overflade og forøger dets Slethed; vel omrører Badepigen Vandet for hvert nyt Besøg og forsikkrer med den ærligste Mine, at Vandet er fortræffeligt, men det hjælper Intet, Vandet bliver uforandret, da det mangler Strømgang og Bølgeslag. Det er ikke sjældent at høre Damer, efter at de have badet sig ved Classens Have eller Rysensteen, klage over en ubehagelig fimset legemlig Uddunstning, ene en Følge af Kloakvandet; ikke bedre staaer det sig med de varme Bade hos Engelbrecht og paa Rysensteen, begge Steder udmunde Sugrenderne paa den lave Grund i det værste Kloakdynd. — Det kan derfor ikke nægtes, at Kiøbenhavns Publicum hidindtil har været uforlignelig beskedent i dets Fordringer med Hensyn til Badevand. At Lidoen forøvrigt vil betale sig staaer over al Formodning, da den forener baade en Bade- og Adspredelsesanstalt, som det sig hør og bør og kan benyttes hele Aaret ved den nu indrettede Damfærgesfart, der i Lidoen vil finde et stærkt og beqvemt Attractions-punct for Færgens Passagerer; ved Islæg vil Hotellet paa Øen ligeledes blive stærkt besøgt af de Tusinder, som færdes paa Isen uden at kunne komme i Huus.

Kiøbenhavn Oct. 1860.

Ærbødigst

L. Saxtorph.

Desværre blev Ansøgeren i Diskussionen afsløret som en slet og ret Projektmager, og han synes at have været vel kendt. Hornemann havde givet ham en Attest, som han nu støttede sig til, men den gik kun ud paa, at man aldrig vilde faa godt Vand paa de to eksisterende Badeanstalter Rysensteen og Venedig. Hornemann vilde absolut ikke sige god for Saxtorph, men havde anbefalet ham at slaa sig sammen med en Pengemand eller med de to andre

Badeanstalter. Fra flere Sider ankede man over Personen, ikke mod Planen og Præses, *Trier*, løste Vanskelighederne ved at slaa fast, at Selskabet højst kunde anbefale den Slags Planer. Det endte med, at man afslog at bevilge Pengene. —

Norsk og dansk Lægevidenskab havde i mange Aar været knyttet nøje sammen, og da det Kgl. Frederiks Universitet i Kristiania fejrede sit 50 Aars Jubilæum, 2. September 1861, sendte det en Indbydelse til Medicinsk Selskab om at overvære Festlighederne, men intet Medlem følte sig beføjet til at tage derop. Man nøjedes med at sende følgende Lykønskningsskrivelse:

Det Kongelige Frederiks Universitet i Christiania har viist vort Selskab den Ære at indbyde dets Medlemmer til at overvære Høitideligheden ved Høiskolens 50-aarige Jubelfest. Idet det kgl. med. Selskab meget beklager, at Forholdene stille sig saaledes, at Ingen af dets Medlemmer seer sig istand til at deltage i Festen, maa det tillige ansee det for sin Pligt at sende sin uskrømte Tak for denne Indbydelse, der er saa meget desto dyrebare for det som Broderrigets Høiskole, der i saa kort et Tidsrum har vidst at naa en saa ophøiet Plads blandt Europas Universiteter, med ufortrøden Iver har virket for Videnskabelighedens Fremme paa Hygæas Gebeet og med denne sin Tak bringer Selskabet tillige sine bedste Ønsker saavel for den forestaaende Høitid, som for de kommende Dage, at de ikke maae staae tilbage for de svundne, at de maae forøge den Hæder og Anseelse, der er knyttet til den norske Høiskoles Navn, og vedblivende bidrage til at gjøre nordisk Videnskabelighed og nordisk Humanitet kjendt over den hele den civiliserede Verden.

Oplivende Momenter var der kun faa af i disse Aar. Selskabets Fødselsdag havde man ikke fejret i mange Aar og først da det fyldte Halvfems, holdt man en lille Fest hos Restauratør Vincent. Konferentsraad Bang havde — for Gud véd hvad Gang — skrevet to Sange, og de 33 Deltagere spillede Kort efter at Maaltidet var sat til Livs. Foredragene var ganske som før og kun et eneste Møde, 15. April 1863, var lidt udenfor det sædvanlige, idet Dr. med. *Eugène Groux*, der havde en medfødt Fissur af Brystbenet, fremviste sin Misdannelse i Selskabet, og gjorde en Del Forsøg med forskellige Instrumenter og Apparater, der navnlig havde til Hensigt at oplyse adskillige Forhold ved Cirkulationen og ved Hjærtelydene. Han holdt et lille Foredrag om sine

Oplevelser og uddelte en Bog (119). Dette Møde har sikkert formet sig som en Slags Underholdning, men allerede i det næste stod et Spørgsmaal af alvorligere Art paa Dagsordenen og Forhandlingerne om det gik ikke af uden Splid. Der var nemlig indgaaet en Skrivelse til Prof. Hornemann fra Prof. Boeck i Kristiania, i hvilken denne indbød det med. Selskab til at sende en Repræsentant derop for at lære Syfilisationen, en Metode, der bestod i ved stadige Indpodninger af syfilitisk Stof at fremskaffe en Immunitet, og som Boeck havde studeret i en halv Snes Aar. Han var en Mand, der nød international Berømmelse for sine Spedalskhedsstudier og hans *Recherches sur la Syphilis* (1862) var ogsaa meget skattede.

For Selskabet var Sagen højst kompliceret. Boeck havde nemlig fremsat sit Forslag paa Naturforsker mødet i København, 1860, og der havde Invitationen været rettet til hele den danske Lægestand. Han havde endog tilbudt at betale den indbudnes Rejseudgifter, hvis man ikke fandt Resultaterne tilfredsstillende. Der var imidlertid ikke en eneste, der vilde tage imod Invitationen, og da Boeck paa Gennemrejse gennem København havde truffet Hornemann, havde han spurgt, hvad det blev til. Denne havde henvist ham til Med. Selskab eller Philiatrien og havde saa faaet Fuldmagt til at rette en Henvendelse til det førstnævnte. Det nærmere ved dette Besøg kan ikke oplyses nu, men Boeck var vred, følte sig daarligt behandlet og mente, at man havde dømt ham til Daarekisten, uden at høre ham. Selv Bladene havde været efter ham. Hornemann mente nu, at man maatte gøre et eller andet, ikke blot fordi Boeck var en meget anset Videnskabsmand, men ogsaa af Hensyn til Samkvemmet med Norge. Vanskelighederne ved at tage Stilling var klare nok; man havde ikke den rigtige Mand til Rejsen og den Tid, der var nævnt til Opholdet, et halvt Aar, var for kort, medens en længere Tid vilde medføre for store Udgifter. Ved en saadan Undersøgelse maatte man ikke lade sig lede af sin personlige Anskuelse om Syfilisationens Værd. Bag Boeck stod en hel Nation og det franske Akademis Fordømmelsesdom kunde meget vel være forhastet. Engelsted var imod Rejsen, da de første syfilitiske Symptomer svandt af sig selv eller ved en hvilken som helst Behandling. Den, der blev sendt ud, vilde knap kunne naa et Resultat i Løbet af 4, 5 eller 6 Aar. S. E. Larsen mente ogsaa at Methoden tog for lang Tid og var ligesom Hornemann imod den, men denne sidste fandt dog, at den burde tages op til Undersøgelse ligesom enhver anden, der kom frem. Man nedsatte paa sædvanlig Maade et Udvalg — Larsen, Hornemann og Engelsted — og i næste Møde rettedes der — ogsaa paa sædvanlig Maade — Angreb paa dettes Lovlighed, men man kom dog overens og Udvalget fik Lov at fremsætte et Forslag til en Udtalelse, der lød saaledes:

»At Selskabet, idet det iøvrigt anerkjender og paaskjønner Prof. Boecks store Fortjenester af Videnskaben, for Tiden ikke tror at turde

foretage noget udadgaaende Skridt i Anledning af hans Forslag, idet man har anseet det for rigtigst at oppebie, hvorvidt Resultaterne af Discussionen om Syphilisationen paa det nærforestaaende Naturforsker møde i Stockholm og de der forebragte rigere Kjendsgjæringer ville afgive noget yderligere Beviis for og Oplysning om Methodens Værd og Betydning.«

Svaret faldt imidlertid ikke i god Jord. Prof. *Ballin* fandt, at det kun havde meget lidt Indhold og ikke en Gang tilfredsstillende de Fordringer, som Hornemann selv havde opstillet, at anerkende Boecks Virksomhed. Skrivelsen var rent afvisende og han fandt det bedre, hvis Hornemann privat underrettede Boeck om, hvor ringe Interesse, der var i det medicinske Selskab for hans Forslag. Diskussionen blev efterhaanden ret varm, idet Hornemann ikke vilde sende et »løgnagtigt« Svar af Sted, men nok et, der ærligt sagde, at der ingen Interesse var for Syphilisationen, og han lyste ikke uden Virkning efter Syfilidologerne, som Sagen formentlig maatte interessere. Langt om længe blev det vedtaget, at Skrivelsen skulde afsendes, men af Præsens (*Müller*), ikke af Hornemann, da det var Selskabet, der var blevet spurgt.

Siden I. D. Herholdts Tid havde det været smaat med historiske Foredrag, men i November 1863 fik man atter et, idet *Djørup* talte om nogle aandelige Omgangssygdomme, Datidens Udtryk for psykiske Epidemier, væsentligst i Form af et Referat af Indholdet af en Afhandling som Reservelæge *Dahl* (120) i Kristiania havde skrevet (121). Det, der skildredes var den religiøse Epidemi, der i 1852 begyndte i Kautokeino i Lapmarken, vandrede over en stor Del af Norge ned til Thelemarken og Romsdalen (1861), og som oprindeligt skyldtes Præsten *Læstadius'* Indvirkning paa Sindene. Dette kunde man nu altsammen læse i Dahls Skrift og Foredragsholderen supplerede det refererede med en Oversigt over Børnekorstogene, Flagellantismen, Johannes- og St. Veits-Dansene, Hekseprocesserne, Taranteldansene, de konvulsionære, Mesmerismen, Methodisterne, Mormonerne, Borddans, Bankeaander m.m. Paa Basis af dette Materiale delte han disse Tilstande i to Grupper, de religiøse og de irreligiøse og den fælles Generalnævner for dem var det dæmoniske. Det iøvrigt ogsaa for vor Tid meget interessante Foredrag skal ikke yderligere omtales her, men Diskussionen kom til at dreje sig om, hvorvidt *Holberg* havde troet paa Spøgelser*) fordi han var et Barn af sin Tid, eller fordi en Begivenhed i hans Liv havde ført ham dertil. *Fichte* og *Kierkegaard* fik ogsaa deres Dom ved samme Leilighed: »man maatte kalde dem afsindige, men seer man, hvorledes de var komne til dette Punkt [deres Udviklings Ende], kan man i det højeste sige, at de er Sværmere, som ere naaede derhen gennem Tænkningen.«

For anden Gang var Krigen brudt ud, og atter maa man læse mellem Linjerne for at se, at noget særligt har været paa Færde. Direkte kom 1864

*) *Holberg* anfører i den 379. Epistel, at han tror paa Spøgelser.

ikke til at spille nogen Rolle, men en Del af Foredragene hvilede dog paa Erfaringerne fra Felten, og Krigstilstanden anes bag mangen Diskussion. Dette Forhold kom saaledes stærkt frem i November 1864, da Hornemann paa det hygiejniske Udvalgs Vegne rejste det Spørgsmaal, om der var Anledning til at forespørge Autoriteterne om, hvorvidt der var nogen Grund til at træffe Foranstaltninger mod den epidemiske Øjensygdom, der efter Distriktslægenes og Øjenlægenes Indberetninger herskede i Staden. Man ønskede at vide om denne Øjenbetændelse var saa udbredt, at den kunde kaldes faretruende. Sygdommen forekom hos den fattigste Del af Befolkningen og syntes at staa i Forbindelse med Krigsfangernes Hjemkomst. Den fandtes væsentligst hos Børn, der saa smittede de voksne. Spørgsmaalet var nu, om der var Grund til 1) at rette en Advarsel til alle fattige Familier og til Beboerne af Smaagaderne, 2) at oprette Isolationshospitalet for Patienterne og 3) til at afholde Visitationer i Asyl og Fattigskoler, eventuelt ogsaa i Husene i Smaagaderne, for at finde de latente Tilfælde. Man vilde ikke have Skolerne lukket, da man derved slappede Kontrollen og befordrede Smitten i Hjemmene.

Formanden, *Djørup*, erklærede imidlertid, at de Oplysninger, der forelaa, var ganske misvisende. I Aviserne havde der nok staaet at Peder Madsens Gang var stærkt hjemsøgt af Sygdommen, men Distriktslægen benægtede det bestemt. Fanger var der næsten ingen af i Byen, og den Gang de ankom fra Tyskland, var de alle blevet undersøgt og de syge indlagt paa Hospitalet. Han polemiserede stærkt mod den rent kliniske Betragtning af Tilfældene og advarede mod at opretholde Betegnelsen latent. Sygdommen optraadte nu uden Granulationer (en Hentydning til en tidligere Trachomepidemi) og kun som en almindelig katarrhalsk Betændelse. Det forekom ham ogsaa paa-faldende, at Sygdommen i Arméen kun optraadte i de Regimenter, der længe havde opholdt sig under aaben Himmel. Foreløbig burde man vist indskrænke sig til at søge nærmere Oplysninger, navnlig ved at optage Sygdommen paa Ugelisterne.

Forespørgselen var for saa vidt overflødig som der forlængst var truffet Foranstaltninger fra Kommunens og Statens Side. Patienterne indlagdes paa en særlig Afdeling paa Alm. Hosp. og paa Overlæge *E. T. Paullis* Service i Kronprinsessegades Lazaret. Underligt nok nærede den eneste virkelige sagkyndige *Edmund Hansen* den Anskuelse, at Epidemien var ved at tabe sig, baade hvad Hyppigheden og Heftigheden angik. Den var begyndt med simple Blennorrhøer af det Udseende, der var vel kendt fra Soldaterne, derefter kom der en Række Tilfælde med akutte Granulationer (Trachom) og nu var Blennorrhøerne igen overvejende. Hirschsprung havde ogsaa set de ganske lette Tilfælde, der kunde forløbe uden Svulst af Øjenlaagene. Som hver Gang man drøftede Epidemispørgsmaal, kom man ogsaa denne Gang ind paa Smittevejen og der var nogen Stemning for at opfordre Befolkningen til

større Renlighed. Trænkuskedepotet, hvor Renligheden var mindst og Tilfældene heftigst, kunde tjene som afskrækkende Eksempel. *Panum*, der tidligere havde vist sig som en overordentlig dygtig, praktisk Epidemiolog, fremhævede Vigtigheden af, at de Syge havde hvert sit Haandklæde, men blev afvist af *Hornemann*, der fandt en Uddeling af denne Art altfor kostbar, hvis den skulde gennemføres fuldstændigt. Mange holdt paa Krigsfangerne som Aarsag, men det oplystes, at Epidemien var sporet allerede i Juni og var tydelig i August Maanedes Begyndelse, medens Fangerne først var kommen tilbage i Slutningen. Det overlodes det hygiejniske Udvalg at udarbejde en Beretning. Denne der kom til at indeholde en Beklagelse over, at Staten ikke havde indført tilstrækkelige Foranstaltninger mod Smitten, blev senere trykt i Ugeskrift for Læger (122).

Aaret 1864 stod i det hele i Epidemiernes Tegn. Til »Trachom« epidemien kom en anden langt alvorligere, Kopperne. Farsoten var begyndt smaat med enkelte udprægede Tilfælde og mange Fejl diagnoser, senere havde den faaet Fodfæste og i Slutningen af December var det umiskendeligt, at Epidemien bredte sig og Kommunen ønskede nu Landkadetakademiets Bygning til Hjælpelokale, skønt der var taget 6 Sale i Brug for disse Patienter paa Kommunehospitalet. De syge holdtes »saa vidt muligt« isolerede og der foretoges Vaccination af de indlagte, uvaccinerede Børn, hvorimod de Voksne ikke revaccineredes. *Hornemann* fandt det urigtigt, at man ikke havde lejet et Hus til Koppelasaret i Stedet for at bruge Hovedbygningen i det nye Hospital, og om Isolationens Værdi og om Revaccinationen var man ganske uenig. Stabslæge *Djørup* meddelte saaledes, at man hele Sommeren igennem havde haft Koppepatienter liggende paa Landkadetakademiet, disse var naturligvis nok blevet isolerede, men havde dog »haft fælles Økonomi o. s. v.« med det øvrige Hospital. Der var ganske vist ikke forefaldet nye Tilfælde, men alle de indlagte var ogsaa blevet revaccinerede. Paa Kommunehospitalet var der, efter hvad *Withusen* sagde, heller ikke opstaaet nye Tilfælde, men det oplystes paa et senere Møde, at man kun benyttede Salene i Hovedbygningen til Observationsstuer; saasnart Sygdommen erkendtes overflyttedes de syge til Epidemiafdelingen. Noget meget stort Antal Patienter var der overhovedet ikke indlagt. Maksimum paa Kommunehospitalet synes at have været ca. 40, samtidig med at der laa 9 paa Militærhospitalet og nogle under Diagnosen Syfilis var sluppet ind paa Almindelig Hospital. Epidemien tabte sig forøvrigt snart uden at være bleven særlig omfattende — denne Gang.

Et lille kuriøst Efterspil fik den dog. Søkadetakademiet — ikke det ovenfor nævnte Landkadetakademi — havde fra Sommeren 1864 været i Brug som Epidemihospital og havde været belagt med Patienter lidende af Kopper, Rosen, Typhus og meget andet. Nu meddelte Prof. *Ballin* (16. Februar 1865), at Lokalet skulde tages i Brug til Prof. Røvsings Skole. En ængstelig Fader havde forespurgt om der var nogen Fare i Anledning af den tidligere Brug

for Skoledisciplenes Sundhedstilstand og Skolebetjenten havde oplyst, at Lokalet var blevet rømmet den 15. Februar, altsaa én Aften før Mødet i Medicinsk Selskab, paa hvilket Klagen kom frem. *Djørup*, der var Marinens Stabslæge, var ikke bleven raadspurgt angaaende Anvendelsen, men vidste, at Lokalet var rømmet den 14de. Distriktslægen, *Salomonsen*, havde intet haft at gøre med Lokalet, men Rovsing havde forespurgt ham om det var tilraadeligt at tage det i Brug, idet han havde henvist ham til Inspektøren, Krigsraad Nimb. Den 15. Februar havde han saa faaet en Skrivelse fra Conferensraad Dahlerup med Anmodning om at udstede en Erklæring angaaende Brugbarheden af Lokalet, som nu var tomt og røget med Klor. Han saa derfor ingen Fare ved at anvende det.

En tredje epidemiologisk Faktor og en af allerførste Rang var Barselfeberen. Den havde Gang paa Gang været under Debat og der skulde ikke meget til for at Striden om dens Patogenese atter vilde blusse op. En Anledning var saaledes, at *Fr. Trier* (15. Dec. 1864) holdt et Foredrag om, hvorvidt Barselfeberen var en miasmatiske Sygdom eller af infektionær Oprindelse. Det hele var egentlig et Referat af et Afsnit i Virchow-Hirschs historisk-geografiske Patologi. Ganske selvfølgelig ivrede man (navnlig *Reisz*) mod de fremsatte Teorier, men ingen vovede at bringe det paa Bane, som alle tænkte paa, nemlig at Arrangementerne med Indretning af en ny Fødselsstiftelse og Udflytning af de fødende til Filialer i Byen var klikket fuldstændig — indtil *Howitz* drog Sagen frem. Han bragte Tordenvejret til at bryde løs ved at fremsætte en Statistik, der viste, at alt pegede mod en Forværrelse, opstaaet efter 1860. Efter et Skøn havde Dødelighedsprocenten efter dette Aar været 8, men den vekslede meget i de forskellige Afdelinger, hvor man lagde Patienterne ind. Dette var en altfor stor Dødelighed, og den maatte søges mindsket, men hvis man vedblivende opretholdt Filialerne i Byen, der hver for sig virkede som en lille Fødselsstiftelse med et ganske ukontrolleret Personale, kunde man ikke undgaa en stor Mortalitet, naar den virkelige Fødselsstiftelse havde saa slette Resultater. *Howitz* opfordrede indtrængende det hygiejniske Udvalg til at tage sig af Sagen og foranledige en Undersøgelse. *Stadfeldt*, der var Reserveakkuchør, var i Bund og Grund uenig med *Howitz*, og afviste Medicinsk Selskabs Indblanding i Sagen, da udenforstaaende ikke kunde bedømme, hvad der foregik, dertil forelaa der altfor faa Oplysninger. Han endte med en Opfordring til *Howitz*, der i høj Grad fik Karakteren af en Repri mande. Denne havde nemlig været knyttet til Stiftelsen under de værste Epidemier og havde faaet den Opgave at samle og offentliggøre Oplysninger om Sundhedstilstanden i Stiftelsen, men havde ikke bragt dette Arbejde til Afslutning. *Stadfeldt* opfordrede ham nu til ikke at holde disse Meddelelser tilbage og selv lovede han at gøre det mest mulige for at standse Epidemierne.

Foreløbig indtraadte der et Blikstille før Stormen atter rejste sig i Marts. Nu havde Parterne mobiliseret. *Levy* greb om Nælderne ved at holde Foredrag

om Forplejningsprincippet for Fødselsstiftelsens Bypatienter og dets Forhold til den epidemiske Barselseber og dennes miasmatiske eller infektionære Oprindelse. Hermed var Striden i fuld Gang igen. Til det egentlige Foredrag (123) føjede Levy nogle Bemærkninger, der næsten formedes som en Apologi. Forholdene i Fødselsstiftelsen var nemlig kommet paa Tale i Pressen og det saa ud som om man vilde skjule det virkelige Forhold for Publikum. Man havde foreslaaet en Undersøgelseskommission nedsat, og denne Tanke kunde let faa Medhold, da den Mand (Howitz), som havde givet Anledningen til den, maatte antages at vide god Besked, da han nylig havde været ansat ved Fødselsstiftelsen og endda for lang Tid. Tanken bestyrkedes ogsaa ved, at der medens Epidemierne havde staaet paa, ikke var givet Offentligheden nogen Meddelelse om Tilstanden. Levy indrømmede gærne, at dette var en Fejl, men Tilstanden havde været saa sørgelig, at han ingen Lyst havde haft til litterært Arbejde. Han havde derfor overdraget Epidemiens Beskrivelse til Howitz og den daværende faste Kandidat, Holmer. Da Sektionerne ikke blev foretaget af Stiftelsens Læger, havde han aftalt med Stadfeldt, der gjorde dem, at han skulde levere den patologisk-anatomiske Del af Arbejdet. Sygdom havde forhindret Levy i at tage sig af Sagen, men til Gengæld havde Howitz været fuldstændig frit stillet i sine Undersøgelser, da han var traadt ind i Foredragsholderens Sted som Leder af Stiftelsen. Howitz havde ogsaa skrevet en Fortale og afleveret den tidligt, men siden havde man intet hørt fra ham og efter 2 Aars Tjenestetid var der ikke fremkommet noget som helst af Arbejdet. Dette havde Levy dog aldrig bebrejdet ham og vilde heller ikke fremtidig gøre det.

Howitz vilde holde alle Personligheder ude, og enhver kunde overbevise sig, ved at gennemlæse hans Artikler, om at han aldrig havde brugt den, som »løs og letfærdig Tale« betegnede Yttring, at Epidemien i Byen var udbredt fra Stiftelsen, og angaaende den omtalte Epidemibeskrivelse saa var Kendsgærningerne følgende: Lysten til at skrive den opstod hos ham i 1861, men en Henvendelse til Prof. Levy desangaaende fik til Svar, at denne selv vilde bearbejde Materialet. Lang Tid efter blev dette overdraget ham og Holmer, og de indsamlede yderligere et saa stort Materiale, at det blev uoverkommeligt. Levys Sygdom havde virket hindrende i Stedet for fremmende, da det store daglige Arbejde var kommet til. I sin Replik raillerede Howitz over, at man ikke fortsatte med at udstationere de fødende, naar Forholdet i Byen var saa godt, derved vilde man jo kunde fremtvinge en mindre Dødelighed. For ham stod det som om Smitten kunde forplantes til Bypatienter, Sygdommen var kontagøs og noget bedre maatte kunne erstatte den nuværende Ordning. De Artikler, det hele drejede sig om havde staaet i Hospitalstidende (124) og havde berørt Direktionens store Ansvar. Det var derfor ikke urimeligt, at Etatsraad *Dahlerup* ogsaa deltog i Diskussionen og meddelte, at Direktionen ikke havde villet træffe Anordninger eller regere, uden naar der forelaa direkte

Forslag. Den forholdt sig i Reglen spørgende overfor Overlægen, der stadig havde holdt paa det bestaaende angaaende Bypatienterne, som det relativt bedste. Howitz havde heller ikke haft noget nyt at foreslaa af sig selv, hvad der var forstaaeligt, da han kun var konstitueret. Der var imidlertid ogsaa rettet en direkte Opfordring til Howitz angaaende Nyændringer, men den havde givet negativt Resultat. Nu holdt Howitz paa et Skiftelokale, men Tanken om et saadant maatte altsaa være opstaaet senere hos ham, hvad der bekræftedes af visse Ting (den bøhmiske Landdag) i den første Artikel i Hospitalstidende. Han troede iøvrigt, at et saadant Skiftelokale kun var en stakket Hjælp, da nye Stiftelser altid blev hurtigt inficerede og desværre lige saa stærkt som de gamle. Udgifterne vilde ogsaa være betydelige, mere end Halvdelen af hvad den gamle Stiftelse kostede, og ingen var sikker paa, at et Skiftelokale vilde hjælpe. *Howitz* kunde dog ogsaa afværge dette Angreb. Den direkte Henvendelse til ham var sket i en Port, hvor han tilfældig havde mødt Dahlerup og paa et saadant Sted fandt han det urigtigt at fremsætte Forslag. Han havde aldrig rejst nogen Agitation mod Stiftelsen, selv om Dahlerup beskyldte ham for det.

Der gik efterhaanden høj Sø paa Mødet og Hornemann havde sikkert Ret, naar han bad om, at man vilde lade Personlighederne fare. Ingen andre end Dahlerup havde tænkt, at Howitz havde rejst en Agitation. Og hvad Forbedringerne angik, advarede han imod endnu en Gang at gøre det, som man havde gjort i 1842, at gennemføre Reformerne delvis, saa at man kun fik palliative Midler i Stedet for det *Kayserske* Forslag, at ophæve Stiftelsen, bygge en ny og føje en Filialanstalt til den. Han foreslog, for at faa Sindene til at falde til Ro, at opsætte Diskussionen til næste Møde. Dette skete ogsaa efter at Dahlerup havde maattet give Howitz en noget valen Undskyldning. Alt dette virkede imidlertid ikke beroligende og Diskussionen blussede igen op, efter at Howitz havde forelæst en Afhandling, der skulde føre Bevis for hans Anskuelsers Rigtighed og som sluttede med følgende Forslag, som han ønskede sat under Afstemning:

Paa Grund af de fra forskellige Sider fremkomne Oplysninger om Forholdene ved den kgl. Fødselsstiftelse i Kjøbenhavn og Barselbeberen her i Staden finder Selskabet det rigtigst strax at nedsætte en Kommission med følgende Hverv:

Kommissionen skal paa Basis af de forhaandenværende Data overveie, om den finder det rigtigst at bringe Forslag om udadgaaende Skridt i denne Sag frem til Antagelse i Selskabet — eller om den anseer det for rigtigst, at det forbliver ved det hidtil Bestaaende.

Kommissionen skal bestaa af 3 Medlemmer af Selskabet, dog ikke af noget Medlem, der kan ansees for Part i Sagen.

Howitz's Forslag blev ingenlunde godt modtaget, men Diskussionen, der blev overmaade vidtstvævende skal ikke refereres her; den drejede sig for en stor Del om Miasma kontra Kontagium og om Anvendelsen af det gamle Kayserske Forslag, men den viste en stor Ejendommelighed, nemlig at *Stadfeldt* paa det Tidspunkt var en udpræget Antikontagionist, der ved at opstille en Tabel over de svære Fødseler i Byen, ved hvilke han selv havde været Hjælperen, d. v. s. Mellemanden mellem Stiftelsen og Byen, og derfor den, der skulde overføre det mulige Kontagium, søgte at vise, at saadan Overførelse kun sjældent fandt Sted, selv under epidemiske Forhold. *Levy* bekæmpede Howitz's Forslag med stor Bitterhed. Fra dennes Side forelaa der kun et Par »Bladartikler« som Materiale, og de kom ikke Selskabet ved. Hans egen Afhandling havde givet den statistiske Status og var gaaet ind paa den videnskabelige Side af Sagen, men han havde aldrig tænkt sig, at den skulde gøres til Genstand for en Komitérapport. Han vilde ikke finde sig i at blive stillet ved Siden af Howitz, dertil havde han for megen Agtelse for sit eget Arbejde og han kunde ikke tillægge Komitéen nogen som helst Kompetence. Overfor disse Indvendinger havde Howitz let Spil. Han henviste kun til Lovenes § 2 og til den Opgave, der var tildelt det hygiejniske Udvalg og han fandt Støtte fra flere Sider. Hans Forslag blev vedtaget og Komitéen kom til at bestaa af *E. Hornemann*, *E. Paulli* og *Edm. Hansen*.

I December 1865 kom Betænkningen til Forhandling i Selskabet (125). *Ballin* viste, at der ingen Tilbagegang i Dødeligheden havde fundet Sted siden Kaysers Dage og at der heller ikke denne Gang var fremkommet noget Forslag til Afhjælpning af Manglerne. *Hornemann* paapegede, at Grunden maatte være, at Puerperaldødeligheden i hele Byen og hos Stiftelsens Bypatienter var steget sammen med Dødeligheden i selve Stiftelsen. Var dette Tilfældet, var det ogsaa rimeligt, at man ikke vovede at fremkomme med noget Forslag. Løftet om, at der ogsaa i Fremtiden vilde fremkomme offentlige Beretninger om Tilstanden, gjorde Howitz glad, han havde ikke gjort sig noget Haab om et Resultat, og vilde nu lade Sagen falde, ikke mindst af personlige Grunde.

Efter dette skulde man tro, at Diskussionen vilde være bleven afsluttet, men det skulde gaa helt anderledes. Der var øjensynligt et Ønske om at faa noget virkeligt gjort, hvad det nu end kunde være. Stadfeldt benyttede nemlig Lejligheden til at komme med nogle statistiske Oplysninger om Sundhedstilstanden hos Stiftelsens Fødende i det sidste Aar, navnlig i den Periode, hvor der havde været lukket. I dette Tidsrum var de fødende — efter en foreløbig Undersøgelse paa Fødselsstiftelsens Modtagelsesstue — blevne henviste til og forplejede i Anstaltens Lokaler ude i Byen. Barselbeberen havde været i stadig Aftagende i 1865 og Dødeligheden havde fra 1. Januar til 8. Juni for alle Stiftelsens Patienter været bragt ned til 1 af 31, lidt over 3%. Derefter lukkede man Stiftelsen til 1. September, for at faa den udluftet og

restaureret. I den Tid var der ydet Hjælp til 159 fødende, der selv sørgede for deres Forplejning og til 210 i Filialerne. Af disse sidste døde 1. Fra 1. April til 8. Juni havde der været en Dødelighed af 1 af 117 fødende i Lokalerne ude i Byen og Mortaliteten for 5 Maaneder (April til September) blev derefter 2 af 327 o: 1—163. Efter at Stiftelsen var aabnet igen havde der kun været 3 Dødsfald.

Statistiken virkede dog langtfra beroligende. Prof. *Drachmann*, der var Lægmand paa dette Omraade, holdt en flammende Tale. Naar de fødende bogstavelig decimeredes, maatte man spørge, hvorlænge denne Tilstand skulde staa paa? Det var et kummerligt Resultat, at der ingen Tilbagegang i Mortaliteten var. Naar vilde Komitéen antage, at der var Grund til udadgaaende Skridt? Hvilket Procenttal skulde Dødeligheden naa? Hvor dyrt skulde man betale det, at have en Fødselsstiftelse? Hvormange Menneskeliv skulde man give derfor? Striden endte foreløbig med at Howitz foreslog en Resolution: »Efter de af Komitéen indsamlede Oplysninger finder Selskabet fuld Opfordring til at gøre udadgaaende Skridt til at fremkalde Indretningen af et Skiftelokale for Fødselstiftelsen«.

Denne Udtalelse var det Mening at drøfte i det følgende Januarmøde, men den kom aldrig frem i den angivne Form. Dels forandredes hele Stillingen ved Levys Død, 30. December 1865, efter hvilken der indtraadte en interimistisk Tilstand, dels greb Panum, der hidtil, som Præsæs, havde svævet over de oprørte Vande, ind og ledede hele Sagen ind i et delvis nyt Spor. Han paaviste nemlig, at udadgaaende Skridt ikke var saa særdeles paa-krævede, først og fremmest fordi man ikke kunde gennemføre noget nu, da Levy var død, dernæst fordi der virkelig var en Bedring i Dødeligheden, og endelig fordi Selskabet ikke vidste hvilke Reformers, det skulde anbefale og ikke kendte noget Middel mod Ondet, i ethvert Tilfælde ikke noget der sikkert kunde standse Epidemierne. Han foreslog derfor:

1. At Selskabet i Overensstemmelse med Udvalgets Forslag beslutter ved et udadgaaende Skridt at bidrage Sit til, at aarlige Medicinalberetninger fra den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse afgives af Stiftelsens Bestyrelse for derefter at offentliggøres gennem den medicinske Presse.
2. At Selskabet for Øjeblikket — dels af Hensyn til den væsentlige Bedring, som er indtraadt i det sidste Aar og hvorved der maa siges ikke at være *periculum in mora*, dels af Hensyn til de interimistiske Forhold, som paa Grund af Prof. Levys Død ere indtraadte i Stiftelsens Bestyrelse — ikke finder nogen Anledning til at foreslaa noget saadant udadgaaende Skridt, hvorved der maatte tilsigtes nogen gennemgribende Forandring i Stiftelsens Virksomhed.
3. At Selskabet mener, at Dr. Howitz fortjener Tak og Paaskjønnelse for at have paatalt det paagjældende Forhold paa en Tid, da der vist var langt større Opfordring dertil end i nærværende Øjeblik.

4. At Selskabet ligeledes takker Udvalget og især dets Formand, Prof. Hornemann for at have tilvejebragt et meget værdifuldt Materiale, som vistnok vil faa en gavnlig Indflydelse paa Stiftelsens fremtidige Forhold.

Panum opfordrede samtidig Howitz til at tage sit Forslag tilbage, men det havde denne absolut ikke Lyst til, hvad han udførligt motiverede; derimod ændrede han sit oprindelige Forslag til, at Selskabet paa Grund af de tidligere og de af Udvalget tilvejebragte Oplysninger finder Anledning til følgende udadgaaende Skridt:

At anmode Besyrelsen for den kgl. Fødselsstiftelse om at sørge for, at der i Lighed med, hvad der sker ved de andre Hospitaller, ogsaa for Fødselsstiftelsens Vedkommende maatte udkomme aarlige nøjagtige Beretninger om denne Stiftelses Virksomhed.

At anmode Bestyrelsen for den kongelige Fødselsstiftelse om at være betænkt paa, at der ved større Sygelighed i Fødselsstiftelsen maa i Sundhedspleiens og Undervisningens Interesse benyttes Udflytning fra Stiftelsen og Henlæggelse af Patienterne i Skiftelocaler.

Forslagets første Paragraf maatte Howitz dog senere ændre til:

Selskabet har med Tilfredshed modtaget Efterretningen om, at Direktionen for den kgl. Fødsels- og Pleiestiftelse har besluttet Udgivelsen af en aarlig Medicinalberetning for Stiftelsen og maa fastholde det nødvendige i denne Foranstaltning.

Senere vedtog man ogsaa Udvalgets Forslag, men da man kom ind paa Spørgsmaalet om, hvorledes de udadgaaende Skridt skulde iværksættes, begyndte de endeløse Drøftelser igen. *Brandes* holdt paa en motiveret Skrivelse og læste et Udkast til en saadan op. Det viste hvorledes Dødeligheden kunde synes at have været lige saa stor i de sidste 15 Aar paa den nye, som paa den gamle Stiftelse i de sidste 22 Aar, endvidere hvor stor Forskel der var paa disse Resultater og dem ved Behandling i Byen i frivillig valgte Lokaler, at Forplejningen hos Jordemødrene dannede en Middelvej, men at en Stiftelse var en absolut Nødvendighed og anførte tilsidst de Erfaringer, der talte for Hensigtsmæssigheden af under Epidemier at lukke Stiftelsen og henflytte den til et Interimslokale, hvor Undervisningen kunde fortsættes.

Der var ingen, der tog Hensyn til dette Udkast; man nedsatte *Howitz*, *Brandes* og *Drachmann* som Redaktionsudvalg for Skrivelsen med Tilladelse til at lave den som de vilde. Den forelaa paa Mødet 22. Februar 1866, hvor den blev vedtaget. Foruden en udførlig Motivering indeholdt den de to velkendte Punkter i følgende Affattelse.

1. Bestyrelsen anmodes om at sørge for, at aarlige Medicinalberetninger for den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse offentliggøres gennem den medicinske Presse.
2. Bestyrelsen anmodes om at være betænkt paa, at der ved større Sygelighed paa Fødselsstiftelsen maa i Sundhedspleiens og Undervisningens Interesse benyttes Udflytning fra Stiftelsen og Henlæggelse af de fødende i Skiftelocaler.

Samme Aar, 1866, hvor den store Strid om Barselbeberen var udkæmpet, gjorde *L. Salomonsen* en Meddelelse om laryngologiske Undersøgelser hos Døvstumme (126) og kom derved ind paa en Omtale af, hvorledes man ledede en Undervisning af de Døvstumme. En saadan Undervisning kendtes allerede i det 15. Aarhundrede, men Instituter var først oprettede i det 18. Aarhundrede, først i Frankrig, senere i Tyskland. I det danske Monarki oprettedes det første af en Musiker og Parykmager, senere Professor *G. W. Pffingsten* (127); det aabnedes 1797 i Lübeck og var i Drift i 12 Aar, indtil det nedlagdes, eller snarere overflyttedes til Kiel, hvor den danske Stat 1799 aabnede et nyt Institut. Dette overførtes 1810 til Slesvig, hvor Pffingsten, der stadig havde været Lederen døde 1827 og efterfulgtes af *Hans Hensen* (128), der atter 1846 afløstes af *Peter Paulsen* (129). I København begyndte Danskhedens bekendte Forkæmper, *W. H. F. Abrahamson* (130) at virke for Oprettelsen af et Institut, men dette kom dog først i Stand 1807. Det kongelige Døvstummeinstitut bestyredes oprindeligt af *P. A. Castberg*, senere af *T. Schow* (131) og *S. J. Heiberg* (132), medens Døvstummeskolen grundet paa Talemetoden til Chefer havde haft *H. P. Duurloo* (133) og *J. Keller* (134). Foredragsholderen fremhævede Forskellen paa den franske Metode, Tegnmetoden og den tyske, Lydmetoden, og han søgte at faa Tilhørerne interesserede i denne sidste.

Man faar navnlig af Diskussionen efter Foredraget Indtryk af, hvilke Vanskeligheder Lydmetoden har haft, da den kom frem. Keller havde i sin Tid henvendt sig til det hygiejniske Udvalg for at faa en Attest for at Talemetoden ikke havde nogen skadelig Indflydelse paa Børnene, særlig med Hensyn til Udviklingen af Tuberkulose. Udvalget havde imidlertid selv villet overbevise sig ved Selvsyn om Metodens Fortrin og Mangler, inden det udstedte nogen Attest. Men dette Forlangende havde Skolen aldrig taget Stilling til. Hornemann var saa selv gaaet derud og havde set, at den i hygiejnisk Henseende lod meget tilbage at ønske, men at Metoden selv fortjente at anbefales, hvorfor Selskabets Medlemmer burde gaa hen og se den praktiseret. Keller maa paa en eller anden Maade have faaet denne Udtalelse at vide, for faa Dage efter dens Fremkomst indløb der en officiel Indbydelse til et Besøg paa Skolen. Den henvistes til det hygiejniske Udvalg, som tog af Sted, og 29. November 1866 afgav en Erklæring om, »at der ikke var Grund til at antage, at den af Hr. Keller anvendte Talemetode for Døvstumme skulde

kunne virke skadelig paa Børnenes Sundhed i det Hele eller paa deres Brystorganer i Særdeleshed.« Man følte sig ikke opfordret til at udtale sig om Metodens praktiske Betydning »som dog neppe burde overvurderes eller om Hr. Kellers Skolelokale, som ikke var frit for hygiejniske Mangler.« Keller erklærede sig tilfreds med Udtalelsen.

L. Salomonsen tog senere Sagen op igen og viste hvorledes Forsøgene paa at indføre Talemotoden netop var udgaaet fra Døvstummeinstitutet, og var blevet støttet af Regeringen. Efter at Institutet havde bestaaet i 3 Aar afholdtes der en Prøve med Eleverne og efter denne indgav en Komité, der bestod af Direktionen, Prof. Eschricht og Prof. Rasmus Nielsen den 23. Juni 1849 en Indstilling til Kultusministeriet. Den var delt i to Dele og den første, der drejede sig om Forholdene ved Døvstummeinstitutet gik ud paa, 1., at Gebærdesproget vedblev at være det brugelige Undervisningsmiddel, 2., at Undervisning i mundtlig Tale og i at læse Tale fra andres Læber skulde optages blandt Undervisningsgenstandene for Elever og 3., at Forsøgene med den tyske Undervisningsmetode skulde ophøre. Anden Del drejede sig om Børn, der i indskrænket Betydning er døvstumme σ : døve Børn, der endnu kan tale, trods Døvhedens større eller mindre Grad. For disse foreslog Kommissionen, at der oprettedes en særlig Undervisningsanstalt, der ikke skulde staa i Forbindelse med Døvstummeinstitutet og i hvilken den tyske Metode skulde anvendes.

Det viste sig nu, at Ministeriet ikke vilde understøtte en saadan Anstalts Oprettelse og Kellers var da ogsaa rent privat, skønt Staten først havde oprettet 12 og senere 30 Fripladser. Paa Døvstummeinstitutet vedblev man med Tegnsproget og kun et ringe Antal af Eleverne, ialt 10—20 fra Aarene 1849—65 kunde udtrykke sig mundtligt og kun 2 eller 3 kunde aflæse Tale fra andres Læber.

Salomonsen havde haft Grund til at fremdrage Sagen anden Gang, for efter et Direktør- og Forstanderskifte $1\frac{1}{2}$ Aar tidligere var der indført nye Principer for Undervisningen. Nu gik man ud fra, at »alle døvstumme Børn, med Undtagelse af idiotiske døvstumme og saadanne, der har væsentlige Fejl ved Taleorganerne, kunne opnaa Færdighed i at udtale sig mundtlig og i at aflæse fra Munden«. I de nederste Klasser var der indført Timer i rytmiske Aandedrætsbevægelser og Taleundervisning, og Resultaterne var tilfredsstillende, skønt næsten alle Børnene var døvfødte eller blevet døve inden det andet Aar. En gunstig Indvirkning paa Intellectet havde man ogsaa mærket. Naar man ikke havde indført Metoden endeligt, skyldtes det, at man troede, at den kunde udformes mere endnu. Man vilde søge i Fremtiden at faa den Ordning indført, at alle de døvstumme Børn indkaldtes til Døvstummeinstitutet, undervistes der et Aar og derefter skulde de, der havde en tydelig og klangfuld Stemme undervises efter Lydmetoden, de øvrige efter Tegnmetoden. —

Det er tidligere nævnt, at Spørgsmaalet om Ugelisten var blevet henvist til de hygiejniske Udvalg og denne Sag kom gentagne Gange under Debat, første Gang Oktober 1860, da *Hornemann* paa Udvalgets Vegne foreslog, at en Del nye Rubriker skulde indføres, bestemt for Pneumoni, Pleuritis, Zona, Vandkopper, Blodgang, Skørbug og (maaske) Sindssygdom. Det viste sig da, at alt hvad *M. Salomonsen* havde præket om sit Kælebarn ikke havde frugtet ret meget, der var ikke helt faa, der slet ikke forstod Ugelistens Betydning og kun mødte den med Spot. *Dahlerup* vilde saaledes gjerne have at vide, hvad den egentlig betød. Skulde Listen kun give Oplysning om Epidemierne, skulde den have saa faa Rubriker som muligt, skulde den vise Morbiditeten derimod saa mange som muligt. Navnene skulde være præcise; gastrisk Feber kunde f. Eks. ikke benyttes, da ingen vidste hvad det var. *Djørup* havde ikke noget imod, at man beholdt Listerne »som en Moro for Publikum«, men iøvrigt gjorde de ingen Nytte, da man ikke kunde vente eller forlange at Byens 200 Læger skulde udfylde dem paalideligt. *Ballin* holdt paa, at der skulde være Afleveringspligt. Enden blev, at det hygiejniske Udvalg, eventuelt forøget med Deltagerne i Diskussionen, skulde redigere Teksten. Da den nye Form blev fremlagt (15. November), medtog den: Gastrisk Feber, tyfoid Feber, catarrhalsk Feber (Bronchitis, Angina etc.), rheumatisk Feber, Puerperalfeber, Rosenfeber, Koldfeber, Kopper, Skarlagensfeber, Mæslinger, Zona, Hjernebetændelse, Brystbetændelser, Underlivsbetændelser, Strubehoste, difteritisk Halsbetændelse, Kighoste, Faaresyge, Cholérine, asiatisk Choléra, Blodgang, Skørbug, primær Syphilis og Gonorrhoe. Ved de to sidste skulde Bopælen ikke anføres. *Hornemann* meddelte 31. Oktober 1861, at den nye Form var indført og efter et Aars Forløb indsendtes der Lister fra det dobbelte Antal Læger af det tidligere.

Men nu var der opstaaet nye Vanskeligheder. Det var saaledes tvivlsomt om Inddelingen »Børn under 2 Aar« og »Børn over 2 Aar« var praktisk, og om den ikke burde erstattes med 0—1 Aar; 2—5 Aar; 6—15 Aar, da man derved fik Dentitions- og Pubertetsperioden udhævet. Gennemførtes denne Forandring, vilde Sundhedskollegiet sikkert ogsaa indføre den i Listerne udenfor Hovedstaden. Selskabet skulde afgøre om Ændringen skulde finde Sted og om der, efter *R. Berghs* Ønske skulde opføres konstitutionel Syphilis og blød Chanker i to Rubriker, noget Udvalgets Medlemmer ikke var enig om. Ændringen om Børnenes Alder blev vedtaget, saaledes som Udvalget havde foreslaaet det, men det gik ikke af uden Vanskeligheder, idet det fra de forskellige Medlemmer af Sundhedskollegiet blev fremhævet, hvor upraktisk det var, at ændre Formen af Listerne umiddelbart efter at de var blevet udsendt i omredigeret Form. Det lykkedes derimod ikke at føre de *Berghs* Forslag igennem, og den gamle Strid om Dualismen blussede for en kort Stund op igen. Man vedtog at benytte Udtrykkene blød og haard Chanker og at slette Betegnelsen konstitutionel Syphilis.

Der gik nu nogle Aar hen inden Ugelisten atter kom paa Tale. Hidtil havde man ladet Listerne indsamle ved et Bud, der fik 25 Rbdlr. for sit Besvær, men i November 1865 foreslog Hornemann paa det hygiejniske Udvalgs Vegne, at disse Lister skulde overlades Stadslægen, som da skulde paatage sig Tilsynet med de ugentlige Uddrag og opbevare Listerne, idet Udvalget dog skulde have fri Adgang til at benytte dem til de aarlige Indberetninger om Sygdomsforholdene. Forslaget stilledes efter Aftale med Stadslægen. Et yderligere Forslag var, at Listernes Nomenklatur skulde revideres en og anden Gang, første Gang 1866, da der saa var hengaaet 5 Aar siden den sidst var bleven fastsat. Begge Forslag vedtoges. Til Revisionen tilkaldtes Stabslæge *Djørup*, Overlæge *Engelsted*, Cand. *Lange* og Dr. *F. Trier*, samt paa Provinslægerne Vegne, Formanden for den almindelige danske Lægeforening, Distriktslæge *Tolderlund*. Revisionen gav forøvrigt ikke noget meget stort Resultat, nogle Rubriker smeltedes sammen, f. Eks. gastrisk og typhoid Feber og de veneriske Sygdomme opførtes som Gonorrhoe, venerisk Saar (blød Chanker) og konstitutionel Syphilis, af hvilken Tilbagefaldene ikke anførtes. Man søgte at gennemføre danske Betegnelser og tilstræbte et vist System i Rækkefølgen. Det vedtoges at tilstille Sundhedskollegiet Udkastet til Listen og samtidig at foreslaa en Revision af Dødslisterne, til hvilken man skulde tilbyde sin Hjælp.

Efter at Sammenslutningen med Philiatrien var blevet forkastet, havde der været stille omkring dette Selskab, men lang Tid skulde der ikke gaa, før det atter lod høre fra sig. Da Philiatriens Medlemmer ikke kunde faa Lov til at indtræde *en bloc* i Medicinsk Selskab, var der jo en Mulighed for at gøre det omvendte, at lade sidstnævnte Selskabs Medlemmer indtræde i Philiatrien. Der indkom da ogsaa i Marts 1865 en Skrivelse fra E. Hornemann, der var Formand for de unges Forening, om, at Mødernes Form nu var ændret, og han bad Medicinsk Selskabs Medlemmer om at ville betragte Skrivelsen som en Indbydelse til at indtræde. I Philiatrien havde man været nødt til at indføre Reformen, da Møderne var ved at miste deres Tiltrækningskraft, og disse var nu ordnede saaledes, at Medlemmerne, efter at en større videnskabelig Meddelelse var paahørt, kunde tilbringe Aftenen sammen under mere selskabelige Former og nyde de samme materielle Forfriskninger, som Hjemmet ellers bød paa. Man haabede derfor paa, at Skrivelsen vilde blive modtaget med al ønskelig Velvilje og Imødekommen, men deri blev man dybt skuffet. Den blev lagt ad acta, uden at man tog nogen Stilling til den.

Trods Afvisningen laa Sammensmeltningen dog i Luften. Det fik man et tydeligt Indtryk af ved Generalforsamlingen i 1866, da *F. Trier*, *E. Hornemann* og *C. Reisz* indbragte et Forslag om i den kommende Vinter, i Stedet for de i Lovenes § 18 fastsatte Møder hver 14. Dag, kun at holde Møde, naar der anmeldtes Foredrag eller naar Udvalgene vilde aflægge Beretning. Forslaget var begrundet i, at Philiatrien, efter at have lagt sin Form om, havde faaet

et betydeligt Opsving, medens Medicinsk Selskab kun med stort Besvær kunde skaffe Foredragsholdere. Da nu disse sidste saare ofte var Medlemmer af begge Selskaber, var det naturligt, at de søgte derhen, hvor der var størst Liv. Underligt nok synes Forslagsstillerne ikke at have ønsket en Sammenlutning, og de fremholder selv de Grunde, der kunde tale imod en saadan: først Medicinsk Selskabs ældre Historie og dettes officielle eller officiose Karakter, idet det fra gammel Tid havde Prædikatet »kongeligt«, endvidere, at det i Følge kongelig Resolution af 2. Maj 1842 havde faaet det Hverv af sin Midte at udvælge Censorer til Fakultetets Konkurrencer, ogsaa den udadgaaende hygiejniske Virksomhed, som var meget paaskønnet af det offentlige. Der var ogsaa det, at Selskabet kun optog »agtede Videnskabsmænd«, medens Philiatrien henvendte sig til »alle Læger«. Begge arbejdede for Lægevidenskabens Fremme, medens Medicinsk Selskabs Virksomhed ogsaa omfattede Medicinalforholdene og »den offentlige Sundhed«, Forslagsstillerne saa derfor ikke rettere, end at Stat og Kommune kunde protestere mod en Sammensmeltning. Disse kunde nemlig ikke lægge videre Vægt paa Udtalelser fra et Selskab, i hvilket alle kunde træde ind, og hvor mange vilde være saa unge, at de ganske manglede Erfaring. Forslagsstillerne mente derfor, at man burde indskrænke den videnskabelige Virksomhed, men opretholde de Formaal, der var sat vedrørende Medicinalforholdene og Sundhedsplejen. Det vilde Medlemmerne dog ikke glat gaa med til, og fra mange Sider udtaltes, at naar Foredragene indskrænkedes til et Minimum vilde det betyde Selskabets Død. Andre mente, at Sammenslutningen maatte komme nu, bl. a. fordi Medicinsk Selskab, hvad udadgaaende Skridt androg, nu indtog Philiatriens oprindelige Plads, medens dette var det førende videnskabeligt set. Med ringe Resultat pegede Forslagstillerne paa, at Ordningen kun var foreslaaet gyldig for en Vinter, og Konferentsraad *Bang* løste sikkert den bundne Tanke, da han sagde: »Man plejer sjældent at fremkalde Skindød hos en Person for bagefter at live ham op igen. Man risikerer da let, at virkelig Død indtræder.« Han havde været Medlem i 52 Aar og vilde nødig være med til Begravelsen. Forslaget faldt og man vedtog efter *Djørups* Forslag, at holde Møde en Gang maanedlig, men da dette medførte en Lovforandring, som Medlemmerne ikke vilde gaa med til, kom heller ikke dette Forslag til Udførelse.

Det var saare længe siden at nogen havde tænkt paa Acta, og man havde i flere Aar intet som helst haft at indsende som Gengæld for de Gaver, der i rigt Maal strømmede ind. For at afhjælpe denne Mangel foreslog *F. Trier* i 1867, at man skulde lade tage Særtryk af de Forhandlinger, der blev trykt i Bibliotek for Læger, og omsende dem til de udenlandske Medlemmer og til de Selskaber, der sendte deres Skrifter ind. Dette skulde ikke alene være en Høflighed, men ogsaa forhindre, at Bogtilsendelserne en skøn Dag hørte op, naar det blev opdaget, at man aldrig fik noget til Gengæld. *Trier* gjorde selv

opmærksom paa, at hans Forslag var mangelfuldt, da ikke alle Foredrag blev trykt i Biblioteket, og man vedtog derfor, at man skulde tage Særtryk af alt det forhandlede, lige meget hvor det blev trykt. Den økonomiske Status var saa god, at disse Udgifter kunde tillades. —

Da der i Dagspressen var fremkommet nogle Beretninger om, at Skindøde var blevet begravede, ønskede Dahlerup (1867), at der skulde nedsættes et Udvalg, der skulde overveje, om der var nogen Sandsynlighed for at saadanne Begravelser havde fundet Sted eller vilde kunne finde Sted under vore Forhold og med vore Lovbestemmelser. Han formulerede nogle dertil svarende Spørgsmaal. Hvorledes opstaar Skindød? Hvorledes kendes den? (og til disses Besvarelse skulde der slutte sig en Undersøgelse af Fortællingerne om de heri Landet forekomne Tilfælde af Skindødes Begravelse). Er de gældende Lovbestemmelser tilstrækkelige? Hvis ikke, hvorledes bør de da forandres?

Under Anførsel af *Hornemann* fik Forslaget en overmaade ilde Medfart. Man kunde ganske spare sig den Ulejlighed at nedsætte et Udvalg. Sagen var gentagne Gange undersøgt af franske Kommissioner, og man kunde godt henholde sig til disses Resultater. Da alt, hvad der hidtil var sagt om Skindødes Begravelse her i Landet, opløste sig i Ammestuesnak og latterligt Vrøvl, vilde man kun stifte Fortræd ved at drøfte Sagen yderligere. Hannover var imod dette Standpunkt, da Agtelsen for Lægestanden var ved at blive nedbrudt. Der maatte altsaa gøres noget, men hvad, det skulde være maatte Udvalget bestemme. Man kunde tænke paa først at udstede Dødsattesterne 24 Timer efter Døden, Anmeldelsen til Skifteretten, der nu skulde ske inden 24 Timer, kunde ogsaa skydes ud, dels fordi den kun havde til Opgave at forhindre, at der blev stjaalet fra Boet, dels fordi den ikke kunde overholdes for dem, der døde om Lørdagen. *L. Salomonsen* sluttede sig til Hannover, ikke saa meget af Hensyn til de skindøde, men fordi Forholdene vedrørende Dødsfald og Begravelse trængte til at reguleres. Folk vilde have Dødsattesten straks, og Lægerne skrev den ofte faa Timer efter Døden. Der maatte derfor fastsættes en Termin indenfor hvilken den ikke maatte udstedes. I de fattige Klasser skete der store Misbrug med Ligene, som, efter deres Størrelse, blev henlagte i Skuffer og Dragkister, og som man i det hele flyttede med inden Attesten blev udstedt. Paa Landet var Ligsynsmændene et direkte Onde og Forholdene blandt Publikum i Byen var saaledes, at Skindød ikke kunde siges at være udelukket. *Salomonsens* Fremstilling, der var sat ret dramatisk op, fremkaldte kun den Forespørgsel fra *Djørup*, hvad han havde tænkt sig at Udvalget skulde gøre for at hæve Pietetsfølelsen i Befolkningen. Der var imidlertid ingen Tvivl om, at Forholdene ved Dødsfald nok kunde trænge til at blive regulerede, da f. Eks. Ligene ofte henstilledes i Kirkerne efter at Kisterne var skruet til, men uden at der var udstedt nogen Dødsattest. Lidt efter lidt kom Diskussionen til at dreje sig om Regeringens uvillige Holdning overfor Afskaffelsen af Ligsynsmænd paa Landet, og da man ikke troede at

kunne udrette noget, sluttede man med ikke at foretage det ønskede Skridt. Ikke en eneste Stemme var for det.

Diskussionen var dog ikke helt forgæves, idet den en passant havde berørt Dødsattesternes Betydning for Mortalitetsstatistiken. Hornemann tog heraf Anledning til 26 November 1867 at indsende en Skrivelse til Sundhedskollegiet om at nedsætte en Kommission, der skulde forberede en over hele Landet brugelig Formular for de Tabeller paa hvilke de i Landets Købstæder forefaldne Dødsfald blev opgivet. Kollegiet skulde afgøre om den skulde indføres. Komitéen skulde bestaa af 5 Medlemmer, to valgte af Sundhedskollegiet, tre af Medicinsk Selskab. Kollegiet mente imidlertid, at det hygiejniske Udvalg først skulde udarbejde et Udkast, som da kunde blive sendt ud over Landet, saa skulde Kommissionen derefter nedsættes for at undersøge Resultaterne. Dette vilde Udvalget imidlertid ikke gaa ind paa, da dets Forslag kunde blive underkendt, desuden var der Planer oppe om at gøre Skemaerne ens i de tre nordiske Riger.

Den voldsomme Arbejdsløst, som fandtes i det hygiejniske Udvalg gav sig ogsaa Udslag i Forberedelser til et andet udådgaaende Skridt. Det foreslog nemlig, at Selskabet skulde henvende sig til Videnskabernes Selskab for at finde Støtte til i Fællesskab at foranstalte regelmæssige Grundvandsundersøgelser i København. Det var slet ikke fordi man i særlig Grad anerkendte Pettenkoffers Teorier, men snarere fordi man indsaa, at den Slags Undersøgelser hørte med til de fysiske og meteorologiske Undersøgelser, som Tiden fordrede og som sikkert kunde have Betydning ved visse Epidemier. Selv havde Selskabet ikke Raad til at gennemføre disse Undersøgelser, men man kunde yde et aarligt Bidrag til dem og yde Hjælp af anden Art. Man billigede derfor Forslaget enstemmigt, navnlig fordi der var talt med Prof. *Johnstrup* om Sagen, og han havde lovet at ville støtte den. En Skrivelse om Sagen afsendtes 30. April 1868, og Videnskabernes Selskab fik sin meteorologiske Komité til at vælge Stadsingeniør *Colding* og Prof. *Johnstrup* til Deltagere. Fra medicinsk Selskabs Side indtraadte Hornemann og Schleisner. Videnskabernes Selskab vilde ingen Penge give og da Udgifterne for et Aar skønnedes kun at ville blive 120 Rbdlr. maatte Medicinsk Selskab tage dem paa sin Kappe, og 10. Februar 1870 var man naaet saa vidt, at man kunde aflægge en Beretning, der ikke helt var uden komiske Momenter.

Samarbejdet var bragt i Stand gennem en Ingeniør *Kirstein*, der havde ladet Brandkommissionen udarbejde en Fortegnelse over Stadens Brønde. Denne var særdeles mangelfuld, en Del var ikke taget med, andre var ude af Brug, fordi de var kastet til. Med stort Besvær havde man fundet et Antal Brønde, der kunde bruges til Grundvandsmaalinger, men en Del af disse var dækket med Jord eller Brolægning, som maatte fjærnes. Dette Arbejde fordrede imidlertid Ejerens Tilladelse og den havde man endelig faaet for 16's Vedkommende. Men nu rejste der sig andre Vanskeligheder. Da Vandstanden

i Stadsgraven holdt sig konstant, maatte man undersøge om der ikke var et jævnt Fald fra Stadsgraven ned til Havnen, for saa vilde Maalingerne ikke give noget Resultat. Det viste sig heldigvis, at Vandstanden overalt var forskellig, men der prøvedes kun i 5, da de andre var stoppede. Den 9. August maalte man første Gang i alle 16 Brønde og Maalingen fortsattes nu hver 14. Dag, hvorved det viste sig, at Vandstanden i Brøndene var fra 4 til 7 Fod over Havnens daglige Vande. Desværre viste det sig, at et Par Brønde i St. Pederstræde 22 og 26 gav ganske abnorme Tal, som man i lang Tid ikke kunde klare, indtil at man kom i Tanker om, at der muligt kunde være Hul paa en Vandledning i Nærheden. Man gravede efter, og det viste sig at være rigtigt; Lækagen blev stoppet og Vandstanden kom nu til at svare til, hvad der fandtes andet Steds.

Som Resultat havde man ikke meget at notere, udover at Brøndene tørredes ud om Sommeren og fyldtes igen om Efteraaret. Skønt Maalingernes Faatallighed ikke gav noget Korrektiv til Pettenkofers Teorier, vilde man dog fortsætte, men rigtignok kun med 9 Brønde og man bevilgede 100 Rbdlr. for 1870. To Aar senere var man naaet til Afslutningen. Pettenkofers Teorier syntes at stadfæstes, idet Tyfustilfældene kulminerede med den laveste Vandstand i August.

Modsætningerne mellem »de gamle« og »de unge« var stadig stærke. De var ogsaa i nogen Grad begrundede, for i Virkeligheden var en ny Tid begyndt med det Opsving, som den patologiske Anatomi og den eksperimentelle Fysiologi havde taget omkring 1830—40. At den rent kliniske Forskning var bleven trængt noget tilbage, er sikkert, men kan ikke volde Forundring. Skønt L. L. Jacobson, A. Hannover og flere andre havde vundet betydelige Sejre ved Mikroskopets Hjælp var der dog, endnu ikke noget Tegn til en klinisk Mikroskopi. Medicinen nærmede sig Naturvidenskaberne, hvis komparative Undersøgelsesrækker, den havde adopteret, men Svælget mellem ældre og yngre blev hver Dag større, idet man ikke saa, hvorledes det af Joh. Müller, Virchow og andre udførte Arbejder skulde kunne føre Lægekunsten frem. Dette kom meget tydeligt frem, da Overlæge Brandes 20. Februar 1868 holdt et Foredrag om Lægekunstens Stilling i Øjeblikket og om Midlerne til at hæve dens Anseelse. Han tog sit Udgangspunkt fra en Udtalelse af A. Hannover i et tidligere Møde, i hvilket det var sagt, at mange Læger ved den saakaldte rationelle Medicin var kommet ind paa Nihilismen, havde mistet Tilliden til Lægemedlernes ufejlbarlige Virkning og at dette følte af Patienterne. Han søgte nu at bevise, at Grunden var den, at man havde skuffet sig selv ved at tro, at man i en Fart kunde opbygge en Patologi (med tilhørende Terapi) paa de Resultater, som den patologiske Anatomi, den fysiologiske og patologiske Kemi og Mikroskopien havde naaet i de sidste 30 Aar. For at faa et saadant System maatte man have et Geni, et saadant havde ikke vist sig hidtil, og om det kom var uvist. Der var ingen Mulighed

for at opføre den ønskede Bygning, da den nye Skole neppe var naaet videre end til Arbejder i Grunden, medens den gamle Medicin nærmest lignede en forfalden og forladt Ridderborg, som man maatte se at faa restaureret, og i hvilken man maatte indrette sig saa hyggeligt som muligt. I alle Tilfælde maatte de to Retninger se at forliges, og han anbefalede de unge at slutte sig til den franske og den engelske Skole, der ikke var saa nihilistiske som den tyske. Han bebrejdede endelig Universitetet, at det havde henvist Therapeutiken til anden Del af Eksamen, hvorved de studerende fik det Indtryk, at dette Fag var noget uvæsentligt, medens det i Virkeligheden var Kunstens Endemaal. Han sluttede med at omtale Lægernes Modstandere, Homøopaterne og Kvaksalverne og anbefalede Oprettelsen af Sygekasser for at skaffe Landbefolkningen Adgang til billig Lægehjælp.

Naar saa mange forskellige Ting omtaltes i Indledningsforedraget, maatte Diskussionen nødvendigvis blive vidtstrakt. Den fortsattes da ogsaa gennem mange Møder, og alle mulige Emner indenfor Lægegæringen kom paa Tale. Kun *Dahlerup* gjorde et Forsøg paa at bringe det hele ind under nogenlunde faste Former ved at dele Lægestanden i to Klasser, de ældre, hvis Armamentarium af Medikamenter var blevet indskrænket ved den nyere Farmakodynamik og de yngre. Indskrænkningen betød dog neppe nogen Forringelse. Drachmann foreslog, at Læger og Jurister skulde træde sammen i et Udvalg og udarbejde et Lovforslag, men hvad der skulde staa i det var han ikke helt klar over, da man ikke kunde udrydde Kvaksalveri med Love. Han tænkte sig noget i Retning af regulerende Bestemmelser om, at Kvaksalverne ikke maatte behandle visse Sygdomme (f. Eks. Syfilis og epidemiske Sygdomme) samt heller ikke betjene Fødende. Desuden skulde de under Kontrol, og det skulde paabydes dem at føre Bog over de syge, de behandlede og angive baade Navn og Sygdom.

Efterhaanden blev det nødvendigt at dele Forhandlingsemnet i to, Lægernes Uddannelse og Kvaksalveriet. Hvad den første angik, hævdedes det bestemt fra flere Sider, at Kvaliteten gik nedad. Dette skulde skyldes manglende klinisk Undervisning, og stærke Anker rettedes mod Lærerne paa Hospitalerne; det oplystes dog, at Ankerne delvis manglede Berettigelse, de studerende blev ganske vist borte fra Stuegangen, men det skyldtes blandt andet, at der var andre Forelæsninger, som de ogsaa skulde høre paa den samme Tid. Den eneste, der bragte noget nyt ind i Diskussionen var Justitsraad *Schleisner*, der mente at Forringelsen i Kvaliteten skyldtes, at de unge sluttede sig til den nyere preussiske Retning, der mente det ganske forkerte, at Lægerne burde uddannes i et Laboratorium. De preussiske Læger var ikke Klinikere og alle de Læger, der duede i Nordtyskland, var udgaaet fra Wienskolen. Desuden var der to andre Grunde til Nedgangen, den ene var Delingen af den medicinske Eksamen, der havde forrykket hele Studiet, den anden, at man havde henvist Obduktionerne til nogle enkelte Prosektorer;

tidligere havde Reservelægerne og Kandidater foretaget dem. Resultatet var, at mangen ung Læge nu gik ud i Livet uden at have obduceret et Lig. Dette Angreb paa de unge blev ikke ubesvaret, flere Talere hævdede, at disse netop var de dygtigste og *Storch* oplyste, at man var nødt til at have Prosektorer, da Reservelægerne bad Kandidaterne foretage Sektionerne og kun mødte Ulyst og Uvilje.

Fra flere Sider blev det slaaet fast, at Undervisningen var mangelfuld, baade den eksaminatoriske Klinik og Retsmedicinen var forsømte (*L. Salomonsen*), men Uddannelsen afsluttedes ikke med Eksamen, men med Kandidattjenesten. For Fødselsstiftelsens Vedkommende var det en væsentlig Forringelse, at Kandidaterne kun var til Stede hvert fjerde Døgn, imod tidligere, da de havde boet der hele Tiden. Alt i Alt blev man dog nogenlunde enig om, at de unge alligevel var ganske flinke. Et trøstende Ord sagdes af *Hornemann*, der mente at have ganske god Lejlighed til at lære de unge at kende gennem deres Attester til Livrenteselskabet og de var langt omhyggeligere end de ældre.

Heller ikke angaaende Kvaksalveriet kom man til noget Resultat, ikke en Gang et Udvalg fik man nedsat; man drøftede egentlig kun om der var Anledning for Lægerne til at fremsætte noget Forslag, da Kvaksalveriloven af 1854 skulde revideres, men ikke en Gang det kunde man blive enig om.

Sagen om Skindødes Begravelse dukkede op i December 1868, idet en Adjunkt *Heise* (135) havde udgivet en lille Bog med Titel: *Tilbagevenden til Livet, Tilfælde herhjemmefra*. I denne havde han anført et Tilfælde fra Frederiks Hospital, og han havde tilskrevet Foredragsholderen, Etatsraad *Dahlerup* om at faa Oplysninger om Sagen, men da han intet Svar havde faaet, havde han betragtet det som en Bekræftelse af det meddelte. Sammenhængen var imidlertid den, at den unge Kandidat, der skulde finde Journalen havde ledt forgæves, Sagen var bleven lagt til Side og først optaget senere, efter at Heises Bog var udkommet. Man havde saa eftersøgt en ældre Læge, der var den eneste Kandidat fra den Tid, der var i Live, og man havde faaet oplyst, at Tilfældet havde fundet Sted i 1814 eller 15 og saa var Journalen bleven fundet.

Den drejede sig om en 23-aarig Jomfru med Angina, Febrilia og rheumatoide Smerter hist og her, samt et Exanthem. Sagens Kærne var, hvad *Heise* syntes at have misforstaaet, at Journalen for 7 April udtalte: den syge, som fra 29. Marts til den 2. eller 3. April næsten hele Tiden har været Døden nær, er i det Hele i Bedring. Det saa ud som om det var *Howitz*, der havde skrevet denne Bemærkning og havde han, som Sagnet med eller uden Hjemmel anførte, foreslaaet at anvende Aareladning og Halvbad, var det ikke en for dristig Slutning, at han, stolt af den formentlige store Virkning af Midlerne, har talt om det i Journalen anførte til Familien. »Døden nær« og »Bevidstheden vendte tilbage« er da blevet til »Død« og »Livet vendte tilbage«.

I Aarenes Løb havde der i Medicinsk Selskab været holdt mange Foredrag, der blev Milepæle i dansk Medicins Udvikling, men intet naaede dog i Betydning et, som A. Stadfeldt holdt i 1869 og som under Titelen *Betragtning over Barsel-feberens epidemiske Optræden og dennes Konsekventser for Sundhedspolitiet* skjulte de Forslag, der skulde standse Barsel-feber-epidemiernes Rasen og bringe Verden det uskatterlige Gode, som Antiseptikens Indførelse i Obstetrikken var. Betydningen af dette Foredrag kan vel overhovedet ikke maales.

Stadfeldt mindede først om den hidsige Kamp der havde staaet om kontagiøs eller miasmatiske, om smitsom eller ikke smitsom, og var klar over, at der i Fremtiden kun vilde være en forsvindende Forskel mellem Miasma og Kontagium. Smitstoffet vilde sikkert vise sig temmelig ensartet for de epidemiske Sygdommes Vedkommende. Alene Opstillingen af de tre Former, miasmatiske, kontagiøs og miasmatiske-kontagiøs pegede i denne Retning. Til de omstridte epidemiske Sygdomme hørte Barsel-feberen og for den var der kommet en tredje Teori til, idet man ansaa den for en Infektionssygdom, en Sygdom, der kunde paaføres den fødende ved en Infektion med putride, organiske Bestanddele fra *forskellige* Kilder. Der blev derfor en væsentlig Forskel mellem kontagiøs og infektionær, ikke mindst i profylaktisk Henseende. Kontagiøs var Barsel-feberen, naar den udelukkende forplantede sig fra Individ til Individ, medens den var infektionær, naar den optraadte paa et bredere ætiologisk Grundlag. Infektionsteorien gav den et saadant, idet denne snart fandt Kilden hos Individet selv (tilbageholdte Ægdele), snart fandt den hos en anden Patient med Barsel-feber eller hos andre med Difteritis, Gangræn eller pseudoerysipelatöse Affektioner. Der maatte altsaa være en Væsenforskel mellem kontagiøs og infektionær, men for Jordemødrenes Vedkommende faldt disse Betegnelser oftest sammen, da Kilden hyppigst vilde være en anden Barsel-feberpatient.

Det var et yderst ejendommeligt Foredrag, fortrinligt gennemtænkt og næsten moderne i sin Form. Der manglede ikke meget i at alle de Momenter, som den moderne Bakteriologi vilde have lagt Vægt paa, var omtalte. Stadfeldt paaviste, at hele Rækker af Barsel-febertilfælde var overført ved den hjælpende Haand, af hvilken man ventede Held og Lykke, og endnu mærkeligere var det, at hele Deduktionen syntes at hvile paa danske Observationer, navnlig paa G. G. Stages Efterforskninger. Denne havde nemlig samlet de spredte Data angaaende Barsel-feberens Forplantelse ved Jordemødrene. Han var endvidere overbevist om, at Lægerne ingen nævneværdig Rolle spillede som Bærere af Infektionen. Der hørte nemlig ikke andet til end stræng Renlighed, saa var Faren borte. Lægens Rolle kunde dog ikke bedømmes i Fødselsstiftelserne, hvor saa mange var i Berøring med de fødende, det kunde kun ske i Praksis, hvor Lægen var mere eller mindre alene. De engelske Lægers Resultater var gode og hans egen Erfaring talte ogsaa for at Lægens Betydning

ikke var stor i denne Henseende. Skønt Stadfeldt altid var i Berøring med en eller anden Infektionskilde, havde han i sin Bypraksis kun haft 3 Dødsfald (et efter Embryotomi, et efter placenta prævia totalis og et efter Tangforløsning, udført af en Klinikist), men han havde rigtignok aldrig overværet en Sektion af en Barselseberpatient. Lignende Forhold forelaa andet Steds fra. Stage havde fundet, at Fødselsstiftelsens Poliklinik havde et Tilfælde af tyve ved kunstig Forløsning, et Tal, der nøjagtig stemmede med hvad Hegar havde oplyst for Baden (1—20,5). Det maatte altsaa være Jordemødrene, der bragte Smitten med sig, men Barselseberen kunde ikke udryddes fuldstændigt, nogle Tilfælde af Selvinfektion vilde der altid blive tilbage (af 930 fødende i Fødselsstiftelsen var der 19 Gange Retention af Ægdele, af disse 19 blev 9 syge og 3 døde).

Efter en statistisk Opgørelse af Barselseberdødsfaldene for Aarene 1860—67 gik Stadfeldt over til at omtale Aarsagerne til at Jordemødrene bragte Smitten med sig. Væsentligst var det, at de ikke vidste, at Sygdommen smittede, dernæst at det ved Forordning af 9. September 1850 var paabudt dem at aflægge flere Besøg og regelmæssigt at tilse Barselpatienterne, altsaa ogsaa naar de havde Barselseber. For Københavns Vedkommende kom der et Moment til, de talrige Smugfødselsstiftelser. Jordemødrene havde nemlig ugifte fødende liggende i deres Hjem, skønt det var forbudt ved Instruks af 3. Maj 1836. Forbudet var i sin Tid udstedt, fordi man vilde skaffe Fødselsstiftelsen Patienter, men i den Henseende var Forbudet overflødig, og naar Forbudet stadig opretholdtes, var det fordi man ansaa det for farligt at lade de fødende henligge uden Kontrol hos Jordemødrene. Det var klart, at saadanne Steder kunde blive Arnesteder for Smitten. Fosterfordrivelse eller Barnemord maatte ogsaa kunne finde Sted. Smugfødselsstiftelserne gav Anledning til mange Misligheder. Jordemødrene hentede ikke Læge, selv om Patienten var dødssyg af Barselseber af Frygt for at blive meldt, og der forelaa Beskyldninger mod dem for at have stjaalet af de afdødes Ejendele. Det var ogsaa ganske tilfældigt om man fik at vide om flere Patienter var døde efter at være blevet behandlede af den samme Jordemoder. Det var nemlig noget, der skjultes, fordi den ministerielle Skrivelse af 14. November 1850 fraskriver Jordemødrene retsligt Krav paa Godtgørelse, naar de for en Tid sættes ud af Funktion paa Grund af flere paa hinanden følgende Dødsfald. Stadfeldt vilde nu foreslaa:

1. At Jordemødrene oplyses om, at Barselseberen har stor Tilbøjelighed til at forplantes gennem deres Person og deres Rekvisiter, at de derfor ikke maa soignere Kvinder med Barselseber mere end højst nødvendigt og at de maa iagttage stor Renlighed og gøre Brug af desinficerende Midler paa sig selv og deres Rekvisiter for at modarbejde Sygdommens Forplantelse.

2. At en officiel Opfordring udgaar til alle Landets Læger om at anmelde for vedkommende Lægeautoritet ethvert Tilfælde af udtalt Barselseber (eller Dødsfald af samme) samt den behandlende Jordemoders Navn, for at Jordemoderen kan blive standset i sin Virksomhed, naar flere Tilfælde efter hverandre ere forekomne i hendes Praksis.
3. At endelig Jordemødrene faa et Krav paa Godtgørelse for det Indtægtstab, hun lider under en Suspension af denne Aarsag.

I det følgende Møde præciserede Stadfeldt, at det var ønskeligt, at Jordemødrene overhovedet ikke havde med Barselseberpatienters Soignering at gøre, men et Forbud vilde han ikke anbefale, da det ikke lod sig overholde. Desuden havde Sundhedskollegiet for flere Aar siden fordret Anmeldelse af alle Københavns Læger, men det havde ikke frugtet, og nu maatte alle Landets Læger have Anmeldelsespligt. Da Diagnosen af de lette Tilfælde ofte var tvivlsom, burde man maaske holde sig til Dødsfaldene alene. Erstatningen til de suspenderede kunde maaske ordnes kommunalt, i alle Tilfælde var den ret og billig.

Fra alle Sider var man enig om, at der i de tre Forslag var noget godt og brugeligt, men man var i Tvivl om, hvorledes Sagen skulde gribes an i Praksis. Da Sundhedskollegiet ikke syntes at ville tage sig af Sagen, enedes man om — efter Stadfeldts Forslag — at henvise den til det hygiejniske Udvalg, for at et udadgaaende Skridt kunde forberedes.

Da Hornemann 10. Februar 1870 skulde aflægge Beretning om Udvalgets Virksomhed, maatte han bede om Henstand med Sagen om de Stadfeldtske Forslag. Allerede i det første Møde, man havde holdt om den, havde Meningerne været saa delte, at man maatte tilkalde Stadfeldt, og man havde sammen med ham udarbejdet et Udkast, som man heller ikke var bleven enig om. Derfor naaede Sagen først frem 15. December 1870, da man efter en meget udførlig Motivering fremsatte 3 Forslag, der egentlig var de Stadfeldtske med meget ringe Ændringer. De lød:

1. Alle Jordemødre oplyses om, at Barselseberen har stor Tilbøjelighed til at forplantes gennem deres Person, Klæder og Rekvisiter; de opfordres derfor til at iagttage stor Renlighed og der gives dem Anvisning til at gøre Brug af desinficerende Midler.
2. En officiel Opfordring udgaar til alle Læger udenfor Hovedstaden om snarest muligt at anmelde for vedkommende Embedslæge ethvert Tilfælde af udtalt Barselseber eller Dødsfald af samme, samt den behandlende Jordemoders Navn, saa at Jordemoderen kan blive indskrænket eller standset i sin Virksomhed, naar mindst 2 Tilfælde kort efter hinanden er forekomne i hendes Praksis. — Den samme Opfordring udgaar tillige paany til den københavnske Lægestand.

3. Jordemoderen faar et Krav paa Godtgørelse for det Indtægtstab, hun lider under en Suspension af denne Aarsag.

Beretningen endte med det Ønske, at Selskabet vilde henvende sig til Sundhedskollegiet og bede det fremme Sagen. Foreløbig blev der imidlertid ikke afstemt om den, da der ikke var nok Medlemmer til Stede. Den forelaa igen 19. Januar 1871 og da havde Stabslæge *Djørup* sendt en Skrivelse, der havde det Formaal at advare mod Vedtagelse, maaske endda at søge at faa det hele væltet. Det var vel ikke et Nødskrig fra den gamle Skole, men et Ord fra en gammel Mand var det dog. Efter en Indledning skriver han:

1. Vi mangle statistiske Data til at oplyse Barselbeberens Udbredning ad den Vei. Det er og bliver kun en Hypothese med mere eller mindre Sandsynlighed og ifølge de aarlige gennem Physiци indsendte Medicinalberetninger er det ialfald kun faa Tilfælde, der opstaar paa den Maade.
2. Skulde slikt Forbud ramme Jordemødrene, ser jeg ikke, hvorfor det ikke skulde udstrækkes ogsaa til Lægerne, specielt Lægerne ved Fødselsstiftelsen. Skulde Lægerne saa ogsaa bære Indemnitets-Godtgørelse?
3. Hvorledes skulde det godtgøres, at en Jordemoder var i en saadan Casus, at hun burde suspenderes i sin Praksis? Vilde der ikke finde megen Vilkaarlighed Sted? Og paa den anden Side kunde man ikke risikere, at en Jordemoder uden Praksis paa den Maade kunde søge at skaffe sig Indtægter af Staten? Jeg ser ikke hvorledes det vilde være muligt at sikkre sig mod Misbrug.
4. Gør man ikke Befolkningen i fattige og tyndt befolkede Egne meget større Skade ved at forhindre dem fra at erholde Jordemoder-Hjælp i kortere og længere Tid, mens den ansatte Jordemoder ikke maa komme til dem? og troer man, at et saadant Forbud vil eller kan blive overholdt?

.....
 Endnu kun dette:

Forslaget til en Lov af saadant Indhold vil efter min Formening ikke gaa igennem i Rigsdagen, og vi skulde, som jeg tror, afholde os fra at gøre noget saadant udadgaende Skridt, naar vi have Grund til at vente, at det vil blive uden Resultat.

Ifald Ministeriet gik ind paa at tage Sagen under nærmere Overvejelse, vilde det naturligvis indhente Sundhedskollegiets Betænkning og De vil af disse Linjer, hvormed jeg har ulejliget Dem, se, at Kollegiet i det mindste ikke vil være enig i at anbefale en saadan Lov.

M. Djørup.

Efter at Formanden, *Trier*, havde vist, at en Lov var ganske unødvendig (man havde den ministerielle Skrivelse af 14. Oktober 1850 at holde sig til) og Stadfeldt havde anbefalet de nu ændrede Forslag, gik de igennem med 17 Stemmer mod 1.

Stadfeldt havde vundet en stor Sejr, men den Politik, han havde ført, havde ogsaa været saare klog. Fra først til sidst havde han hævdet, at han kun havde praktiske Formaal for Øje, og at det videnskabelige Grundlag for hans Teorier foreløbig ikke kunde klares. I den Henseende henviste han ikke uvittigt til, at naar de kloge Hoveder i Medicinsk Selskab ikke havde kunnet løse Barselbeferspørgsmaalet tidligere, saa kunde de vel heller ikke nu. M. Djørup har sikkert ikke staaet ene med sine Anskuelser, for selv om Bakteriologiens Morgenrøde havde vist sig, saa var dog Meningerne om Kontagium eller Miasma stadig lige delte. Eksempelvis kan anføres et Møde 4. November 1869, hvor Formanden, *Dahlerup*, indledede en Diskussion om Smitteteori og Hygiejne, der formede sig som et Angreb paa en Afhandling af *E. Hornemann* (136). Det behøver neppe at siges, at Kritiken var af temmelig letkøbt Art og uden egentlig Forstaaelse af, hvad det var Kontagionisterne kæmpede for, men paa den anden Side var det vel umuligt paa det daværende Tidspunkt at skifte Sol og Vind lige, ikke mindst fordi de almindeligst forekommende smitsomme og epidemiske Sygdomme unddrog sig Undersøgelse — den Gang som nu.

Stadfeldts Barselbeferprofylakse indledede en ny Tid, og denne blev yderligere markeret ved Antiseptikens Indførelse i Saarbehandlingen. Men ogsaa her var der noget tilfældigt, saaledes som det ofte var, naar de store Fremskridt i Lægekunsten omlantedes paa dansk Jordbund. *Saxtorph*, der havde studeret Methoden hos Lister, anmeldte ikke noget Foredrag om den, men omtaler den en passant, da han taler om Behandlingen af kroniske Ledsygdomme, altsaa egentlig i en kasuistisk Meddelelse. Han fortæller, hvorledes han for at fjerne en Mus i Knæet, skærer ind i Kapselen »noget han saa meget mindre tog i Betænkning at gøre, som Erfaringen havde givet ham stor Tillid til Carbolsyrens antiseptiske Virkning.« Saaret blev da ogsaa under hele Operationen oversprøjtet med en Opløsning af Karbolsyre. I dette Tilfælde forløb det hele glat, men i et Tilfælde af aaben Luxation af Albuleddet, kom der trods Karbolsyren diffus Phlegmone. *Saxtorph* foreviste i det samme Møde Karbolsyreplaster til Saarforbinding, Tarmstrænge til Sutur og gjorde til Slut opmærksom paa Forskellen i Virkemaaden mellem Karbolsyreopløsning i Vand og i Olje.

Selv om disse Foredrag staar for os som Milepæle, der markerer nye rationelle Metoders Indførelse i Medicinen, saa var det dog øjensynligt, at Samtiden ikke havde Øjnene aabne for hvad det betød, videnskabeligt set. For den var det en Aftens Foredrag og neppe mere, men alene det, at der kunde holdes den Slags Foredrag var efterhaanden blevet noget af en Mærkværdighed. Det var indlysende for en stor Del af Medlemmerne, at Selskabet havde overlevet sig selv, i det mindste, hvis det vilde opretholde sin gamle Form. Jævnligt faldt Møderne bort, fordi man ikke havde nogen Forhandlingsgenstand. Et Lyspunkt i videnskabelig Henseende var det ganske vist,

at der stiftedes en *medicinsk Læseforening* under *P. Panums* Ledelse, men den traadte foreløbig kun i Forhold til Medicinsk Selskab, ved at bede det bidrage 200 Rbdlr. til Udstyr og Indkøb af Møbler og Bøger til en Læsestue. De bevilgedes gærne, da Philiatrien havde lovet en lignende Sum, og da der var givet Tilsagn om Støtte fra Classens Litteraturselskab, en Mængde medicinske Institutioner og det kgl. Bibliotek.

Det første virkelige Grundskud fik Selskabet 15. Februar 1872, da det hygiejniske Udvalg nedlagde sit Hverv, efter at have eksisteret i 26 Aar. Hornemann viste hvorledes alle vigtigere Fremskridt i Sundhedsplejen var udgaaet fra Udvalget, man havde sat Hygiejnen i Gang, men nu stagnerede Selskabet, og man havde ingen Lyst til at fortsætte. Formanden (*Gædeken*) forsøgte at overtale Udvalget til at blive, men det var ubønhørligt, skønt *Gædeken* foreslog at tage Bekæmpelsen af *Arkana* op. Fra flere Sider gjorde man opmærksom paa, i hvilken sørgelig Kontrast Livet i Medicinsk Selskab udviste i Forhold til det Liv, Udvalget havde udfoldet, og fra forskellig Side rettedes der kraftige Angreb. *Hannover* vilde, under Henvisning til de faa Møder, have Kontingentet sat ned fra 4 til 2 Rigsdaler, som det oprindeligt havde været, og fra gamle *O. Bang* indløb et Brev, der efter en Indledning om et Valg af Censorer til en Konkurrence om Lektoratet i Kirurgi, fortsatte saaledes:

I dette Efteraar kan det kgl. medicinske Selskab fejre sit 100-aarige Jubilæum. Det vilde være mere end sørgeligt, ja næsten uhæderligt, hvis denne Fest tillige blev dets Gravøl, hvilket ikke synes urimeligt, naar man tager Hensyn til de mange med »Intet Møde« omsendte Sedler. Vi kunde ikke nægte, at det lider af en farlig Anæmi, der dog kan helbredes ved en Transfusion, ligesaa let som den er uskadelig, med andre Ord, ved en Sammenslutning med Philiatrien, der synes at maatte støde paa desto færre Hindringer, jo flere af dennes Medlemmer, der allerede have Sæde i Selskabet. Jeg kjender ikke Aarsagen til at denne høist rimelige Forening ikke i sin Tid fandt Sted, mig forekommer det indlysende, at ligesom vort Selskab bedst derved kan opfriske sit hensygnende Liv, vil Philiatrien vinde, foruden i oeconomisk Henseende, et baade ude og hjemme i sin Tid velfortjent hæderligt Navn, og, hvad der ikke er af mindre Vigtighed, det vil være til Gavn for Videnskaben, naar alle Byens Læger paa et Sted stræbe at virke for dens Fremme.

Som en Fjende af Omsvøb, foreslaaer jeg den efter min Mening hurtigste Maade, hvorpaa Sagen kan afgøres. Naar Selskabet har bestemt sig til i Mødet at gaa ind paa mit Forslag, indbyder det Philiatriens Medlemmer til et Møde, hvor Sagen ved Stemme flerhed vil kunne afgøres saa snart, at Sammensmeltningen kan finde Sted inden 14. Oktober d. A., og denne Dag blive fejret som en Jubilar- og en Foreningsfest. Skulde

Delegerede fra begge Sider inden den Tid blive færdige med Betingelserne, hvilket ved gjensidig velvillig Imødekommen let vil kunne skee, er det godt, hvis ikke, kan det komme bagefter, kun at Foreningen til den Tid er faktisk udført.

Det er begribeligt, at jeg, som Selskabets næsten halvhundredaarige, i tidligere Tid meget virksomme Medlem, med Sorg imødeser dets Endeligt, man vil derfor lettere tilgive, at jeg her opfordrer til Gjen-tagelsen af et tidligere strandet Forsøg.

Kbhvn., 20.—5.—72.

O. Bang.

Planen om en Sammensmeltning fandt en varm Talsmand i Panum; den ældre Generation strittede, som altid tidligere, imod, men man naaede dog til at faa nedsat et Udvalg, der skulde tage Sagen i sin Haand. Paa Generalforsamlingen 19. September 1872 fremsatte Udvalget sine Forslag og efter nogen Diskussion vedtog man enstemmigt, at Sammensmeltningen var ønskelig og med 5 Stemmer mod 16 antog man *Holmers* Forslag:

Medicinsk Selskab vedtager at foreslaa Philiatrien en Sammensmeltning, og for saa vidt Forslaget vedtages, betragtes Sammensmeltningen som stedfunden og det nye Selskab vil da vedtage de for det sammensmeltede Selskab nødvendige Love.

Dette Forslag vedtoges 1. Oktober 1872 af Philiatrien og de to Selskaber havde ophørt at eksistere i deres gamle Form. Medicinsk Selskab havde da 1 Æresmedlem, 64 ordinære, 13 korresponderende indenlandske og 56 korresponderende udenlandske Medlemmer. Kassebeholdningen var 130 Rbdlr. og 40 Skilling.

Hundrede Aar var forløbet og en ny Tid kaldte.

PHILIATRIEN

1829—1872

PHILIATRIEN

DEN Utilfredshed, der fra forskellig Side var kommet frem angaaende Undervisningen af de studerende, hvilede i sidste Instans paa, at en Sammensmeltning af Medicin og Kirurgi vel havde været diskuteret og paa-tænkt, men aldrig var bleven gennemført. Manglerne ved den bestaaende Ordning begyndte at blive følelige ude i Befolkningen, thi ganske vist var den Praksis, der ikke var knyttet til Statsembederne fri, men Lægerne trak det korteste Straa overfor Kirurgerne, naar det drejede sig om at behandle Patienter, skønt begge Parter var ligeberettigede i Udøvelsen af deres Gær-ning. Grunden til, at man i Reglen foretrak Kirurgerne var i mindre Grad, at de paatog sig Behandling af Tilfælde, der egentlig laa udenfor deres Kund-skabers Rækkevidde, langt snarere, at de var talrigst forhaanden. Forholdene i numerisk Henseende belyses godt af de ca. 30 medicinske Embeder i Landet i Modsætning til Kirurgernes over 200, men disse Tal viser tillige, at Til-gangen til det kirurgiske Akademi nok skulde vedblive at holde sig, naar de studerende havde Valget mellem enten det sikre Levebrød eller en viden-skabelig Virksomhed, der i de allerfleste Tilfælde ikke vilde give noget større pekuniært Resultat.

Sagen har øjensynligt interesseret den dannede Almenhed, ellers var den vel ikke bleven omtalt i Dagspressen, der længe havde fulgt Begivenhederne i den medicinske Verden med Interesse og delvis med skarp Kritik. Saaledes havde *J. C. W. Wendt* i Slutningen af 1826 i *Kjøbenhavns Skilderi* offentlig-gjort en Række opsigtvækkende Artikler, omhandlende de medicinske Ud-dannelsesforhold, og i dem sammenlignede han de danske Forhold med Udlandets, tilføjede en Mængde ofte ret bidske Noter og sluttede med at citere det medicinske Fakultets Betænkning af 8. November 1808, der netop tog til Orde for Sammensmeltningen, men hvis Forslag stadig ventede paa at naa ud i Livet.

Var disse Planer blevet gennemført, havde Læger og Kirurger faaet en ligelig Uddannelse og deres videnskabelige Ballast havde været ens. Nu led

de yngre Generationer selv under Forskellen og den blev en af Grundne til, at man stiftede en Forening, *Philiatrien*, der oprindeligt vel nok var tænkt som indledende en ny og bedre Tid. Der findes Beretninger fra flere Sider om denne Forenings Stiftelse (1), og af dem fremgaar, at en Kamp mod Autoriteterne var det egentlige Formaal. Da disse saa at sige alle fandtes i det kgl. medicinske Selskab, blev det naturligt, at drage til Felts mod dette og dets forbenede, eksklusive Konstitution, for hvilken man kun havde Haan og Spot tilovers. Da *Philiatrien* udsendte sit første Skrift (2) og derved kommer ind paa, hvorledes Stiftelsen var gaaet for sig, tales der om »saadanne lærde Foreninger, hvis hele Virken næsten kun synes at gaa ud paa, under ængstelig Iagttagelse af forældede Former at vedligeholde deres egen Eksistens, ubekymrede om Tiden, dens Omvekslinger og Fordringer, og uden andre Vekselsforhold med det Liv, der rører og bevæger sig udenfor dem, end at man gennem en hemmelighedsfuld Taage lader Diplomet skimte som Udhængsskilt og Skive for den litterære Hobs Forfængelighed.« Som Modsætning til disse Selskaber opstilledes andre, der bar Tidens Stempel: en Kræfternes Forening og Samvirken til Kræfternes Forædling og Frugtbargørelse.

Det var et saadant Selskab, man søgte at faa dannet, da man stiftede *Philiatrien*. Der var noget af en revolutionær Sammenslutning over den, for den eksisterede i en halv Snes Aar »uden Navn, uden Love, uden Fordringer, uden Forpligtelser og uden al anden Tendens end ved en fri og uhildet videnskabelig Diskussion at frugtbargøre Aandens indsamlede Materiale, at vække og opklare Idéer og Meninger.« Det var altsaa en slet og ret Diskussionsklub, men Tendens havde den, selv om der paastodes det modsatte, for allerede fra første Færd var man enig om ikke at optage akademiske Lærere eller Embedsmænd som Medlem. Møderne var ugentlige og Medlemstallet var kun ganske lidet til at begynde med.

Selskabet stiftedes den 6. Maj 1829. Aarsagen til at det blev oprettet var egentlig Wendts Artikler, hvis Ankers Begrundelse man nok anerkendte, dog uden at være fuldt ud enig med ham. Man misbilligede saaledes, at han havde taget den offentlige Presse i Brug, hans Tone var man heller ikke tilfreds med, og man fandt at Agtelsen for Lægestanden blev nedbrudt ved den Slags Offentliggørelser. Sagen laa i den Grad Medlemmerne paa Sinde, at man holdt Møde for at se ad hvad Vej, man kunde udvirke en Forbedring af Undervisningen og Eksaminationen. Nogle mente, at Wendt havde fulgt den rigtige Vej at skrive i Avisen, andre vilde indsende et Bønskrift til Kongen, andre igen vilde udgive en Bog, der, støttet paa Data, kunde vise Nødvendigheden af, at Forholdene blev ændrede. Alt dette viste sig imidlertid uigennemførligt og man besluttede derfor, at de bedre og mere videnskabeligt dannede af de yngre Læger skulde »slutte sig sammen som værdige Kolleger, der kunde og vilde være hinanden bekendte og som ikke ansaa den øvrige Mængde for at høre til deres Klasse.«

Ved en redelig og værdig Opførsel og sand videnskabelig Stræben vilde man søge at grundfæste og opretholde den Agtelse, der begyndte at vakle. I en saadan Sammenslutning vilde man meddele hinanden alt hvad der i Faget kunde være nyttigt (mærkelige Sygehistorier, gjorte Erfaringer, originale Afhandlinger, Udtog af fremmede Arbejder, Raad i tvivlsomme Tilfælde o. s. v.), og man vilde søge at naa til en Reform af Undervisningen, baade for saa vidt den angik Eksaminationen og i de rent juridiske Forhold (nye Forordninger, Forandringer i visse Bestemmelser og lignende). Da Lægens Stilling i det hele og Publikums Dom over Standen havde Betydning, mente man nøje at maatte iagttage, hvad der foregik omkring et saadant Selskab, og man vilde derfor være som en levende Bog over den samtidige Lægevidenskabs Historie. Man skulde derfor meddele hinanden hvad der forberedtes eller gjordes for Lægevidenskaben og Lægerne, hvilke Sygdomme, der herskede, mærkelige Sygehistorier og Dødsfald, hvilke Midler der særlig anvendtes af en eller anden Læge og endelig Skildringer af og Dom over enkelte Lægers Moralitet og Duelighed og enkelte Begivenheder, som karakteriserede forskellige Lægers Personlighed. Nu var der jo det, at en eller anden Kollega paa denne Maade kunde komme til at staa i et uheldigt Lys og derfor var man bleven enig om, at man maatte kunne stole paa hinandens Tavshed og selve Dadlen maatte man fremføre paa en saadan Maade, at Sandhedskærligheden ikke skulde kunne drages i Tvivl. Dette kunde man ikke gennemføre uden at Medlemmernes Navne blev holdt hemmelige, og det maatte heller ikke vides, hvad der skulde forhandles. En Komité skulde sørge for at offentliggøre Forhandlingerne, og alt i alt skulde Medlemmerne være saadanne, der i det mindste ikke manglede Hoved og som besad en Moralitet, paa hvilken man kunde stole.

Disse Regler, som man oprindelig var blevet enige om og som havde uddannet sig lidt efter lidt, dannede det Program, som fremsattes af cand. *C. Nutzhorn*, da han, 6. Maj 1829 Kl. halv otte Aften, havde indkaldt til et indledende Møde i sin Bolig. Kun seks havde givet Møde, nemlig cand. med. et chir. *Krohn*, cand. med. *Ballin*, cand. chir. *Dølner*, cand. chir. *Larsen* og cand. chir. *Ussing*. Man besluttede at stifte Foreningen og at holde ugentlige Møder paa hvilke der skulde fortælles om Lægevidenskabens Fremskridt i den forløbne Tid (7 Dage!), oplæse Afhandlinger eller Recensioner over egne og andres Skrifter, men disse Foredrag skulde ikke være obligatoriske, det hele skulde være frivilligt, da man forudsatte »at enhver vel leverede noget, naar han havde noget godt og Ingen skulde forpligtes til at levere noget Slet.«

De frie Forhold under hvilke Foreningen stiftedes øvede Tiltrækning; der kom snart nye Medlemmer til, saa at man blev 11 foruden de ovennævnte. En Udmeldelse fik man straks, idet *Krohn* maatte trække sig tilbage, da han var bleven Godslæge paa Brahetrolleborg. Aaret blev iøvrigt som et Prøveaar,

i hvilket man søgte at finde den fremtidige Form. Foredragene paa Møde-aftenerne prægedes i høj Grad af Principet »noget for enhver Smag«; korte videnskabelige Afhandlinger vekslede med Referater over nyudkommen Litteratur, og man fremførte ikke saa lidt om Kollegerne, dog ikke meget af hvad man vilde henføre til *chronique scandaleuse*. At flere omtalte den Seidelinske Sag paa Bidstrup Gaard, kunde vel næsten kaldes selvfølgeligt; den fremførtes af *Nutzhorn*, *Thune* og *Ussing* og optog alles Sind paa den Tid. Seidelin havde ved at anvende den psykiske Kurmetodes kraftige disciplinariske Straffemidler overfor Patienterne paadraget sig Publikums Uvilje, han var desuden i Strid med sin Inspektør og havde ikke kunnet forhindre, at der 1825 ansattes en Reservelæge og en Kandidat, der sluttede sig til Inspektøren, saa at Striden holdtes gaende, indtil den endte for en Kommission (3). En Sag, som denne, var Vand paa den unge Forenings Mølle, selv om den endte paa en noget uventet Maade med Afsked af alle de i Sagen implicerede Læger. Ogsaa de praktiserende Lægers Forhold toges for, selv om de ikke var knyttet til Institutioner. Sans for det i højeste Grad aktuelle havde man, og da Dagbladene begyndte at strømme over med Beretninger om »de siamesiske Tvillinger«, der havde begivet sig paa en Verdenstourné, skaffede man sig straks en Afbildning af dem til Forevisning. Møderne afholdtes i et lille Værelse i Løvstræde 127.

Aaret efter, 1830, vedtog man Love og gav Selskabet Navnet *Philiatrien*, et Ord man konstruerede selv. Det var nu ikke saa nyt som man troede, for *Kølpin* havde i 1799 dediceret sine *melemata de capitis læsionibus* til *amicis philiatris*, og der skal endda have eksisteret en medicinsk Forening med Navnet *Philiatrien* af hvilken *H. Callisen* skal have været Medlem, men om den er intet kendt nu.

Hvad Lovene angik, saa tiltræbte de, at gøre Medlemmerne saa fritstillede som muligt, men alligevel kunde nogle af de Behrejdelse som fra de unges Side jævnlig rettedes mod det kongelige medicinske Selskab med samme Ret vendes mod *Philiatrien*. Man opretholdt en Eksklusivitet, der var lige stor i begge Selskaber og maaske endda størst i de unges Sammenslutning. Formaalet skulde være, at de unge skulde være hinanden til den størst mulige gensidige Nytté og det blev fastslaaet, at man, ikke skulde søge at paavirke Omverdenen, uden at denne dog skulde udelukkes helt, noget der ser lidt underligt ud, naar man erindrer, at et udadgaaende Skridt absolut maatte gøres, hvis det, der havde foranlediget *Philiatriens* Oprettelse, skulde gennemføres. Paragraf 1 redegjorde for hvad der kunde diskuteres eller komme paa Tale paa Møderne og deriblandt anføres specielt anatomiske og patologiske Præparater. Paa et senere Tidspunkt blev det fra de ældres Lejr bespottet, at man gav sig saa ivrigt af med den patologiske Anatomí.

Man fastholdt at Professorer ikke maatte optages; Medlemmerne skulde være Studenter fra Københavns Universitet. Hvis en eller anden, der var

foreslaaet til Optagelse, var Lektor eller havde akademisk Borgerret ved et udenlandsk Universitet, skulde det, inden Voteringen fandt Sted, først afgøres »om Selskabets øjeblikkelige Trang for denne ene Gang kunde tillade eller endog fordre, at der gjordes en Undtagelse fra den almindelige Regel.« Man optog iøvrigt kun saadanne Læger som Medlem, der var duelige og havde en passende moralsk Karakter, og der fordredes yderligere af dem, »at de skulde holde en ubrødelig Tavshed i Ting, der i Selskabet ere fortalte og ei videre maa udbredes,« en Bestemmelse, der snart skulde bringe Selskabet i Konflikt med Politiet. Hvert Aar skulde det bestemmes, hvor mange Medlemmer, man vilde have. Optagelsen fandt Sted paa Mødet efter, at man var bragt i Forslag, men det var ingenlunde let at slippe ind, da der fordredes $\frac{2}{3}$ af de afgivne Stemmer og disses Sum skulde igen udgøre mindst $\frac{2}{3}$ af det samlede Medlemsantal. Var nogen faldet igennem, kunde han først optages efter et Aars Forløb.

For Embedsmændene gjaldt højst mærkelige Bestemmelser. Præses maatte kun fungere i 3 Maaneder og Sekretæren kun i én. Der holdtes fire Generalforsamlinger, en paa det sidste Møde i hvert Kvartal og paa hver af dem skulde der aflægges Beretning om det passede.

I Maj 1834 kunde man omdele de trykte Love til Medlemmerne, hvis Underskrift fordredes i Forhandlingsprotokollen, hvor Lovene var indførte. I alt findes 45 Underskrifter dér, stammende fra en længere Aarrække.

Paa Generalforsamlingen 27. April 1830 bestemtes det, at Medlemsantallet foreløbig skulde være 20 og at Kontingentet skulde være 3 Mark maanedlig. *Nutzhorn* blev Præses og *Ballin* Sekretær. Lovene blev endeligt approberede den 4. Maj paa et Møde, hvor der desuden holdtes et Foredrag om Medicinalforholdene i Trankebar og refereredes over fremmed Litteratur.

Allerede i det andet Møde begyndte man at tage Kollegernes Færd under Behandling. *Ussing* meddelte nemlig, at en Dr. *Troitt* (?) i Vestindien havde søgt Kancelliet om licentia practicandi, da han havde været Amanuensis i længere Tid, var Dr. med. fra Edinburg og havde forestaaet et medicinsk Selskab dér. Han havde imidlertid faaet Afslag, da Sundhedskollegiet havde erklæret, at han tvende Gange var befundet uduelig. Desuden fortalte samme, at en Dame i 3 Fjerdingaar var bleven behandlet af en yngre Læge for en Svulst paa Laaret; Lægen havde aldrig set paa den, og nu havde Prof. Thal erklæret, at det drejede sig om en ulægelig *fungus hæmatodes*. I Protokollen er der ikke føjet nogen som helst Bemærkning til disse Oplysninger, man har maaske knap diskuteret dem, men kun taget dem til Efterretning. Møderne antog snart en fast Form med talrige Demonstrationer af patologisk-anatomiske Præparater eller Referat af Sygehistorier eller af Indholdet af Afhandlinger fra udenlandske Tidsskrifter, ganske som man havde gjort det inden Selskabet var blevet konsolideret eller som i medicinsk Selskabs første Tid. Nogle Gange søgte man ogsaa sit Stof i dette Selskabs Forhand-

linger, dog mest for at drille det lidt, saaledes som da *Sommer* 17. August 1830 fortalte om *Switzers* Plasterbehandling af Ulcera, for at man kunde faa »et Bevis for, hvad Medicinsk Selskab maatte tage til Takke med.« Kirurgisk Akademi gik heller ikke Ram forbi (4). Sjøældnere var det at man kunde forene Patologi og Medicina forensis med Hovedstadens Skandalehistorier, men det skete dog. *Nutzhorn* fortalte saaledes om, at en Læge havde fjærnet en Jærnkrog fra uterus paa en Patient, og at det sikkert var et Forsøg paa at fremkalde kriminel Abort. Ved samme Lejlighed fortaltes det, at en Læge i København, forklædt som gammel Kone, havde foretaget Punktur af Ægget for at befri frugtsommelige unge Piger for deres Foster. Han var imidlertid blevet nødt til at forlade Byen, da Politiets Opmærksomhed var bleven henledt paa ham (5). Det væsentlige i Forhandlingerne drejede sig imidlertid om patologisk Anatomi og »Konen *Marie*« maatte inden Udgangen af 1830 have 12 Skilling bevilget for hver Gang hun transporterede Præparaterne frem og tilbage.

Ved Generalforsamlingen 26. April 1831 maatte Lovene ændres hist og her. Medlemsantallet blev gjort flydende, man indførte simpel Majoritetsafstemning ved alle andre Ting end Medlemsoptagelser, og selv overfor Professorer og Lektorer slappede man Tømmerne lidt. Hvis de var fremmede, fik de Lov at overvære to Møder i Træk, saafremt de var indført af et Medlem. Danske akademiske Lærere blev der ikke talt om. Generalforsamlingen søgte ogsaa paa forskellig Maade at bringe Huset i Orden, Tobaksrygning blev forbudt ved Møderne, der blev anskaffet et Skab til Protokollen, Papirerne og Pengene, og der blev truffet Forholdsregler mod dem, der resterede med Kontingentet. Paa dette ene Punkt syntes Moralen ikke at have været i Orden, men snart svigtede den ogsaa andet Steds, for 1. Maj 1832 maatte man indføre pligtmæssig Oplæsning efter Tur hver 14. Dag, noget man dog kun vedtog som Prøve i et Aar.

I Juli 1832 sagde man Lokalet op, da *Mansa* havde skaffet et nyt hos en Forening *Enigheden* (6), hvor man mødtes for første Gang 7. August. Aaret blev forøvrigt mærkeligt ved, at det bragte Selskabets første udadgaaende Skridt i Form af en skarp Kritik af Autoriteterne. *Ballin* fremsatte nemlig nogle Spørgsmaal angaaende den Maade paa hvilken enkelte af Sundhedskollegiets Medlemmer optraadte, naar de havde et Embede at besætte. Hovedindholdet af hans bidske Udtalelser var, at naar Pladsen besattes ved Konkurrence, maatte privat Bekendtskab og udviste Tjenester ingen Rolle spille, og mindst af alt Slægtskab. Han sluttede med at spørge, hvor langt Prædestinationen strakte sig med Hensyn til Sundhedskollegiets Indstillinger, naar medicinske Embeder skulde besættes. Det kuriøse ved denne Sag var, at i det mindste en Del af hans Samtid ikke anede, hvad han sigtede til, hvis *M. Salomonsens* Optegnelser staar til Troende. *Ballin* fik heller ikke noget Svar paa sine Spørgsmaal, men han støttedes stærkt af *Sommer* (og i et

senere Møde af *Uldall*), der energisk fremsatte Kravet om, at ledige Embeder skulde offentliggøres, selv om Fristen kun var 24 Timer, og at, hvis det drejede sig om et Embede, der kunde tilbydes en enkelt Person, skulde denne vælges ved et Møde i Sundhedskollegiet. Foreløbig nedsatte man et Udvalg, bestaaende af *Bendz, Larpent, Sommer, Larsen og Djørup*, til at behandle Sagen.

Om Udvalget heller ikke har vidst, hvad det drejede sig om, kan ikke siges nu, men det indskrænkede sin Virksomhed til at forandre Spørgsmaalene en lille Smule, saa at de kom til at lyde:

1. Kan et Embede, der lønnes paa offentlig Bekostning, paa Grund af, at det bortgives af et Collegium, ansees for privat?
2. Var det ikke ønskeligt og almengavnligt, at de enkelte Medlemmer af et Collegium, der kan indstille til Embeder, unddrage sig aldeles Supplikanternes private anbefalinger, da det dog upaatvivleligen maa anses for Misbrug, naar det enkelte Medlem bestemmer sit Votum, førend Sagen kan afgøres ved Sammenligning af alle Ansøgendes Competence?
3. Efter hvilke Principer giver Sundhedskollegiet den ene Ansøgende Fortrin for den anden? Hvis efter Eksamens-Anciennitet og Charakter alene eller i Forbindelse med Ansøgenes forudgaaende Embedsførelse, i hvad Forhold skulde da disse Momenter indbyrdes staa for at give Præference? Følger Collegiet den samme Norm, naar det igjennem højere Autoriteter indstiller til H. M. Kongen, som naar det selv bortgiver Embeder, og kunne den Ansøgendes private Forhold komme i Betragtning?
4. Naar et Lægeembede eller en Lægepost, der dels i og for sig kan være interessant, dels giver fortrinlig Adgang til Embeder, paa kongelig Befaling bliver til, uden at der i denne er bestemt, at et kongeligt Collegium kan tilbyde Posten til hvem det finder for godt, fordrer da ikke den strænge Ret og Billighed, at, om endogsaa Tiden inden dens Besættelse kun var 24 Timer, dens Eksistens dog bør offentliggøres, for at saa mange Concurrenter som muligt kunde indfinde sig dertil, at ikke de, der underhaanden ere underrettede derom og altsaa som de eneste Ansøgende naturligvis kun ene kunne komme i Betragtning ved Postens Besættelse, blot derfor faa et Fortrin for deres øvrige Colleger? Hvis den kongelige Befaling tillod Collegiet at tilbyde Ansættelsen, skulde da ikke Personerne, som Tilbudet skulde gøres, først vælges ved en egen Samling af Collegiet?
5. Hvorfor gøre medicinske og chirurgiske Embeder en Undtagelse fra den almindelige Regel, ifølge hvilken Vacancer blive indrykkede i offentlige Tidender, da dog denne Bekjendtgørelsesmaade, fornemlig med Hensyn paa Læger i Provindserne, var langt hensigtsmæssigere, end at opslaae dem paa Steder, der vel dagligen frekventeres af de Studerende, men ikke af de til Ansøgninger allerede competente?

Philiatrien bifaldt disse Spørgsmaals Form og det blev overdraget Sekretæren at lade dem offentliggøre i *Dagen* og i *Københavnsposten* (7). Ingen af Redaktionerne føjede nogen Bemærkning til.

Møderne i Enighedens Lokaler blev kun af kort Varighed, for 20. November 1832 kunde man holde Møde for første Gang i Videnskabernes Selskabs Lokale i Christiansborg Slots Sidebygning. Paa Foreningens Vegne havde Reservekirurg *Mansa* indgivet Ansøgning om Tilladelse til Overhofmarskal *Hauch* og havde faaet den bevilget. Den pludselige Fraflytning foranledigede rigtignok, at man kom til at staa i et lidt skævt Lys overfor Enigheden, men en meget ærbødig Takskrivelse med Angivelse af Grunden, at ingen havde vidst noget om det nye Lejemaal før det var i Orden, klarede Vanskelighederne. Man har sikkert følt sig nu, da man kom til Huse indenfor Videnskabens Pauluner, men der var, som altid, en Slange i Paradiset, for paa det første Møde kunde *Bendz* meddele, at Vice-Politidirektøren *Bræstrup* var skredet ind mod Lovenes § 26, der omhandlede Tavshedsløftet, og man skyndte sig da ogsaa at slette det endnu samme Aften. Det var jo ikke værd at risikere noget. Overflytningen bragte iøvrigt ingen Forandring i selve Foreningslivet; man tog straks fat paa de sædvanlige patologisk-anatomiske Foredrag og Demonstrationer, og da man 7. Maj 1833 afholdt Generalforsamling, kunde man stolt se tilbage paa, at der i 51 Møder, der havde været afholdt i Løbet af det sidste Aar, var meddelt en Mængde Sygehistorier, og at der i mindst 25 af dem var oplæst Afhandlinger. Man afskaffede paa samme Forsamling den tvungne Levering af Foredrag, da Ordningen kun skulde være gyldig et Aar, og man nedsatte samtidig et Udvalg til Revision af Lovene. Da denne fandt Sted 6. Maj 1834, blev Ændringerne ubetydelige. Formaalet, der tidligere havde omfattet »alt som vedkommer Læger og Lægevidenskaben« blev rettet til denne sidste alene. Forbudet mod Professorernes Optagelse specificeredes til at gælde for Universitetet, det kirurgiske Akademi og Sundhedskollegiet, og endelig forkastedes Pligtforelæsninger, men nogle af Medlemmerne maatte love at holde Foredrag i Reserve, hvis man skulde komme til at mangle Stof paa Mødeaftenerne.

Dette var nu ikke en Vanskelighed, der syntes at kunne true, for i Reglen havde man snarere for meget, og Demonstrationerne var i højeste Grad afvekslende. De patologisk-anatomiske blev sikkert til allerstørste Gavn for Kliniken, de var ogsaa de hyppigste, men desuden blev det næsten et Speciale at fremvise Misdannelser. En Del stammede fra Veterinærskolen og Samlingerne, men der var ogsaa Materiale fra menneskelige Hermafroditer, fundne ved Operation, og 30. Juli 1833 kunde man endog fremvise *Maria Gottlieb*, der var en Mand og om hvis Levned man kunde give udførlige Oplysninger. En og anden Gang holdt man ogsaa Konversationsaftener, naar noget særligt var paa Færde, saaledes da *Isaak Gerson Jacobsen* pludselig var bleven afskediget fra den surnumerære Kandidatplads, som han havde paa Fred. Hosp.,

en Afskedigelse, der var ledsaget »af en, ham uafvidende, paabegyndt Udflytning af Mobilierne af hans Værelse og flere paafaldende Omstændigheder.« Noget senere kunde det meddeles, at han var afrejst til Sverrick, hvor han saa tog Ophold (8).

Spørgsmaalet om en Reform af det kirurgiske Akademi rejstes igen i September 1834, da Prof. *Hoppe* havde faaet tilsendt en anonym Afhandling om Forholdene og et Brev, i hvilket der anmodedes om, at Selskabet vilde besørge Udgivelsen. *Hoppe* vilde ikke lægge Navn til og Cancelliet vilde ikke tillade, at Afhandlingen kom anonymt frem. Medlemmerne fandt imidlertid, efter at Afhandlingen var læst op, at den ikke havde saa megen videnskabelig Værdi, at et helt Selskab burde erklære sig for den, enkelte Paastande kunde neppe bevises og visse Mangler ved den var der ogsaa, saa Afhandlingen maatte helst omarbejdes; man vedtog derfor at svare, at Forfatterskabet vilde man ikke overtage og heller ikke være Udgiver, men man vilde nok paatage sig det juridiske Ansvar.

Man havde lejlighedsvis samlet lidt Kapital sammen, og der blev i 1835 Tale om, hvorledes den skulde anvendes. Et Forslag om at udsætte Prispørgsmaal blev vedtaget, og man nedsatte en Kommission, bestaaende af *Trier* (Præses), *Sommer* og *Mansa* til at ordne det fornødne. Den foreslog, at Præmien skulde være paa 100 Rbdlr. rede Sølv, at Opgaven skulde udsættes i Maj og være besvaret inden Marts næste Aar, at den skulde bekendtgøres i Dagspressen og at alle, indenlandske og udenlandske Medlemmer skulde kunne konkurrere, naar de blot ikke var Medlemmer af Bedømmelseskomitéen. Besvarelserne skulde være paa Dansk, Tysk eller Latin. Komitéen foreslog ikke mindre end 7 forskellige Opgaver til Selskabets Udvalg, og Stemmeafgivningen faldt ud til Fordel for den fjerde, der lød:

At fremstille Forskelligheden af de febrilske og betændelsesagtige Tilfælde, der som en Følge af Barselseng indfinde sig i de første Uger efter Fødslen, samt derefter at udvikle Grunden for en forskellig Behandling.

Der indgik en Besvarelse med Motto: *divide et impera*, og Bedømmelseskomitéen, *Trier*, *Mansa* og *Müller* udtalte, at den var skrevet af en Læge, der hverken synes at mangle Aand eller Lærdom, om han har Erfaring i den Grad, som kunde være ønskeligt, maa Komitéen betvivle. At Videnskaben ved denne Afhandling vil vinde noget i diagnostisk Henseende, hvad der var tilsigtet, er ikke rimeligt og Forfatterens Distinktion mellem inflammatoriske og febrile Tilfælde i Barselsengen er ganske hypotetisk og grunder sig ikke paa tilstrækkelige Fakta. Kun meget lidt tilhører Forfatteren, der i høj Grad benytter *Eisenmanns* Teorier. Afhandlingen, der bedømtes i Mødet 29. Marts 1836, var ikke Præmien værdig.

Atter dukkede Spørgsmaalet om den medico-kirurgiske Undervisning op 1835, da Præses, *Mansa*, oplæste følgende anonyme Brev:

Enhver, der varmt interesserer sig for Lægestandens Værdighed, maa ønske, at Staten vil hindre alle aldeles raa og uannede Personer fra at trænge sig ind i denne. Enhver, som Lægevidenskabens Tarv ligger paa Hjertet, maa det være magtpaaliggende, at de ufuldstændige og een-sidige lægevidenskabelige Indretninger hos os blive forandrede til eet, som, udelukkende begges Mangler, kunde forene begges gode Egenskaber. Pressen har oftere været det Organ hvorigjennem disse Ønsker og Overbevisningen om disses gavnlige Indflydelse have udtalt sig. For ikke mange Aar siden underskrev en stor Deel af Philiatriens Medlemmer tillige med mange andre en Ansøgning til Kongen, som gik ud paa Opnaaelse af det første af ovenstaaende Punkter. Angaaende Ansøgningen fordrede Regjeringen senere forskjellige offentlige Autoriteters Erklæring, saaledes det medicinske Fakultets, Consistoriums, Universitetsdirectionens og Sundhedscollegiets, der alle, som man siger, i høi Grad har erklæret sig i Faveur af den. Regjeringen har imidlertid ligesaalidet befundet sig beføiet til at tage Notice af Ansøgningen og af Autoriteternes Erklæring om den, som af den offentlige Mening, forsaavidt denne igiennem Pressen har udtalt sig angaaende denne Sag. Siden have forskjellige Læger ved begge Instituter indgivet Forslag om en Forening af dem begge, Forslag, som Regjeringen, saa vidt vides har behandlet paa samme Maade, som Ansøgningen. Uden at inklade os paa at forklare Grunden til den ringe Grad af Opmærksomhed, som denne vist nok ikke ubetydelige Ting har mødt, tror vi at burde henvise til den eneste Vei, der endnu er tilbage, for ogsaa at bringe vore i Sandhed billige Ønsker umiddelbart til Kongen, nemlig ved at anmode en af de Deputerede om at bringe denne Sag paa Bane i Stændernes Forsamling. Det er rimeligt at denne Forsamlings Afhandlinger om denne Sag, vil faa det samme Resultat, som de forskjellige Autoriteters, men det er ikke rimeligt at denne Sag efter at være gunstigen bedømt baade af Regjeringens og Folkets Repræsentanter for Fremtiden vil møde den samme Lunkenhed hos Regjeringen som hidindtil. Vi have i denne Anledning henvendt os til Selskabet Philiatrien, dels i den Overbevisning at Selskabet ogsaa nu vil antage sig denne Sag med samme Varme, som hele Selskabet, især enkelte Medlemmer, tidligere have vist lignende Sager, dels fordi vi tror, at Anmodningen og Forslaget vil have langt mere Vægt, naar de udgaar fra Selskabet Philiatrien, en Samling af Hovedstadens dygtige Læger, end dersom det udgik fra dets ubetydeligste Medlemmer.

Selskabet vedtog, at man skulde drøfte Sagen paa et Møde med Læger, der stod udenfor; den havde jo ogsaa Interesse for videre Kredse, og et saadant Møde synes ogsaa at have fundet Sted, ti i Oktober kunde det meddeles, at *Saxtorph* havde afleveret Forslaget til Kongen. Samtidig var et andet

afgivet til Stænderforsamlingen, men foreløbig kom der ikke noget ud af disse Skridt. Fremgangsmaaden havde dog vakt Opsigt og blev diskuteret i Dagspressen (9), hvad der vakte en vis Uvilje blandt Philiatriens Medlemmer.

Allerede i disse Aar er det paafaldende, hvor mange af Medicinsk Selskabs Medlemmer, der ogsaa er i Philiatrien. Holdes der en interessant Demonstration dér, viser Listen over de tilstedeværende, hvor intimt forbundne de to Selskaber egentlig var trods alle Lovens Bestemmelser. Og Emner, der havde Bud til begge Selskaber, ja endog til langt videre Kredse, var der nok af. I 1836 holdtes der gentagne Gange Foredrag om Vaccinationens Resultater, hvad der havde aktuel Interesse, da Kopper ikke helt sjældent hjemsøgte de militære Afdelinger og endda havde været epidemiske i de jyske Regimenter Aaret i Forvejen. Men den patologiske Anatomi og sundhedspolitiske Sager, navnlig Forgiftninger dannede dog Hovedhjørnesteene i Philiatriens Virksomhed. Ganske interessant er det ogsaa, at *Sommer* i 1836 omtaler en Patients Behandling med Galvanisme, noget, der havde hvilet siden Castbergs Dage. Resultaterne var dog ikke bedre end nu til Dags.

Det er ovenfor nævnt, hvorledes Bedømmelsen af Selskabets Prisopgave var faldet ud, men man afskrækkedes ikke af det daarlige Resultat og udsatte derfor 150 Rbdlr. for Besvarelsen af en ny, der gik ud paa »at oplyse de væsentligste Mangler ved det bestaaende Medicinalvæsen i Danmark og at fremsætte Forslag til deres Afhjælpning.« Man var imidlertid ganske klar over, at denne Opgave kunde komme til at rejse en Diskussion af ikke helt behagelig Art og som maaske kunde faa Følger; man tog derfor Brodden af den ved at tilføje en Bemærkning om »at forsaavidt Spørgsmaalet kunde bringe Forfatteren til at afhandle den i den senere Tid saa ofte omtalte Forening af vore lægevidenskabelige Læreanstalter, bemærkes, at denne Genstand ej nødvendig her skal behandles.« Prisopgaven indrykkedes som sædvanlig i Bibliotek for Læger og Berlingske Tidende, men det lykkedes ingeniunde at holde sig Tanken om en Sammensmeltning af Læreanstalterne fra Livet, og det er vel et Spørgsmaal om man virkelig ønskede det. *Levy* fremkom nemlig den 25. August 1836 med følgende Proposition:

»Medens man overalt her i Landet og navnlig ved vort Universitet gjør Forberedelser til at feire Reformationens 300-aarige Jubilæum i Danmark, turde det gunstige Øjeblik maaske være kommet til atter at bringe vor medico-chirurgiske Foreningssag paa Bane, og at vise, at slig Reform uden Tvivl var den værdigste Maade til at hellige Mindet om den Mand, der med Sandhedens og Frimodighedens Fakkell opflammede den under Pavebullens Aske ulmende Fornuftgeist. Det er denne Tanke jeg ikke kan undlade at give Liv her i Kredsen af de Mænd, der med saa megen Iver i Fjor arbejdede for Sagens Fremgang, og som jeg haaber

ikke endnu ere blevne sløvede ved den skjulte Modstand, deres Bestræbelser synes at have stødt paa. Jeg tillader mig derfor *at foreslaae det ærede Selskab paa en eller anden Maade at give Sagen et nyt Impuls, og det maaske helst ved en Bearbejdelse og Offentliggjørelse af vor tidligere Reformplan* med Forudskikkelse af en Fortale eller Indledning, der burde indeholde Bevæggrunden til sammes Fremtræden ved denne Leilighed.

At et Program af denne Art ikke vil finde *naadig* Modtagelse hos høie Vedkommende, er en Indvending af underordnet Betydning, som vel mindst bør komme i Betragtning ved Mindet om den lutherske Reformationsaand, der med Fornuftens Ret i Skjold først vilde høre om Naade, da den selv kunde skiænke den. En anden Scrupulositet kunde maaske finde Tilhold deri, at sligt Forslag kun vilde blive at betragte som et Gienfærd af det i Fjor saligt hensøvede, og følgelig ikke vilde tale eller virke med den Fynd og Kraft, som Følelsen af Liv kun formaar at fremkalde. Men herved beder jeg kun at betænke, at Livsprincipet i Sagen endnu aldrig har været udslukt, høist kunde den kaldes skindød eller agoniserende; men endnu er Lægedom muelig, og, have end alle hidtil anvendte Midler strandet mod Ondets haardnakkede Natur, saa lader os, heller end opgive Haabet, gaae tilbage til Oldtidens yndede Cuurmethode, den nemlig, *offentligen* at udstille vor Patient, antyde og beskrive Sygdommen samt vore derimod frugtesløse Bestræbelser, og nu roligen oppebie hver Forbigaaendes Bemærkninger og Raad om, *quid faciendum*.

Reformationsfesten være os altsaa en høitidelig Anledning til i Offentlighedens Tempel at opslaae vore tabulae votivae mod det sygelige Princip, der som en ond Aand alt i mange Aar har hvilet over Lægestanden i Danmark; og har Fanden ikke ganske glemt Luthers Blækstrøg paa Wartburg, hvem veed da, om han ikke ogsaa skulde flygte for Bogtrykkersværten i Kjøbenhavn?

Med dette Haab anbefaler sig Sagen til Selskabets ærede Opmærksomhed.

En Skrivelse af denne Art kunde man jo vanskelig sidde overhørig, og den blev da ogsaa behandlet paa en ekstraordinær Generalforsamling 1. September 1836, paa hvilken Præses, Trier, fremlagde den. Da Levy i Mellemtiden havde talt med Etatsraad Saxtorph, der mente at Sagen kun vilde kunne gavnes ved, at man gjorde det ønskede Skridt, vedtog man, at et saadant Program (10) skulde udsendes til rette Vedkommende og at Mansa skulde skrive en historisk Indledning til det. Man nedsatte en Komité — Levy, Müller, Sommer og Djörup — til at foretage det fornødne og der arbejdedes med stor Iver. Den 20. September kunde Mansa begynde Programmets Oplæsning, 7 Dage senere tog Levy fat og 11. Oktober vedtog man til hvilke Personer,

Programmet skulde udsendes, og at det skulde trykkes i 350 Eksemplarer, og endelig den 26. Oktober blev Sommer og Hansen valgt til at overbringe Statsminister *Stemann* et Eksempplar, medens *Mansa* og *Larpent* skulde overrække Kongen et andet.

Den ældre Skole var imidlertid langt fra tilfreds med Programmets Indhold. Det sagde jo ogsaa drøje Sandheder. *Mansa* slog Tonen an, idet han talte om Hadet og Spændingen mellem det medicinske Fakultet og Amfiteatret og viste at Collegium medicum 1740 paa en vis Maade blev oprettet blandt andet for at bilægge Tvistighederne mellem Medicinere og Kirurger. Amfiteatret havde heller ikke vist sig sin Opgave voksen og 1785 havde man derfor oprettet det kirurgiske Akademi, der havde virket til stor Gavn, men nu fordrede Tiden en Sammenslutning med det medicinske Fakultet. Der var den Fejl ved begge Instituter, at de uddannede i ensidig Retning, at mange af de Lærefag, der var nødvendige for en alsidig Uddannelse, blev stedmoderligt behandlede, eller maaske slet ikke doceredes, at de studerende paa egen Haand supplerede deres Uddannelse ved at følge Forelæsningerne begge Steder og at mange tog begge Eksaminer, hvad der betød et Spild af Kræfter og Tid.

En Del af de Mangler, der klæbede ved de to Institutioner kunde vel nok afhjælpes. Der kunde sikkert skaffes Forelæsninger over Medicinens Historie, offentlig Sundhedspleje, generel og patologisk Anatomi, der kunde oprettes Accouchements- og Børneklunik og en selvstændig ophthalmologisk Klinik, der kunde ogsaa skaffes et Samarbejde i Stand mellem de to Anstalter, men alt dette var ikke nok, og det vilde ikke en Gang være tilstrækkeligt, hvis den samme Professor docerede et Fag ved begge Anstalter. Det, der maatte til var en virkelig Forening af dem, saaledes at de tilsammen kom til at danne en lægevidenskabelig Skole under Universitetet og at denne i saa Fald kun blev tilgængelig for Studenter. Disse tog ogsaa de bedste Eksaminer og var de dygtigste, og deres Antal var nu saa stort, at de kunde forsyne hele Landet med Læger i Modsætning til tidligere, da der var Mangel baade ude paa Landet og i Hæren og Flaaden. Man stod endda med et Overskud af unge Læger, der ikke kunde opnaa Ansættelse og som ingenlunde var ringe (67 studerede og 36 ustuderede), for hvilke der ikke var andet at gøre end at nedsætte sig paa Landet for at sikre sig et kummerligt Udkomme, mest ved at gøre følelige Indgreb i de fastansatte Lægers tarvelige Indtægter. I Købstæderne fandtes der i Reglen en eller flere Læger ved Siden af de faste, og paa mange Steder saa man endog Læger i Landsbyerne. Det var derfor ikke saa underligt, at de offentlige Læger følte sig truede i deres Eksistens og i deres aarlige Indberetninger til Sundhedskollegiet beklagede sig over, at der stadig kom nye til.

Man kunde henvise dette Overskud af Læger til at søge udenlands, men det var uforsvarligt først og fremmest af patriotiske Grunde. — Programmet svinger sig her op til høj Pathos —, men desuden ogsaa, fordi den samme

Overproduktion fandtes i alle Lande og Adgangen til at praktisere besværliggjordes overalt.

Paa et Punkt — Barberamterne — kunde der være Vanskeligheder for en Sammensmeltning. Forholdene var dem vedrørende noget uklare. I Forordningen af 1785 var deres Virksomhed fastslaaet og begrænset til »i det højeste« at barbere, aarelade, trække Tænder ud og sætte Klyster, men den, der vilde købe et Amt og udøve Kirurgi skulde først være prøvet af Akademiet og ved et Testimonium erklæret duelig. Dette berettigede til medicinsk og kirurgisk Praksis dog uden at besidde et Barberamts Rettighed. Herved havde man søgt at tilintetgøre Forbindelsen mellem Kirurgien og Barbervæsenet, men Bestræbelsen ophævedes ved en ny Forordning af 1786, der paabød, at man ikke maatte købe noget Barberamt eller nyde Amtsrettighed i København, uden at man havde taget den nævnte kirurgiske Eksamen og faaet Testimonium. Ved dette mærkelige Reskript aabnedes Vejene for alle Stympere til at nedsætte sig som Amtskirurger uden at have været i Barberlære, og Akademiet blev tvunget til at aabne sine Læsesale for en Hob uvidende Barbersvende, efter hvis mangelfulde Kundskaber Forelæsningerne maatte afpasses. Spørgsmaalet blev nu, om det, for Fremtiden at udelukke de ustuderede fra den medicinske Lærestalt, var en Krænkelser af Barberlavets Rettigheder. Programmet svarer ikke direkte herpaa, men hævder, at der ingen Forurettelse sker, hvis man henviser Barbererne til deres oprindelige Virkeomraade: Barbering, Aareladning, Tandudtrækning, Iglar og Klyster, og indskrænker Lavsmestrenes Antal til de lovbefalede 21, samtidig med Adgangen formenes alle andre end de oplærte Svende, altsaa ogsaa den nye Lærestalts Kandidater. Barberernes Oldermænd, *Wilster*, sluttede sig hertil, navnlig fordi han vilde foretrække en selvstændig Barbereksamen for den fuldstændige kirurgiske.

Programmet ender med et Forslag til Oprettelsen af en fælles Lægeskole, normeret med 13 Lærere, der skulde forberede til en for Kirurger og Medicinere fælles Eksamen. En Del nye Fag skulde doceres, deriblandt af Specialiteter: Gynækologi, Pædiatri og Ophthalmologi. Visse Fag, f. Eks. medicinsk Kemi og Botanik skulde henlægges under andre Fakulteters Professorer og endelig skulde Akademiets og Universitetets Samlinger og Biblioteker forenes. Paa et Punkt vilde man gennemføre en radikal Reform: Undervisningen skulde foregaa paa Dansk. Fakultetets Latin skulde forsvinde og noget Hensyn til Holstenerne skulde fremtidig ikke tages.

Den ældre Skoles Svar paa Programmet fremsattes af O. Bang (11). Han sluttede sig for Sagens Skyld i det hele og store til, hvad Mansa og Levy havde udtalt, men havde rigtignok forskellige Anker. Først og fremmest afviste han Tanken om, at der skulde være nogen Skinsyge mellem Akademiet og Fakultetet, det blev blandt andet modbevist ved, at de tidligere Forsøg paa at faa en Sammensmeltning i Stand alle var udgaaede fra Fakultetet.

Dernæst fandt han, at Programmet burde have taget alle de tidligere Forslag til Sømmenslutning op. Der havde været flere og ikke en Gang hans eget af 1829, der var vel kendt, skønt det aldrig havde været offentliggjort, var nævnt, og det lignede endda Philiatriens Forslag i flere Henseender. Bangs Indvendinger, der fremsættes i en Anmeldelse af Programmet, formes nu som en Sammenligning af hans eget Forslag og Philiatriens, idet Bangs gaar ud paa at begge Anstalter opretholdes, at Fagene fordeles baade til Akademiets og Fakultetets Lærere, at Ledelsen skulde være fælles og at begge skulde forberede til en fælles afsluttende Eksamen. Ordningen var dog kun tænkt som en Overgang til en senere fuldstændig Sømmenslutning. Kritiken var i det hele velvilligt holdt, men den knæsatte en delvis anden og vel ringere Ordning, end den Philiatrien ønskede, og Komitéen, der havde med Programmet at gøre, besluttede derfor at tage til Genmæle og udsendte et lille Skrift, der hed: *Nogle Bemærkninger i Anledning af Hr. Etatsraad O. Bangs Anmeldelse af Selskabet Philiatriens Program*. I det tog man i en meget bestemt Form Bangs Anker op og viste, at man ikke havde kunnet drøfte alle tidligere fremsatte Planer, fordi ingen af dem var fuldstændig og mange kun løse Skizzer. Flere af dem, der ikke var bleven trykte, var kun laante med Diskretionsløfte. Hvad Skinsygen og de personlige Hensyn angik, saa vistes det ved Citater, at Philiatrien havde Retten paa sin Side. Prof. Gundelach-Møller skrev om »den ikke altid videnskabelige Strid«, der førtes mellem Akademiet og Fakultetet, og værre var, at selve Etatsraad Bang kunde anføres. Da Universitetets medicinske Auditorium indviedes 7. November 1836 (altsaa samtidig med Programmets Fremkomst) holdt Bang et Indledningsforedrag til de medicinsk-praktiske Forelæsninger og Øvelser, og han sagde da »selv om den Mur, som for et halvt Aarhundrede siden hos os blev rejst i Gudindens (Hygæas) Tempel, selv om den paa sin skrøbelige Grund, støttet paa vaklende Piller, endnu i flere Aar skal forlænge Vejen til hendes Højalter og endnu lede mange forbi det allerhelligste.« Resten af Bogen er en Kritik af Bangs Forslag, der kun er en halv Forholdsregel. Ingen havde hidtil haft Mod at foreslaa Skridtet taget helt ud. Som Svar sendte Bang derefter de unges Selskab følgende, for ham meget typiske Brev.

Fred. Hosp., den 26. Februar 1837.

Havde jeg været en Snees Aar yngre, vilde jeg vist have ilet med at benytte min Pen til et offentligt Svar paa Philiatriens Bemærkninger og maaske ladet mig henrive af disses Tone, der i det mindste ikke lyder som den, hvori jeg skrev min Anmeldelse, til en skarp Gjendrivelse af, hvad deri forekom mig urigtigt, nu derimod, da en god Sags fremme ligger mig mere paa Hjertet end mit eget Jeg, skal jeg vistnok afholde mig fra ethvert Skridt, hvorved jeg maaskee kunde give dens Modstandere selv det mindste Vaaben i Hænderne eller sætte selv den mindste Plet

paa mine ivrigste Medstridere. At dette har været Philiatriens Hensigt ved at nedskrive pag. 10 af dens »Bemærkninger« kan lige saa lidt falde mig ind, som at fordølge, hvormeget det smertede mig, der at gjenfinde et af mig uforsigtigen valgt Udtryk, paa en langt fra velvillig Maade baade med Ord og Typer kommenteret, og benyttet som Bevis paa, hvad den hverken efter Sprogbrugen eller efter min, som jeg haabede af Philiatriens Pluralitet bedre kjendte Tænkemaade, nogensinde kan bevise. Herom og om meget mere skulde jeg vist ikke undlade at yttre mig vidtløftigere, hvis jeg indsaa, at Nyttens svarede til Tiden, jeg derpaa maatte anvende, og skulde heller ikke undslaa mig for at give Oplysning om de Hindringer, som fornemlig standse Opfyldelsen af vort fælles Ønske, dersom jeg ikke vidste, at Philiatriens Kundskab hertil var større end den Selskabet, vist ikke af personlige Hensyn, har fundet passende at yttre paa Prent.

Hvad der forstaaes ved en »djærv Haandsrækning« veed jeg ikke, den rolige modtager jeg med Fornøielse.

O. Bang.

Dette Brev blev læst op i et Møde og man bemyndigede Præsens til som Svar at afsende følgende Erklæring.

Saa visst som det er, at det vilde skade den Sag, for hvilken De, Hr. Etatsraad! og Philiatrien lige meget interessere sig, hvis Dissens i enkelte Punkter skulde give Anledning til Uenighed i Almindelighed og en deraf følgende offentlig Kamp, saa gavnligt troer Selskabet det, at Publikum og især Sagens Modstandere blive overbeviste om, at Selskabet ved at forfatte sit Forslag, ikke er bleven paavirket af *nogen som helst* Autoritet, en Mening som disse vistnok gjerne vilde gjøre gældende. I denne Overbeviisning blev saavel Programmet, som senere vore »Bemærkninger« nedskrevne. Hvor Tonen i disse skulde have saaret den Mand, hvis nidkjære Bestræbelser for Sagen Selskabet ret vel veed at paaskjønne og hvis Venskab det agter høit, da har Selskabet i denne Henseende vistnok forfejlet sin Hensigt, men haaber, at De Hr. Etatsraad! ved roligere at gennemlæse Bemærkningerne, vil finde, at Tonen, der neppe kunde være anderledes, naar Selskabet — hvad det skyldte sig selv — vilde forsvare sig mod en, efter dets Mening, uretfærdig Anke, og beviise, hvad det hellere havde ladet ubeviist, men hvortil Deres Anmeldelse af Programmet nødvendigen maatte opfordre. Havde man imidlertid vidst, at De selv erkjender Uforsigtigheden i Deres Yttringer om hiin Muur, da være De overbeviist om, at *dette* Argument ikke mere være bleven brugt, hvor nær det end laae os.

Idet Selskabet haaber, at De, Hr. Etatsraad, anseer denne vor aabenhjertige Erklæring for fyldestgjørende, ville De ogsaa i disse Linjer see

en ærlig, broderlig Haandsrækning til fremdeles i Fællesskab at arbeide frem til det Maal, som baade De og Philiatrien har for Øje.

Kiøbenhavn, den 7. Martius 1837.

Trier,
p. t. Præses i Philiatrien.

Kort efter takkede Bang for Skrivelsen og paa Generalforsamlingen i April 1837 gjorde Præses Rede for hele Sagens Stilling. Meget fortrøstningsfuld var han ikke, da han udtalte: »Om dette Program vil have den tilsigtede Nytte, bliver vistnok tvivlsomt. Vel er det efter Udgivelsen af dette, at Hs. Majestæt har begært sig tilsendt alle de Akter, der angaaende Foreningen mellem det kirurgiske Akademi og det medicinske Fakultet i flere Aar har henligget i Kancelliet, men uvist er det, om dette er et Skridt i den Retning vi ønsker det, ligesom det er temmelig sikkert, at dette Skridt ikke er foranlediget af Programmet, men derved at Fakultetet indstillede Prof. Stein til Docent i Anatomien.«

Denne Ansættelse var imidlertid et Skridt i den ønskede Retning, men Anatomien havde ogsaa indtil da været ret stedmoderligt behandlet indenfor det medicinske Fakultet. Til 1836 havde den været doceret som et Bifag ved Siden af andre Fag og havde snart været i Hænderne paa en Fysiolog, snart paa en Kirurg, ja endog paa en Botaniker og fra 1836 til 1842, da det kirurgiske Akademi blev lagt ind under Universitetet, blev Anatomien slet ikke doceret i Fakultetet, men kun ved Akademiet, idet Stein den Gang kun var Medlem af dette sidste. Pladsen havde i Virkeligheden ikke været besat siden 1830 (12) og Tiden 1836—42 kom til at danne et Interregnum for at de studerende kunde gøre sig færdige efter den gamle Ordning. Den første lægevidenskabelige Eksamen efter den nye blev holdt 1838. Philiatrien kunde rose sig af at have været med til at forberede Fremskridtet, idet den offentlige Diskussion sikkert havde bidraget sit dertil, men andre Kræfter havde ogsaa været i Virksomhed, og foreløbig kan det ikke paavises, hvorfor Sammensmeltningen af de to Institutioner snart efter (1842) blev gennemført.

Foreløbig, indtil Sagen om Sammensmeltningen var bragt til Afslutning, tog man fat paa andre udadgaende Skridt. Da der ikke var indkommet nogen Besvarelse af Prisopgaven 1836—37, besluttede man at udsætte en ny og at vælge en ny Bedømmelseskomité, da den gamle (Levy og Hansen) ikke ønskede at fortsætte.

Oprindelig var Opgaven stillet som »en Udarbejdelse af en Haandbog i Hygiena publica«, men den blev ændret til »Udarbejdelse af en Haandbog i det offentlige Sundhedspoliti«. Besvarelsen skulde finde Sted inden 31. Maj 1839, Præmien var 300 Rbdlr. og Afhandlingen blev Forfatterens Ejendom*).

*) Præmien tilkendtes Stadsfysikus, Dr. med. *Uldall* i Fredericia. Bedømmelseskomitéen var Hoppe, Djörup, Levy, Mansa og Trier, der bl. a. udtalte Glæde over at saa mange Mangler ved det bestaaende var paavist og ønskede, at Kritiken havde været udstrakt endnu videre. Censuren oplæstes 2. Juli 1839 og findes i Forhandlingsprotokollen.

Samtidig blev det foreslaaet, at udsætte et-Aars Prisopgaver, men den Tanke gik man bort fra. Derimod bestemte man, at der, hver Gang et patologisk-anatomisk Præparat var demonstreret, skulde nedsættes en lille Komité paa 3 Mand til at affatte en Beretning om det foreviste. Dette vedrørte dog det daglige indre Liv og vakte derfor kun ringe Diskussion. Interessen var langt større for de Sager, der pegede udad mod offentlige Forhold. Saaledes da Levy og Hansen, 25. April 1837, meddelte, at de havde indsendt et Forslag til Sundhedskollegiet om at udarbejde en Fremstilling af Danmarks civile Medicinalforfatning, at de havde andraget paa litterær og pekuniær Støtte og ønsket en Autorisation til at forlange de nødvendige Data (navnlig Personalialia) fremskaffede, især for de medicinske og juridiske Embedsmænds Vedkommende. Kollegiet havde imidlertid svaret, at det ikke var kompetent til at give Autorisationer, men at det gerne vilde yde den anden ønskede Støtte. Sagen blev derefter henlagt. — Resolutionen om Akademiets og Fakultetets Sammensmeltning diskuteredes 13. Juni 1837 og i September samme Aar oplæstes Sundhedskollegiets Skrivelse til Apotekerne om, at de fremtidig ikke maatte sende Lægerne Nytaarsgaver.

Hidtil havde Selskabet kun udsendt mere eller mindre polemiske Arbejder, men paa Generalforsamlingen i Oktober 1837 fremsatte Regimentskirurg Müller den Tanke, at man skulde udgive Forhandlingerne, og den blev straks anerkendt, idet der paa det næste Møde blev nedsat en Komité, bestaaende af Müller, Mansa, Levy, Trier og Djörup; til at gennemgaa Forhandlingsprotokollerne og se hvad der egnede sig til Udgivelse. I December aflagdes der Beretning og man fandt, at da Hovedbestanddelen af Forhandlingerne havde været Demonstrationer af Præparater og Kasuistik, vilde en Udgivelse af »Acta« blive altfor besværlig for de enkelte, og man foreslog derfor at dele Tilfældene i 11 Klasser og at udvælge en eller to blandt Medlemmerne til at bearbejde Materialet i hver Klasse for sig. Dette blev vedtaget og Klasserne blev følgende: 1. Hjerne-Rygmarvssygdomme (Hornemann og Dahlerup), 2. Hjærtesygdomme (Trier), 3. Nyresygdomme (Schytz), 4. Lever- og Milt-sygdomme (Ballin), 5—6. Mave-Tarmsygdomme samt Volvolus og Intussusception (Mansa, Levy, Ahrensen), 7. Uterin- og Genitalsygdomme (Müller), 8. Ekstrauteringraviditeter (Hansen), 9. Aneurismer (Djörup), 10. Sygdomme i Bensystemet (Thru), 11. Intoksikationer (Hoppe). Ved Delingen var der taget skyldigt Hensyn til, hvad der var forevist i de forløbne Aar.

Generalforsamlingen viser, at man nu søgte ind i de Baner, andre Selskaber fulgte. Regnskabet indføres i Protokollen og viser at man ejede 11 Rbdlr., 2 Mark og 10 Skilling samt 300 Rbdlr. i Obligationer. Medlemsantallet var 31 og man vedtog den Lovændring, at nye kun kunde optages med Halvdelen af de til Stede værendes Stemmer.

Den Opgave, man oprindeligt havde stillet sig, at passe paa Kollegernes Adfærd og Vandel, varetoget man flittigt. For blot at nævne nogle Sager fra

disse Aar skal anføres, at det blev omtalt, at en Læge Thomsen (13) var bleven mulkteret med 10 Rigsdaler af Hof- og Stadsretten for at have udstedt to Dødsattester over Patienter, som han aldrig havde set. En anden var bleven tiltalt for at have forgivet en Tyfuspatient. Det var Enken, der anlagde Sag et Aar efter Mandens Død, og hun kunde fremlægge som corpus delicti en Recept paa acid. sulph. conc., der skulde gives med 20 Draaber ad Gangen i Havresuppe. Ogsaa *Mads Christensens* Udnævnelse til Overmedikus paa Alm. Hospital diskuteredes. Den havde vakt alles Uvilje, bemærker Forhandlingsprotokollen tørt. Sagen var den, at Christensen af Samtiden ikke betragtedes som kvalificeret, navnlig i Forhold til S. M. Trier, der var særdeles anset. Ikke desto mindre viste han sig snart som en udmærket klinisk Lærer og en fortræffelig Overlæge, der paa flere Maader bragte den daglige Hospitalsgærning ind i et moderne Spor. Ogsaa som Medudgiver af »Hospitalsmeddelelser« og som videnskabelig Forfatter blev han senere skattet højt. — At Philiatriens Medlemmer kun havde et medlidende Skuldertræk tilovers for »nogle danske Læger, rige paa Ordener og Titler«, der gjorde sin Opvartning hos Livlægen for en russisk Storfyrste, der var paa Besøg i København, kan vel regnes for en Selvfølge.

Efterhaanden var Philiatrien bleven kendt ogsaa udenfor Landets Grænser, og det kunde ventes at udenlandske Læger kunde ønske at blive optaget som Medlemmer. Dette skete første Gang i 1838, da en Dr. *Lessing* i Berlin oversendte sin Handbuch der Geschichte der Medicin. Man maatte desværre svare ham, efter lange Overvejelser, at det var imod Lovene og Fundatsen at optage Udlændinge. I Oktober 1839 sendte *Lessing* sin *Paracelsus, sein Leben und Denken*, i hvilken han med Daddel og Ringeagt omtalte Dr. *A. F. Bremers* Disputats om det samme Emne, skønt han i meget udstrakt Grad havde benyttet den. En sjælden Gang kunde Udlændinge dog komme til at holde Foredrag. Saaledes talte Dr. *Egeberg* fra Kristiania 13. November 1838 om den Kur, som Priessnitz i Gräfenberg i Schlesien anvendte, men han overbragte rigtignok tillige en Invitation til at samles med Naturforskere og Læger fra det øvrige Skandinavien i Göteborg i Juli 1839. Andre Gæster kunde man ogsaa have; saaledes foreviste en ung Mekaniker i Januar 1839, en af ham opfundet Seng for Frakturister, hvor Madrassen, paa hvilken Patienten laa, skulde kunne skiftes og Urin og Ekskrementer bortfjærnes, uden at foraarsage nogen Uro eller Rystelse af den syge. Selskabet kunde imidlertid ikke bifalde den Idé, som Konstruktøren havde haft, at lade Patienten synke gennem Madrassen, der kunde skilles ad paa langs, ned paa en anden, der var skudt ind. Da Sengen vilde koste 150—200 Rbdlr. vilde den neppe blive almindelig anvendt. Man vilde derfor heller ikke tegne Aktier i den, men besluttede at sende Opfinderen 5 Rbdlr. for det Besvær, han havde haft. Mekanikeren viste i samme Møde ogsaa en af ham konstrueret Redningsstige ved Ildebrandstilfælde, men den tog man ikke Stilling til.

Skønt Generalforsamlingerne afholdtes saa hyppigt, var der dog stadig Emner af ret indgribende Natur til Drøftelse og nye Forslag fremsattes jævnlgt paa dem. Saaledes ogsaa den 29. Januar 1839, da *Thornam* oplæste et Forslag om at oprette en *Lægevagtstation for København*, nemlig en Anstalt, hvorfra der til enhver Tid kunde erholdes øjeblikkelig Lægehjælp. Han talte paa en Del unge Lægers Vegne, og hvis Philiatrien bifaldt Planen vilde man gerne have en Understøttelse til at føre den ud i Livet. Selskabet fandt Idéen god, men maatte dog antage, at der maatte oprettes fire saadanne Lægevagter i Byens forskellige Dele, hvis man vilde naa det tilsigtede. Desuden kunde saadanne Anstalters Eksistens trues ved de Engagementer, de unge Læger fik, og derfor turde man ikke støtte Sagen. Endeligt havde man ingen Penge tilovers, Kassebeholdningen var kun 167 Rigsdaler, naar den udsatte Præmie var fradraget, og det kunde ikke forslaa til noget som helst.

Sagen om Udgivelsen af Acta blev genoptaget paa dette Møde og mødt med Tilslutning. *Müller, Levy* og *Thune* skulde fremsætte Forslag om, hvorledes det skulde gaa for sig, og de skulde tillige være Redaktionskomité, naar man en Gang naaede saa vidt. Da de, faa Møder senere, afgav Beretning, kunde de meddele, at der var Stof nok til et Bind paa 12 Ark, indeholdende patologisk-anatomiske Meddelelser, og at det snart kunde efterfølges af et andet, der skulde indeholde »therapeutiske Casus«. Til det første Bind havde man udvalgt 14 Afhandlinger, nemlig *Levy*: *Fistula umbilicalis*, *Ballin*: *Intussusceptio*, *Ahrensens*: *Dilatatio S. romani*, *Ballin*: *Abscessus hepatis*, *Hornemann*: *Ruptura oesophagi*, *Larsen*: *Ossificatio arteriarum*, *Thune*: *Necrosis et hernia diaphragmatica*, *Bock*: *Morbus vesicæ*, *Schytz*: *Otorrhoea cerebialis*, *Djørup*: *Aneurysma*, *Nyreabsces* og *Trier*: *Verrucæ cordis*, Tuberkler i Hjærtet. Man anmodede nu Forfatterne om inden 1. April at indsende deres Rapporter i den Form de skulde have for at blive trykt, der forelaa nemlig allerede en Aftale med Boghandler *Reitzel*, der vilde give Selskabet 10 Rbdlr. Arket og 15 Frieksemplarer. Udstyrelsen skulde være som det, der benyttedes til Maanedsskrift for Litteratur. Den 7. Maj kunde *Levy* læse Fortalen op, og der gjordes Rede for Stoffets nærmere Ordning. Hvad Bogen skulde hedde, var endnu ikke fastslaaet, men i Juni forelaa den færdig og blev uddelt til Medlemmerne og nogle ældre Kolleger, der havde vist Selskabet Interesse, samt til det kgl. medicinske Selskab i København og til Selskaberne i Kristiania og Stockholm. Desuden fik et Par enkelte Udlændinge den. Titlen var blevet: *Praktiske Iagttagelser og tilhørende Betragtninger, sammenstillede med særligt Hensyn til den patologiske Anatomi*.

Nogen Trang til at gøre Forandringer i Selskabets indre Liv var der ikke og der var kun sjældent Tale om Lovforandringer. Det blev nok foreslaaet at aabne Adgangen for Folk uden Studentereksamen, men det forkastedes. De eneste Ændringer, der gik igennem, var, at det bestemtes, at

Præsæs og Sekretæren kun skulde vælges blandt Medlemmer, der havde været mindst et Aar i Selskabet og at Proponenten skulde indlede en Diskussion om den proponerede, inden han blev optaget.

Det er tidligere anført, hvorledes Philiatrien vaagede over Besættelsen af ledige og nyoprettede Embeder, som den fordrede averterede og helst besatte gennem fri Konkurrence. Flere Tilfælde end det nævnte (S. 174) havde efterhaanden foreligget og Diskussionen rejstes igen, da der var Tale om at ansætte Levy ved Fødselsstiftelsen som fast Plejebørnslæge, en Stilling i hvilken han havde været midlertidig ansat et Aars Tid (14). Da det syntes som om Sagen skulde ordnes under Haanden, udtalte *Ballin* i Mødet 21. Maj 1839 sig misbilligende om det Princip i Følge hvilket man oprettede nye Poster og med det samme foreslog deres Besættelse, idet han trøede, at denne burde ske enten ved en Konkurrence eller i det mindste ved en Bekendtgørelse, at en saadan Post eksisterede, saa at den kunde søges af flere. Han indrømmede gærne, at i det Tilfælde, som nylig var hændet, maatte den, paa hvem Valget var faldet, anses for meget kvalificeret, men Principet var og blev forkasteligt. I det næste Møde var *Levy* meget misfornøjet med, at man havde gjort hans intenderede Ansættelse til Genstand for et misbilligende Foredrag, endda paa et Møde, hvor han ikke var til Stede, og han søgte ved en historisk Fremstilling af Sagens Gang at retfærdiggøre Stiftelsens Direktions Fremgangsmaade. Men det lykkedes ikke at overbevise Forsamlingen. Flere Medlemmer støttede *Ballin*, andre *Levy* og Forhandlingsprotokollen udtaler, at »vistnok var denne interessante Fremstilling af tildels hidtil ukendte Forhold Anledning til at den hele Sag blev set i anden Belysning, end det dæmpede Mørke, hvori Autoriteters Foranstaltninger ofte ej kunne andet end staa for de uindviede, men man maatte beklage, at flere medvirkende Forholds delikate Natur ej tillod en fuldkommen Afdækning for en større Forsamling.«

En udmærket Lejlighed til atter at træde i Forbindelse med den store Offentlighed fik Philiatrien, da Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug i Januar 1840 henvendte sig til det, for at formaa det til at rejse Ædruelighedsspørgsmaalet. I Trykkefrihedsselskabet var oprettet en Skriftkomité og til denne havde en Overlærer *Olsen* (15) henvendt sig for at foranledige at Hovedstadens Læger i Fællesskab skulde anstille en Undersøgelse om de Principer, man skulde gaa ud fra, naar man vilde modvirke de skadelige Følger af Brugen af spirituøse Drikke. Det, der var Tale om, var dels at udgive et Skrift, dels at undersøge Muligheden af at oprette Ædruelighedsforeninger. Selskabet fremsendte en lang Redegørelse fra Overlæreren, der blandt andet omtalte, at Regimentskirurg *Djørup* tidligere havde gjort sig til Talsmand for et maadeholdent Alkoholforbrug (16). I det følgende Møde refererede Præsæs, *Levy*, Stillingen i Amerika, hvor Temperance-Selskaberne havde gjort stor Nytte og foreslog Sagen henvist til en Komité. Dette gik man ogsaa ind paa,

men efter Forslag af Trier blev man enig om, at de, der ikke var samstemte med Komitéens kommende Erklæring, skulde have Lov at afgive en afvigende Kendelse. Komitéen kom til at bestaa af *Trier, Levy, Thune, Müller* og *Ballin*. Djørup vilde ikke vælges, da han ansaa sig som Part i Sagen. Det blev en meget udførlig Betænkning, der blev afgivet, alt for lang til at gengives her, men den gik ud paa, at Brændevin under almindelige Forhold er et ligesaa unødvendigt som unaturligt Incitament for Mennesket og at selv i de Tilfælde, hvor mange Aars Vane har gjort et Slags Ret gældende, maa det antages, at Afsavnet ved en kraftig Vilje temmelig let og i alt Fald uden Skade for Sundheden vil kunne forvindes. En maadeholden Nydelse af Brændevin maa for det sunde og arbejdsføre Menneske regnes for uskadelig. Det kan endog ikke nægtes, at der gives Forhold og Omstændigheder, under hvilke Brændevin kan betragtes som et gavnligt, skønt ofte erstatteligt Incitament. Man saa godt at dette Svar ikke traf nogen Afgørelse om, hvad der var at foretrække: Maadehold eller Afholdenhed. Noget Svar kunde imidlertid ikke gives fra et medicinsk Standpunkt, da Sundhed og Sygdom var relative Begreber, der stod i Vekselvirkning til Diætetiken og Gavnlighed eller Skadelighed maatte staa i Forhold til Incitamentets kvalitative og kvantitative Natur og til Organismens individuelle og momentane Tilstand. En Dom kunde derfor kun fældes i hvert enkelt Tilfælde. I al Almindelighed var Brændevinen, brugt med Maadehold, at stille i Klasse med mange andre Nydelsesmidler, der vel var Luksus, men som havde faaet Borgerret; ganske vist var der en Fare for Misbrug, men mod dette vilde Oplysning og Dannelse være det bedste Værn, og disse vilde langsomt og sikkert føre til Maalet, langt bedre end at man opstillede illusoriske Skræmmebilleder og illusoriske Løfter for Befolkningen. Derfor skulde man udbrede populære Skrifter, og Komitéen var ikke uvillig til at foreslaa Philiatrien at udsætte en Præmie for den bedste Afhandling om Brændevinens medicinsk-diætetiske Vurdering, en saadan kunde da senere danne Grundlaget for et Flyveskrift. Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug antog 9. April 1841 Tilbudet med Glæde og lovede at gøre sit til at skaffe en Folkebog om Spørgsmaalet saa stor Udbredelse som muligt.

Det vil erindres hvilken Opsigt Plakaten af April 1840 angaaende Tvangsforanstaltninger mod de Læger, der ikke indsendte Vaccinationslisterne havde vakt indenfor det kgl. medicinske Selskab. I Philiatrien gik Bølgerne ikke mindre højt og man var ogsaa beredt paa at tage til Genmæle, men man besluttede sig dog til at afvente, hvad det medicinske Selskab sagde, enten kunde man jo yde sin Tilslutning eller afgive et dissenterende Votum, og det var bestemt, at Medicinsk Selskabs Erklæring skulde offentlig frem.

En Ting var imidlertid at bide efter Autoriteterne, noget ganske andet var det, naar Striden stod mellem Medlemmerne indbyrdes. Saa gik det hedt til. *Ballin* havde offentliggjort en lille Artikel i Ugeskrift for Læger (17) og *Saxtorph* havde kritiseret den og Komitérapporten. Men i Mødet 17. No-

vember 1840 fremkom Ballin med et Gensvar og beklagede i Talens Løb, at den kollegiale Aand var forsvundet af Selskabet. Selvfølgelig diskuteredes der heftigt i den Anledning og Levy paapegede, at der i Stedet for den kollegiale Tone havde indsneget sig en farlig Bagvadskelsens Aand. Det kunde man ikke lade sidde paa sig, og Præses, *Ahrensens*, blev beordret til at forespørge, hvad der egentlig mentes dermed. Det vilde Levy imidlertid ikke sige. Han indrømmede, at noget saadant ikke burde siges uden Argumentation, men han vilde ikke tilbagekalde Udtalelsen og heller ikke bevise den, da det vilde medføre, at et Medlem maatte ekskluderes. Han havde søgt at holde Sagen hemmelig, men den uhyggelige Stemning, som nogle Medlemmer havde forstaaet at udbrede over Møderne, havde faaet ham til at sige mere end han vilde, og han trøstede sig med, at han ikke havde sagt alt. Han vilde nu udmelde sig af Selskabet, takkede for hvad han havde lært i de 10 Aar, han havde været Medlem og haabede, at han fremtidig ikke vilde blive regnet for en mindre god Philiatr end de andre. I Svarskrivelsen beklagede Præsens Meddelelsen, men markerede, at Levy ikke havde tilbagekaldt sin Udtalelse, men snarest forstærket den, endvidere, at Udtalelser, der foregik i Forsamlingsværelsets Kroge mellem de enkelte Medlemmer, ikke vedkom Selskabet, og at Levys Beskyldning, hvis den var sand, truede hele Selskabet. Han opfordrede derfor Levy til at nævne den skyldige, der havde fornærmet ham og at fremlægge Beviserne.

Levy svarede nu, at han ikke havde villet rette nogen Beskyldning mod Selskabet eller mod dets enkelte Medlemmer, men han indrømmede, at hans Ord, selv som løs og subjektiv Meningsyttring havde været i høj Grad uforsigtige. Ordene var uforsættelige og aftirrede ham i en forstemt Sindstilstand. Han havde ikke villet saare Selskabet eller dets Medlemmer, og naar han ikke vilde komme frem med Beviserne, var det fordi han paa ingen Maade vilde være Angiver. Han sluttede med, at han havde hørt, at hans Udtræden af Selskabet er bleven sat i Forbindelse med hans noget tidligere stedfundne Ansættelse i Fakultetet. Dette var ganske urigtigt. Han vilde gerne have kunnet bevise, at man kunde være Medlem begge Steder, og han hævdede dernæst, at dette sidste Sammenstød kun var Lejlighedsaarsagen eller Anledningen, da Misstemningen havde været til Stede i noget over et Aar.

Sagen sluttedes med, at Prof. Müller, der havde haft en Samtale med Levy var bleven bemyndiget til at sige Selskabet »at han nu kun ansaa det af ham paatalte Forhold af et eller flere af Selskabets Medlemmer, for en Indiskretion.«

Hverken af private Optegnelser om Philiatrien eller af Forhandlingsprotokollen erfarer man noget som helst om en Misstemning mod Levy i disse Aar, men at der er sagt et eller andet om ham fremgaar tydeligt af hele Striden. At dette har været Skumlerier turde vel antages, naar man ser hen til, at Præsens ikke vilde have Ansvar for Udtalelser, der faldt i den

almindelige Konversation. Hans Ansættelse ved Fakultetet var sikkert fuldt ud forsvarlig, og der bliver da kun hans rent personlige Forhold tilbage, som det mulige Grundlag for Skumlerierne. Den forstemte Sindstilstand, som Levy omtaler, har sikkert haft sin Grund i en religiøs Krise; i Programmet til Reformationsfesten viser han sig som havende forladt Jødedommen, og i 1840 lader han sig døbe og antager Navnene *Carl Edvard Marius* i Stedet for *Moritz Marcus*. Det er antagelig dette, man har spøget, maaske spottet over og derved anstiftet Fortræd, da der hos Levy bestemt har ligget en dyb Overbevisning bag.

Var Striden denne Gang bragt ud af Verden, omend paa en Maade, der ikke kunde virke tilfredsstillende, saa varede det dog ikke længe inden en ny blussede op og denne Gang var det ikke nogen Enkeltmand, der blev angrebet, det var hele Philiatrien, dens Tone og dens Aand. Prof. *Otto*, der var Redaktør af Bibliotek for Læger, var i 1842 begyndt at skrive en Række Rejse-Optegnelser i sit Organ og han skildrer (18) i en lille Indledning, hvor henrykt han er over at »den største Lykke og Nydelse paa Jorden« at rejse, bliver ham til Del hele tre Gange. Mest glad er han dog over at skulle være borte i hele 12 Maaneder, da der, især i de sidste to Aar, har indsneget sig en Tone mellem danske Læger, der langt fra er anbefalelsesværdig. Den ene dadler og taler i nedværdigende Udtryk om den andens Kundskaber og Handlen. Især tro alle de yngre sig berettigede til at kritisere alle de ældres Videnskabelighed, Færd og Kundskaber, og de kan saa godt vurdere alle Autoriteters Beslutninger og Foretagender, at de altid véd, at lavere Motiver eller Ukyndighed ligger til Grund. En af Aarsagerne til denne sørgelige Tilstand maa søges i Oprettelsen af Philiatrien, der især bestaar af Lægestandens yngre Medlemmer og som har gjort sig til Formaal at bringe alle offentlige medicinske Forhandlinger under Diskussion og kritisere alle enkelte Kollegers Handlinger og Færd. *Otto* véd naturligvis ikke om han selv har været Genstand for den Slags Kritik — den angrebne faar det jo sidst at vide, — men han har hørt en saadan Behandling blive saa mange andre til Del, har saa ofte endog været Vidne til den Maade, hvorpaa Kolleger omtaltes af dem, der kaldte sig deres Venner, at han ikke tror, at han har været heldigere end andre. Som man ser, *Otto* lagde ikke Fingrene imellem. Men Philiatrien havde absolut ikke i Sinde at lade Bebrejdelserne blive siddende paa sig. Den lod sin Præses, *Fenger*, svare, 1. at Selskabet ikke bestod af yngre Læger, men af ældre og yngre i omtrent lige Antal, 2. at det ikke var Philiatriens Formaal at bringe alle medicinske Forhold under Debat, kun i enkelte Tilfælde, der havde frembudt særegen Interesse for Lægestanden i Almindelighed var der gjort Undtagelse derfra og 3. at det lige saa lidet hørte til Philiatriens Formaal som til dens Vedtægter, at kritisere nogle end sige alle Kollegers Handlinger og Færd. Selskabets Møder var *udelukkende* helligede videnskabelige Meddelelser og Diskussioner. Man ventede derfor at Præsens Skrivelse vilde blive

indrykket i det næste Nummer og at Otto samtidig vilde tilbagekalde sine Udtalelser.

Dette skete imidlertid ikke. Otto svarede, at Skrivelsen nok skulde blive optaget*), men han vilde ikke tilbagekalde noget. Han havde aldrig tillagt Selskabet anden Virksomhed end videnskabelig, og han havde kun paastaet, at de unge havde for megen Lyst til at kritisere og at være i Opposition. Det kunde der ikke være noget graverende i, og endelig var et Korrekturark af Artiklen gaaet igennem Hænderne paa et af Selskabets egne Medlemmer, og dette skulde nok have gjort opmærksom paa, hvis der forelaa en Fejltagelse eller Ubillighed. Dette kaldte Prof. Hoppe frem, som den, der havde læst Korrekturen, og han erklærede, at han, paa Grund af tidligere Dissenser, forlængst havde ophørt at rette noget i eller gøre Bemærkninger til det, der skulde trykkes, naar han ikke blev opfordret dertil, og det var han ikke blevet. — Selskabet fandt forøvrigt Ottos Erklæring tilfredsstillende og sluttede Sagen. Otto fandt ingen Støtte hos Medlemmerne, af hvilke mange maa have vidst, at Punkt 4 i Præsens Skrivelse var urigtigt og det foregaaende Punkt 3 i høj Grad angribeligt. Hvorledes er det da forklarligt, at Fenger svarede saaledes? Da man vel ikke tør gaa ud fra, at han ikke har været i god Tro, maa man antage, at han ikke har kendt Lovene, som paa hans Tid kun forelaa trykt i den oprindelige Form, og ved at se efter i Forhandlingsprotokollen har han da dannet sig den Anskuelse som han fremsætter, thi Diskussionen om Næstens Forhold er kun yderst sjældent meddelt i Protokollerne Nr. 2 og 3, og kun i Tilfælde, hvor der kunde ligge noget reelt bag, som f. Eks. uregelmæssige Ansættelser og lignende. Vil man have at vide, hvad der snakkes om i Krogene maa man søge andet Steds hen (19), og der ser man talrige Meddelelser af omhandlede Art, ja saa hyppige, at *M. Salomonsen* i sin Udskrift af Philiatriens Forhandlinger opretholder en særlig Kolonne for »Lægeforhold og Personalialia«, fra hvilken en Del af det tidligere meddelte stammer.

Hvis man nu vilde tro, at Philiatrien i særlig Grad beskæftigede sig med Skæven i Broderens Øje, tager man fejl. Hovedindholdet af Aftenens Program var Demonstrationer og Kasuistik. Enhver fortalte, hvad han havde set og oplevet, og mange Gange naede Antallet af Demonstrationer op over 200 i en Sæson. Og alt forevistes med den største Grundighed og kritiseredes af Komitéerne. Det Arbejde, der blev gjort i denne Henseende har været af den allerstørste Værdi og af et meget betydeligt Omfang. Det ser man af de særdeles fyldige Referater i Protokollen, Beretninger, der sikkert vilde blive inddragne i den moderne Forskning, hvis en eller anden vilde paatage sig det Kæmpearbejde at registrere dem. Kun en eneste Gang synes Diskussionen at være forstummet, det er, da et Medlem, efter mange andre Demonstrationer, rykker frem med et helt Menageri af Misfostre, Dyr og Fugle med flere

*) Bibl. for Læger, 1842, p. 256 ff.

Hoveder og Masser af Ben og med Stolthed til sidst fremviser sit kæreste Barn: en Guldfisk med opadkrummet Hvirvelsøjle. Da var det sublime naaet og ingen havde et Ord at sige.

Ganske paafaldende er det at se, hvor mange af Foredragsholderne, der egentlig hørte hjemme i det kgl. medicinske Selskab. Der mangler næsten intet af dettes berømte Navne, og man faar det Indtryk, at de unge Læger ikke tilnærmelsesvis spillede den Rolle, de oprindeligt havde tænkt sig, og at Adskillelsen mellem de to Selskaber var en ganske kunstig, selv om den oprindeligt havde haft sin Berettigelse.

Ved Resolution af 7. Juli 1840 bestemtes det, at Bidstrupgaard skulde tilhøre Københavns Kommune og at Hospitalet der skulde benyttes til Indlæggelse af afsindige, men det bestemtes rigtignok tillige, at ogsaa afsindige, der ikke hørte under København, skulde kunne modtages der mod passende Betaling, og at der skulde oprettes Anstalter for Sjælland, Møen og Lolland-Falsters Stift, bestemte til de Patienter, der ikke var egnede til Optagelse i Bistrup. Selv om disse Bestemmelser var meget mangelfulde og i flere Henseender ikke heldige, rejste de dog Sindssygespørgsmaalet her i Landet, og Philiatrien, der altid havde Øret aabent for hvad der var oppe i Tiden, udsatte da 1841 en Prisopgave om *hvilke Forholdsregler kunne ønskes truffe saavel fra det offentlige Side, som af private for at til Veje bringe en bedre Behandling og Forplejning af Sindssvage i det egentlige Danmark?* Andre Ting var ogsaa bragt i Forslag, saaledes en Skildring af de nyere patologisk-somatiske Undersøgelser over Blodet og deres Indflydelse paa Patologi og Terapi, en Beskrivelse af den danske Medicinalforvaltning og flere andre, men denne valgtes, aktuel som den var. Man saa imidlertid tydeligt, at Opgaven, som Ordlyden var stillet, kunde foranledige Besvarelser af saare forskellig Art, og man præciserede derfor, at man ønskede, at de konkurrerende vilde undersøge Midlerne til ved pludseligt indtrædende Afsindighed hurtig at kunne anbringe de syge paa en saadan Maade, at baade det øvrige Samfund sikredes mod dem, og at der blev sørget for deres Helbredelse, og endvidere paa hvorledes man kunde lette de syges Adgang til Behandling og Forplejning i det senere Forløb, navnlig hvorledes man skulde skaffe de inkurable nogenlunde Livsbetingelser. Ligeledes ønskede man, at der skulde tages fortrinligt Hensyn til hvorvidt de allerede bestaaende Stiftelser kunde benyttes og med hvilke pekuniære Opofrelser de kunde udvides og forbedres efter Tidens Krav, samt hvilken Andel af disse Foranstaltninger, man maatte ønske og tillige kunde vente overtagen af Privatmænd.

Betingelserne for Prisæsinkingen var de sædvanlige, og da Fristen udløb 1. Januar 1843 var der indsendt en Afhandling, der bar Mottoet: *Fürsorge für zweckmässige Irrenanstalten ist zur allgemeinen Ehren und Gewissens-Sache der europäischen Regierungen geworden*. Præsæs, *Hornemann*, foreslog at man skulde vælge en Bedømmelseskomiité paa 3 Medlemmer, men *Ballin* mente, at det var bedst ogsaa at tage Hensyn til Læger udenfor Selskabet, da der neppe var nogen — med Undtagelse af en enkelt — der havde nogen detailleret Kundskab til denne »Quæstion«. Andre Selskaber, f. Eks. Trykkefrihedsselskabet, bar sig saadån ad. Dette forkastedes imidlertid, da Præsæs mente, at Komitéen kunde søge alle de Oplysninger den ønskede, hvor den vilde. Valgte blev saa *Hoppe*, *Fenger* og *Djørup* og paa den aarlige Generalforsamling, 25. April 1843, aflagde de Rapport og tilkendte Forfatteren 100 Rbdlr., altsaa kun en Tredjedel af Præmien, som skulde udbetales ham, naar Bogen forelaa trykt.

Den, der havde besvaret Opgaven var *J. R. Hübertz*, der havde omredigeret et Skrift om Daarevæsenet i Danmark, som han i August 1842 havde tilstillet Kongen. Naar Komitéen ikke var tilfreds med Arbejdet skyldtes det, at *Hübertz* næsten ikke havde nævnt den private Forplejning af de sindssyge, og at hans Beregninger, hvad enten de angik Pladsantallet eller Bekostningen, var overmaade løse og unøjagtige. At Komitéens Dom har været for haard, er der ingen Tvivl om. *Hübertz*' Optælling af de sindssyge og hans Undersøgelser af Anstalterne i Ind- og Udland var saa stort et Arbejde, at det burde have været paaskønnet, og da Afhandlingen blev udgivet 1843 med Titel *Om Daarevæsenets Indretning i Danmark* indeholdt den en meget skrap Antikritik rettet mod Bedømmelseskomiitéen (20).

Selskabet voksede trods al Misstemning stærkt. Paa Generalforsamlingen 26. April 1842 kunde det meddeles, at man nu var 41 Medlemmer og at det videnskabelige Liv indenfor Selskabet var uforandret meget stort. Men samtidig rejste *Hornemann* det Spørgsmaal om man ikke skulde søge i endnu højere Grad at faa Lægestanden i Tale ved hver Uge at offentliggøre Forhandlingerne, f. Eks. i Form af et særligt Følgeblad til Ugeskrift for Læger. Med den Ændring, at det skulde ske hver Maaned, blev Forslaget vedtaget, og man udnævnte en Redaktionskomité, Præsæs, Sekretæren og et Medlem, til at varetage det fornødne. Det vedtoges dog, at et Medlem havde Ret til at forbyde Offentliggørelsen af det, han havde skrevet. Sagen blev forelagt Ugeskriftet, der var villigt, men forbeholdt sig at sende en Regning, hvis Omfanget blev for stort. Redaktionskomitéen valgtes derefter paa Generalforsamlingen (hvor Lovene revideredes) og kom til at bestaa af Præsæs, *Kayser*, *Fenger* og *Ahrensen*.

Udenfor Dagsordenen stillede *Ravn* Forslag om at Philiatrien skulde oprette et patologisk-anatomisk Museum ved et af Hospitalerne, hvilket han mente kunde gøres for ca. 100 Rbdlr. aarligt. Selskabet stillede imidlertid

denne Sag i Bero, da den ikke kunde anbefales i den foreliggende Form. Bekostningen vilde blive langt større end angivet, Lokale vilde ikke kunne faas, og man kunde heller ikke gøre Regning paa Indsendelse af Præparater til en saadan Institution. For Videnskabens Skyld maatte den størst mulige Koncentration af Apparaterne tilstræbes, og Sagen hørte derfor under Universitetet.

En Sag af almen Interesse kom for, da der i November 1842 oplæstes en Skrivelse fra alle Hovedstadens Apotekere med Undtagelse af en eneste, Apoteker *Groth* paa Waisenhusets Apotek, i hvilken de beklagede sig over, at nævnte Apoteker solgte sine Varer, efter hvad Rygtet sagde, langt under den almindelige Takst. Der var meget delte Meninger om, hvad man skulde gøre ved denne Anklage. At *Groth* havde handlet ukollegialt ved at slette de gamle, rigtigt beregnede Priser paa Medicinflaskerne var man enig om, men flere mente at denne Sag slet ikke kom Selskabet *Philiatrien* ved, men derimod de af Medlemmerne, der var praktiserende Læger. Her i Landet havde man iøvrigt ingen Bestemmelser, der forbød at sælge under Taksten. Alle andre Købmænd kunde sætte deres Priser ned og i Preussen var Undersalg tilladt. Enighed om hvad man skulde gøre, kunde ikke naas, og saa indkaldte man til en ekstraordinær Generalforsamling, for at faa Stillingen klaret. Der var ogsaa i den foreløbige Diskussion fremført mærkelige Modsætninger mellem Prisen hos Apotekerne og hos Kolonialhandlerne, hvor mange Ting kunde faas.

Det Forslag, der var stillet, var udgaaet fra *Kayser* og begyndte ganske gemytligt med at paapege, »at Apotekerne her i Byen nu for Tiden kappes om at undersøge hinanden,« hvad der medførte, at de Fattige for en Gangs Skyld kunde faa Medicin til rimelige Priser. Senere blev Tonen mere alvorlig, og han viste hvilke Misligheder der gik i Svang og at Aarsagen var, at Taksten ikke fastsatte noget Minimum for Prisen. Han foreslog, at *Philiatrien* skulde lade Skrivelsen være hvad den var og undersøge Apotekerforholdene paa bred Basis, f. Eks. ved »at give en Fremstilling af Apotekervæsenets nuværende Tilstand hos os, fremhæve dets Mangler og gøre Forslag til hensigtssvarende Forbedringer.« Naturligvis skulde en Komité paa 3 Medlemmer tage Affære, og den skulde bringe Sagen til Afslutning snarest muligt. Dette Forslag blev nu stærkt kritiseret fra flere Sider, bl. a. fordi det ikke nævnedes Taksten og Mislighederne ved Salget. Desuden var der andre Ting, som man nødvendig maatte komme ind paa f. Eks. Privilegiernes Væsen, Kontrol med Apotekerne og lignende og *Hornemann* fandt derfor Lydhørhed for et Forslag om at nedsætte »en Komité til at udarbejde Forslag til hensigtssvarende Forbedringer ved vort nuværende Apotekervæsen, navnlig til at tage Taksten og de dermed forbundne Spørgsmaal i nærmere Overvejelse.« Komitéen kom saa til at bestaa af *Kayser*, *Fenger* og *Hornemann*. Den nedlagde dog sit Hverv (30. Juli 1844), den havde ikke kunnet overkomme Arbejdet og der var i

Mellemtiden om den samme Sag nedsat en Komité indenfor Sundhedskollegiet.

Philiatrinen havde hidtil aldrig haft Instrukser for sine Embedsmænd, og Vanskeligheder havde der ikke været med dem. Og dog skulde Savnet af Bestemmelser angaaende Kompetencen for den enkelte blive føleligt, ikke mindst, da der rettedes et kraftigt Angreb paa *A. Hannover* som Medlem af Redaktionskomitéen. Der indløb nemlig et Brev fra *E. Fenger*, *C. F. Bock*, *N. E. Ravn* og *M. Salomonsen*, der begyndte saaledes: »I Philiatrisens Forhandlinger for November Maaned finder vi den af os fremlagte Komitébetænkning ledsaget af en Note, som er underskrevet af Hr. Lic. Hannover, Redaktions-Komitéens Medlem, og som indeholder en umotiveret dadlende Dom over vort Arbejde, uden at nogen saadan har været udtalt i Selskabets Møder, hvor Rapportens Oplæsning, uagtet Præsidentens Opfordring, ikke fremkaldte nogen Diskussion. — Vi skulde ikke opholde os med at bevise det usømmelige og ubillige ved at sætte en saadan Plet paa en andens Arbejde i samme Øjeblik som det gaar ud i Verden under Selskabets Auspicer,« og saa fortsættes der i samme bidske Tone, og man ønsker at vide, om Hannover af Komitéen har været bemyndiget til at sætte sin Note til, eller om den er en velvillig Meddelelse til Ugeskriftet og optaget af dets Redaktion eller om han har handlet af egen Magtfuldkommenhed. Skrivelsen ender med en Opfordring til at sørge for at saadant ikke sker fremtidigt.

Det blev en varm Debat. Medlemmerne af Komitéen holdt sammen, skønt det blev paavist, at Noten var kommet ind paa meget uregelmæssig Maade ved anden Korrektur. Hannover afviste de personlige, saarende Udtryk og vilde ikke staa Skoleret for Philiatrisens Domstol, men Fenger paaviste, at en Redaktionskomité ikke var en Redaktion, men nogle Embedsmænd, der havde at gøre, hvad Selskabet forlangte og intet andet, og i et senere Møde fremlagde han en indgaaende Antikritik til Hannovers Note og fik et Svar derefter. Bølgerne gik saa højt, at Præses, Hornemann, indledede et af Møderne med at sige, at han af Hensyn til Tonen og enkelte Udtryk i Kritiken maatte bede om, at Diskussionen førtes paa en for de paagældende Parter mindre afficerende Maade, det vil sige indenfor den videnskabelige Undersøgelses Grænser, hvorved den baade vilde blive behageligere for Selskabets Medlemmer og mere skikket til Offentliggørelse. Sagen blev afgjort paa Generalforsamlingen den 7. Februar 1843, hvor man atter var delt i to Partier, ved at der var Stemme flerhed for at udtale, »at Redaktionskomitéen maatte anses uberettiget til at tilføje subjektive Anskuelser til Oplysning og Berigtigelse« for Læserne. Hannover var imidlertid under de indledende Forhandlinger traadt ud af Komitéen (21) og Nyvalg gav, at denne kom til at bestaa af *Hornemann* og *Hassing* foruden Præses.

Lidt efter lidt var man kommet ind paa en Ændring af Generalforsamlingernes Art. Man holdt en hvert Kvartal, ganske som sædvanlig, men April-

forsamlingen var den væsentligste, og paa den afgjordes de Sager, der betød noget for Selskabets indre Liv. De tre andre var mere blevet Ventil, der kunde benyttes, hvis noget særligt var paa Færde. Iøvrigt aflagde man paa dem kun af og til Referat over de 3 Maaneders Begivenheder, men foretog Valg af Embedsmændene. Det var ogsaa paa den aarlige Generalforsamling, at Spørgsmaalet om en fast lønnet Sekretær rejstes, idet Medlemmerne var utilfredse over Referaterne af Diskussionerne i Ugeskriftet. Præsens, *Djørup*, mente rigtignok, at naar disse var mangelfulde var det ikke Sekretærens Skyld, men Medlemmernes, da de benyttede en mindre parlamentarisk Form. Det fremgik af Forhandlingerne, at et meget betydeligt Arbejde var lagt paa Sekretærens Skuldre, og at han ikke kunde gøre sit Arbejde bedre, saalænge Medlemmerne førte Familiepassiar i Stedet for at diskutere, og det blev da ogsaa vedtaget at oprette en saadan fast Stilling. Vanskelighederne med Honoraret var der ogsaa; 50 Rigsdaler var foreslaaet, men han skulde jo nødig have det samme som Budet, og 100 Rbdlr. havde man knap Raad til at sætte sig for. Denne sidste Sum blev dog fastslaet. Der nedsattes samtidig et Udvalg (*Ahrensen, Djørup* og *Hornemann*), der skulde udarbejde Sekretærens Instruks. Denne fremlagdes i Maj 1843 og indeholdt den Mærkelighed, at Sekretæren kunde vælges udenfor Medlemskredsen og kunde opsiges med en Maanedes Varsel.

I Maj 1843 udsattes der atter Prisopgaver, og man havde ikke mindre end 5 at vælge imellem. En, der fordrede Oplysninger »om de Forandringer, som Dag og Nat frembringe i Sygdomme, især med Hensyn til de elektriske og magnetiske Indflydelser,« blev straks kasseret og man valgte to, der var mindre mærkelige. Den ene var »en paa egne Undersøgelser støttet Udvikling af et vist selvvalgt Lægemiddels pharmakodynamiske Virkning, den anden lød: hvilke Forandringer har Typhus undergaaet fra den Tid, da den første Gang optraadte epidemisk indtil vore Dage? Den første Opgave var et-aarig, den anden to-aarig og Præmierne var 150 og 300 Rbdlr. —

Aarene omkring 1840 blev i en Henseende mærkelige, idet de patologisk-anatomiske Demonstrationer tog saa paafaldende af, at Præsens, *Hoppe*, i Januar 1844 maatte udtrykke sin Beklagelse over deres Faatallighed. Nogen Grund hertil angives ikke, men Forhandlingsprotokollen viser, at det der optog Interessen var de epidemiske Sygdomme. Der var snart ikke den Infektionssygdom, der ikke grasserede, og mange Tilfælde af Erysipelas ambulans, Typhus, Mæslinger og Scarlatina blev omtalt. Væsentligst var alligevel Kopperne, som naaede en ikke helt ringe Udbredelse og de kliniske Meddelelser om denne Sygdom forefindes i meget stort Tal. Revaccinationen er ogsaa stadig paa Tale, nogen Tvivl var overalt til Stede om dens Nytte, men den benyttedes i udstrakt Grad, skønt Tilliden til Vaccinationen var i Aftagende blandt Publikum som en Reaktion efter de store Forventninger, man havde haft. *Müller* gav saaledes en Oversigt over Revaccinationen i

Hæren i 1843. Der var i alt revaccineret 7082 (3432 flere end i 1842), af disse fik 3303 ægte Pustler, 1804 uægte og hos 1975 var der ingen Virkning. Indpodningen blev gentaget hos 1634 og viste sig virksom hos 587, uvirksom hos 1046. Barsel-feberen var ogsaa jævnlig paa Tale, dog mere ud fra kliniske Synspunkter end fra ætiologiske.

For første Gang hører man i 1844 Klager over at Medlemmerne ikke mere viste den gamle Interesse for Selskabet og at denne Mangel ogsaa gik ud over Demonstrationerne. Før havde man kun svigtet, naar Vejret havde været saa frygteligt, at Gaderne var ufarbare, ved Kongens Død og da en stor Del af Medlemmerne var paa Rejse til Naturforsker-møderne. En enkelt Gang havde Tjeneren glemt at lukke op og Mødet maatte aflyses.

En ganske særlig Ære blev Selskabet til Del, da det i 1844 fik tilstillet et *Udkast til Lov om Medicinalvæsenet i Norge* med Anmodning om at kritisere det og eventuelt forbedre det. Udvalget, der skulde tage sig af Sagen, kom til at bestaa af *Djørup, Hoppe* og *Mansa*, og det blev overladt dem at udtale sig om enkelte Dele af Udkastet eller om det hele og de maatte gjerne søge Hjælp udenfor Philiatriens Medlemskreds. Der var imidlertid kun yderst lidt at ændre, Beretningen afgaves 3. September og snart efter indløb følgende Takskrivelse fra Norges Medicinalkommission:

Fra Hr. Regimentschirurgen har Commissionen modtaget den af en i Philiatrien nedsat Committé forfattede Bedømmelse af det Udkast til Lov om Medicinalvæsenet i Norge som Commissionen udarbejdede. For dette smigrende Beviis paa Opmærksomhed tillader Commissionen sig herved at bede Dem aflægge Selskabet sin forbindtligste Tak, idet den derhos kan forsikre, at de meddelte Bemærkninger for den have saa meget større Værdi, som de ere forfattede af Mænd, der nøje kjende Danmarks Medicinal-Væsen, der har saa megen Liighed med Norges, og derhos ere billigede af et Selskab, der blandt sine ivrige Medlemmer tæller mange sagkyndige Dommere. Bemærkningerne ville blive behørigt benyttede ved den forestaaende nye Gjennemgaaelse af Udkastet.

Christiania, d. 27. Sept. 1844.

Holst.

Ad. Motzfeldt.

Hr. Overlæge, Regimentschirurg S. E. Larsen.

Da Medicinallov for Norge udkom, viste det sig, at man havde rettet sig efter de fleste kritiske Bemærkninger og taget dem til Følge. De Steder, hvor det ikke var sket, havde man angivet Grundene dertil.

Med Prisopgaven om de sindssyges Forplejning (se S. 194) var man kommet med i en den Gang moderne Bevægelse. Daaresagen var rejst, og den bragtes i 1844 frem, dels i den norske Stænderforsamling, dels i Roskilde, men de Forslag, der stilledes, ændredes, saa at Tanken om en ny Anstalt i

Jylland udsattes, hvorimod der var Sandsynlighed for, der vilde blive oprettet flere smaa Detentionsanstalter, der kun var daarlige Erstatningsmidler (22). Baade Selmer og Hübertz protesterede og denne sidste henvendte sig til Philiatrien om Støtte, idet han foreslog at indgaa med en Forestilling til Regeringen mod det Forslag at oprette flere mindre Daareanstalter, som var indkommet for de jyske Provinsialstænder og at indgaa med en Petition til Stænderforsamlingen i Roskilde angaaende denne Sag. Hübertz, der redegjorde for Sagens Udvikling, mindede om tidligere Møder, paa hvilke man havde drøftet dette Spørgsmaal; der havde alle været enige om, at en Forandring havde været nødvendig, mange havde ønsket den gennemført straks, nogle endda for enhver Pris. Efter hans Mening skulde Sagen tages i sin Almindelighed, for at Interessen kunde vækkes og Regeringen blive gjort opmærksom paa, at Forandringen var nødvendig og Trangen til den dybt følt. Senere kunde man saa indsende et Andragende til Roskilde Stænderforsamling og derved fremme Sagen. Nu var den kommet i en forkert Gænge, idet det var bleven paalagt de Hospitaler, der ikke var indrettede paa at huse Sindssyge, at indrette »Opbevaringssteder« til dem, efter deres Midlers Størrelse, og at Sagen lagdes i Amtsraadenes og Kommunalbestyrelsernes Hænder.

Diskussionen viste, at man var meget uenig om, hvad Meningen var med det, der var vedtaget i Stænderforsamlingen i Viborg. Kommuner og Amter havde saa faa Penge, at der neppe vilde blive mange af de smaa Anstalter, og ingen vidste om Staten vilde antage sig Sindssygevæsenet eller blot nøjes med Tilskud. Hübertz gjorde sig ogsaa til Talsmand for, at den pekuniære Side slet ikke kom Philiatrien ved, man maatte holde sig til den videnskabelige. Det var man enig om, og man besluttede ikke at henvende sig til Kongen, men at indgaa med et motiveret Andragende til Stænderne.

Skønt Hübertz sammen med Hornemann og Brion kom til at danne en Komité til at redigere Andragendet, skete der dog det mærkelige, at han faldt fra, idet han foretrak selv at sende Stænderne et mere detailleret Forslag end det Udkast, som man var bleven enig om og som oplæstes af Hornemann paa Mødet 15. Oktober og som kaldtes *Om Daarevæsenets Reorganisation*.

Efter en Indledning opfordrer det Stænderforsamlingen til at indgaa til Kongen med en Petition om at tage Manglerne ved Daarevæsenet og Trangen til en Reform af det under Overvejelse og at foranledige, at det blev reorganiseret i sin Totalitet efter ensartede Grundsætninger, saa at Forslag derom kunde forelægges næste Stænderforsamling. Til Forslagets Udarbejdelse skulde benyttes sagkyndig Lægehjælp og det skulde offentliggøres nogle Maaneder inden Stænderne samledes. Desuden hævdede man, at der ikke maatte oprettes flere af de smaa Anstalter eller gøres Forandringer af nogen Art i Tilstanden, før Reformen skulde gennemføres (23).

Komitéen havde ogsaa udtalt, »at der maatte gives de studerende Anledning til ved Københavns Universitet at lære Psykiatrien at kende som en egen

Disciplin,« men denne Sætning blev igen strøget, da den egentlig ikke kom Sagen ved og let kunde aflede Opmærksomheden fra den.

Helt glat gik det ikke med at faa Andragendet afleveret. Egentlig skulde Præses, *S. E. Larsen*, gøre det, men der var straks en Fejl i Underskrifterne, saa Skrivelsen maatte sendes tilbage, og i Mellemtiden tabte Larsen Lysten til at være med, beklagede at han ikke havde sat sig ind i Sagens Detailler og foreslog, at man tilstillede Prof. *C. G. N. David* (24), der var Stænderrepræsentant i Roskilde, den, for at han kunde overbringe den, hvilket ogsaa skete, men med det Resultat at Forslaget pure forkastedes.

Det kan ikke undre, at dette vakte Vrede indenfor Philiatriens Kreds, og i Ugeskrift for Læger indrykkede —n (*Brion*) en Skrivelse, der baade havde Næb og Klør. Philiatrien havde hævdet, at de Sindssyge i Danmark behandles efter Principer, som var uværdige for en Stat, man maatte ind paa helt andre Veje, hvis man vedblivende vilde regnes til de civiliserede Nationer, og der var talt i Videnskabens og Humanitetens Navn. Stænderforsamlingen havde ment, at der ingen Grund var til at forlade det Princip, hvis Uhensigtsmæssighed var anerkendt af alle, den følte ingen Trang til at virke i Overensstemmelse med hvad de civiliserede Stater foretog sig, Danmarks intelligenteste Stænderforsamling talte i Hartkornets, i Økonomiens og de kommunale Interessers Navn. Artiklen ender med, at Philiatrien ikke har i Sinde at give op. Den skal nok lade høre fra sig, og Forberedelserne er i fuld Gang (25).

Den, der havde modarbejdet Philiatrien var Fattigdirektør *Hans Carl Sager*, der paa samme Tid havde indsendt en Afhandling om Bidstrup Stiftelse til Philiatriens velvillige Bedømmelse. Afhandlingen blev trykt i Dansk Ugeskrift (26), men da Bedømmelseskomitéen ikke havde kunnet give Sager sin Tilslutning, anmodede man Redaktionen om ogsaa at optage Kritiken, for at de deri fremsatte Anskuelser kunde naa ud til et større Publikum end Ugeskrift for Lægers, hvor den ellers vilde blive trykt. Sager havde i Stænderforsamlingen holdt paa de smaa Detentionslokaler og paa at hele Daaresagen var et kommunalt Anliggende, der ikke kom Staten ved, altsaa netop det modsatte af hvad Philiatrien forfægtede. Man angreb ham dog ikke direkte derfor, men *Djørup* foreslog, at en Komité skulde gennemgaa hele Daaresagens Behandling paa Stænderforsamlingerne og at offentliggøre den, noget der fandt Tilslutning, idet man dertil valgte *Hoppe*, *Djørup* og *Brion*. Under Navn af *Daarevæsenets Behandling i den jyske og roskildske Stænderforsamling* saa denne delvis meget bidske Kritik Lyset i Philiatriens Forhandlinger (1845, Nr. 4), der udsendtes som Følgeblad til Ugeskrift for Læger. Snurrt nok var *Hübertz* atter i Opposition, idet han mente, at Sagen sikkert var kommet i den rigtige Gænge efter den jyske Stænderpetition af 1844. Det gik forresten ikke helt glat at føre Skriftet igennem, det maatte diskuteres i ikke mindre end 5 Møder før det vedtoges.

Hermed var Kampen dog ikke afsluttet. Paa den næste Generalforsamling, 29. April 1845, foreslog *Fenger*, at man nu skulde udgive populære Skrifter for at Philiatriens Anskuelse kunde blive bekendte for alle. Det vedtoges og Sagen lagdes i Hænderne paa *Fenger*, *Hoppe* og *Djørup*. Disse indstillede 29. Juli 1845, at man skulde opfordre en dertil kvalificeret Videnskabsmand til at forfatte det ønskede Skrift, som skulde være færdigt inden 1. Maj 1846, for at det kunde foreligge inden Stænderforsamlingens Indkaldelse, og at man skulde henvende sig til *H. Selmer* paa Nørlund ved Hobro. Skriftet skulde være paa ca. 5—8 Ark og belønnes med 200 Rbdlr. Dette blev vedtaget og Vejen var aabnet for det Skrift, der skulde faa en saa indgribende Betydning for det danske Sindssygeværns Ordning. Da det, under Titel *Almindelige Grundsætninger for Daarevæsenets Indretning*, forelaa i April 1846, var der kun en Mening om dets Fortrinlighed. Bedømmelsen blev til en Lovtale og Præmien forhøjedes med 100 Rigsdaler (27). Udgivelsen overtoges af Selskabet til Trykkefrihedens rette Brug, men da Bogen vilde koste 600 Rbdlr, hvad der var over de Midler, der var til Disposition, skulde Philiatrien købe 300 Eksemplarer for 150 Rbdlr. Da Sager ogsaa vilde udgive sit Skrift, skulde disse leveres saa betids, at man kunde komme ham i Forkøbet. Bogen skulde uddeles til kommunale Myndigheder, Magistrats- og Kancelliembedsmænd, samt til Kongen.

Selvfølgelig havde Daaresagen lagt Beslag paa alles Interesse i de Aar, den stod paa, men flere andre udadgaaende Skridt var ogsaa drøftede, omend de ikke alle fik Konsekvenser. Saaledes var der i 1844 Tale om at knytte en nøjere Forbindelse mellem Veterinærskolen og Universitetet, og skønt en saadan nok kunde have Betydning for begge Parter, henlagdes Sagen dog, navnlig efter at *Hornemann* havde paapeget, at det maaske ikke var til Gavn for Skolen at komme ind i det Chaos, som Universitetets Ledelse var. Man burde kun sørge for, at de studerende kunde høre Forelæsninger begge Steder. *Hannover* fandt ogsaa, at man helst burde feje for sin egen Dør først, og se at faa en Studieplan og Hospitalsforholdene ordnede.

Mest af alt var det dog Barsel-feberen, der satte Sindene i Bevægelse. Epidemierne havde raset længe, var stilnede af og atter brødte ud igen i Efteraaret 1844. Man drøftede nu om ikke Direktionen burde benytte den givne Tilladelse til at lukke Stiftelsen, og man ankede stærkt over, at det nye Udbrud af Sygdommen hemmeligholdtes. Fra alle Sider hævdedes det, at man maatte og skulde gaa aabent til Værks. Man holdt endda paa Avertissementer i Dagspressen, saaledes som det tidligere var sket, da der var Hospitalsrosen paa Frederiks Hospital. Den lille Fødeafdeling, der var indrettet paa dette sidstnævnte Hospital, vandt Bifald og Spørgsmaalet om det personlige Kontagium, som Levy i det kgl. medicinske Selskab havde talt imod, rejstes ogsaa. Man fandt Levys Stilling under Hensyn til egne og andres Erfaringer uholdbar. *Ballin* og Prof. *Müller* havde saaledes set Smaaepidemier i enkelte Jorde-

mødres Praksis og troede at Smitten bl. a. overførtes med Sprøjter og lign. At Kaysers Bog og Fødselsstiftelsens Lukning omtaltes, er selvfølgelig, men Forhandlingerne afbrødes ideligt, idet hvert Kvartal bragte nye Ting at tage Stilling til: Aktietegningen i Maglekilde Brøndanstalt, hvor man nødig vilde have, at en Avanturier løb af med hele Kagen, saaledes som det var gaaet i Klampenborg, Kartoffelsygdommens Overførelse til Mennesker og Dyr (1845) og meget andet. Ind i det hele flettede dog Fødselsstiftelsens Forhold sig stadig, og navnlig den i Collegialtidende meddelte Fremstilling af de forskellige Autoriteters Forhold med Hensyn til Stiftelsens Lukning og de til dens Genopbygning sigtende Bestemmelser, blev behandlet indgaaende, for Meningerne var saare delte om, hvad der var rigtigt eller galt. Sagen drøftedes i et Udvalg, (*Ballin, Fenger og Brion*), der afgav en meget udførlig Beretning (28), i hvilken man sammen med Sundhedskollegiets Majoritet holdt paa, at Stiftelsen burde nedlægges paa Grund af det sundhedsfarlige Terræn, den var bygget paa og de Mangler, der klæbde ved den og som ikke kunde fjærnes. Sagen kom igen op paa en Række Generalforsamlinger i November 1846, da man ogsaa havde maattet lukke den interimistiske Fødselsstiftelse. *Ballin* fordrede da, at man skulde opfordre Sundhedskollegiet til at hævde sin Majoritets Mening, men dette mødte afgjort Modstand, da man ikke kunde angive hvorledes dette skulde gøres, og man altsaa let kunde kompromittere sig. Det var heller ikke let at sige, om en lille Fødselsstiftelse, kun beregnet til Undervisningsbrug, ikke ogsaa vilde blive hærget af Barsel-feberen. En saadan havde været foreslaet fra flere Sider, og da man besluttede at afsende en Skrivelse til Sundhedskollegiet, var det ogsaa en saadans Oprettelse man foreslog, dog nærmest som et Forsøg.

Om end man ikke, naar man gennemlæser Protokollerne, har noget Indtryk af at Selskabet var kommet ind i en Nedgangsperiode, saa synes en saadan dog at være indtraadt, i det mindste lyder Klagerne over ringe Interesse højt og fra flere forskellige Sider. Medlemsantallet var uforandret, omkring 50, men kun faa mødte til Møderne. Man indskrænkede dem derfor i Sommermaanederne, saa at der kun afholdtes et eneste, og der fremsattes Forslag om at honorere Meddelelserne i Selskabet og at nedsætte en Komité til at undersøge Grundene til, at Medlemmernes Interesse tog af. Honoraret, der skulde beregnes efter det trykte Ark, vakte mange Betænkeligheder, mest i Retning af, at Udførligheden vilde blive for stor (hvad der dog modbevistes af Ugeskrift for Læger, der havde Besvær med at skaffe sig større Artikler). Vilde man have gode Afhandlinger var det ogsaa forkert, da man ikke for Penge kan faa »Aand i Videnskaben«. Honoraret forkastedes da ogsaa ved Afstemningen, Komitéen blev derimod nedsat og kom til at bestaa af *Brion, Fenger og Larsen*.

Af og til kom rent kollegiale Forhold under Debat. Djørup rettede saaledes

14. April 1846 et Angreb paa Livsforsikringsanstaltens Læge *Hornemann*, idet han ønskede at man skulde diskutere, i hvilket Forhold Lægerne kom til *Hornemann*, naar de udstedte Attester til Anstalten, og i hvilket Forhold denne stod til sin Læge. Det havde nemlig vist sig, at denne ikke alene traf Afgørelse i de tvivlsomme Tilfælde, men tillige øvede Kritik over de i Helbredsattesterne anførte Data, hvad der formentlig var ganske uberettiget.

Philiatriciens Forhandlinger bringer kun en Note om denne Sag, som dog refereres udførligt i Forhandlingsprotokollen. *Hornemann* oplyste paa et af de følgende Møder, at da Livsforsikringsanstalten var bleven stiftet, havde man fulgt Mønstrene fra Udlandet, navnlig fra Gotha, der var det nyeste. Denne Anstalts Helbredsattest havde man sendt til Sundhedskollegiet til Bedømmelse. Dette havde imidlertid svaret, at det ikke saa meget kom an paa Formularens Ordlyd, som paa Lægernes Samvittighedsfuldhed, og desuden havde Kollegiet ment, at hver enkelt Ansøger skulde fremstille sig for Anstaltens Læge. Derefter havde *Hornemann* givet Udkastet til en Attest-formular som Trier og Fenger havde gennemset og denne var bleven autoriseret til Brug samtidig med at Bestyrelsen havde vedtaget den Forretningssgang, at de af de private Læger udfyldte Attester skulde tilstilles *Hornemann*, som saa skulde angive for Bestyrelsen om Vedkommende var kvalificeret til Optagelse eller ej. Det fremgik heraf, at H. kun var Bestyrelsens Konsulent. De enkelte Tilfælde, man stredes om, skal ikke refereres her, men efter *Djørups* Oplysninger, skete der det, at Ansøgerne, der mødte med udfyldte Attester, blev vist ind til *Hornemann* og der undersøgt igen. Dette var en Kritik, som ingen vilde finde sig i, og dette maatte ændres. Efter Fremstillingen synes det nok, at *Hornemann* er faret lidt egenmægtigt frem. Striden blev til Tider ret personlig, men man enedes dog om, at de udfyldte Attester fremtidig skulde sendes til Kontoret, derfra til Anstaltens Læge, som saa i tvivlsomme Tilfælde skulde konferere med den udstedende Læge, inden han gjorde Indberetning til Kontoret.

De mange udadgaaende Skridt, som Selskabet havde foretaget havde fuldstændig bragt Kritiken af Næsten til at forstumme, og det paatænkte at lade den Side af Virksomheden gaa ind. Tiden og Medlemmerne var begge løbet fra Selskabet og der lystes gentagne Gange efter en Lovrevision, uden at dog nogen saadan gennemførtes. Der var i Virkeligheden ikke ret meget, som ikke holdt Stik mere. Bestemmelsen om Professorerne var forlængst gaaet i Glemmebogen. Generalforsamlingernes Karakter var ændret, og for flere Aar siden havde man bestemt, at Læger, der vilde optages, skulde proponeres i et Møde for eventuelt at optages i det næste. Forslag til Generalforsamlingerne skulde ogsaa anmeldes forud. Men stadig var man ikke naaet saa vidt, at Selskabets Kvartaler stemmede overens med Almanakens. Dette bragtes i Orden i April 1847 samtidig med at man udvidede Selskabets

Formaal til at omfatte »alt hvad der kan have Interesse for Lægestanden i Almindelighed,« derved opnaaede man, at Medlemmerne selv kunde afgøre, hvad man vilde forhandle og der var altsaa fremtidig en Mulighed for at undgaa den rene Bysladder. *Hornemann*, for hvem Tampen nylig havde brændt, fandt det usømmeligt at indkalde nogen for Philiatriens Domstol, navnlig da man ikke kunde tvinge den paagældende til at møde frem.

For kort Tid siden havde Selskabet interesseret sig for Apotekernes Forhold og det skulde ikke vare længe før det kom til det igen. Sundhedskollegiet havde nemlig tilskrevet Kancelliet og bedt om, at der maatte blive fastsat en nøjere Grænse mellem Apotekernes og Materialisternes Handelsrettigheder. Kancelliet havde foreløbig ikke taget Stilling til Sagen, men sendt Skrivelsen videre til Borgerrepræsentationen, som havde svaret med en Erklæring, udstedt af dens Lavskomit , men som Kancelliet ikke vilde gaa ind paa, da det overlod Materialisterne at sælge *medicamenta simplicia* og Apotekerne *composita*. Saa simpelt kunde Sagen ikke ordnes og der nedsattes da et Udvalg bestaaende af nogle Borgerrepræsentanter og nogle Medlemmer af Sundhedskollegiet. Præsens, *Ballin*, gjorde nu opmærksom paa, at hvis det kommunale Forslag gik igennem, vilde al Garanti og Kontrol med det samme være hævet, idet visse Artikler solgtes baade af Apotekere, Materialister og Urtekræmmere. Den foreslaaede Ordning vilde betyde Apotekernes Ruin, da en stor Del af deres Indtægter skyldtes Haandkøbssalget. Under Diskussionen var der flere, der mente, at i denne Sag burde Philiatrien ikke give sit Besyv med, for ikke at faa Ord for at blande sig i alt muligt, men disse blev overstemte og man valgte *Ballin*, Prof. *Christensen* og Prof. *Larsen* til at undersøge Sagen. De henstillede i deres Beretning, at Bestemmelserne ændredes til, at det kun blev Apotekerne tilladt at handle med Medicinalvarer, med Undtagelse af saadanne, der tillige havde økonomisk og teknisk Betydning; eller, hvis Materialisterne skulde blive ved og der tillige skulde gives dem større Rettigheder, end de bestaaende, disse da maatte ordnes saaledes som man havde gjort det i Preussen og flere andre tyske Stater. Om denne Ordning gav Komit bet nkningen udførlige Oplysninger (29). Efter en Del Vanskeligheder blev man enig om, at Betænkningen skulde udgives i Selskabets Navn.

Nu gjordes der imidlertid nye Indvendinger, ikke mod Sagen, men mod dens formelle Ordning. *Brion* fordrede nemlig, at det for Fremtiden maatte gøres til fast Regel, at enhver Komit bet nkning først skulde trykkes som Manuskript og omdeles til Medlemmerne, inden den udsendes offentligt. Selskabet vilde nemlig efterhaanden miste al Autoritet, naar en stor Del af Medlemmerne aldrig havde set de Erklæringer, der indsendtes i Selskabets Navn. *Ballin* vilde imidlertid hævde Philiatriens Ret til at bestemme i hvert enkelt Tilfælde, hvorledes man havde at forholde sig. Mening stod mod Mening og overens kunde man ikke komme, og saa kom det til at gaa ud

over Tredjemand, der ikke anede noget ondt. Brion gav sig til at angribe Redaktionskomitéen og i Særdeleshed Sekretæren, *Lehmann*, der gav summariske Referater af Diskussionerne i Stedet for at nedskrive nøjagtigt hvad der blev sagt, hvad der navnlig i Apotekersagen, hvor Meningerne havde været saa delte, vilde have haft den største Betydning. Sekretæren var straks villig til at gaa af og han indsendte et Indlæg — det var 10 Foliosider stort — om hvorledes Referaterne kom i Stand, naar Diskussionen førtes som i Philiatrien: alle paa en Gang i Munden paa hinanden og kun yderst sjældent under parlamentariske Former. Han var stadig villig til at gaa af, men nu vilde han have en Majoritetsbeslutning at rette sig efter, havde han vidst, at man var utilfreds med ham, havde et Vink fra en Ven været tilstrækkeligt til at faa ham til at gaa. Præses fandt dog, at nu havde der været Vrøvl nok, var der nogen, der vilde sige noget yderligere, kunde de komme frem med det paa Generalforsamlingen. Nogen Afstemning vilde der ikke blive holdt og Sekretæren skulde rolig fortsætte. Dermed døde Sagen hen, og Striden mod Sekretæren kom aldrig frem i de trykte Forhandlinger.

Hidtil havde Philiatrien saa godt som ikke beskæftiget sig med det militære Lægevæsen, men den fik Lejlighed dertil, da Underlæge *H. C. E. Schmiegelow* indsendte et Arbejde om den danske Landmilitæretats Lægeforhold og bad om Hjælp til at faa det udgivet. Som sædvanlig nedsatte man et Udvalg (*Fenger, Bendz, Djørup*) til at bedømme den, men Fenger gjorde opmærksom paa, at der burde være en Militærlæge med og saa uvidede man Komitéen med Underlæge *Gradmann* og Dr. *Hassing*. Bedømmelsen faldt 14. December 1847 og viste, at man havde delt sig i en Majoritet og en Minoritet, af hvilke den første androg om, at der maatte blive udsat en Præmieopgave om Lægeforholdene i den danske Armé, saaledes som disse havde ordnet sig ved og efter Reformen i 1842 og paa den danske Flaade — med Drøftelse af de Mangler, der maatte findes — samt Forslag til disses Afhjælpning. Dette vedtoges og Præmien blev 200 Rbdlr. Opgaven blev dog aldrig besvaret, og Krigen forhindrede at den blev udsat igen, især fordi Hærvæsenet befandt sig i en Overgangsperiode, da Krigen var endt.

Det var en Skuffelse, men en større led man paa Spørgsmaalet om Fødselstiftelsen. Som det vil erindres havde Philiatrien udarbejdet en Betynkning og tilstillet Sundhedskollegiet den, og Majoriteten i dette havde delt Selskabets Anskuelse. Senere havde Minoriteten ogsaa sluttet sig til og selv *Levy* havde ændret sine Anskuelse i Overensstemmelse med hvad Kollegiet, Philiatrien og den medicinske Presse mente. Kun Professorerne *Bang* og *Withusen* havde stridt imod og de havde været for mægtige, Kancelliet havde fulgt dem og alle Anstrængelserne havde derfor været forgæves.

Det var ikke blide Ord, der faldt, og ved samme Lejlighed ankedes der over, at Fødselstiftelsens Direktører ikke overholdt det af dem selv opstillede

Princip, at der burde gives saa mange som muligt Adgang til at blive Reserveakkuchører. *Saxtorph*, hvis Tid var udløben, havde nemlig faaet Forlængelse, og man vilde endog udvide hans Virksomhed. Det viste, »at Embederne oprettes for visse Personer, som i Forvejen er udsete til at beklæde dem.«*)

Da Krigen 1848 brød ud, var det rimeligt, at dens Indflydelse ogsaa vilde gøre sig gældende indenfor Philiatriens Rækker. Fra Marts hævdede man Møderne. Interessen og Tankerne var andet Steds henne og mange af Medlemmerne var kaldt til Krigsskuepladsen. Forinden Møderne afsluttedes, bestemte man, at Forhandlingerne foreløbig ikke skulde udgives, de havde kostet for mange Penge i Forhold til den Interesse, de havde. De var i Virkeligheden ogsaa kun et meget nødtørftigt Uddrag af Forhandlingsprotokollen og kun Kasuistik og patologisk Anatomi refereredes med nogen Udførlighed. I de to paafølgende Kvartaler blev der ingen Forhandlinger udgivet, men paa den ordinære Generalforsamling indbragte Sekretæren Forslag om, at der hvert Kvartal blev udgivet et kortfattet Uddrag af de Meddelelser, der var gjorte i Selskabet og som ikke var trykte andetsteds, for de allerede offentliggjorte vilde man nøjes med en Henviisning. De nævnte Uddrag vilde man søge at faa optaget i et eller andet medicinsk Tidsskrift uden Udgift for Selskabet og under en Redaktion, bestaaende af Præsæs, Sekretæren og et for et Aar valgt Medlem. Fra Januar 1849 fik man en Aftale i Stand med Bibliotek for Læger, dog paa den Betingelse, at dettes Redaktør skulde optages i Redaktionskomitéen.

Krigens Virkninger sporedes ved en Ændring i Foredragenes Art. Nu blev det for en kort Stund Krigskirurgien, Beretninger fra Lazaretterne og lignende, der sattes i Højsædet, men dertil kom ogsaa nogle Beretninger om Kolera-lignende Tilfælde, og Diskussion om de foreløbige Bestemmelser om Oprettelsen af Kolerahospitaler. Man havde et Indtryk af, at Faren nærmede sig, nu da Sygdommen havde vist sig i Nabolandene og enkelte Tilfælde var konstaterede i Kystbyerne, bl. a. i Dragør. Men over alt dette glemte man ikke Daaresagen, som Philiatrien jo havde om ikke rejst, saa dog ydet sin varmeste Interesse og et meget stort Arbejde, og da der fra finansministeriel Side var bleven stillet et Forslag om at standse Opførelsen af den paatænkte jyske Helbredelsesanstalt for Sindssyge, slog *Ballin Alarm*, fik indkaldt en ekstraordinær Generalforsamling og foreslog, at man skulde indsende en Protestadresse til Rigsdagen. Han mindede om Philiatriens mangeaarige Arbejde for Daaresagen og kunde meddele, at alt var i Orden til Opførelsen af Hospitalet. Byggepladsen var udset, Bygningskommissionen udnævnt og alle Erklæringer fra Myndighederne fremskaffede, da Statsraadet, 7. Novem-

*) *Th. Collins* Udnævnelse til Teaterlæge, samme Dag Forgængerens var afgaaet, gav i Februar 1849 Anledning til heftige Protester, bl. a. fordi han i Udnævnelsen var bleven kaldt »konstitueret Teaterlæge«, hvad ingen havde vidst, at han var.

ber 1848, besluttede, at det hele skulde standses. Man brugte som Paaskud, at de økonomiske Forhold ikke tillod den Slags Udgifter under de urolige Tilstande, som Krigen medførte, men dette holdt kun delvis Stik. Provinsen Jylland skulde udrede Omkostningerne, men Statskassen stod i Forskud for dem, idet Tilbagebetalingen fandt Sted i Løbet af 12 Aar. Den første Tolvtedel var forøvrigt opkrævet allerede. Ballin mente derfor, at Adressen var paakrævet under Hensyn til Philiatriens tidligere Stilling og til at flere jyske Rigsdagsmænd delte Selskabets Anskuelser. Stærkt støttet af *Fenger, Colding* og flere, fik han Medhold, og man vedtog, at en Adresse skulde overgives til Rigsdagsmand, Apoteker *Køster*, som skulde fremlægge den i Rigsforsamlingen og anmode om, at den maatte blive tilstillet Finansministeren. Dette skete ogsaa, men samme Dag, som *Køster* havde tilstillet Rigsforsamlingens Formand Adressen (30), blev der fremsat en ny Finansplan, i hvilken Bestemmelsen om at ophøre med Bygningen af Anstalten var udeladt. Da Finanslovsforslaget skulde behandles i to Instanser, Finanskomitéen og Rigsforsamlingen, vilde Adressen komme i god Tid og *Køster* foreslog nu, at man enten skulde sende en Tak til den nye Minister — Martsministeriet var gaaet af — eller offentlig omtale Adressen paa en saadan Maade, at alle vilde tro, at Opførelsen nu var en Kendsgærning. Af de to Alternativer valgte Selskabet det sidste. Alle véd, at den jyske Sindssygeanstalts Skæbne ingenlunde var beseglet ved disse Forhandlinger (31). Først den 1. September 1852 aabnedes den for Patienter og i Mellemtiden gjorde Selmer gentagne Gange Rede for Udviklingen. Opførelsen gik meget langsomt fra Haanden og standsede fuldstændig, naar Krigslykken svigtede de danske Vaaben.

Martsministeriets Fald medførte en Omordning af Ministeriernes Virksomhed, og denne gav sig blandt andet Udslag i, at Veterinærskolen blev henlagt under Indenrigsministeriet. Protokollen angiver som Grund, at alt, hvad der vedrørte Agerdyrkning og Kvæg hørte hjemme der. Nyordningen medførte imidlertid, at Veterinærskolen vilde blive revet løs fra al Forbindelse med andre videnskabelige Instituter. Omend Philiatrien ikke havde været saa meget i Forbindelse med Veterinærskolen som det kgl. medicinske Selskab, var man dog straks klar over, at Videnskabeligheden var i Fare, den trivedes jo kun, naar Søsterinstituter var i Berøring med hinanden. Der kunde derfor maaske være Tale om at skille Veterinærskolen ud og lægge den under Kultusministeriet, saa kunde det øvrige Veterinærvesen, sammen med Agerdyrkning og Kvæg henhøre under Indenrigsministeren, men Spørgsmaalet var i første Instans, om man overhovedet skulde foretage sig noget, eller om man skulde lade være. Man havde Valget mellem enten at udsende et Skrift om Sagen eller at sende en Deputation til Kultusministeren, for at faa at vide om Bestemmelsen kunde ændres og samtidig oplyse ham om Ulæmperne ved det foreslaaede. *Hassing* mente, at det var bedst at man ogsaa gik til Indenrigsministeren, men han blev straks stemt ned; man vedtog derimod en Deputation

til Kultusministeren, bestaaende af Prof. *Fenger* og Lektor *Bagge*. Ministeren, Prof. *Madvig*, tog venligt mod Deputationen og gjorde opmærksom paa, at ikke alle Skoler og Undervisningsanstalter kunde samles under Kultusministeriet, navnlig ikke dem, der gav en speciel Faguddannelse, som f. Eks. de militære Skoler, der maatte ledes af Fagmænd. Paa samme Maade gik det formentlig Veterinærskolen, hvis Studium var saa specielt, at Undervisningsministeren intet Indblik kunde have i det. Diskussionen fik et Stænk af Komik, da de deputerede indvendte, at Teologi, Jura og Medicin ogsaa var specielle Fagstudier, i hvilke Ministeren sikkert ingen Indsigt havde. Derfor var det saa vist indrettet, at der ved Universitetet fandtes et Konsistorium, i hvilket Fagkundskaben repræsenteredes, og overhovedet kunde man ikke sammenligne de militære Studier med Universitetsstudierne. Veterinærstudiet var derimod beslægtet med det medicinske, og Indenrigsministeren kunde ikke forudsættes at have Indsigt i disse Ting. *Madvig* gav de deputerede Ret, indrømmede at hans Udtalelser kun var fremsatte for at faa Sagen drøftet, og han lovede at tale med sin Kollega om Sagen. Men han ønskede rigtignok, at Philiatrien skulde sende en skriftlig Forestilling ind til begge Ministerier.

Man udarbejdede nu en saadan, men den maatte laves om, for Sagen var kommet ind i et nyt Spor. Efter en Drøftelse i Statsraadet var det blevet besluttet at nedsætte en Kommission paa 5 Mand, der skulde undersøge Forholdene og senere afgive Beretning. Dette var højst uheldigt for Philiatrien, ti blandt Kommissionsmedlemmerne var der kun en, der sikkert delte Selskabets Anskuelse og tre var ligesaa sikkert imod dem. Vilde man altsaa udarbejde en Forestilling, maatte man skrive saa udførligt, at Modstanderne blev nødt til at komme frem med deres Motiver.

Kort efter blev Sagen taget op af Veterinærerne selv og de militære Dyr-læger rørte ogsaa paa sig, dog mest ved at indgaa til Kommissionen med et Andragende om, at faa Kaarene og Stillingen forbedret.

Blandt Lægerne var der ingen Tillid til denne Kommission, og da *Fenger* paa Generalforsamlingen 25. September 1849 redegjorde for Virksomheden i Selskabet — der var intet Møde afholdt i et halvt Aar — kunde han meddele, at der intet Resultat forelaa. Han frygtede for, at det vilde gaa denne Kommission som saa mange andre, at Mangelen paa Lyst eller Mod til nøjere at undersøge de forskellige Forhold omsider maatte føre til at alt vilde blive i de gamle Folder, men maaske kunde Personalforandringer i Indenrigsministeriet bringe Sagen i en bedre Gænge. Adressen var imidlertid bleven offentliggjort (32).

Krigsaarene blev et Vendepunkt for Philiatrien. Interessen for Forhandlingerne, der længe havde været i Aftagende, svandt næsten helt. Møderne indskrænkedes, halve Aar ad Gangen holdtes der ingen og ordinært mødtes man fra 1850 kun hver 14. Dag. Værst var dog, at man ikke mere kunde oprettholde den intense Virksomhed over for Offentligheden. De udadgaaende Skridt var kun faa og smaa efter at det kgl. medicinske Selskab ogsaa havde søgt at gøre sin Indflydelse gældende i offentlige Sager ved Hjælp af sine Komitéer. Medlemsantallet, der havde været godt oppe over 50, gik ned til nogle og tredive og Kontingentet blev kun opkrævet en Gang imellem. Alt var i Forfald og den uheldige Tilstand blev med al ønskelig Tydelighed fremstillet af Præsens, *Ballin*, paa Generalforsamlingen 25. Marts 1851. Kun et Lypunkt var der, at man havde en Formue paa 600 Rbdlr. i Obligationer og 51 Rbdlr. i Kassen. Der forelaa nogle Forslag af Brandes til Diskussion, alle drejende sig om en Reform af Selskabets Virksomhed. Desuden havde Præsens lige berørt den Tanke, om man ikke skulde søge en Sammenslutning med det medicinske Selskab, nu da Opgaverne var ved at falde sammen og blive fælles. Brandes foreslog, at Præsens i Slutningen af hvert Møde skulde fremsætte visse Emner, der skulde diskuteres i det næste, at Diskussionen skulde gaa forud for Oplæsningen af Afhandlinger og Demonstration af Præparater, at Møderne skulde holdes i de Uger, hvor Medicinsk Selskab ikke holdt Møde, altsaa hver 14. Dag og endelig at Diskussionerne skulde indrykkes i Ugeskrift for Læger. Det var Forslag efter bedste Mønster. De tvungne Diskussionshavde været benyttede i Polyteknisk Selskab, og i Naturhistorisk Forening, der havde ført en temmelig sølle Tilværelse, var der kommet stort Liv efter at de var indførte. Formen var endelig nogenlunde den samme, som anvendtes i Medicinsk Selskab. Men Philiatrien var ikke meget lysten efter denne Reform, mest fordi den syntes at indeholde en Tvangsforanstaltning, der ikke var velset et Sted, hvor det frie Ord altid havde lydt. Men man gik dog med til den, oven i Købet med den Foranstaltning ogsaa at avertere Emnerne i de offentlige Blade, idet man dog bestemt fastslog, at de sædvanlige Forhandlingsgenstande ikke skulde være udelukkede paa Møderne. Det første tvungne Diskussions-emne blev *Peritonitis puerperalis*, Aktualitetens Fane var endnu ikke sænket. Ved Efteraarsgeneralforsamlingen var der idel Glæde. Reformen havde virket som den skulde — trods al Tvivl — det gamle, fornøjelige og nyttige Foreningsliv var vendt tilbage, og i Marts 1852 var man naaet til det gamle Antal Medlemmer. Da man nu havde Vind i Sejlene vedtog man, at Medlemmer kunde optages ved simpel Majoritetsafstemning efter at have været proponerede i det foregaaende Møde.

Nu havde Kliniken og den patologiske Anatomi igen tilbageerobret deres Førerstilling og om udadgaaende Skridt blev der ikke Tale, de var nu kommet

ind under det kgl. medicinske Selskab. Igennem lang Tid var der kun et eneste Foredrag, der pegede udad. Brandes holdt det, og det havde til Titel: *Hvorvidt vil en Forandring af Naturvidenskabernes Stilling ved Universitetet være til Gavn for Medicinens Studium?* Den Ændring, der omtaltes, skulde bestaa i, »at de ved de forskellige Instituter spredte naturvidenskabelige Personel-Kræfter, saa vel ved Universitetets naturvidenskabelige og medicinske Fakultet som ved den polytekniske Lærestalt og Veterinærskolen, skulde samles og danne et naturvidenskabeligt Universitet, delt i 6 Fakulteter efter Fagene.« Paa lignende Maade skulde Institutioner, Museer og Samlinger smeltes sammen, saa at den fuldstændigste Koncentration opnaaedes og derved vilde Studierne kunne fremmes, da de disponible Kræfter hidtil havde været stærkt splittede og for største Delen var blevet anvendt til den elementære Undervisning, der havde fundet Sted i alle de nævnte Instituter samtidigt.

Diskussionen kom til at dreje sig om Elementarundervisningen og om hvorvidt de studerende skulde have Ret til at vælge mellem en klassisk-philologisk eller en naturvidenskabelig Vej, naar de vilde være Medicinere. Alle var dog enige om, at en videre Udvikling af Naturvidenskaberne fremmedes bedst ved en Samvirken af de forskellige Kræfter ved Universitetet og ved at hele den elementære Undervisning henvistes til Skolerne. Tanken blev modtaget saa køligt, at Brandes maatte oplyse, at han havde fremsat Forslaget paa Opfordring, men at han paa anden Maade ikke vilde vedkende sig det.

I hvor høj Grad Rollerne var byttet om, fik Philiatrien at vide, da det kongelige medicinske Selskab i December 1852 henvendte sig til det for at faa en Tredjedel af Præmien om *Ventilationen* dækket. Man følte det som et Dolkestød, skønt alle maatte indrømme, at Opgaven var godt valgt. *Lehmann*, der foruden Sekretær ogsaa var bleven Kasserer, forsvarede sin Pengekasse. Man havde kun de 600 Rbdlr. og de skulde bruges ved Lejlighed, foreløbig muliggjorde de, at Kontingentet holdtes lavt, og endelig fandt han det mindre passende at ty til Philiatriens Kasse, naar Medicinsk Selskab vilde udsætte en Prisopgave. Andre mente, at der kunde have været søgt om Pengene hos Stat eller Kommune, men Flertallet var dog stemt for at være med under Hensyn til Opgavens Fortrinlighed, og derved blev det. Man valgte *Bramsen*, *Brion* og *Paulsen* til at forhandle med de to andre participerende Selskaber.

Som bekendt kom det kgl. medicinske Selskab ikke til at spille nogen Rolle under Koleraepidemien 1853, og det gik ikke Philiatrien bedre. Virksomheden i Byen slugte Medlemmernes Tid og Kræfter og der holdtes ingen Møder Sommeren igennem. Da man mødtes om Efteraaret havde *Ahrensens*, der var Præsæs, lidt vanskeligt ved at forklare, hvorfor man havde forholdt sig saa stille, naar man ellers var saa lysten efter udadgaende Skridt, og han dækkede sig bag Vedtægterne, der ikke tillod saadanne, uden efter

Komitébeslutninger. Men inden dette Maskineri var sat i Gang var Koleralægeforeningen i Virksomhed. Nu maatte man nøjes med at fremdrage Resultaterne og se hvad der kunde gøres i Gentagelsestilfælde. Selvfølgelig rejstes Spørgsmaalet Infektion-Karantæne ogsaa i denne Kreds. Mærkeligt er det at se, hvor snublende nær man ad klinisk Vej var kommet til det rigtige. Man taler, om Smittens latente Stadium, om Muligheden for at et enkelt Individ kan være Smittebærer og om at Karantænen maa ændres, hvis noget saadant kan finde Sted; desuden drøftes Spørgsmaalet Kontagium indgaaende, foruden, naturligvis, de kliniske Symptomers Variabilitet. Hele Philiatriens store videnskabelige Interesse blusser op igen, rigtignok i den gamle Form med en Komité, der selv skal vælge sit Arbejdsomraade, udsende Skemaer og bearbejde Stoffet. Man forlader dog Komitéen, som ikke antages at ville kunne gøre større Nytte, da Medicinsk Selskabs hygiejniske Udvalg har taget fat og Koleralægeforeningen ogsaa arbejder med de samme Ting, men i flere Møder er Sygdommen Genstand for Diskussion og der griber man straks fat paa Spørgsmaalet om Enkeltmands Infektion. Frederikshavn inficeres saaledes gennem en Fyrbøder, Roskilde faar ingen Epidemi, skønt Sygdommen 6 Gange er bragt dertil af enkelte Personer. I Frederiksborg var det lige saadan. Paa Færøerne havde der været Kolerine, men ingen Kolera, skønt Skibsfarten var uforandret. Ogsaa en Husepidemi paa Gl. Kongevej omtales. Et kolerasmittet Barn sættes i Pleje. Dagen efter bryder Sygdommen ud og af 18 Beboere angribes 13 og 6 dør. Et Bidrag til Forstaaelsen af Epidemiens Form gav *M. Salomonsen*, idet han viste, at den maatte være uafhængig af atmosfæriske Forhold, da Sygdommen holdt sig til enkelte Kvarterer af Byen og aldrig gjorde Spring, som f. Eks. la Grippe. I Tilslutning til disse Koleramøder stillede man »Jordbundens Infektion og Midlerne derimod« op som Diskussionsemne og da *Colding* og *Thomsens* Brochure var udkommet (33) blev den inddraget i Forhandlingerne. Man anerkendte Undersøgelsernes store Værdi, »og hvis Lægernes Anskuelse maatte blive den samme som Forfatternes, vilde det maaske endog kunne paavirke Hovedstadens Communalbestyrelse!« Men hertil har Sekretæren sat et stort ? i Protokollen.

Det kgl. medicinske Selskabs Komitéer eller Udvalg, som de senere kom til at hedde, havde faaet en meget stor Betydning, ikke mindst i offentlig Henseende og Philiatrien skulde snart søge at efterligne dem. Ved Nytaarstid 1854 foreslog *Lehmann* en lignende Ordning indført, idet der skulde dannes et Antal Komitéer, af hvilke hver især skulde repræsentere en af Videnskabens Hovedgrene. Man gik ind paa Forslaget og der blev ialt tre, en for Anatomi og Fysiologi, en for den ydre og en for den indre Patologi. Under den første skulde patologisk Anatomi, Fysiologi og Kemi regnes. Da man ikke kunde tvinge Medlemmerne ind i dem, skulde alle indbydes til at deltage. Naar saa et Antal Deltagere var tegnet i hver Komité, skulde den ældste indkalde til Møde, i hvilket en Formand skulde vælges, Planen for Virksomheden fast-

sættes og Arbejdet deles. En halv Snes af de aarlige Sammenkomster skulde benyttes til Foredrag af Komitéernes Beretninger. Naturligvis vilde der være Stof nok at arbejde med, men man saa godt at uden litterære Hjælpemidler vilde det hele kun blive halvgjort Gerning; man tog derfor under Overvejelse at anskaffe de nyeste Tidsskrifter, men man stillede Sagen i Bero til Komitéerne var dannede, saa at man kunde faa at vide, hvad der ønskedes. Imidlertid konstituerede Komitéerne sig. *H. B. Hornbech* var Aldersformand i den anatomisk-fysiologiske Komité, *A. G. Drachmann* i den kirurgiske og *A. A. B. Ahrensen* i den medicinske, og snart efter var det hele i Orden. Samtidig vedtog man, at Selskabet vilde støtte Komitéerne med Penge, naar de behøvede det og ansøgte derom.

Indførelsen af Komitéerne kom til at falde sammen med at Philiatrien maatte opgive sit mangeaarige Lokale paa Christiansborg (1854), for fremtidig at finde Husly i Prindsens Palais, hvor Videnskabernes Selskab flyttede hen. Det var dog ikke dette, der havde ydet Husrummet, men Overhofmarskallatet, og hos dette blev det Præsæs' Pligt »at foretage det fornødne«. Flytningen medførte ingen væsentligere Ulemper. Medlemsantallet var nok steget en Del, til 59, men der var Plads nok. Værre var at Sekretæren sagde sin Plads op. Han angav, at han ikke havde Tid mere, men den virkelige Grund synes at have været, at han ikke kunde overskue hvad Arbejde de nye Komitéer vilde foranledige. Det var i sig selv en ringe Ting, at han vilde gaa af, men den vakte dog et meget betydeligt Røre. Der blev nemlig pludselig indvarslet til overordentlig Generalforsamling 19. December 1854 og der skete det mærkelige, at Præsæs, *Brion*, protesterede mod Lovligheden, dels fordi det var Sekretæren, der havde indkaldt til Generalforsamlingen, dels var denne ikke indvarslet 8 Dage i Forvejen som Loven bød. Meningen med Protesten var at forhindre, at der blev valgt nogen Sekretær paa Mødet. Denne var nemlig lønnet, og disse Penge var daarligt anvendte nu, hvor Sekretærens Arbejde blev et ganske andet end tidligere. Desuden vilde Ansættelsen af en lønnet Sekretær være en Hindring for en paatænkt Sammensmeltning af Philiatrien og det kgl. medicinske Selskab, og den vilde han vedblivende arbejde for. Præsæs sluttede med at ville hæve Mødet, hvis man ikke fulgte hans Protest. Han ydede iøvrigt Sekretæren stor Anerkendelse for hans Arbejde.

Det første Sekretæren, *Lehmann*, gjorde var at bede Formanden vige Præsidentsædet, hvis han vilde deltage i Diskussionen. *Brion* vilde dog først efter en Majoritetsbeslutning, og da denne faldt ud i modsat Retning, blev han siddende, medens Sekretæren kom med sine Riposter. Han mindede om, at de trykte Love kunde man ikke holde sig til, Ændringerne var i Tidens Løb blevne saa mange, at Lovene ikke anvendtes mere. I Stedet var en almindelig Skik og Vedtægt traadt, og den havde aldrig før vakt nogen Modsigelse. Naar Generalforsamlingen var indkaldt af ham som Sekretær, var det i Henhold til Beslutningen paa det forrige Møde, hvor man havde vedtaget

at vælge en lønnet Sekretær paa det næste, og at de 8 Dage ikke var overholdt skyldtes, at Selskabet ingen Møder havde holdt i meget lang Tid (o: næsten 3 Maaneder). Han endte med at sige, at hvis nogen vilde fremkalde en Hensygnen af Selskabets Selvstændighed for at forberede dets Indlemmelse i et andet Selskab, da gaves der intet bedre Middel dertil end at inddrage den lønnede Sekretærpost. *M. Salomonsen* og *M. Hassing* søgte at gyde Olje paa de oprørte Vande og fik bl. a. oplyst, at der slet ingen Fare var paa Færde, hverken i Henseende til Hensygnen, Sammensmeltning eller ulovmedholdelig Optræden, da Sekretæren kunde opsiges med 3 Maaneders Varsel. Saa faldt Sindene til Ro. Generalforsamlingen kendtes lovlig og Præsens foreslog at vælge den lønnede Sekretær paa en ny, der skulde afholdes 14 Dage senere. Dette skete ogsaa, og *L. I. Brandes* traadte ind paa Lehmanns Plads.

Sammensmeltningen med Medicinsk Selskab laa i Luften og 13. Marts 1855 bragte Brion den frem paa Generalforsamlingen. Han fremhævede, at Selskaberne havde samme Formaal og delvis samme Medlemmer, at der ingen Forskel var mere mellem yngre og ældre Læger i videnskabelig Henseende, og at de Fordringer, som begge Selskaber oprindelig havde stillet til Medlemmerne, var ændrede eller faldet bort. Nu da Livet tog af baade i Medicinsk Selskab og i Philiatrien, var Tiden ikke til at splitte Kræfterne. Han mente, at én Forening med hovedsagelig klinisk Formaal var at foretrække frem for to, der arbejdede i forskellige Retninger.

Medlemmerne saa dog anderledes paa Sammensmeltningen. De fandt, at Philiatrien, der tidligere havde virket med saa stor Kraft, ikke saadan kunde gaa ud af Sagaen lige med et. Det kliniske Formaal virkede heller ikke fristende, men man nedsatte dog en Komité til at arbejde sammen med den af med. Selskab nedsatte, og undersøge om Sammensmeltningen var formaals-tjenlig eller ej. Valgt blev *Brion*, *Drachmann* og *Hassing*.

Det er tidligere (p. 135) skildret hvorledes den sammensatte Komité delte sig i en Majoritet og en Minoritet (*Dahlerup* og *Drachmann*). Denne sidste holdt paa, at Selskaberne skulde vedblive at være adskilte, men Sagens Forløb skal ikke gentages her, kun skal Majoritetens Votum anføres, da det ikke er nævnt før. Det lød:

1. Selskaberne forenes til et medicinsk Selskab.
2. Dette sker ved, at Philiatrien opløser sig og alle dette Selskabs Medlemmer optages i det kongelige medicinske Selskab (samtlige uden Votering), for saa vidt de ikke allerede er Medlemmer af dette og for saa vidt de selv ønsker det.
3. Denne Opløsning finder først Sted, naar begge Selskaber paa lovmæssig Maade have vedtaget de dertil sigtende Beslutninger.

Brion forelagde Sagen som et Tilbud fra Med. Selskab, han havde allerede tidligere antydet, at det var dette, der i saa høj Grad ønskede Sammenslutningen, og nu var den neppe til at undgaa, da to af Med. Selskabs Kommissionsmedlemmer var for den. Men Medlemmerne af Philiatrien rejste alligevel en saa stærk Modstand, at Brion vilde tage sit Forslag tilbage, hvis en Prøveafstemning ikke faldt gunstig ud. Det gjorde den imidlertid, 22 stemte for Sammenslutningen og 9 imod, og Brion lovede da paa et Møde i Oktober, at forelægge de Foranstaltninger, der nu blev nødvendige, men hans Udtalelser blev kun en lakonisk Meddelelse om, at Med. Selskab ikke havde antaget Forslaget.

Imidlertid var Komitéerne begyndt at virke. *H. B. Hornbech*, der var Formand for den anatomisk-fysiologiske, lagde for med en Beretning om de nyeste Opdagelser i Nervefysiologien (*Schiffs* Nervestrængsundersøgelser og Daltonismen), men som sædvanlig interesserede de udadgaaende Skridt mest. Navnlig gav Sundhedskollegiets *Meddelelser om Koleraepidemien 1853* Anledning til en større Diskussion, der mest drejede sig om Smitteveje og Smittekilder og Philiatrien overvejede om den skulde gøre noget for at faa indført en Visitation af Skibe fra kolerasmittede Havne. Det afstod man fra, da Meningerne var i høj Grad delte om, hvad man skulde gøre. Naturligvis diskuteredes ogsaa Opgaven om Ventilationen, da Indleveringsfristen var udløbet og i Tilslutning til et Foredrag af *A. Brünniche* om Syfilis' Tiltagen i København, tænkte man paa at udsætte en Prisopgave om denne Sygdoms Forhold i Hovedstaden i de sidste ti Aar, men dette Forslag forkastedes. Man faldt i det hele snart tilbage i de gamle Folder, talte om Kasuistik og foreviste patologisk-anatomiske Præparater, Instrumenter og lignende. Dog svingede Selskabet lidt mere over i ren klinisk Form ved at indføre nogle Foredrag over Patientbestanden paa en given Dag i alle Københavns Hospitaler. Meningen var, at man bedre skulde blive i Stand til at erfare hvilke Sygdomme, man kunde faa Lejlighed til at observere ude i Byen. Alt var med andre Ord vendt tilbage til det gamle, omend i lidt ændret Form, og de tre videnskabelige Komitéer gav ingen Livstegn fra sig. Det eneste nye var, at Brünniche var blevet Sekretær 1857 og at Forhandlingerne indrykkedes i Ugeskrift for Læger i endnu knappere Form end tidligere, men til Gengæld kom mange af Foredragene frem i Form af Afhandlinger der, i Bibliotek for Læger og i Hospitalsmeddelelser. Stadig lød dog Klagerne over det daarlige Besøg, skønt der forhandlede saa interessante Ting, som f. Eks. Hydrophobi, Snive, Koleraen paa Frederiks Hospital, Komplikationerne ved Febris typhoidea o. m. a. Man følte jo endnu Efterdønningerne af Koleraen, hvorfor de epidemiske Sygdomme havde særlig Interesse.

Allerede i de første af Philiatriens Leveaar havde den taget sig af Spørgsmaal af kollegial Art, som rettelig burde have været behandlet af en faglig Organisation, men en saadan eksisterede ikke. *Alm. Dansk Lægeforening*

stiftedes først 1857 og havde naturligvis i de første Aar ingen synderlig Værdi som Autoritet, og en og anden Gang kom derfor faglige Sager ind for Philiatriens Forum. I November 1858 anmeldte saaledes *Ballin* en Forespørgsel om, hvorvidt Selskabet vilde foretage noget i Anledning af de nyoprettede, udenbys Distriktslægeembeders Gagering. Sagens Realitet var, at to Distriktslæger skulde ansættes paa Vester- og Østerbro, men kun med halv Gage, idet der skulde ske en delvis Omlægning af Distrikterne, efter at Lægen paa Nørrebro havde erklæret sit Embede for uoverkommeligt. Man havde ladet Patientantallet optælle, og da det ikke skønnedes stort, sat Gagen ned, skønt man samtidig havde hævdet, at Antallet af syge snart vilde stige. Paa Mødet i Philiatrien forelaa der et Brev fra Stadslæge *B. A. Hoppe*, der indsaa at tre Distriktslæger var nødvendige i Byens ydre Kvarterer, men vidste, at det af økonomiske Grunde vilde blive vanskeligt at faa dem. Da Patientantallet var over 2000 for Nørre- og Østerbro, men kun 104 for Vesterbro, havde han foreslaaet at lade disse sidste tilse for halv Gage af en yngre, særdeles duelig Læge, der boede derude. Senere skulde Gagen normaliseres, naar Antallet af syge var steget. Den unge Læge havde erklæret sig villig dertil.

Det lød altsammen meget pænt, men da den yngre Læge, det var *L. H. Fisker*, gav sin Fremstilling af Sagen, saa den rigtignok anderledes ud. Helt ung var han heller ikke, da han var midt i Fyrreerne og havde praktiseret en halv Snes Aar paa Vesterbro. Han havde en Gang i Sommertiden mødt Prof. Hoppe paa Gaden og denne havde fortalt ham, at der skulde konstitueres en Fattiglæge i Kvarteret, dog kun for en kortere Tid og paa halv Gage, og han spurgte om Fisker havde Lyst til Stillingen. Svaret var ja og der taltes ikke mere derom, før de en Gang langt senere havde truffet hinanden, men da trak Fisker sit Tilsagn tilbage, uden at Hoppe havde taget videre Notits deraf. Han havde saa skrevet til Hoppe, at Løftet ikke kunde være bindende, da det var sket i en privat Samtale og han maatte stille følgende Betingelser for dets Opfyldelse: 1. at Besættelsen skete fra Dato til Dato; 2. hvis Patientantallet i den Tid steg til Minimum af noget andet Distrikts, da straks at ansættes med fuld Gage og 3. i saa Tilfælde at faa hele Gagen for den forløbne Tid godtgjort under en eller anden Form. Herpaa havde han intet Svar faaet, men ved Konferentsraad Bangs Jubilæum havde Hoppe sagt ham, at Brevet »var gaaget til den feile« og at Embedet vilde blive opslaaet vakant. Kort efter var det imidlertid blevet tilbudt *E. Hansen* og saa havde Vesterbros Læger holdt Møde og vedtaget, at ingen vilde lade sig ansætte under en Løn af 300 Rbdlr., altsaa den normale. Kun én havde erklæret at ville modtage det, selv om Lønnen kun var paa 50 Rbdlr. Det viste sig imidlertid, at selv Fiskers Beretning kunde underkastes Kritik og Sagen blev saa overgivet til *Ballin*, *Hassing* og *Brün-niche*, at de kunde undersøge den, og de afgav i det næste Møde en ualmindelig skarp Erklæring, der udtalte sin Misbilligelse af, at Kommunalbestyrelsen vilde lønne nyoprettede Embeder med en Sum, der i ingen Henseende

svarede til det ydede Arbejde. Endvidere udsendte de en alvorlig Opfordring til alle ærekære Læger til at protestere ved ikke at søge de omtalte Embeder.

Det var naturligt, at naar den Slags Sager kunde komme under Debat (og det havde de gjort flere Gange siden Philiatriens Stiftelse), saa kunde Spørgsmaalet om at tage Initiativet til at organisere Københavns Læger som en Kredsforening under alm. dansk Lægeforening, ogsaa rejses i Selskabet. Det blev dog afvist (Maj 1860), for det første fordi Selskabet vanskeligt kunde optræde overfor andre end Medlemmerne og dernæst fordi der allerede var valgt de Tillidsmænd indenfor den københavnske Lægestand, som skulde forberede den ønskede Organisation.

Om det nu var fordi den nystiftede Lægeforening fangede Medlemmernes Interesse eller andre Grunde var medvirkende, saa er det dog sikkert, at Philiatrien fra Begyndelsen af 60-erne atter var i Tilbagegang. Medlemsantallet, der havde været over 70, var gaaet ned til omkring 50, Møderne var daarligt besøgte, Komitéerne lod aldrig høre fra sig og de udadgaaende Skridt var gledet Selskabet fuldstændigt af Hænde. Man forsøgte saa i 1862 at indføre Referater af Tidsskriftafhandlinger, og man bevilgede 200 Rbdlr. til Anskaffelse af Litteratur, samtidig med at, *Brünniche*, *Hempel* og *Howitz* blev valgt til at administrere dem for det første Aar, skønt de havde foreslaaet en Forretningsorden af anden Art. Selskabet vilde dog ikke anerkende denne, der i det hele var ret kompliceret. Foranstaltningen bragte straks en lille Stigning i Medlemsantallet og Møderne blev bedre besøgt. Udgifterne til »videnskabelig Underholdning« havde andraget 100 Rigsdaler og den Sum fastsattes ogsaa for det næste Aar.

Med Udgangen af 1863 slutter Philiatriens sidste eksisterende Forhandlingsprotokol, og Midler til at følge Selskabets Skæbne videre indtil Sammensmeltningen med det kgl. medicinske Selskab findes ikke, idet der ikke udsendes trykte Referater af de indre Forhandlinger. Man maa derfor om denne Tidsperiode henholde sig til det tidligere anførte. Hvorledes Forhandlingerne om Sammensmeltningen forløb, kan ses der, og Philiatrien havde endda et udmærket Kort paa Haanden, at den var et velsitueret Selskab, idet den i Obligationer anlagte Formue androg over 600 Rbdlr. Philiatrien havde i sine Leveaar været et Selskab, der i ualmindelig Grad havde været et Barn af sin Tid. Født under flammende Protester mod det bestaaende, havde det oprindelig været en Jakobinerklub eller en Bolschevikorganisation, i hvilket et paa den Tid meget radikalt Frisind havde ført Ordet. Lidt efter lidt havde det søgt roligere Vande, men ogsaa der havde det haft Retfærdighed for alle paa sit Program, og i videnskabelig Henseende havde det fra sin første Tid til Sammensmeltningen staaet højt, fordi det stadig havde Øjet aabent for det nye, der kom frem. Nye store Afsnit af Medicinen indledes, baade da Selskabet stiftedes, og da det ophørte at eksistere. Det havde været den patolo-

giske Anatomis Vogter fra sin første Dag, Bakteriologiens Tidsperiode blev indledet 15. Marts 1842, da *A. Hannover* foreviste nogle af *Audouin* oversendte Silkeorme med Muscardin-Sygdommen, og da Sammensmeltningen fandt Sted, var det Folk som *Carl Reisz*, *E. Hansen-Grut*, *F. Howitz* og *A. Stadfeldt*, der holdt Foredrag for en lille, men trofast Skare. Philiatrien havde ikke levet sit Liv forgæves, og den Indsats, der var gjort i det offentlige Liv fremgaar formentlig af de foregaaende Sider.

DET MEDICINSKE SELSKAB I KØBENHAVN

STIFTET 1872

DET MEDICINSKE SELSKAB I KØBENHAVN

DET blev i mere end en Henseende en ny Tid, der indlededes, da det Kongelige medicinske Selskab og Philiatrien smeltedes sammen. Ganske umærkeligt var man naaet hen til den store Grænsepæl, der i Lægekunstens Historie betegner den moderne Medicins Gennembrud. Den kliniske Forskning, som lige siden Todes Dage havde været dyrket med stor Dygtighed her i Landet havde svigtet i sidste Instans, idet den stadig havde rejst de ætiologiske Spørgsmaal *hvorfor* og *hvorledes*, uden at kunne give noget afgørende Svar. Dette skulde dog snart komme. Bakteriologien var ved at gøre de første vaklende Skridt i Børnesko, der snart skulde ombyttes med Syvmilestøvler og den skulde hurtigt naa til at reformere næsten hver eneste Disciplin indenfor Lægekunsten. Det er banalt paa dette Sted at nævne dens enorme praktiske Betydning, men Indførelsen af de paa bakteriologiske Undersøgelser hvilende Metoder betød dog, at Tusinder og atter Tusinder Menneskeliv reddedes, hvad enten det blev ved Kirurgens Hjælp eller Fødselshjælperens, ved den interne Mediciners, der nu kunde udskille de smitsomme Sygdomme, eller ved Hygiejnikerens, der gav Mennesket bedre Livsvilkaar og lærte det at forebygge. Der kom en Grøde i de medicinske Studier som aldrig før, idet Eksperimentet indførtes, som det vejledende Moment, i mange Tilfælde som det afgørende. Specialiteterne uddannede sig lidt efter lidt og naaede i langt kortere Tid end nogen kunde have anet, at give Bidrag af den højeste Værdi til den medicinsk-kirurgiske Klinik, og Systemer og Teorier omdannedes som aldrig siden Harveys Dage.

Ogsaa socialt set kom Halvfjerdserne til at betyde et Gennembrud, for Lægerne som for alle andre. Der skulde ikke gaa lang Tid hen inden den ældre Generation med let Haan talte om det nye Selskab, i hvilket »enhver« kunde melde sig ind. Titel og Rang var ikke mere det afgørende, de eksklusive Paragrafer i Foreningernes Love var slettede, Læger var Læger og alle stod lige. Den demokratiske Tankegang var ved at bryde igennem i Lægekunsten som i Politik, Litteratur og Kunst og den satte sine Spor, da man skulde organisere det nye medicinske Selskab.

Dette kom først i Stand efter et kortvarigt Interregnum. Medlemmerne af de to Selskaber indkaldtes til et konstituerende Møde 31. Oktober 1872, hvor man midlertidig valgte Prof. *C. J. E. Hornemann* til Formand og nedsatte et Udvalg, bestaaende af *C. G. Gædeken, Fr. Trier, Edm. Hansen* og *W. Holmer* til at udarbejde de nye Love, som skulde forelægges til Vedtagelse paa en Generalforsamling den 21. November. Disse var i alt væsentligt de samme, der gælder den Dag i Dag. Selv om de er ændrede mange Gange efter Tidens Behov, er det faste Skelet i dem uforandret. Udvalgets Ordfører var Trier, der fastslog, at det nye Selskabs Formaal maatte være dels det videnskabelige, som Philiatrien havde haft, dels det mere praktiske, udadgaaende, som havde haft sit Hjem i det kgl. med. Selskab. Forslaget kom derfor til at sætte som Selskabets Formaal:

at bidrage til Lægevidenskabens Fremme, at udbrede nyttige Kundskaber og Sans for Videnskabelighed indenfor sine egne Grænser, samt ved udadgaaende Skridt at virke i Videnskabens, Medicinalforholdenes og den offentlige Sundheds Interesse.

Man søgte at imødegaa de Vanskeligheder, der kunde rejse sig ved, at der ikke kunde skaffes tilstrækkelige Foredrag til Aarets 12 Møder, ved indenfor Selskabet at danne Foredragsforeninger med kort Eksistens. Formanden skulde sende en Skrivelse med Opfordring til at indtræde rundt til alle Medlemmer, og man kunde saa frivillig træde ind, hvis man havde Lyst, men de, der meldte sig, var forpligtede til i alfabetisk Orden at holde Foredrag, naar de var blevet varslede 8 Dage forud. Var alle de pligtige Foredrag holdte, døde Foreningen af sig selv og en ny skulde da dannes.

De udadgaaende Skridt skulde lægges i Hænderne paa et *staaende Udvalg*, men dette mødte heftig Modstand. *C. Lange* bekæmpede det energisk, navnlig under Henvisning til at et saadant neppe kunde indeholde Repræsentanter for den specielle Sagkundskab. Saadanne skaffedes lettere til Veje ved Valg af smaa Udvalg, afpassede efter den foreliggende Sag. *Holmer* afslørede, at Udvalget var tænkt som »et konservativt Element«, et Slags Første-Kammer, et noget uheldigt Begreb, navnlig fordi man havde tænkt sig det bestaaende af 25 Medlemmer, altsaa en meget betydelig Del af Medlemsantallet. Udvalget gik dog igennem med 14 Medlemmer, fra anden Side var der foreslaaet 10.

Nogen Vanskelighed voldte Æresmedlemmerne og de korresponderende. Udvalget havde foreslaaet, at de allerede udnævnte skulde have Lov at forblive, men at nye ikke skulde udnævnes. *Hemme* foreslog, at man vedblivende skulde udnævne hvem der var værdig, men *C. Lange* vilde have hele Paragrafen strøget, og det blev der Flertal for. Der forlød intet om, at man underrettede de paagældende om Forandringen. Flere Aar senere viste det sig, at man roligt havde tiet stille og ladet dem dø ud af sig selv.

Sluttelig, da Lovene var vedtaget, traf man Bestemmelse om, hvad Selskabet skulde hedde. *I. Adlers* Forslag om at stryge Betegnelsen »kongelig« og at kalde Selskabet *Medicinsk Selskab i Kjøbenhavn* blev vedtaget med 25 Stemmer mod 14. Protokollen blev underskrevet med 39 af de til Stede værendes Navne, blandt hvilke flere var, der kom til at høre til den ny Tids bedste.

For saa vidt var alting i Orden, men det skulde ikke vare længe før der begyndte at komme Protester mod den nye Forenings Dannelse. Gamle *Ole Bang* brød saaledes paa ret demonstrativ Maade Broen af mellem sig og de tidligere Venner. Han vilde absolut ikke have noget med det medicinske Selskab i Kjøbenhavn at gøre og indsendte derfor en Skrivelse til Ugeskrift for Læger, indeholdende en Protest mod Fremgangsmaaden. Han ankede over, at »kgl.« var stemt ud, skønt det trykte Forslag til Love benyttede dette Ord, medens den omsendte Seddel angaaende Mødet havde brugt Betegnelsen »medicinsk« alene. Udtrykket »kongelig« havde tidligere gjort Gavn og var ikke til nogen Skade og burde derfor opretholdes. Der kunde ogsaa rejses Tvivl om den juridiske Gyldighed af det kgl. medicinske Selskabs Opløsning, da Spørgsmaalet herom ikke havde været anmeldt paa Dagsordenen til Generalforsamlingen den 19. September. Han sagde nu Selskabet Farvel efter at have været Medlem i 60 Aar, ikke uden Bitterhed, da det var ham, der havde rejst Sagen om Sammensmeltningen. *A. Hannover* protesterede ogsaa og meldte sig ud, men til Gengæld var der andre der gik ind. Paa det første Møde 3. December 1872 anmeldtes saaledes cand. *O. Bloch*, cand. *Fr. Grünfeld*, cand. *O. Wanscher*, cand. *Paulli* og cand. *B. Bang* som nyindmeldte foruden flere andre. Forhandlingerne drejede sig dels om de to tidligere Foreningers økonomiske Status — Philiatrien ejede 80 Rbdlr., 3 Mark og 1 Skilling, men derfra maatte trækkes nogle Lønninger og Gratialer i alt 55 Rbdlr., desuden ejede den Obligationer til paalydende Værdi 600 Rbdlr. Det kgl. medicinske Selskab ejede derimod 531 Rbdlr. og 40 Skilling — dels om Valg af Embedsmænd. *Panum* blev Formand, *C. Fenger*, Sekretær og *C. Kjær*, Kasserer.

Samme Aften valgtes ogsaa det staaende Udvalgs Medlemmer, men Selskabet blev først konsolideret paa det næste Møde, idet man da havde faaet Lokale paa Østergade Nr. 15, Sidehuset, 1ste Sal. Kontingentet blev fastsat til 3 Rbdlr. og det vedtoges at betale 100 Rbdlr. til Læsestuens Drift. Fra gammel Tid havde man haft et Segl, og nu beklagede Formanden, at man havde strøget »kongelig«, for ellers havde man kunnet benytte det gamle. Man vedtog at faa et nyt med det rigtige Navn.

Spørgsmaalet var om det nye Selskab vilde kunne hævde sig videnskabeligt set under de store Fremskridt, der var gjorte udenlands. Foredragene indleddes med at *S. Engelsted* talte *Om Nyttens af Kysthospitaller til Behandling af skrofuløse Børn*, et Foredrag, der blev stærkt angrebet og hvis Forslag mødte mange Betænkeligheder. Engelsted taler selv derom i »Gammelt og

Nyt«, men det blev dog et Foredrag der grundlagde hele Tuberkulosebevægelsen i Danmark, selv om det først blev en senere Tid, der udnyttede dets Idéer fuldt ud. Mærkeligt er det at se, hvor stærkt Foredragsholderen fremhævede Kystklimaets Betydning for Knogletilfældene.

De følgende Sæsoner viste, at man fulgte den nye Medicins Udvikling med den største Iver. Kirurgerne rykkede frem med Resultaterne, der var opnaaede under Antiseptiken, der var indført her i Landet før noget andet Sted, og Gynækologien viklede sig hastigt ud af Svøbet. Obstetrikens Sejr over Barselbeberen forfulgtes yderligere og i *C. Reisz'* og *C. Langes* Hænder gav de patologisk-anatomiske Undersøgelser store Resultater. *C. J. Salomonsen* blev den danske Bakteriologis Skaber og holdt i fængslende Foredrag Selskabet au courant med Fremskridtene, samtidig med, at han gav værdifulde Bidrag til Fagets Teknik. Kun den interne Medicin stillede sig afventende, men det lykkedes den dog ved Anvendelse af de gamle Metoder at give Bidrag, der fik Betydning langt ud over Landets Grænser (*C. With*).

Lægestanden udenfor Hovedstaden maa have haft Tillid til Medicinsk Selskabs Levedygtighed, for allerede den 5. Februar 1873 forelaa der et Forslag fra den alm. danske Lægeforening og Kredsforeningerne i Provinserne om, at Medicinsk Selskab skulde lade sig optage som Kredsforening. De nævnte Foreninger maa altsaa ganske have overset Formaålet eller ogsaa fundet, at de udadgaaende Skridt, som det staaende Udvalg skulde lede, kunde falde ind under den faglige Virksomhed, som almindelig dansk Lægeforening udfoldede. Resultatet blev imidlertid, at Forslaget afvistes i en Skrivelse, der peger paa Kredsforeningernes ganske forskellige Formaal og Medicinsk Selskabs Organisation, samt anbefaler, at danne en Kredsforening for København med almindelige, faglige Formaal.

Da man i April 1873 holdt Generalforsamling var Medlemsantallet 165, og af Levninger fra den gamle Tid havde man kun tilbage at ordne Forholdet med Ugelisten. Politibetjent *Christensen* havde hidtil sammentalt Listerne — ofte noget mangelfuldt — og han havde oppebaaret 75 Rbdlr. derfor, men desuden havde man betalt et Bud 4 Rbdlr. for at bringe Listerne fra Stadslægen til Ugeskrift for Lægers Trykkeri. Nu blev det besluttet, at der skulde forhandles med Stadslægen om den fremtidige Ordning med Hensyn til Listerne, at Budpengene skulde stryges og Posten benyttes til Forsendelsen.

Ligesom der i Engelsteds Foredrag den første Aften kunde paavises en Retning udad, saaledes kom man i de følgende Aar til at forhandle Sager, der foruden den medicinske Interesse ogsaa havde en social. Dette gælder især Grad de mange Foredrag om Tuberkulosen (*Jul. Petersen* o. a.) og i et af dem kom man ind paa Spørgsmaalet om Misbrug af Alkohol, nemlig da *C. Reisz* talte om Phthisisbehandlingen og specielt om Alkoholens Anvendelse mod den hektiske Feber. *E. Hornemann* drog til Felts mod denne, allerede

den Gang forældede Kur og skildrede i livlige Ord den Alkoholisme, der »i utrolig Grad« fandtes i de højere Klasser i England, hvorfra Kuren stammede. »Enhver engelsk Dame havde en Flaske Brandy i Lommen.«

I et andet Møde rejste *E. Hornemann* en Agitation for det nye Børnehospital og gjorde ved den Lejlighed en Del Bemærkninger om Philantropi, Sundhedspleje og Velgørenhed, Udtalelser, der vakte stor Opsigt ved at være rettede mod navngivne Selskaber og Stiftelser. Ovennævnte *Jul. Petersen*, der senere fik en ypperlig Efterfølger i *A. Hertel*, var den, der fik Spørgsmaalet om Hygiejnen i Privatskolerne frem i Selskabet. Det, han vilde opnaa, var at der skulde tilvejebringes en paalidelig Statistik over Skoleungdommens Sygdomme, søges at træffe Foranstaltninger mod den slette Luft i Stuerne og søge at faa Kommunen til at bygge ordentlige Skolelokaler, der kunde udlejes til private. Et Udvalg blev nedsat for at undersøge Forholdene, men det mente rigtignok, at der ikke var nogen Grund til udadgaaende Skridt udover at sætte en Pengepræmie ud for det bedste Arbejde om *Skoleungdommens Sygdomme og de af Skolelivet betingede Aarsager til disse*. Der maatte nemlig gøres visse Forarbejder, inden man henvendte sig f. Eks. til Sundhedskollegiet, ellers fik Henvendelsen ingen Vægt. At faa Kommunen til at bygge Lokaler, var haabløst, et saadant Forslag havde en Gang været til Forhandling i Borgerrepræsentationen uden at finde den mindste Tilslutning.

En og anden Gang var der ogsaa Talere fra Kredse udenfor Medicinernes. Saaledes holdt Etatsraad *Meldahl*, den berømte Arkitekt, i Marts 1877 Foredrag om »de hygiejniske Forhold ved offentlige og private Bygninger i Kjøbenhavn og Lægers og Bygmestres Medvirkning hertil,« et Foredrag i hvilket Skolebygninger ogsaa berørtes. Man vendte ogsaa ofte tilbage til Emner, der var diskuterede mange Gange før, f. Eks. Barselbeberen, Resektionerne i 1864 o. m. a., den nye Tid havde bragt nye Synspunkter, og blandt de mange Undersøgelser, der bragtes frem, var der flere, der fik Betydning langt ud over Øjeblikket, f. Eks. *C. J. Salomonsens* om den eksperimentelle Tuberkulose paa Iris (19. Marts 1878) og flere af de kirurgiske.

Et udadgaaende Skridt, der fik stor Betydning, skete, da nogle private Skolebestyrere med *A. G. Ø. Hauch* i Spidsen forespurgte, hvorledes man skulde forholde sig overfor Børn, der kom fra Hjem, hvor der var smitsom Sygdom. Sagen behandledes først af det staaende Udvalg og senere i mange Møder. Resultatet blev, at man delte de smitsomme Sygdomme i to Klasser, nogle med ringe Ekspansionsevne, andre med stor (Morbilli) og for disse gav man Regler at følge i Skolerne og de holdt sig i Brug indtil Epidemiloven gennemførtes. En Mængde Aktstykker i Arkivet vidner om hvor ivrigt Sagen blev drøftet. (1879, Bilag 6).

Aaret efter tog man Spørgsmaalet om Visitation af de prostituerede Kvinder op. Det var en Sag, der den Gang satte mange Sind i Bevægelse og

Meningerne var stærkt delte. Selskabet sluttede sig nærmest til Engelsted imod Mourier og Giersing, der havde talt mod denne Form for Kontrol. Nogen særlig Betydning kan man dog neppe tillægge denne Diskussion. C. J. Salomonsen viste i 1883 sin store Interesse for Universitetsforhold i et Foredrag om den medicinske Undervisning, i hvilket han navnlig paaviste de Ulemper det medførte, at de to Dele af Embedseksamen kun var adskilte af ét Aar.

Man blev mindet om Fortiden i 1880, ganske vist ikke paa nogen ubehagelig Maade, men dog paa en, der kom til at genere en Del. Det antropologiske Selskab i Paris vilde nemlig rejse et Mindesmærke for *Broca*, og var kommet i Tanker om, at han havde været Medlem af det kongelige Selskab. Nu bad man, om det vilde deltage i en Indsamling til Fordel for det kommende Monument. *Carl Lange* fandt, at her var en udmærket Lejlighed til at minde om sin Eksistens og at Medlemmerne burde give et Bidrag, hver efter sin Evne, men Formanden, *Howitz*, mente, at Henvendelsen var sket til Selskabet, og dette burde derfor bidrage som saadant. *Brocas* Stilling til det kongelige medicinske Selskab var klar nok og Arven kunde man ikke vise fra sig; han vilde lade det staaende Udvalg afgøre Sagen. Diskussionen blev ganske pudsig, for det viste sig, at man var i højeste Grad villig til at »tage Arven op«, naar det drejede sig om at modtage Boggaver og lignende, men var ganske uvillig, naar der var Tale om at give Penge ud. Skønt *Panum* talte imod og *Hornemann* ikke yndede Monumenter, blev det dog efter en temmelig ivrig Kamp vedtaget, at bidrage med 500 Francs og at ledsage dem med en Skrivelse i hvilken man ikke vilde gaa i Detailler, det vil sige, at man ikke vilde meddele, at det kongelige medicinske Selskab ikke eksisterede mere, og at man ikke optog nye udenlandske Medlemmer mere, men lod de gamle dø ud.

Læsestuen havde siden sin Oprettelse eksisteret som selvstændig Institution, men opretholdtes bl. a. ved et Tilskud fra Medicinsk Selskab. De økonomiske Forhold var ikke glimrende og nogen Driftskapital ejede den ikke. For at holde den oppe, foreslog Formanden, *Stadfeldt*, paa Generalforsamlingen 1879, at man skulde anvende en Del af Selskabets Formue til Understøttelse af den. *Panum* støttede dette Forslag, hvad der var rimeligt, da han jo havde saa stor Del i dens Oprettelse, men Overlæge *I. P. Poulsen* var stærkt imod det, bl. a. fordi »man skulde læse saa faa Tidsskrifter som muligt.« Da det oplystes, at Læsestuen vilde gaa fallit, hvis den ikke blev hjulpet, besluttede man at bevilge 200 Kr. straks og at henvise Spørgsmaalet om at bevilge en større Understøttelse til det staaende Udvalg, der skulde aflægge Beretning paa den næste Generalforsamling. Nogen saadan synes dog aldrig at være fremkommet, men det blev foreslaaet at bevilge 200 Kr. aarligt i to Aar, skønt det oplystes, at Læsestuen blev saa sparsomt besøgt, at det egentlig kun var *Leopold Meyer* og nogle Svenskere, der kom der. Derimod nærrede Byens praktiserende Læger Interesse for den; de fremlagde der de Tidsskrifter, som de holdt privat.

Læsestuen førte saa sit rolige Liv videre, men tilfredsstillende maa den ikke have været, for i April 1883 stillede *O. Bloch* Forslag om, at Selskabets Kontingent skulde forhøjes og motiverede det med at Misfornøjelsen med Lokaleforholdene baade for Selskabet og for Læsestuen havde ført til, at nogle af Medlemmerne havde søgt at skaffe Med. Selskab et fast Lokale og allerede havde skaffet et til Læsestuen, der den Gang førte en usikker Tilværelse i en Stue i de romerske Bade i Tordenskjoldsgade (senere flyttedes den til *P. Panums* Venteværelse). Men til disse to Ting maatte der flere Penge end de bevilgede. Da man stillede sig afvisende overfor Kontingentforhøjelsen lykkedes det at faa Afstemningen om den udskudt til en ekstraordinær Generalforsamling, og paa denne forelaa der følgende Forslag, stillet af *B. Bang, O. Bloch, C. Krebs, Leopold Meyer, C. J. Salomonsen, Sylv. Saxtorph, A. C. Sommerfeldt* og *E. A. Tscherning*, der havde holdt Møde om Sagen i Spisestuen paa Kommunehospitalets Kandidatgang:

Generalforsamlingen beslutter at nedsætte et Udvalg paa 5 Medlemmer med det Hverv at tilvejebringe et Foreningslokale for medicinsk Selskab samt at istandbringe en medicinsk Læsestue i samme Lokale. Til Opnaaelsen heraf har Udvalget at træde i Forbindelse med Bestyrelsen for medicinsk Læsestue, leje et passende Lokale for indeværende Foreningsaar samt udarbejde Forslag til de nødvendige Lovforandringer, som ere at forelægge førstkommende ordentlige Generalforsamling. Endvidere har det at udarbejde reglementariske Bestemmelser for Foreningslokalet med Læsestue og forelægge disse snarest muligt for en overordentlig Generalforsamling.

Til at dække de herved forøgede Udgifter opkræves Kontingentet i indeværende Foreningsaar med 3 Kroner den første og 2 Kroner for hver af de andre af Aarets Maaneder fra det Tidspunkt af at regne, da Lokalet er lejet. Til at bestride de løbende Udgifter bemyndiges Kassereren til forskudsvis at stille indtil 1500 Kroner af Selskabets Kassebeholdning til Udvalgets Raadighed.

O. Bloch motiverede Forslaget med at der burde ske en Sammenslutning af Selskabet med Læsestuen, og at man burde have et fast Klublokale og et fast Sted at holde Møde paa. Han redegjorde ogsaa for den økonomiske Side af Sagen, der var gennemførlig, hvis man betalte 25 Kr. aarligt, selv om en Tredjedel af Medlemmerne meldte sig ud. Tanken om et fast Lokale blev grebet med Interesse fra flere Sider, men Læsestuens Inkorporation var man mindre glad ved. Man vilde ikke tillægge dette private Foretagende nogen reel Betydning, og man regnede det for en stor Fejl ved Forslaget, at Læsestuens Sikring var det centrale i det. Fra nogle Sider opfattedes Forslaget endda som et Angreb paa det Medicinske Selskab andre regnede det for

ulovligt, da Kontingentet en Gang var fastsat og ikke kunde ændres uden en Lovforandring. Tilsidst enedes man dog om et af *C. Lange* stillet Forslag:

Det medicinske Selskab nedsætter et Udvalg paa 7 Medlemmer til at tage under Overvejelse, hvorvidt det maatte være ønskeligt og udførligt at erhverve eller opføre en Bygning, der kan rumme saadanne Fælleslokaler, som den kjøbenhavnske Lægestand i forskellige Øjemed kan have Anvendelse for og eventuelt gøre Forslag om Maaden, hvorpaa de fornødne Pengemidler hertil kunne bringes tilveje.

Udvalget kom til at bestaa af *C. Lange*, *E. Grut*, *O. Bloch*, *Brünniche* (Formanden), *C. J. Salomonsen*, *E. A. Tscherning* og *A. S. Stadfeldt*. Førstnævnte blev dets Formand.

En af Grundene til, at dette Forslag gik igennem var Hensynet til Lægekongressen det følgende Aar. Denne havde spøget siden September 1881, da Panum havde kunnet oplyse, at Londonerkongressen samme Aar havde været besøgt af 3,561 Læger fra alle Lande og at der var udsendt over 120,000 Indbydelser til den. Det var bleven udtalt, at Kongressen 1884 gjerne skulde holdes i Skandinavien efter at et Forslag om at mødes i Madrid efter den spanske Konges Indbydelse var bleven afvist. Sverrig og Norge havde straks erklæret, at de ikke kunde afholde Kongres. Panum mente nu, at der hverken i politisk, pekuniær eller sproglig Henseende var uoverstigelige Vanskeligheder for at holde Kongres i København. I 1881 forelaa der endnu ingen officiel Opfordring dertil, saa Sagen kunde kun drøftes rent foreløbigt, men Reisz var imod den af pekuniære Grunde, *E. Grut* af sproglige og Diskussionen viser en mild Skræk for den store Opgave, man maaske ikke magtede. Som bekendt blev det senere fastslaaet, at København skulde være det internationale Mødested og derfor var det i 1883 blevet nogenlunde nødvendigt, at Med. Selskab var i Besiddelse af et sømmeligt Lokale.

Som nævnt blev *C. Lange* Formand for Udvalget og han aflagde Beretning i Oktober 1883. Man havde ladet Lister gaa omkring blandt Lægerne for at de kunde tegne sig for Bidrag, og der var paa den Maade indkommet 10,000 Kr., nogle havde endda tegnet aarlige Bidrag. Kongressen begyndte imidlertid nu at sluge al Interesse og derfor vedtog man foreløbig at stille Indsamlingen i Bero og lade Udvalget fungere videre.

Lægekongressen blev en Succes, endda i den Grad, at den gav et Overskud, der i 1885 blev lagt til Byggefondet. Men der var langt til, at man naaede de 100,000 Kr., der var Betingelsen for at man kunde bygge; foreløbigt var der kun indsamlet 18,000 Kr., skønt man holdt en Subskription paa 25 Øre ugentlig i Gang. Men ved det første Møde i 1889 kunde Formanden, *Tryde*, meddele, at man nu kunde faa et Lokale, der kunde rumme Læsestue, Bibliotek og Arkiv, samt at den medicinske Læsestue var parat til at lade sig

inkorporere og til at overdrage sin Formue til det medicinske Selskab. Der fordredes dog stadig flere Penge. En Fest afholdt sammen med *Medicinsk Forening* gav et Overskud paa noget over 2000 Kr. og en Ekstrainsamling bragte Fonden op til 30—35,000 Kr. ved Nytaar 1890.

Selv om der i Byggesagen var Sammenhold nok, sporedes dog allerede nu en tydelig Lyst til at nøjes med et lejet Lokale. Dette var kun en paakrævet Nødhjælp, men Selskabets ydre Forhold var ogsaa i en sørgelig Forfatning. Det, at man mødtes paa et offentligt Sted, havde medført, at man tog Møde-aftenerne som en Adspredelse, som en Aften tilbragt ude. Møderne begyndte med et ganske ringe Antal Medlemmer og sluttede for en fyldt Sal, og Foredragene blev stadig afbrudt af Medlemmernes højrøstede Konversation. Selskabets Arkiv, der ogsaa omfattede det kongelige medicinske Selskabs Arkivalier i deres Fuldstændighed, henstod for aabne og med aabne Døre i et Taarnurkammer paa Børnehospitalet, hvorimod Philiatriens Arkivsager laa hos en tidligere Sekretær. Det var derfor langtfra uden Grund, at Formanden *R. Bergh* foreslog at samle det hele sammen og midlertidigt opbevare det paa Universitetsbiblioteket indtil man fik sit eget Hus.

Selskabets Regnskabsvæsen var ogsaa meget mangelfuldt. Kassereren kunde i Følge Lov og Sædvane skalte og valte som han vilde. *Bergh* foreslog derfor nye Love og Vedtægter, der bl. a. skulde medføre at Forhandlingerne skulde udgives, redigerede af en lønnet Sekretær, og at det staaende Udvalg skulde erstattes med Specialudvalg. Lovændringerne forekom Medlemmerne saa indgribende, at de mødtes med stor Modstand, idet man mente at se Klublivet truet, og det fandt man burde ikke indskrænkes, selv om der gik saa megen Mad med paa Møderne, at man var truet af Underbalance. Mindst Sympati var der for det staaende Udvalg, der kun kom i Betragtning, naar der skulde vælges Censorer, hvilket var sket to Gange i 1885 (Kirurgi- og Fysiologi-Konkurrence), men i Virkeligheden var den eneste Rest, der var tilbage fra Fortiden. Man nedsatte et 5 Mands Udvalg om Sagen, og da Lovene med mindre Ændringer vedtoges paa Generalforsamlingen 26. April 1887 var det staaende Udvalg bibeholdt. Aaret efter var det første Bind Forhandlingerne udkommet og samtidig ændrede man Vedtægterne ved at sætte bestemt Tid til Foredrag, Diskussion etc. Forhandlingernes Udgivelse maa imidlertid have taget et for dybt Greb i Kassen for i 1888—89 søgte man offentlig Understøttelse dertil, men den bevilgedes ikke.

Da Tivoli i 1890 var ved at rejse sin Façadebygning stilledes der Forslag om at faa Lokaler i den. Byggeudvalget, der var suverænt i disse Sager, tilbød at bidrage med 1000 Kr. aarligt af Renterne af Fonden. Men Forslaget faldt. Flere fandt Stedet uheldigt, andre mente, at Lokalerne var ubrugelige, da der ikke var Plads nok til større Møder, og da der manglede Garderobe. Værst var naturligvis, at man vilde faa Restauratøren til Herre, og ham kunde man ikke blive fri for, da der maatte lejes for flere Aar ad Gangen. Planen

fordrede ogsaa en Kontigentforhøjelse til 20 Kr., og paa den saa man ikke med velvillige Øjne.

En Ting ordnedes dog, idet Læsestuen gik over i Medicinsk Selskabs Eje og der vedtoges at

1. det medicinske Selskab forpligtede sig til at yde passende Lokale med Plads for tilhørende Haandbibliotek og de periodiske Tidsskrifter,
2. at samme Selskab forpligtede sig til at opretholde denne Læsestue, til at sørge for at den blev tilgængelig den største Del af Dagen og i hvert Fald om Aftenen Kl. 7—10, til at indrette fornødent Tilsyn med de til Læsestuen laante og de den tilhørende Bøger og Tidsskrifter og til i Tilfælde af at nogen Bog eller Tidsskrift maatte bortkomme at yde fuld Erstatning.
3. at Selskabet uden Vederlag modtog Læseforeningens Haandbibliotek og dens Inventar af Skabe og Reoler.
4. at Selskabet fik fuld Raadighed over den lille Sum af 100—150 Kr., som ved Ugangen af 1. Kvartal 1890 vilde findes i Behold i Foreningens Kasse,
5. at Selskabet overtog de Subskriptioner paa Tidsskrifter og andre periodiske Skrifter som Læseforeningen nu holder, dels alene, dels i Forening med det store kgl. Bibliotek. (Udgiften hertil sættes til 74 Kr. 50 Øre aarligt).

Det passende Lokale til Læsestuen fik man (1890) i Haandværkerforeningen, Kronprinsensgade 7, hvor Selskabet holdt sine Møder. Man havde der en ret god Forelæsningsaal med en lille Forstue, der brugtes til Serveringen, men Læsestuen var et usselt, mørkt Rum, som kun saare faa besøgte. Mange vidste ikke en Gang hvor den var. I Slutningen af Oktober 1890 tiltraadte *H. Mygind* som Selskabets første Bibliotekar.

Meget mærkede man ikke til det staaende Udvalgs Virksomhed, vel mest fordi der ikke var noget videre at henvise til det og det tjente vel egentlig først sine Riddersporer i 1890, da Sagen om Flytningen af Frederiks Hospital blev rejst. *Carl Lange* omtalte den i et Møde, paaviste den uhyre Betydning som Flytningen, ikke mindst af Institutterne, vilde have for Lægernes Uddannelse og for Videnskaben, og mente at en Fællesudtalelse fra Lægestanden som Helhed vilde have Betydning for Sagens Fremme. Han ønskede, at det staaende Udvalg skulde sammentræde og fremlægge Forslag om en Udtalelse. Han fandt straks kun ringe Støtte, fordi flere mente, at man egentlig intet vidste om Regeringsforslaget og derfor ikke havde noget at drøfte, men Lange førte sit Forslag igennem, og 11. November 1890 forelaa Resultatet i Form af en Udtalelse, i hvilken det sagdes:

Der er for os ingen Tvivl om, at det, med det Apparat, som staar til det lægevidenskabelige Fakultets Raadighed, allerede nu er umuligt at

besørge Undervisningen fyldestgørende, og Manglerne vil vokse for hvert Aar, der gaar hen under de nuværende Forhold. Skal denne Tilstand vare længere ved, da vil den uundgaelige Følge ikke lade vente paa sig: vor Stand, der indtil den nyeste Tid med Ære har kunnet hævde sin Plads som jævnbyrdig med Lægestanden i den øvrige Verden, vil synke ned under det almindelige Niveau, hvad Uddannelsen angaar, og det vil Aar for Aar blive vanskeligere at genvinde den tabte Plads.

Det var Ord med Vægt, der taltes. Man ansaa det for en meget alvorlig Sag for hele Landet om Lægestanden gennemgaaende skulde blive ude af Stand til at udføre sin Gærning paa en Maade, der svarede til Tidens beretigede Fordringer. Det turde ogsaa med Sikkerhed siges, at saafremt de nuværende Undervisningsforhold ikke snart undergik en væsentlig Forandring og Forbedring vilde det Tidspunkt ligge meget nær, da Sygebehandlingen og Sundhedsplejen hele Landet over vilde komme til at lide under Lægernes mangelfulde Uddannelse. Kun Dr. *P. Eberlin* stemte mod Adressen, som derefter blev indsendt til Regeringen.

En international Begivenhed, *R. Kochs* Opdagelse af Tuberkulinet, satte samme Aar Sindene i heftig Bevægelse. Forskellige danske Læger rejste til Berlin for at høre de første Meddelelser om Midlet, der fra alle Sider mentes at være det specifikke mod Tuberkulose. Alle, der har oplevet den Tid, erindrer Spændingen, der ogsaa bredte sig til Studenterne og som skaffede *M. Saxtorph* et overfyldt Auditorium tidligt om Formiddagen, idet de studerende vilde sikre sig Plads til *C. Reisz'* Foredrag noget ud paa Eftermiddagen. Ikke uden Grund indledede Saxtorph sin Time med at mindes Ordsproget om Regnen, der nok falder paa Præsten, men ogsaa paa Degnen.

I Medicinsk Selskab gav Tuberkulinet Anledning til flere Foredrag, men gennem dem alle gik en vis Skepsis. *Reisz* havde paa Foredraget i Kirurgisk Akademi sagt det forløsende Ord, da han sluttede med: »Mine Herrer, Pæren er endnu ikke moden!« Ganske fraset, at han havde sendt et Slagord ud i Verden, saa havde dog alle, der havde været i Berlin, faaet næsten det samme Indtryk som han. *C. J. Salomonsen* talte om Sagen i November Maaned og resumerede Resultaterne. Tuberkulinet kunde helbrede Marsvin, havde en voldsom Indvirkning paa tuberkuløst Væv, havde en utvivlsomt bedrende Virkning paa lokale Processer, men overfor Lungetuberkulosen kunde det kun siges, at det rimeligvis havde en bedrende Virkning, men kun i de tidlige Stadier. Karakteristisk for Tidsperioden var det, at der i Diskussionen blev spurgt om Immunitet kun fandtes hos Marsvin. Man vendte flere Gange tilbage til det Kochske Præparat, men fast Bund under Fødderne fik man først, da *B. Bang* (Marts 1891) paaviste, at Tuberkulinet var et fortræffeligt diagnostisk Middel hos Hornkvæget og Svin. Det var i det Hele en stadig Opgangsperiode for Bakteriologien. I 1893 stod Universitetets nye Laboratorium færdigt i

Ny Vestergade 11 og man kunde holde Møde der den 24. Oktober og høre et Foredrag om Chemotaxis.

Byggefonden var imidlertid naaet op til 40,000 Kroner og der var ikke stor Sandsynlighed for at man vilde naa en større Sum. Der aflagdes stadig Beretning om Fonden paa Generalforsamlingerne. Der blev det ogsaa fastslaaet, at Fonden ikke tilhørte Medicinsk Selskab, men Giverne og gennem dem Udvalget. Noget Resultat var man ikke naaet til. Forsøg paa at leje Tivolis Façadebygning, i Kunstindustrimuseet og andetsteds var slaaet fejl, og et Samarbejde med Kunstnerne om at faa bygget et Fælleshus var ogsaa glippet. Man kom derved mere og mere ind paa Tanken om at leje, navnlig fordi Selveje vilde give Risiko ved Udlejningen og Restauratøren, der var uundgaelig, kunde genere. Spørgsmaalet om Leje blev aktuelt, da der i 1894 kunde faas 3 Værelser til Gaden i Standards Ejendom paa Kongens Nytorv og Adgang til Benyttelse af en Forelæsningsaal i øverste Etage. Salen og Lejligheden var lige store, 400 □ Alen.

Man foreslog nu, at Renterne af Byggefonden skulde anvendes som Tilskud til Lejen, men at denne skulde udredes af Selskabet selv. Lejen var 2000 Kr., Salen iberegnet. Der var ingen Tvivl om, at Lokalet, der var paa Tale, var mange Gange bedre end det man havde. Standard var en flot Bygning; der lovedes alle mulige Bekvemmeligheder »altsaa ingen Telefon«, Marmortrapper og meget andet dejligt, men Medlemmerne var ikke meget ivrige efter det nye Lokale. Nogle var angst for den nødvendige Kontingentforhøjelse, andre for Udgifterne til elektrisk Lys, Brændsel og til en Tjener, der oprindelig synes at have været absolut nødvendig. Man enedes tilsidst om at lade Byggeudvalget, Kassereren og Bibliotekaren bemyndige til at afslutte Lejemaalet under Forudsætning at Kontingentet ikke forhøjedes til mere end 20 Kroner. Paa Generalforsamlingen 16. April 1895 vedtog man efter en lang Diskussion at leje Lokalet, at forhøje Kontingentet og at bevilge indtil 6000 Kroner af den opsparede Kapital til Montering af det nye Lokale.

Det første Møde i Lokalet, Kongens Nytorv 6, afholdtes 17. November 1896. Man havde befrygtet at mange vilde melde sig ud paa Grund af Kontingentforhøjelsen, men det skete ikke, tværtimod havde man en Tilgang af 24 nye Medlemmer. En Mængde Medlemmer og nogle udenforstaaende havde indsendt Gaver af Bøger og Billeder, saa at Stuerne virkelig gjorde Indtryk af Hyggelighed og en Del Lægehustruer havde samlet ind til et Ur, der var blevet overdraget Selskabet ved en lille Højtidelighed om Formiddagen før Mødet.

Dette fik ogsaa et lidt højtideligere Præg end ellers. Formanden, *E. Tscherning*, resumerede Selskabets Historie, og da man derefter havde indtaget den sædvanlige Aftensmad i Lokalerne, begav man sig atter op i Mødesalen, hvor man ved et Glas Champagne og et Stykke Kransekage mindedes de svundne Tider ved at afsynge to af de Sange, der var skrevet til

Festen 14. Oktober 1842, da Selskabet fyldte 70 Aar, samt to nye for Lejligheden skrevne. Den første af de ældre var skrevet af ingen ringere end *A. Oehlenschläger* og den lød:

Mel.: Min Doctor er en ærlig Mand etc.

Paa gamle Selskabs Fødselsdag
Vil vi fornøiet siunge;
Det skifted ofte Broderlag,
Steds ung igien med unge.
Endskiøndt det fylder nu Halvfierds,
Det smeltet blev af varigt Ærts
Og lader end, med Ungdomsbrag
Sit Kvad i Hallen tone.

Vel see vi aldrig *Dem* igien
Som først det forestode;
Dog lever Navnet *Callisen*
Dog lever Navnet *Tode*
Med sielden Kundskab og Forstand —
Alvorlig Mand — og munter Mand —
Og Ære for sit Fædreland;
Hygæas Sønner gode!

Ei fandtes end de Livets Frøe,
Som Alderen fordreve;
En Doctor selv engang maa døe,
Han kan ei altid leve;
Vor *Herholdt* og vor *Saxtorph* kiær
For tidligt dog vi savned Jer;
Men broderligt I mindes her,
I Hiertet end I leve!

Vort Selskab herligt du bestaae,
Skjønt dine Dage glide,
Til selve Tidens Haar bli'er graa,
Og Sommerens bli'er hvide.
Nu med en god Samvittighed
Kan vi tilbords os sætte ned;
Den Kval, hvoraf Forfædre leed,
Skal Nutid meer ei lide.

Nu svækkes ikke meer Natur,
Ved Blodet af at tappe;
Og selve Gudernes Merkur
Vi ei saa meget klappe;
Vel var der dem, der atter fik
Til Ære bragt lidt Arsenik;
Men helst vi skiænke Sundhedsdrik,
Og vi paa Livet lappe.

Sært skifted ofte Medicin,
Dog ikke her i Landet;
Først var det bare Brændeviin
Saa blev det bare Vandet;
For Fylderi vel blev man fri,
Men ak! — ved Homöopathie.
Ei, Brødre! foretrække vi
Det ene for det andet.

Nei Dødens grumme Majestæt
Skal Overhaand ei tage;
Ved sunde Raad, ved sund Diæt
Bedst holdes han tilbage.
Vor Kunst! din Fremgang fik Beviis:
Nu komme Folk i Paradis
Bedækket først af Vintrens Iis.
Sig Døden maa beklage!

Men Brødre! hvad Diæt angaar,
Og slige gode Skikke,
Saa — det sig af sig selv forstaaer —
Til *Fester* due de ikke;
Vor Æskulap paa slig en Dag
Slaaer paa sin Farbroer aldrig Vrag.
Smil, Bacchus! i vort Broderlag
Vor egen Skaal vi drikke!

De øvrige Sange skal ikke aftrykkes her; de fordrer delvis en Kommentar, som Pladsen ikke tillader. Alt i Alt havde man tilbragt en fornøjelig Aften.

Fra den første Dag Lokalet blev aabnet, blev det ikke blot et Klublokale, men ogsaa et Hjem. Dertil bidrog meget, at man i Fru *C. Thomsen* havde faaet en fortræffelig Husmoder, der hurtig fandt sig til Rette mellem Medlemmerne. Valget havde været svært; paa et Avertissement i Dagspressen om et kvindeligt Opsyn (Tjeneren, der saa ofte var bleven diskuteret, havde man

senere opgivet) var der kommet omkring 400 Billetter ind, men da Fru Thomsen var den eneste, der havde kaldt sig »Madam« — alle de andre var »Frøer«, — havde man taget hende, og nogen bedre kunde man ikke have faaet. Hun delte sin Tid ligelig mellem at varte Medlemmerne op og at sy Handsker i en lille mørk Bagstue. Lønnen var jo ikke særlig stor. Snart standsede dog Symaskinen sin Gang for stedse, Klublivet tog til og Medlemmerne lagde Beslag paa hele Fru Thomsens Tid. Men lige utrættelig var hun altid og det var kun et ringe Afdrag paa Medlemmernes Taknemmelighed, da der 4. Oktober 1921 udbetaltes hende en Jubilæumsgave paa ca. 2300 Kr.

Paa alle Punkter havde man haft Held med sig. Til Montering var kun brugt 5384 Kr. af de bevilgede 6,000. Man havde faaet hyggelige og gode Lokaler, hvor der i Middagsstunden var et stort Rykind. Selv Biblioteket, der var installeret i en lille Stue til Gaarden, voksede og gik frem i Henseende til Benyttelse. Der var kun et mørkt Punkt. Lokalerne var for smaa, allerede i det andet Møde forelaa der et Forslag om at leje en Stue til. Den skulde koste 600 Kr., men Alm. dansk Lægeforening vilde dække 100 Kr., Lægeforeningen for København og Omegn 150 Kr. af Lejen, mod at have Tilladelse til at holde Møde der. Under disse Vilkaar var det naturligt at leje, Tilladelsen blev givet paa en ekstraordinær Generalforsamling og der bevilgedes 2000 Kr. til Montering.

Skønt Medicinsk Selskabs videnskabelige Formaal forlængst var fastslaaet og pointeret gentagne Gange, skulde der dog gøres endnu et Forsøg paa at blande faglige Forhold ind. *R. C. Lind* fremsatte nemlig 1897 et Forslag om, at alle Læger i Hovedstaden og Omegn skulde være Medlemmer af Medicinsk Selskab, af Alm. dansk Lægeforening og af Lægeforeningen for København og Omegn og at de samtidig skulde have et Tidsskrift, i hvilket de nævnte Foreninger, Stadslægen, Hospitalerne og Autoriteterne kunde indrykke Bekendtgørelser. For Medicinsk Selskabs Vedkommende skulde disse væsentligst bestaa i Forhandlingsgenstandene paa Møderne, saa at man nogenlunde kunde vide, hvad der skulde diskuteres. Au toriteterne skulde derimod indrykke Oplysninger om Epidemiers Forekomst, Foranstaltninger mod dem og lignende. Forslaget blev stærkt angrebet, men *K. Faber* fremhævede, at det indeholdt en rigtig Tanke, at Alm. dansk Lægeforening burde have sit eget Organ. Man nedsatte — vel mest af Høflighedshensyn — et Udvalg til at tage sig af Sagen, men dette aflagde aldrig nogen Beretning, skønt der flere Gange lystes efter den. Forslaget døde da stille hen.

Generalforsamlingen April 1897, den første efter Indflytningen, fik Betydning indadtil og udadtil. Læsestueudvalget afløstes af et *Bogudvalg*, der fik bestemte Regler for sin Virksomhed. Forandringen var dog ikke videre stor. Læsestueudvalgets Medlemmer, *Jul. Petersen* og *Fr. Trier* forøgedes med *H. Mygind*, der havde ledet Indflytningen, men det af disse tre bestaaende Bogudvalg blev suverænt paa sit Omraade. Formanden kunde dog være til

Stede, naar det afholdt Møder, men der kom hurtigt Hævd for, at han repræsenteredes af Kassereren.

Udenfor Dagsordenen vedtog man en Udtalelse til Fordel for Prof. *Knud Pontoppidan*, der var midt i den uhyggelige Strid, der affødte »6te Afdelings Jammersminde«. Udtalelsen, der ikke underkastedes Diskussion, blev et Tillidsvotum, der mødte den største Tilslutning og som offentliggjordes i den medicinske Presse, men ikke i Dagbladene, øjensynlig fordi Sagen endnu ikke var afgjort ved Domstolene og derfor kun ønskedes fremsat indenfor den Kreds, der kun bestod af Fagfæller.

Aarene var imidlertid rundet hen og man stod som saa mange Gange før overfor en Jubilæumsdag. Der var gaaet 25 Aar siden de to oprindelige Selskaber var sluttet sammen. Man fejrede Begivenheden den 31. Oktober 1897 ved at udgive et lille Festskrift, forfattet af *E. Tscherning*, og ved et Festmaaltid, der afholdtes i de med mange Blomster prydede Lokaler. Kultusministeren, Biskop *Styhr* og Rector magnificus, Dr. theol. *H. Scharling* var til Stede og som Repræsentanter for Lunds Universitet var Professorerne *Berg* og *Blix* mødt op. Til disse havde Prof. *C. Fürst*, Danmarks gode Ven gennem mange Aar, sluttet sig. Festen afsluttedes med et Gilde, der varede til langt ud paa Natten. Det var som en munter Fødselsdag med mange Gaver (Malerier og Stik), men man fik ved samme Lejlighed Øjnene op for, at de 25 Aar ikke var gaaet sporløst hen; man maatte snarest bringe Lovene ind i mere tidsvarende Former.

Noget Hus ejede man ikke, men Tag over Hovedet havde man da. Byggeudvalget bestod dog stadig med *C. Lange* som ledende Mand og endnu var der ikke truffet nogen Bestemmelse om, hvorledes de indsamlede Penge skulde anvendes. Det væsentlige var dog, at Tanken om at bygge selv var udskudt til en uvis Fremtid, saa at Byggeudvalget gærne kunde afslutte sin Virksomhed. Forholdene ordnedes, da *C. Lange*, 29. September 1898, tilstillede Selskabets Bestyrelsen en Skrivelse, der blev af stor Betydning for dets fremtidige Liv:

Den Komité, som i sin Tid traadte sammen for at søge tilvejebragt et Beløb til Opførelse af en medicinsk Foreningsbygning i København, maa, efter at den for Tiden bestaaende Overenskomst med det medicinske Selskab i København — hvorefter Selskabet oppebærer Renten af den af Komitéen samlede Kapital til et Beløb af 1400 Kr. aarligt, som Bidrag til dets Husleje — er traadt i Kraft, betragte det oprindelige Formaal for dens Virksomhed som opgivet, og mener heller ikke, at der, i det mindste i en nær Fremtid, fra dens Side vilde kunne blive Anledning til eller Rimelighed for at forsøge paa, ved nye Indsamlinger eller deslige, at faa Kapitalen forøget. Komitéen finder under disse Omstændigheder, at Øjeblikket er kommet, hvor den kan betragte sit Hverv som afsluttet og, med Tak for den Tillid, der er vist den, og som jo har bragt et forholdsvis

betydeligt Resultat, foregribe den Opløsning, som efter Naturens Orden dog inden lang Tid maatte indtræde. Naar den i den Anledning maa søge at skaffe en definitiv Ordning med Hensyn til Forvaltningen og Anvendelsen af det indsamlede Beløb —, der for Øjeblikket med Tillæg af indvundne Renter, men Fradrag af de til Medicinsk Selskab ydede Tilskud, andrager 42,000 Kr. og en Aktie i Koncertpalaiet — saa frembyder det sig for den som det hensigtsmæssigste og mest betryggende, at det overdrages til det medicinske Selskab i København som dettes Ejendom, dog saaledes, at der til denne Overdragelse knyttes visse Indskrænkninger, hvad Brugsretten angaar, hvad der formentlig nødvendiggøres ved de Forudsætninger, hvorunder Bidragene ere indsamlede og ydede. Disse Indskrænkninger maatte bestaa deri, at Selskabet forpligtede sig til indtil videre at lade Kapitalen forblive urørt og kun at anvende Renterne som Bidrag til dets regelmæssige Udgifter, særligt med det Formaal herved at blive i Stand til at forskaffe sig tilfredsstillende Foreningslokaler, saaledes som det nu er Tilfældet. Forpligtelsen maatte indgaas overfor de nuværende Komitémedlemmer, ogsaa efter at Komitéen har opløst sig, saalænge nogen af dem er i Live.

Saafermt Selskabet er villigt til paa de anførte Vilkaar at modtage det omhandlede Beløb, hvoraf den kontante Beholdning henstaar i Sparekassen for København og Omegn, vil Overdragelsen kunne ske strax.

I Forventning om at turde imødesee en Meddelelse om Selskabets Beslutning i den her omhandlede Sag.

P. K. V.

Ærbødigst

C. Lange.

Man tog selvfølgelig med den varmeste Tak mod Gaven, der paa Aarsgeneralforsamlingen blev opgjort til at være 42,757 Kr. 3 Øre, og som kom til at danne den senere Byggefond A. Sagen behandledes paa et ekstraordinært Møde, paa hvilket man ogsaa optog Biologisk Selskab blandt Lejerne og nedsatte et Udvalg, der skulde fremme det selskabelige Liv blandt Medlemmerne.

Det maa blive Fremtidens Sag en Gang at skildre den Fremgang, som dansk Medicin havde i Slutningen af det 19. Aarhundrede og Begyndelsen af det tyvende. Ingen Tidsperiode har vel set noget lignende. Den Grundvold, der var lagt ved Studiet af vore usynlige Fjender, havde været af den allerstørste Betydning ogsaa for dansk Medicin. Selv de interne Medicinere havde arbejdet med Bakteriologien og for Kirurgernes Vedkommende var bogstavelig alt blevet ændret: Metoder, Forbindingssager, Instrumenter. Foreløbig, da Antiseptiken var ved at svinge over i aseptisk Retning, var det naturligt, at man saa sig tilbage, og Kirurgerne benyttede ogsaa Aarhundredskiftet til at offentliggøre store Rækker af Operationsresultater. Forrest stod *F. Howitz*

med 35 Aars Erfaringer om Laparotomi, men *O. Bloch* kunde dog ogsaa mønstre den anselige Række af ikke mindre end 300 Resektioner af det store Led. Et særligt Moment ikke blot indenfor Medicinsk Selskab, men indenfor Lægekunsten som Helhed, udgjordes af de Meddelelser, der Tid til anden udsendtes af *Finsens medicinske Lysinstitut* og som gjorde dette til et internationalt Centrum af første Rang.

Det var som sædvanlig Resultaterne fra de store Hospitalsafdelinger, der fremlagdes og enkelte af de Foredrag, der holdtes, kunde tages som Forvarslers for nye Tider i Kliniken, der faa Aar senere paa en hidtil ukendt Maade kom til at arbejde Haand i Haand med Fysiologien, der fandt et fortrinligt Hjem i Hospitalslaboratorierne, ikke i Medicinsk Selskab, hvor det havde været en hyppig gentaget Klage, at Anotomer og Fysiologer holdt sig borte. Her skal kun mindes om *K. Fabers* Foredrag »om en Aarsag til kronisk Diarré«, der dannede Indledningen til saa talrige og indgaaende Studier af Fordøjelseskanalens Sygdomme, at Danmark paa dette Omraade kom fuldt paa Højde med Udlandet.

Forbindelsen med Udlandets Selskaber var svundet betydelig ind, naar man ser bort fra Udvekslingen af Bøger og det var et Særsyn, da man 17. Oktober 1899 saa en større Skare Udlændinge som Gæster. Dr. *Huchard*, den bekendte Overlæge ved Hôpital Necker i Paris, holdt Foredrag om Behandlingen af Hjertesygdomme og i den Forsamling, der med Interesse paahørte, hvad en af Datidens mest bekendte Specialister havde at sige, var Chefredaktøren af Bulletin médical, Dr. *Janicot*, Dr. *A. Lang*, der var Skibslæge paa »Polarstjernen« og nøje knyttet til det russiske Kejserhus, den bekendte Forfatter Dr. *A. Lorand* fra Karlsbad, hvis Bøger ogsaa er oversatte til Dansk, Dr. *Nyström* fra Sverige og nogle danske Provinslæger. Ogsaa i 1900 saa Selskabet en fransk Gæst hos sig, nemlig Dr. *Blondel* fra Paris, der holdt Foredrag om en international Forening for den medicinske Presse.

Mere og mere blev Lokalerne i »Standard« Samlingsstedet for hele det medicinske Liv i Hovedstaden. Op imod en halv Snes medicinske Foreninger og Institutioner benyttede til Stadighed Lokalerne, naar der skulde holdes Møde og endda var Specialistforeningerne endnu ikke uddannet til, hvad de kort Tid senere blev. Skønt alle disse Selskaber betalte for sig, var Udgifterne ret store og Aaret 1903 gav et lille Underskud, idet man maatte erstatte en Frakke, der var bleven stjålet i Garderoben. Under almindelige Forhold vilde der have været Balance, selv om man kun med yderste Vanskelighed slap igennem.

Det var dog ikke for at skaffe Penge, at *Leopold Meyer Marts* 1903 foreslog, at man skulde stryge Aftensmaden, men fordi han mente, at Diskussionerne led under den. Saa snart Foredragsholderen var færdig, ja sommetider før, styrtede Medlemmerne ned i Lokalerne i Mezzaninen og kæmpede som Løver for at faa noget af den vanskeligt tilgængelige Mad. I udenlandske Selskaber

var Diskussionerne bedre og mere lærerige, men der spiste man ikke. Bestyrelsen forsvarede naturligvis det bestaaende som en demokratisk Foranstaltning, Overlægen spiste af Fad med den yngste Kandidat, men i Diskussionen fremhævedes gentagne Gange, at der var indtraadt en Dekadence i Foredragene. Dette vil Eftertiden dog neppe erkende. En Periode, hvor Tuberkulose-sagen lige er rejst, beskæftiger alle Sind og stadig er paa Tale og hvor *O. C. Jensen* fremlægger sine første Forsøg over Transplantation af Musekræft er ingen ringe Tid. Resultatet af Forhandlingerne blev, at man enedes om at beholde Aftensmaden, men at lade den ordne paa en saadan Maade, at Foredrag og Diskussion ikke forstyrredes ved Medlemmernes Udvandring. Foredragenes Form ændredes samtidig til, at der valgtes en Taler, der skulde indlede med et Foredrag over et Emne, der saa diskuteredes, og det bestemtes at større Foredrag ikke maatte vare over tre kvart Time, de mindre ikke over en halv. Skulde Foredragene danne Indledning til Diskussion, burde der foreligge trykte Teses ved Mødets Begyndelse.

Det var under *K. Fabers* Formandsskab 1903—04 at disse Bestemmelser gennemførtes og det var ogsaa i denne Periode, at Nobelpræmien første Gang tilkendtes en dansk Læge, *Niels Finsen*. Faber havde sikkert Ret, da han sagde, at denne Begivenhed var til Ære for hele den danske Lægestand, og hans Forslag om at sende Finsen en Adresse, mødte da ogsaa stor Tilslutning. Kort Tid efter døde Finsen og det faldt i *Kaarsbergs* Lod at sige Mindeordet over ham, da Sæsonen begyndte i Oktober 1904. Nogle Uger i Forvejen havde Medicinsk Selskab været Samlingsstedet for de talrige Læger, der ønskede at vise den afdøde den sidste Æresbevisning og som i Procession havde begivet sig til Marmorkirken, hvor Bisættelsen fandt Sted.

Selv om der havde været redelig stræbt efter at bringe Aftenspisningen ind under sømmeligere Former var dette dog ikke lykkedes. Endnu i 1906 »stod Foredragsholderne og saa paa Bajerne«, og der brugtes ikke mindre end 1300 Kr. aarligt til Aftensmad, noget der ikke kunde forsvares, da Lovenes § 1 stadig sagde, at Selskabets Formaal væsentlig var videnskabeligt og ikke udtalte sig om Aftensmad. Det endte da ogsaa med, at Aftensmaden for Selskabets Regning blev afskaffet, navnlig fordi det blev paavist, at Biblioteket havde Betingelser for at blive et Centralbibliotek og godt kunde bruge de Penge, der kunde indvindes.

Man havde levet lykkeligt og roligt i Lokalerne paa Kongens Nytorv og Selskabet var vokset op til at blive en Sammenslutning, der omfattede omkring Halvdelen af Hovedstadens Læger. Stuerne var dog tilstrækkelige til det daglige Liv, selv til den ikke ringe Tilstrømning i Middagstimerne mellem 2 og 5. Man havde derfor forlænget Lejemaalet paa en halv Snes Aar og ingen tænkte mere paa Byggesag eller eget Hus, da der i 1907 pludselig viste sig en Mulighed for at faa de gamle Tanker ført ud i Livet. Man maatte i en Fart nedsætte et Udvalg, der atter delte sig i to Dele og disse fik til Opgave at

undersøge om et bestemt Hus var brugeligt til Hjem for Medicinsk Selskab og at søge efter andre Byggegrunde. Dette sidste gav dog intet Resultat.

Det, der forelaa, var et Forslag fra Ingeniør *H. Hein* om, at Medicinsk Selskab selv skulde bygge paa en Grund paa Hjørnet af Antonigade og Gl. Mønt. Planen var saare bestikkende fremsat og havde mægtige Fortalere, men en nærmere Undersøgelse viste, at den ikke var gennemførlig. Dels blev Grunden altfor dyr, dels kunde det foreslaaede Hus ikke bygges for den angivne Pris, og da man lod Arkitekt *Warming* tegne et andet, fik man ganske vist et, der »kun« kostede 538,000 Kr., men det led af store tekniske Mangler. Da man kun havde Byggefonden, ca. 45,000 Kr., at bygge for, maatte der altsaa skaffes mindst 100,000 Kr. og det var ganske ugørligt.

Hein havde imidlertid subsidiært foreslaaet at bygge selv, dog under den Forudsætning, at Medicinsk Selskab vilde leje sine Lokaler hos ham for et Tidsrum af 10 Aar. Heller ikke dette Forslag blev antaget af Generalforsamlingen, der ikke nærede nogen udpræget Lyst til at erstatte Udsigten over Kongens Nytorv med den ned gennem Grønnegade. En Ting beklagedes fra flere Sider, nemlig, at man havde været nødt til at bruge Byggefondens Renter. Havde man ikke gjort det, havde man haft nok til at kunne bygge. En Kontingentforhøjelse, som man foreslog for at blive lidt mere gunstigt stillet økonomisk set, blev lige straks forkastet.

Spørgsmaalet om nye Lokaler rejstes dog snart igen. Paa Generalforsamlingen i 1908 foreslog *S. Nandrup*, at man søgte Forhandling med Studenterforeningen, der skulde bygge sig et nyt Hus. Dette skete og i Januar 1910 var man naaet til at have underskrevet Kontrakten, men da man stod overfor Flytningen, kunde man ikke afholde Udgifterne ved den af den normale Kassebeholdning. Man optog derfor et Laan paa 5000 Kr. i Byggefonden, og den 25. Oktober 1910 kunde man holde det første Møde i Studenterforeningens Hus.

Det var med Vemod at man forlod de gamle Lokaler, i hvilke Medicinsk Selskab havde været i en stadig Fremgang. Medlemsantallet var steget til 443. Biblioteket var fra nogle faa hundrede Bind vokset op til at kunne tilfredsstille alle de Fordringer, der kunde stilles til et Foreningsbibliotek, takket være *Jørgen Møller*, der havde overtaget de oprindelige Kassereren og Inspektøren *William Jessen* paahvilende Pligter som Bibliotekar. Det var blevet et Sted, hvor unge Læger søgte hen og Begyndelsen til mangan Disputats er bleven skrevet i det lille Værelse ind til Gaarden. Men naar de daglige Lokaler var blevet et Samlingssted for saa mange af Byens Læger, skyldtes det ganske særligt *William Jessen*, der levede og aandede for Selskabet og gjorde et Arbejde som ingen anden for dets Trivsel. Indenfor dets Vægge drøftedes da ogsaa alle mulige Anliggender, baade medicinske og andre og Skakbordene var stadig i Brug. Rift var der altid om Vinduespladserne med den smukke Udsigt over Torvet, navnlig naar *A. Gad* fortalte Historier fra sit Ophold i Brasilien.

Blev det end større Lokaler, man fik i Studenterforeningen og kom navnlig Biblioteket til at indtage et meget imponerende Rum, saa var dog de store Stuer med den mægtige Loftshøjde ikke skikket til at blive et Hjem i den Grad som de gamle havde været. Men Plads havde man faaet, en Stue, den gule, til hvilken Arkitekt *Henningsen* havde tegnet Møblementet, var endda saa stor, at den kunde bruges til mindre Møder. Foredragssalen var ogsaa bedre og bekvemmere. Standards Sal havde lidt under en altfor pragtfuld Belysning og en daarlig Akustik. I den nye Sal fik man snart at vide, hvad en saa levende Nabo som Studenterforeningen betød, og mangt et Foredrag led under Musiken fra Selskabslokalerne. Paa Kongens Nytorv havde Handels- og Kontoristforeningen været en overmaade stilfærdig Nabo og det var kun hændet en eneste Gang, at det sædvanlige Tirsdagsmøde var blevet afholdt i de i Sandhed festlige Dekorationer, der var efterladt fra den foregaaende Dag, Fastelavnsmandagen. Til daglig var Dekorationen smagfuld og jævn, det meste der var ofret paa Udsmykningen var et Par Malerier i Lunetterne. Det ene forestillede efter *O. Wanschers* Udsagn den i Sommerbukser klædte Diana paa Jagt.

Alt lod til at være saare vel efter Overflytningen, men en vis Utilfredshed ulmede dog, og *Ch. Mourier* gjorde sig til Talsmand for den, nærmest ud fra den Anskuelse, at Selskabet var en i flere Henseender utilfredsstillende Blanding af en Klub og en videnskabelig Forening. *K. K. K. Lundsgaard* hørte ogsaa til Oppositionen men med en langt bedre Begrundelse. Han saa nemlig en Fare for Selskabet i de talrige Specialistforeninger, der efterhaanden havde dannet sig og som betød, at en Mængde Forhandlingsmateriale blev unddraget Selskabet. Han foreslog derfor at disse Specialistforeninger skulde knyttes til Medicinsk Selskab i Form af Sektioner, saaledes som man havde gjort det i *Almänna Svenska Läkaresällskapet*. Hver af disse Sektioner skulde en Gang aarligt lade afholde Foredrag over Emner, som i særlig Grad maatte antages at have Betydning for en større Kreds. *Lundsgaard* foreslog tillige, at der nedsattes et Udvalg til at udarbejde nærmere Forslag, saa at den endelige Beslutning om Ændringerne kunde vedtages paa Generalforsamlingen i 1912. Paa denne fremlagdes et udførligt Forslag til Forandringer i Selskabets Vedtægter, og i dettes § 4 var optaget en Del Bestemmelser vedrørende det nærmere Samarbejde med Specialistforeningerne. Hver af disse skulde lade en Repræsentant tiltræde et Udvalg, der skulde forberede Diskussionerne. Nogen Dannelse af Sektioner blev der ikke Tale om, men man aabnede gensidigt Dørene for hvem, der ønskede at deltage i Møderne. Da den næste Sæson begyndte forelaa der Tilbud om Samarbejde fra ikke mindre end 10 Specialistforeninger og 26. November 1912 afholdtes det første Fællesmøde. Ganske naturligt blev det Ophthalmologerne, der lagde for.

Fællesmøderne blev dog ikke de eneste Møder, der afveg fra hvad man i saa mange Aar havde været vant til. Aar 1913 maatte man saaledes to Gange

afholde Ekstramøder, paa hvilke man hyldede Nobelpræmietagerne, *H. Noguchi* og *A. Richet*, der befandt sig paa Gennemrejse fra Festlighederne i Stockholm. Senere saa man *R. Bårány* og selvfølgelig *A. Krogh* som Foredragsholdere.

Da *S. Monrad* i 1914 tiltraadte som Formand var Verdenskrigen i fuld Gang og Møderne prægedes af den mørke Stemning fra Augustdagene. Al Forbindelse med de store Kulturcentra var afbrudt, men deri laa netop en Opfordring til at forsøge paa at hævde sig nationalt, og denne Tanke kom frem mange Gange senere. Det blev sikkert ikke nogen Sæson, der var ringere end de tidligere, men Krigen sporedes dog overalt og i alt, og der indtraadte det mærkelige, at Lokalerne, selv i de tidlige Morgentimer, søgtes af Medlemmerne, der ønskede at se de sidste Aviser, inden de drog ud i den daglige Gærning. Foreløbig følte dog selve Krigstilstanden ikke videre stærkt, men snart begyndte Indskrænkningerne i Brændsel og Belysning og Udgifterne steg, saa at de økonomiske Vanskeligheder ikke blev ubetydelige.

I det Hele voldte de indre Forhold store Vanskeligheder, idet man efterhaanden var bleven ret utilfreds med Lokalerne, ikke mindst fordi man ikke kunde faa Lejemaalet fornyet og derfor saa sig henvist til at skaffe sig et nyt Opholdssted paa et Tidspunkt, hvor intet var at faa og hvor det var umuligt at bygge, selv om man kunde have skaffet de nødvendige Penge. En anden Opgave, at skaffe en Fond til repræsentative Udgifter ved internationale Kongresser, maatte ganske lægges til Side. Det var jo ogsaa indtil videre mindre væsentligt end Lokalespørgsmaalet.

Der var en Mulighed for, at man kunde have faaet Husrum i Kreditforeningens nye Bygning, men Huslejen overskred langt, hvad man kunde give. Senere, i 1915, forelaa der Forslag om, at Medicinsk Selskab skulde være med at bygge Huset for Kunst og Videnskab, der skulde rejses af nogle Foreninger, men Muserne tav stille, som altid, naar Krigsluren gjalder og Sagen løb ud i Sandet, og endelig var der et Tilbud fra Arbejderforeningen af 1860 om at leje 2den og 3die Sal i Foreningens Ejendom, Nørrevold 92, der skulde ombygges. Dette var i forskellige Henseender gunstigt, men kompliceredes ved, at Studenterforeningen pludseligt fandt paa at forlange en ikke ubetydelig Erstatning, hvis Selskabet vilde flytte bort, inden Lejemalets Udløb, Oktober 1920. Man nedsatte nu et Huslejlighedsudvalg, for at det kunde træde i Virksomhed, naar det rette Øjeblik kom. Arbejderforeningen trak sig ogsaa foreløbig noget tilbage, idet dets Byggeplaner blev udskudt et Aar paa Grund af Prisstigningen, men Forslaget fremsattes igen i Januar 1916, men blev forkastet, skønt Arbejderforeningen havde vist Selskabet meget betydelig Imødekommenhed. Det paalagdes derimod Bestyrelsen at forhøje Kontingentet for de ældre Medlemmer og at foranstalte en frivillig Indsamling til Byggefondet.

Foreløbig kom dog denne ikke i Stand, men da *E. Schmiegelow* i Efteraaret 1916 tiltraadte som Formand, var det lykkedes ham i Løbet af kort Tid

at samle 19,200 Kr. blandt de tidligere Formænd, og han fik derefter en Indsamling i Gang, som gav saa godt et Resultat, at der paa Generalforsamlingen April 1917 var kommet ca. 30,000 Kr. ind. En Fundats fik man ogsaa efter nogle Vanskeligheder i Stand, og denne Gang blev det fra alle Sider fremhævet, at Renterne stadig skulde lægges til Kapitalen, saa at denne stadig kunde vokse. Denne nye Byggefond benævntes *B* i Modsætning til den gamle Fond.

Den Ordning, man havde truffet med Specialistselskaberne, holdt sig kun et Par Aars Tid, og i 1917 maatte man atter gøre Forsøg paa at drage dem ind under Moderselskabet. Men dette var mere kompliceret nu end tidligere. Specialistselskabernes Antal var taget betydeligt til, men desuden havde der dannet sig to store Sammenslutninger med videnskabeligt Formaal, *det jyske medicinske Selskab* og *Odense Lægeforening*, der snart udvidedes til at være *det medicinske Selskab for Fyns Stift*. Disse to Selskaber, Medicinsk Selskab og en Del Specialistforeninger sluttedes paa Prof. Schmiegelows Initiativ sammen til *Dansk medicinsk Selskab*, der traadte i Virksomhed Januar 1920, og dermed indleddes en ny Tid, idet et videnskabeligt Aarsmøde indstiftedes.

Oprindelig stiftet som et Selskab for de praktiserende Læger, der havde videnskabelig Interesse, staar Medicinsk Selskab paa sin 150-aarige Jubilæumsdag som Led i en Organisation, der omfatter næsten alle Landets Læger og som udelukkende har videnskabelige Formaal. De Sædekorn, der saaedes i de gamle Todeske Foreninger faldt ikke paa gold Jord, men bar rig Frugt. De mange Aar er ikke gledet hen uden Kamp eller uden Vanskeligheder, men Medicinsk Selskab kan dog med Glæde se tilbage paa dem. Det har været et Hjem for den frie Forskning og den Tanke, der er Lægekunstens inderste, at søge at hjælpe, er gaaet som en rød Traad gennem dets Virksomhed fra den allerførste Dag. Lydhørt har det lyttet til Fremskridtene derude og af og til, ikke en Gang helt sjældent er de store Fremskridt udgaaede herhjemmefra og er første Gang fremsatte indenfor Medicinsk Selskabs Rammer. Støt og ærligt er der arbejdet og saaledes vil det blive ved at være. Derfor ser Medicinsk Selskab med Tillid Fremtiden i Møde. Plads for dets Arbejde vil der altid være.

LISTER

OVER

FORMÆND, ÆRESMEDLEMMER OG UDENLANDSKE ELLER
KORRESPONDERENDE MEDLEMMER

(ÉNUMÉRATION DES PRÉSIDENTS ET DES MEMBRES HONORAIRES,
ÉTRANGERS OU CORRESPONDENTS)

Det har været forbundet med store Vanskeligheder at rekonstruere Listen over de udenlandske eller korresponderende Medlemmer. Der findes nemlig ingen aarlig Fortegnelse over dem, nogle er førte paa store Ark Papir, andre paa smaa Lapper, Huskesedler. Da det fra ca. 1840 blev Skik at trykke Medlemsfortegnelser, udelod man somme Tider de udenlandske Medlemmer, andre Gange tog man dem med. Værre er det, at disse Lister er unøjagtigt ført, de er ofte ikke mærkede med Aar og stemmer langfra altid med hvad Forhandlingsprotokollen, der jævnlig anfører to Dateringer for samme Person, oplyser. Endelig er der den Vanskelighed, at der har været Tvivl om, i hvilken Kategori et Medlem hører hjemme, og Overflytning fra den ene til den anden kan hyppigt paavises, øjensynligt beroende paa Sekretærens Skøn. Af og til indeholder de trykte Lister Navne, der slet ikke omtales i Forhandlingsprotokollen. Den efterfølgende Liste gør derfor ikke Fordring paa absolut Nøjagtighed. I enkelte Tilfælde har der været Tvivl om den paagældendes Identitet, idet kun Efternavnet har været nævnt. Dette er da ledsaget af et [?] efter de antagelig rigtige Forbogstaver.

DET KONGELIGE MEDICINSKE SELSKAB

PRÆSIDES

<i>Navn.</i>	<i>Valgt.</i>	<i>Navn.</i>	<i>Valgt.</i>
Callisen, H.	6—10—1775	Jacobson, L. L.	5—10—1837
Aaskou, U. B.	27— 9—1776	Bang, O. L.	4—10—1838
Gulbrand, J. W.	29—10—1779	Jacobson, L. L.	3—10—1839
Callisen, H.	13—10—1786	Withusen, C. C.	1—10—1840
Aaskou, U. B.	5—11—1801	Fenger, C. E.	29—10—1840
Tode, J. C.	11—10—1804	Thal, R. S.	7—10—1841
Callisen, H.	10—10—1805	Müller, J. C.	6—10—1842
Hauch, A. W.	16—10—1806	Eschricht, D. F.	5—10—1843
Gulbrand, J. W.	5—11—1807	Stein, S. A. V.	3—10—1844
Schønheyder, J. H.	13—10—1808	Bang, O. L.	2—10—1845
Bang, Fr. L.	12—10—1809	Hoppe, B. A.	1—10—1846
Brandis, J. D.	11—10—1810	Bang, O. L.	7—10—1847
Callisen, H.	24—11—1811	Trier, S. M.	12—10—1848
Schønheyder, J. H.	29—10—1812	Mansa, F. V.	4—10—1849
Bang, Fr. L.	14—10—1813	Hansen*)	3—10—1850
Brandis, J. D.	13—10—1814	Dahlerup, E. A.	2—10—1851
Bang, Fr. L.	12—10—1815	Hornemann, E.	7—10—1852
Schønheyder, J. H.	17—10—1816	Rørbye, J.	6—10—1853
Bang, Fr. L.	23—10—1817	Trier, S. M.	19—10—1854
Schønheyder, J. H.	8—10—1818	Ahrensen, A. A. B.	4—10—1855
Brandis, J. D.	7—10—1819	Levy, C. E. M.	2—10—1856
Schønheyder, J. H.	5—10—1820	Dahlerup, E. A.	1—10—1857
Schumacher, H. C. F.	4—10—1821	Eschricht, D. F.	8—10—1858
Saxtorph, J. S.	26— 9—1822	Bang, O. L.	6—10—1859
Schumacher, H. C. F.	2—10—1823	Trier, S. M.	4—10—1860
Saxtorph, J. S.	7—10—1824	Levy, C. E. M.	3—10—1861
Rahlff, G.	6—10—1825	Müller, J. C.	2—10—1862
Saxtorph, J. S.	5—10—1826	Hornemann, E.	1—10—1863
Rahlff, G.	4—10—1827	Djørup, M.	6—10—1864
Schumacher, H. C. F.	2—10—1828	Panum, P. L.	5—10—1865
Herholdt, J. D.	1—10—1829	Paulli, E.	4—10—1866
Saxtorph, J. S.	7—10—1830	Hempel, C. F.	3—10—1867
Rahlff, G.	6—10—1831	Engelsted, C. M. S. N.	11—10—1868
Herholdt, J. D.	4—10—1832	Schleisner, P. A.	7—10—1869
Saxtorph, J. S.	3—10—1833	Dahlerup, E. A.	21—10—1869
Herholdt, J. D.	2—10—1834	Trier, F.	6—10—1870
Saxtorph, J. S.	11—10—1835	Gædeken, C. G.	5—10—1871
Fenger, C. E.	6—10—1836		

*) Protokollen anfører kun Hansen jun. i Modsætning til Etatsraad C. P. M. Hansen, der var opstillet, men ikke blev valgt. Da Fornavnene ikke nævnes, er det umuligt at identificere ham.

DET MEDICINSKE SELSKAB I KØBENHAVN

FORMÆND

(PRÉSIDENTS)

Panum, P. L.	fra	Nov. 1872	til	April 1873
Hornemann, C. J. E.	»	April 1873	»	» 1874
Howitz, F. J. A. C.	»	» 1874	»	» 1875
Schmidt, F. T.	»	» 1875	»	» 1876
Hansen-Grut, E. G.	»	» 1876	»	» 1878
Stadfeldt, A. S. N.	»	» 1878	»	» 1879
Howitz, F. J. A. C.	»	» 1879	»	» 1881
Holmer, V.	»	» 1881	»	» 1883
Brünniche, A. S. P.	»	» 1883	»	» 1885
Trier, F. J.	»	» 1885	»	» 1886
Bergh, L. S. R.	»	» 1886	»	» 1888
Tryde, J. A. C.	»	» 1888	»	» 1890
Lange, C. G.	»	» 1890	»	» 1892
Salomonsen, C. J.	»	» 1892	»	» 1894
Haslund, M. E. A.	»	» 1894	»	» 1895
Trier, F. J.	»	» 1895	»	» 1896
Tscherning, E. A.	»	» 1896	»	» 1898
Sørensen, L. T.	»	» 1898	»	» 1900
Bloch, O. T.*)	»	» 1900		
Friedenreich, A.	»	» 1900	»	» 1902
Faber, K. H.	»	» 1902	»	» 1904
Kaarsberg, J. P. F.	»	» 1904	»	» 1906
Rovsing, N. Th.	»	» 1906	»	» 1908
Fløystrup, A.	»	» 1908	»	» 1910
Poulsen, Kr. L. J.	»	» 1910	»	» 1912
Vermehren, Fr.	»	» 1912	»	» 1914
Monrad, L.	»	» 1914	»	» 1916
Schmiegelow, E. C.	»	» 1916	»	» 1918
Fibiger, J. A. G.	»	» 1918	»	» 1920
Kraft, C. L.	»	» 1920	»	» 1922
Scheel, V. A.	»	» 1922		

*) Valgtes, men ønskede ikke at modtage Valget.

ÆRESMEDLEMMER

(MEMBRES HONORAIRES)

v. Berger, J. C. J.....	11— 6—1774	Hauch, A. W.....	10—11—1803
Berger, C. J.....	11— 6—1774	Winsløw, F. C.	10—11—1803
Wohlert, H. F.....	11— 6—1774	Vahl, M.	10—11—1803
Fabricius, J. C.	11— 6—1774	Schønheyder, J. H.	10—11— 1803
Jensenius, C.....	11— 6—1774	Bugge, Th.....	19— 1—1804
Kratzenstein, C. G.....	24— 6—1774	Fridsch, A. F.	17—12—1807
Rottbøll, Chr. F.....	24— 6—1774	Momsen, J.	17—12—1807
Hennings, V.....	19— 8—1774	Eichel, J. (jun.)	7— 1—1808
Richter, A. G.....	27—10—1775	Friemann, J. C.....	7— 1—1808
Quarin, J.....	27—10—1775	Brandis, J. D.....	9—11—1809
Murray, J. A.	27—10—1775	Weber, G. H.	2— 1—1817
v. Haller, A.	27—10—1775	Strøm, M.....	26— 9—1822
Lind, J.....	27—10—1775	Saxtorph, J. S.....	26— 9—1822
Hensler, P. G.	27—10—1775	Rahlff, G.....	7—10—1824
Kølpin, A.	29—12—1775	Thal, R. S.....	20—11—1827
Størck, A.....	2— 8—1776	de Meza, C. J. Th.....	5— 1—1832
Leber, F. J.....	2— 8—1776	Hornemann, J. W.	18—10—1832
Jacquín, N. J.....	16— 8—1776	Klingberg, H. M. V.	17—10—1833
Stoll, M.	9—11—1780	Ørsted, H. C.	17—10—1833
Aaskou, U. B.....	10—11—1803	Fenger, C.	17—10—1833
Gulbrand, J. W.....	10—11—1803	Bang, O.....	3—11—1836
Callisen, H.	10—11—1803	Jacobson, L. L.....	3—11—1836
Tode, J. C.....	10—11—1803	Withusen, C. C.....	3—11—1836
Bang, J.....	10—11—1803	Jaeger, F.....	13—11—1862
Bang, Fr. L.	10—11—1803		

KORRESPONDERENDE MEDLEMMER

(MEMBRES CORRESPONDANTS OU ÉTRANGERS)

Aaskou, U. B.....	København	10—10—1772
de Meza, S.....	København	10—10—1772
Bang, J.	København	10—10—1772
Friborg, N.....	København	10—10—1772
Gulbrand, J. W.	København	10—10—1772
Eichel, J.....	Odense	10—10—1772
Mangor, C. E.	Viborg	10—10—1772
Buchhave, R.	Sorø	10—10—1772
Lafont, J. A.....	Aalborg	10—10—1772
Møller, J.....	Skien	10—10—1772
Wernecke, C. L.	Næstved	10—10—1772
Fridsch, A. F.	Ribe	10—10—1772
Hempel, C.	Faaborg	21—10—1772
König, J. G.	Trankebar	24— 2—1773
Møller, A. C.....	Arendal	5— 3—1774
Gahn, H.	Stockholm	22—10—1775
Thorstensen, P.....	Kongsberg	28— 7—1775
Müller, F. H.	København	28— 7—1775
Retzius, A. J.	Stockholm	22—10—1775
Cullen, W.....	Edinburg	27—10—1775
Duncan, A.	Edinburg	27—10—1775
Rogert, J. P. K.....	København	23— 3—1776
Lilie, V. G.	Slesvig	16— 8—1776
Ranøe, A. B.....	København	23—10—1777
Heldt, J. N. [?].....	Wetzlar	23—10—1777
Odhelius, J. L.....	Stockholm	23—10—1777
Plenck, J. J.	Türnau	4—12—1777
Wedenberg, A. F.	Stockholm	18— 6—1778
Beerenbroeck, A. B.....	Edinburg	29—10—1779
Winsløw, C. F.	København	2—11—1780
Lind, J.....	England	9—11—1780
Gordon, A. [?].....	England	9—11—1780
Reuss, C. F.	Tübingen	1—11—1781
Hedin, S.	Stockholm	10— 1—1782

Friemann, J. C.....	Trondhjem	24— 1—1782
de Meza, C. J. Th.....	København	28— 2—1782
Mederer, M.....	Freiburg i B.....	22— 4—1784
Mühlenstedt, J. A.....	København	22— 4—1784
Horn, J. J.....	Norge.....	15— 2—1785
Wandel, N.....	Kristiania.....	19—10—1786
Audiberti, G.....	Turin	19—10—1786
Møller, J. A.....	Kristiania.....	19—10—1786
Goldt, M. J.....	Romsdalen.....	25—10—1787
Monrad, L.....	Bergen.....	25—10—1787
Kock, F. W.....	Glückstadt.....	27—11—1788
Momsen, J.....	Altona	8— 1—1789
Haeberli F. X.....	München.....	8— 1—1789
Schedlich, J. A.....	Lübeck	14—10—1790
Sprengel, K.....	Halle	27—10—1791
Jacobi, K. W. M. [?].	Göttingen	22— 3—1798
Pfaff, C. H.....	Kiel.....	25—11—1802
Schielderup, M.....	Kristiania.....	10—11—1803
Nissen, W. A.....	Segeberg	8—12—1803
Nolde, A. F.....	Rostock	8—12—1803
Keutsch, H. G.....	St. Croix.....	8—12—1803
Heinze, F. A.....	Kiel.....	8—12—1803
Kerner, J. G.....	Hamburg	16— 2—1804
Chauffepié, I. H.....	Hamburg	16— 2—1804
Sørensen, N. B.....	Kristiania.....	22—11—1804
Wikingson, G.....	Sunderland	20—12—1804
Gall, F. J.....	Wien	24—10—1805
Nauche, J. L.....	Paris	30— 1—1806
v. Marum, M.....	Haarlem	16—10—1806
Blumenbach, J. F.....	Göttingen	16—10—1806
Palloni, C.....	Pisa	8— 1—1807
Gistreen, J. H.....	Stockholm	22— 1—1807
Rusch, J.....	Philadelphia	27—10—1808
Barton, B. S.....	Philadelphia	27—10—1808
Ritter, J. W.....	München	27—10—1808
Barcelotti, G.....	Pisa	2— 1—1812
Thulstrup, M. A.....	Kristiania.....	2— 1—1812
Mendel, M. H.....	Breslau	9—12—1813
Coxe, J. R.....	Philadelphia	11— 5—1815
Dorsey, J.....	Philadelphia	11— 5—1815
Physick, P. S.....	Philadelphia	11— 5—1815
Stieglitz, J.....	Hannover	11— 5—1815
Mitchell, S. L.....	New York	14—11—1816
Wallich, N.....	Calcutta	2— 1—1817
Schönberg, J. G. A.....	Neapel.....	30— 1—1817
Weber, G. H.....	Kiel.....	2— 1—1817
Albers, J. A.....	Bremen.....	6—11—1817
Cotugno, D.....	Neapel.....	4—12—1817
Meckel, J. F.....	Halle	9— 4—1818
Schmidt, G. J.....	Wien	9— 4—1818

Cooper, A.	London	9— 4—1818
Laird, J.	London	9— 4—1818
Young, G.	London	9— 4—1818
Cuvier, G.	Paris	23— 4—1818
Boyer, A.	Paris	23— 4—1818
Pinel, P.	Paris	23— 4—1818
Hagstrømer, A. J.	Stockholm	19—11—1818
Magendie, F.	Paris	4— 5—1820
Thompson, J.	Edinburg	4— 5—1820
Cheyne, J.	Dublin	4— 5—1820
Duncan, A.	Edinburg	4— 5—1820
Chapman, N.	Philadelphia	2— 8—1821
Holst, F.	Kristiania	4—10—1821
Wardrop, J.	London	2—10—1823
Wishart, J. H.	Edinburg	2—10—1823
Breschet, G.	Paris	6—11—1823
Delpech, J.	Montpellier	7—10—1824
Osann, E.	Berlin	7—10—1824
Gibson, W.	Philadelphia	7—10—1824
Steffens, H.	Breslau	7—10—1824
Otto, A. W.	Breslau	7—10—1824
Hecker, J. F. C.	Berlin	5—10—1826
Casper, J. L.	Berlin	9—11—1826
Eckstrøm, C. J.	Stockholm	4—10—1827
Nägele, F. K.	Heidelberg	4—10—1827
Brück, F. C.	Osnabrück	20—12—1827
Hegewisch, F. H.	Kiel	13—11—1828
Heyfelder, I. F. M.	Trier	3— 9—1829
Fricke, J. C. G.	Hamburg	3— 9—1829
Elliotson, J.	London	7—10—1830
Deweese, W. P.	Philadelphia	7—10—1830
Hare, R.	Philadelphia	7—10—1830
Brachet, J. L.	Lyon	7—10—1830
Rapou, C. T.	Lyon	7—10—1830
Laroche, P.	Philadelphia	7—10—1830
Manfredini, G. B.	Modena	30—12—1830
Julius, N. H.	Hamburg	6—10—1831
Dieffenbach, J. F.	Berlin	6—10—1831
Chervin, N.	Paris	6—10—1831
Scoutetten, R. H. J.	Metz	6—10—1831
Desruelles, H. M. J.	Paris	5— 1—1832
Hasper, M.	Leipzig	4—10—1832
Meyer, K.	Leipzig	1—11—1832
Dornblüth, A. L.	Plauen	1—11—1832
v. Ammon, F. A.	Leipzig	1—11—1832
Richter, A. L.	Düsseldorf	3—10—1833
Rizzo, A.	Nizza	3—10—1833
Müller, J.	Berlin	2—10—1834
Friedreich, J. B.	Weissenburg	1—10—1835
Velpeau, A. A.	Paris	1—10—1835

Pommer, C. F.	Zürich	6—10—1835
Graves, R. J.	Dublin	6—10—1835
Schönlein, J. L.	Zürich	20—10—1836
Louis, P. C. A.	Paris	20—10—1836
Andral, G.	Paris	20—10—1836
v. Deen, J. A.	Zwolle	20—10—1836
Crosse, J. G.	Norwich	12— 1—1837
Tiedemann F.	Heidelberg	4—10—1838
Chelius, M. J.	Heidelberg	4—10—1838
Brera, V. L. [?]	Venezia	4—10—1838
Amussat, J. Z.	Paris	12—12—1839
Haurowitz, H. W. H.	St. Petersburg	11—11—1841
Heiberg, Chr.	Kristiania	11—11—1841
Clark, J.	London	11—11—1841
Bouillaud, J.	Paris	11—11—1841
Hall, Marshall	London	11—11—1841
Civiale, J.	Paris	11—11—1841
Trousseau, A.	Paris	11—11—1841
Forbes, J.	London	11—11—1841
Retzius, M. C.	Stockholm	20— 1—1842
Retzius, A. A.	Stockholm	20— 1—1842
Cederschiöld, P. G.	Stockholm	20— 1—1842
Huss, M.	Stockholm	17— 3—1842
Busch, D. H. W.	Berlin	6—10—1842
Oppenheim, F. W.	Hamburg	6—10—1842
Gerdy, P. N.	Paris	6—10—1842
Quadri, G. B.	Neapel	6—10—1842
Liebig, J.	Giessen	6—10—1842
Cunier, F.	Brüssel	5—10—1843
Rathke, H.	Königsberg	3—10—1844
Purkinje, I. E.	Breslau	3—10—1844
Schwann, T.	Löwen	3—10—1844
Valentin, G.	Bern	3—10—1844
Wagner, R.	Göttingen	3—10—1844
Bischoff, T. L. W.	Giessen	3—10—1844
Henle, F. G. I.	Heidelberg	3—10—1844
Romberg, M. H.	Berlin	3—10—1844
Rokitansky, C.	Wien	3—10—1844
Collin, J. G.	Norrköping	17—10—1844
Berg, T. F.	Stockholm	17—10—1844
Sundén, C. U.	Stockholm	17—10—1844
Egeberg, C.	Kristiania	17—10—1844
Boeck, C. P. B.	Kristiania	17—10—1844
Conradi, A. C.	Kristiania	28—11—1844
Faye, F. C.	Skien	28—11—1844
Hjorth, J. J.	Kristiania	28—11—1844
Walshe, W. H.	London	23—10—1845
Carus, E. G.	Dresden	23—10—1845
Bright, R.	London	23—10—1845
Jones, Th. W.	London	23—10—1845

Orfila, M. J. B.	Paris	23—10—1845
Quetelet, A.	Brüssel	1—10—1846
Simpson, J. Y.	Edinburg	2—10—1851
Rigby, E.	London	2—10—1851
Kiwisch v. Rotterau, F.	Prag	2—10—1851
Oppolzer, J.	Wien	2—10—1851
Bennett, J. H.	Edinburg	2—10—1851
Paget, J.	London	2—10—1851
Santesson, G.	Stockholm	2—10—1851
Goodsir, J.	Edinburg	15—11—1851
Bouchardat, A.	Paris	7—10—1852
Kückenmeister, F.	Zittau	19—10—1854
v. Siebold, T.	München	19—10—1854
Dowler, B.	Philadelphia	19—10—1854
Kölliker, A.	Würzburg	19—10—1854
Virchow, R.	Würzburg	19—10—1854
Sichel, J.	Paris	8—10—1858
Bernard, Cl.	Paris	8—10—1858
Boeck, W.	Kristiania	8—10—1858
Bazin, E.	Paris	6—10—1859
Lebert, H.	Zürich	6—10—1859
Stilling, B.	Cassel	6—10—1859
Broca, P.	Paris	6—10—1859
Appia, L.	Genève	18—10—1860
Moore, W. D.	Dublin	17—10—1861
Tyler Smith, W.	London	16—10—1862
Martin, E.	Berlin	16—10—1862
Birket, J.	London	16—10—1862
Malmsteen, P. H.	Stockholm	1—10—1863
Sandberg, O. R. A.	Gaustad	1—10—1863
Vernois, M.	Paris	20—10—1864
Trypaldos, P.	Korfu	20—10—1864
Jaccoud, I.	Paris	10—12—1868
Würtz, C. A.	Paris	21—10—1869
Husson, J. C. A.	Paris	21—10—1869

NOTER

DET KIRURGISKE PRIVATSELSKAB

1. *Peacock: Index to English-speaking Students, who have graduated at Leyden University.* London 1883. Antallet er over 4,400.
2. *Kroon, J. E.: Bijdragen tot de Geschiedenis van het Geneeskundig Onderwijs aan de Leidsche Universiteit 1575—1625.* Disp. Leiden 1911. Se ogsaa *van Leersum: Two of Boerhaaves lecture lists.* Janus 1911.
3. *Johnsson, J. W. S.: Hermann Boerhaave.* Ugeskrift for Læger. 1911.
4. *Efterretning om de fattige, syge eller Pleie-Patienter paa Christianshavn 1772 og Klinische Berichte 1800.*
5. *Tode, I. C.: Noget om Lægernes Skoler.* Sundhedstidende II Nr. 29, 1780, p. 122. *do.: Beskrivelse af de ret kliniske Øvelser i det Edinborgske Hospital,* ibidem Nr. 32.
6. *Tode, I. C.: Klinische Berichte 1800,* p. VI.
7. Bogen udkom i Virkeligheden 1773, samtidig i Leipzig og i København.
8. *Buntzen, A.: Chirurgien i Danmark i Midten af forrige Aarhundrede.* Indbydelsesskrift. 1869, p. 28.
9. *Tode, I. C.: Nye Sundhedstidende 1782,* p. 519. *do. Med.-chir. Bibliothek, I, 3, p. 183.*
10. *Ingerslev, V.: Danmarks Læger og Lægevæsen 1873, II, p. 501.*
11. *Ortophili Tanker over Lægevidenskabens nærværende Tilstand og nødvendige Forbedring i Danmark og Norge,* skrevne den 19. October 1771 (København 1771) p. 6.
12. *Norrie, G.: Fra Midten af det 18. Aarhundrede.* Militærlægen 1893. Forfatteren sætter her Manuskriptet til Midten af 17. Aarh.; det synes at være betydeligt yngre.
13. *Herholdt, I. D.: Heinrich Callisen, 1805,* p. 39.
14. Hvor Tode boede, kan ikke bestemmes nøjagtig. I Vejviseren 1771 staar Gl. Strand uden Opgivelse af Husnummer. 1772 bor han Østergade 16, nuværende Nr. 19. Han er altsaa flyttet i Aarets Løb, og de anførte Bopæle gælder for Aarets Begyndelse. Nogen Folketælling fandt ikke Sted 1771, ellers havde Stedet været bekendt.
15. *Friese, Henrik Frederik,* f. 7. Juni 1747 i Slesvig, d. 21. Oktober 1815 i København. Provinsialkirurg i Trondhjem 1790—1802.
16. *Winsløw, Frederik Christian,* f. 12. Marts 1752 i København, d. der 24. Juni 1811.
17. *Einfeld, Wilhelm Jacob,* f. 1738 i Westensee i Holsten. Dødsaar ubekendt. Landkirurg i Grevskabet Rantzau i Holsten.
18. *Feldmann, Nicolai,* Overmester i Asiatiske Kompagni 1771—75. Underkirurg ved Garnisonen og Hospitalet i Trankebar 1. December 1784, men kom dog først dertil 13. Juli 1786. Død 14.

- Januar 1791 paa en Rejse ved Malabar-kysten.
19. *Capito, Johannes*, døbt 31. December 1747 i Wilster, Holsten, d. 29. Juli 1803 i København.
 20. *Drebing, Johan Henrik Ludvig*, f. 1746 i Mecklenborg, d. 5. Maj 1828 i Holstebro. Distriktskirurg der 1812—28.
 21. *Muth, Vilhelm Joseph Ferdinand*, døbt 22. Oktober 1742 i Fredericia, d. 15. Juni 1814 i København. Amtskirurg i København 1771. Oldermænd 1795—1814.
 22. *Tode I. C.: Nye Sundhedstidende*, 1782, Nr. 63, p. 520.
 23. *Tode, I. C.: Medicinisch-chirurgische Bibliothek* II, 1, Kopenhagen 1775, p. 153 ff.
 24. *Saxtorph, Mathias*, f. 1. Juni 1740 i Mejrup, d. 29. Juni 1800 i København. Dr. med. 1771. Prof. med. ord. 8. Juli 1795.
 25. *de Meza, Salomon*, f. 4. September 1727 i Amsterdam, d. 24. Juni i København. Dr. med. i Utrecht 1749. Døbt 26. Oktober 1783.
 26. *Nielsen, Niels*, f. ca. 1723 i Jylland, d. 7. Februar 1805 i København. Kir. Eks. 1754. Hofkirurg hos Enkedronning Sophie Magdalene 1756—1770.
 27. *Aaskow, Urban Bruun*, f. 28. April 1742 i Brønshøj, d. 31. Maj 1806 i København. Admiralitetsmedikus 1770. Dr. med. 1774. Livmedikus hos Enkedronning Juliane Marie 1775. Etatsraad 1802.
 28. *Sedowsky, Georg Gotfred*, f. 6. Marts 1706 i Kurland, d. 1. December 1778 i Helsingør. Feltskær 10. December 1736, senere Regimentsfeltskær. Indfødsret 1776.
Hummel, Frederik Lampertus, f. 24. Maj 1721, d. ca. 1794 i Krempe. Regimentsfeltskær 21. Maj 1760—21. April 1784.
Schmidt, Caspar Gottlob, f. ca. 1719 i Stege, d. 8. December 1792 i København. Regimentsfeltskær 15. Juli 1754—20. April 1792.
 29. De 10 Rigsdaler udsattes som Præmie for den bedste Theori om Betændelse. Den vandtes af den ovenfornævnte *Einfeld*, der mente, at Betændelsens Aarsag var en Irritation, der medførte Udvidelse af Karrene.
 30. Nye Sundhedstidende 1782, p. 529 (Tillæg til Nr. 64).
 31. *Carøe, K.: Medicinalordningens Historie*, København 1917, p. 76 ff. og Bilag III.
 32. *Sibbern, Frederik Gabriel Gottlieb*, f. 7. December 1743 i Segeberg, d. 4. November 1794 i København. Kirurg ved Kristianshavns Tugthus (1771) og ved Opfostringshuset 1773.
 33. *Tode, I. C.: Med.-chir. Bibl.* II, 1, p. 160.
 34. Nye Sundhedstidende 1782, Nr. 65.
 35. *Hennings, Vilhelm*, f. 27. Juli 1716 i Glückstadt, d. 26. Januar 1794 i København. Generaldirektør for Kirurgien 1760.
 36. *Pflug, Johan Paul Gotfred*, f. 23. November 1741 i Wetzlar i Preussen, d. ca. 1786. Kir. Eks. 1776, Amtskirurg i København 1776; Dr. med. i Kiel 1784.
 37. Vergils Citater af *Georgica* III, 244.
Omne adeo genus in terris hominumque ferarumque / Et genus aequoreum, pecudes pictae volucres / In furias ignemque ruunt: amor omnibus idem. Se ogsaa *H. Merquet: Lexikon zu Vergil*. Leipzig 1912.
 38. *Wohlert, Christian Frederik*, Fødsels- og Dødsaar ubekendte. Kir. Tentamen 1769. Overmester i Asiatisk Kompagni 1778—1785.
 39. *Thal, Johan Samuel*, f. ca. 1794 i Sachsen, d. 12. Februar 1804. Kompagnikirurg fra 1763. Indfødsret 1780.
 40. *Med.-chir. Bibl.* II, 2, p. 189.
 41. *Bitterling, Christian Gottlieb*, var Undermester i Asiatisk Kompagni 1775—1786. Fødsels- og Dødsaar ukendte.
 42. *Hermes, Ferdinand Lebrecht*, f. i Berlin, d. 31. December 1777 i Fredensborg i Guinea. Han nævnes 1776 mellem de Kirurger, som Collegium medicum anbefalede til et af de nye Distriktskirurgembeder; han har da muligvis været eksamineret ved Amfiteatret efter 1773.
 43. *Med.-chir. Bibl.* II, 2, p. 192.

44. *Herholdt, I. D.: Heinrich Callisen 1805*, p. 39.
45. *Nye Sundhedstidende 1782*, Nr. 63, p. 513 ff.
46. *Carøe, K.: Medicinalordningens Historie*. København 1917, V.
47. *Brostrup, Frederik Cornelius*, f. 7. April 1760 i København, d. 22. Februar 1802 i Trondhjem. Kir. Eks. 1780 ved Amfi-teatret, 1790 ved Akademiet, Regiments-feltskær i Norge 1791.

SOCIETAS EXERCITATORIA MEDICA

1. *Tode, I. C.: Med.-chir. Bibl.* II, 1775, p. 148.
2. *Herholdt, I. D.: Heinrich Callisen*, p. 37.
3. *Ingerslev, V.: Danmarks Læger*, 1873, II, p. 517.
4. *Altevelt, Sigvard*, f. ca. 1752, begravet 20. Oktober 1775. Student 1771.
- Anchersen, Ancher*, f. 22. December 1754 i København, d. der 5. Februar 1782. Student 1772.
- v. Berger, Johan Vilhelm*, Søn af Liv-medikus Johan Christian Just v. B. og Sara Margrethe von Ramdohr. F. 30. November 1754, d. 29. Marts 1779. Student 1773.
- Bræstrup, Tycho*, f. 6. Marts 1756 i København, d. 29. Maj 1814 i Maribo. Student 1773.
- Capito, Johannes*, døbt 31. December 1747 i Wilster i Holsten, d. 29. Juli 1803 i København. Student 1775.
- Carstensen, Knud Nicolai*, f. 24. Oktober 1750 i København, d. 7. Maj 1820 i Sorø. Student 1771.
- Chemnitz, Christoph Matthias*, f. ca. 1754 i Husum, Sønderjylland, d. 1. Marts 1779. Student 1774.
- Cramer, Nikolaj*, f. 6. December 1755 i København, d. der 30. Oktober 1778.
- Friemann, Johan Cold*, f. 21. Juli 1751 paa Seløen, Bergens Stift, d. 3. Februar 1826 i Trondhjem. Student 1769.
- Helm, Jacob*, f. ca. 1751 i Skjerstad, Tromsø Stift. Dødsaar ukendt. Student 1769.
- Horrebow, Magnus*, f. 21. Marts 1763 i København, d. der 28. Maj 1796. Student 1781.
- Høffding, David*, døbt 6. Marts 1749 i Marvede ved Næstved, d. 7. Februar 1810 i Ribe. Student 1769.
- Kall, Markus Wöldike*, f. 19. September 1752 i København, d. 18. Februar 1817 i Roskilde. Student 1765.
- Lund, Knud*, f. ca. 1747, d. 21. September 1775. Student 1758.
- Mathiesen, Jakob Jersin*, f. ca. 1750, d. 1. Maj 1785 i København. Student 1771.
- de Meza, Justus Zadig*, f. 8. Marts 1754 i København, d. i December 1777 i Bützow. Student 1771.
- Ranøe, Andreas Broberg* f. 13. Februar 1751 i København, d. der 15. December 1801. Student 1768.
- Rogert, Johan Philip Kneyln*, f. 13. December 1745 i Hvidbjerg, d. 20. April 1794 i Viborg. Med. Eks. 1775, laud, Dr. med. 1776. Landfysikus i Viborg 1776.
- Schoubye, C.*, f. ca. 1750. Student 1770.
- Schrøeder, Carl Frantz*, Søn af Regimentsfeltskær Bertel S. og Augusta Eleonora Tode (Søster til I. C. Tode), f. 22. Oktober 1756 i Rendsborg, d. 21. Marts 1789. Student 1775 »studiosus chirurgiæ futurus«. Var 1779—80 sendt til Finmarken for at modarbejde den veneriske Syge der. (Et af ham behandlet Tilfælde af Gangræn, se Todes Sundhedstidende II, p. 147).
- Seidelin, Peder Steinfeldt*, f. 13. Februar

1748 i Ulsted ved Aalborg, d. 15. Januar 1817 i København. Student 1765. *Seip, Christian Caspar*, døbt 1. December 1751 i København, d. 7. Marts 1806 i Frederiksstad, Norge. Student 1772. *Sibbern, Frederik Gabriel Gottlieb*, f. 7. December 1743 i Segeberg, d. 4. November 1794 i København. Lic. med. *Strætt, Jørgen*, f. 16. November 1755 i København, d. 20. Februar 1819 i Helsingør. Student 1772. *Svendsen, Jon*, er muligvis den J. Svendsen, der var f. 24. Maj 1752 paa Island, d. der 13. Juni 1803. Student 1752. *Wandell, Niels*, f. 13. Juli 1752 paa Fejø, d. 5. April 1792 i København. Student 1769. *Weinbrenner, Frederik Vilhelm*, muligvis den Fr. W., *chirurgiæ cultor*, der blev immatrikuleret 23. September 1774, 23 Aar gammel. *Werligh, Frederik*, Søn af Apoteker Jørgen Fredrik W. og Marie Køpke (Kiøbke). Døbt 1. Juli 1750 i Slagelse,

d. 7. Juli 1780. Student 1771. Er vistnok den T. (?) W., der 1799 var Overskibskirurg i Flaaden. *Winsløw, Frederik Christian*, f. 12. Marts 1752 i København, d. der 24. Juni 1811. Student 1770. Overkirurg ved Frederiks Hosp. Etatsraad. *Wohlert, Johan Gottlieb*, døbt 14. Februar 1755 i København, d. der 13. Marts 1812. Student 1774. *Zuschlag, Frederik (Ludvig?)*. Muligvis den Fred. Ludv. Z., der døde 18. Januar 1808 som Kontrollør ved Assistenthuset og som blev gift 1789 som Student. 5. *von Berger, Johan Christian Just*, f. 8. December 1723 i Celle, d. 16. Marts 1791 i København, Livmedikus hos Frederik V, Etatsraad. *Rottbøll, Christian Friis*, f. 3. April 1727 paa Hørbygaard ved Holbæk, d. 15. Juni 1797 i København. Dr. med. 1755, Prof. ord. 1773. Etatsraad 1779.

SOCIETAS DISPUTATORIA MEDICA

1. *Aasheim, Arent Nikolai*, f. 17. Juni 1749 i Bergen, d. 10. Juli 1800 i København. Med. Eks. 1776. Dr. med. 1776. Prof. med. design. 1782.
2. *Mangor, Christian Elovius*, f. 12. Januar 1739 i Lyngby, d. 17. Marts 1801 i København. Immatr. i Leyden 1758. Dr. med. 1764. Stadsfysikus i København 1783.
3. *Tode, I. C.: Arzneykundige Annalen I*, 1787, p. 50.
4. *Goldt, Matthias Joakim*, døbt 17. Juni 1759 i Assens, d. 27. Oktober 1808 i Molde. Dr. med. 1787. Landfysikus i Romsdals Amt 1786—1796. *Monrad, Anton Bendix*, f. 7. Februar 1761 i Haderslev, d. 18. Januar 1822 i Varde. Distriktskirurg i Varde 1800. *Rosted, Henrik*, f. 16. Juli 1761 i Fre-

densborg, d. 18. September 1816 i Roskilde. Dr. med. 1790. Bergmedikus i Kongsberg 1792—1801. Praktiserede i København og i Roskilde fra 1815. *Kerstens, Wilhelm Henrik*, f. i Moskva, d. 12. December 1788 i Frederiksstad. Dr. med. i Kiel 1787. Feltmedikus. Se ogsaa *E. Ingerslev: Matthias Saxtorph*, 1913, p. 99, 284, 371. *Koch, Frederik Vilhelm Conrad*, f. 3. Oktober 1759 i Rendsborg, d. 28. December 1833 i Glückstadt. Dr. med. 1786. Fysikus i Glückstadt 1786. *Petersen, Claus Peter*, f. 4. Marts 1762, d. 14. November 1823, Student 1780. Kand. ved Fred. Hosp. 1786. *Eichel, Georg Peter*, Søn af Landfysikus Johan E. og Anna Dorothea Goe. F. ca. 1765 i Odense, d. 15. Marts 1787.

Möller, H. Chr., mulig *Hans Christian Müller*, døbt 17. Januar 1741 i København, d. 24. Juni 1819 paa Stensrud i Ringsaker, Norge. Regimentsfeltkær i Norge 1776—1808.

Saxtorph, Frederik, f. 11. Februar 1766 i Roskilde, d. 5. Januar 1808 i København. Regimentskirurg der 1793. Livlæge hos Prins Christian (Chr. VIII.).

Meier, Poul, Søn af Købmand Poul M. og Birgitte Lexau. F. ca. 1763 i Bergen, d. 20. Januar 1787. Student 1781.

Bøtcher, Nikolai, f. 4. Juni 1756 i Ribe, d. 22. December 1821 i Fredericia. Dr. med. 1788. Titulær Professor 1795. Stadsfysikus i Fredericia 1796.

Lund, Knud, f. ca. 1747, d. 21. September 1775. Student 1758.

Ekenstedt, Christian, f. 27. Marts 1763 i Sverige, d. 11. November 1808 som Stadsfysikus i Norrköping.

Manthey, Johan Ludvig Georg, se Biografisk Lexikon XI.

Koefoed, Jens, f. 6. Juli 1766 i Klemensker, d. 18. Juni 1821 paa Aldershaab ved Aalborg. Med. Eks. 1790. Dr. med. 1790. Stiftsfysikus i Viborg 1794, i Aalborg 1802.

Frankenau, Rasmus, f. 6. Januar 1767 i København, d. 12. Oktober 1814 i Slagelse. Med. Eks. 1794. Dr. med. 1797. Hospitalslæge i Slagelse 1810.

SOCIETAS PHILIATRICA

1. *Tode, I. C.: Hygæa og Muserne* 1788, p. 4.
2. *Tode, I. C.: Medicinablade* 1791 Nr. 2 p. 32.
3. *Tode, I. C.: Hygæa* 1788 p. 2.
4. Kongl. Bibliotek. (Katalog 10—79): *Disputations-Øvelser i det medicinske Sel-*

skab. Eksemplaret har tilhørt P. F. Suhm. — J. G. Wittkugels, J. Wahlboms og A. C. Møllers Afhandlinger findes i Universitetsbiblioteket. Den første synes ikke optaget i Bibliotheca Danica.

DET KØBENHAVNSKE MEDICINSKE SELSKAB

1. Medicinisch chirurgische Bibliothek, Kopenhagen 1775. II. 2. pag. 2.
2. *Ingerslev, V.: Danmarks Læger og Lægevesen* II p. 503.
3. *Lind, J.: Johan Gerhard König*. Farm. Tidende 1913.
4. *Buntzen, A.: Chirurgien i Danmark*, 1869, p. 40. *Carøe, K.: Medicinalordningens Historie*, 1917, p. 87. *Norrie, G.: Chirurgisk Akademies Historie*, 1896, p. 119.
5. *Carøe, K. og Harbou, H. W.: Dr. med.*

- Christian Jacob Theophilus de Meza: Mit medicinske Levned*. Personalhistorisk Tidsskrift VII R; 1. B; 3. H. 1916.
6. *Kjøbenhavnske Efterretninger om lærde Sager*, Nr. 6, I, Torsdag 9. Februar 1775.
 7. *Løbl: Geschichtliche Notitzen über das Klinikum der Wieneruniversität*, Wiener med. Wochenschrift, 1871. *Petersen, Jul.: Kliniker der älteren Wiener Schule*. Zeitschr. f. klin. Med. XVI. *Neuburger, M.: Entwicklung der Medizin in Öster-*

- reich*. 1918. Österreichische Bücherei, Band 11.
8. Sundhedstidende 1779, p. 123.
 9. Müller, C. F., f. 28. Februar 1744, d. 1. Marts 1814; se Krohns Fortegnelse.
 10. Sundhedstidende 1780, p. 58.
 11. Müller, Frantz Heinrich, f. 17. November 1732 i København, d. 4. Marts 1820. Apoteker, Grundlægger af den kgl. Porcellænsfabrik.
 12. Hagen, Matthias, f. 6. November 1738, d. 19. Juni 1802, Apoteker, Ejer af Kong Salomons Apotek. Om hans Forhold til Buchhave se E. Dam: *Kong Salomons Apotek* 1658—1908, p. 61.
 13. Tode, I. C.: *Nye Sundhedstidende* 1782.
 14. Ingerslev, V.: *Danmarks Læger og Lægevesen* II, p. 521.
 15. F. L. Bang udgav i 1789 følgende to Værker: *Praxis medica systematice exposita*, *Selectis Diarii Nosocomii Fredericiani illustrata* og *Selecta Diarii Nosocomii regii Fredericiani Hauniensis*, I, II.
 16. Mühlstedt, Johannes Andreas, f. 1746 i Vejle, d. i København 11. Januar 1819. Assessor pharm. i Collegium medicum og i Sundhedskollegiet.
 17. Tode, I. C.: *Nye Sundhedstidende* 1783, p. 198, 218, 240, 256.
 18. Om Häberl (i Forhandlingsprotokollen kaldes han stadig Häberli) se *Kerschensteiner: Geschichte der Münchener Krankenanstalten* 1913, p. 109—163. Han reformerede Münchens Hospitaler i hygiejnisk Henseende og byggede Allgem. Krankenhaus der. Han var født 26. Marts 1759 og døde 23. April 1846.
 19. Tode, I. C.: *Hygæa og Muserne* 1787—88, p. 181.
 20. Ingerslev, E.: *Fragmenter* II, p. 48. *Puschmann: Handbuch der Geschichte der Medicin* III, p. 1030—31.
 21. Meddelelse fra Dr. Paul Dorveaux, Paris.
 22. Staravasnig, Georg Karl, f. 2. April 1748 i Stein (Krain), d. 26. Marts 1792 i Freiburg, hvor han var Professor.
 23. Det er ikke lykkedes at finde Afbildningen.
 24. Brummer, Friederich, Universitetsboghandler, f. 1768 i Thüringen, d. 1836 i København.
 25. Büchner, Johan Andreas Vilhelm, f. 23. Marts 1730 i Erfurt, d. der 1815. Dr. med. 1758, Stadtsfysikus i Bergen 1761—1806, Justitsraad 1778.
 26. Monrad, Lars, f. 8. August 1762 i Porsgrund, d. 11. December 1836 i Bergen. Dr. med. 1787; var adjungeret Stadtsfysikus i Bergen i 1787, konstitueredes i Stillingen 1803 og ansattes fast 1806—1829.
 27. Christiani, Conrad, f. 1732, d. 22. December 1795, overtog 1759 det af Raads herre Conrad C. grundlagte Apotek i Holstenstrasse i Kiel.
 28. Styx, Martin Ernst, f. i Riga 19. December 1759, d. 13. Marts 1829. S. tog Doktorgraden i Jena 1782, erhvervede sig Ret til at praktisere i Rusland og var Hospitalslæge i Orenburg, Reval og Riga. Da Universitetet i Dorpat grundedes, udnævntes han, 1800, til Professor i Diætetik, Materia medica og Medicinens Historie der.
 29. Ingerslev, V.: *Danmarks Læger og Lægevesen* II, p. 532.
 30. Der er Uoverensstemmelse om Aarstallet hos V. Ingerslev og I. D. Herholdt.
 31. Becker, Gottfried, f. 9. Februar 1767 i København, d. der 21. Juni 1845. Prof. extraordin. 1795—1806. Fra 1799 Medlem af Collegium medicum.
 32. Rafn, Carl Gottlob, f. 31. Juli 1769, d. 17. Maj 1808; studerede oprindelig Medicin, senere Veterinærvidenskab og Botanik, men uden at tage Eksamen. R. grundlagde sammen med E. N. Viborg, I. D. Herholdt og O. H. Mynster Fysikalsk-økonomisk og mediko-kirurgisk Bibliothek (1794) og gav ved en Afhandling om Redningsanstalter for druknende Anledning til det bekendte Selskabs Oprettelse. Hans plantefysiologiske Studier bragte ham 1798 ind i Videnskabernes Selskab.
 33. Manthey, Johan Georg Ludvig, f. 3. Juni 1769 i Glückstadt, d. 21. Januar 1842 i København. Studerede Medicin og

- blev Overskibskirurg 1788. Samme Aar blev han Lektor i Kemi ved kirurgisk Akademi, skønt han først 1790 tog farmaceutisk Eksamen. Ejede Løveapoteket 1791—1805. Prof. ord. i Kemi 1795. Administrator ved Porcellænsfabriken 1801—12.
34. *Rathke, Jens*, f. 14. November 1769 i Kristiania, d. der 28. Februar 1855. Blev Prof. ord. i Zoologi ved Københavns Universitet, men forflyttedes 1813 til Kristiania. Tog sin Afsked 1845. Medlem af Videnskabernes Selskab i alle tre nordiske Riger.
 35. *Viborg, Erik Nissen*, f. 5. April 1759, d. 25. September 1822. Lektor ved Landbohøjskolen 1783, Prof. i Botanik ved Universitetet 1797—1801. Forstander ved Landbohøjskolen 1801.
 36. *Hornemann, Jens Wilken*, f. 6. Marts 1770 i Marstal, d. 30. Juli 1841 i København. Prof. extraord. i Botanik 1808, ord. 1817.
 37. *Nissen, Woldemar Andreas*, f. 4. Juli 1764 i Hamburg, d. 5. Februar 1862 i Altona. Dr. med. i Göttingen 1789. Fysikus i Rendsborg 1790, i Segeberg og Oldesloe 1796. Direktør for Fødselsstiftelsen i Altona og tit. Prof. 1805. R* 1815. Fra 1819 tillige Stadsfysikus i Altona.
 38. *Nolde, Adolph Friedrich*, f. 1. Maj 1764 i Neu-Strelitz, promoverede i Göttingen 1788. Privatdocent i Rostock 1789. Prof. extraord. 1790, ord. 1794. Kreditsfysikus 1797, Livmedikus 1805. Prof. i Obstetrik i Braunschweig 1806. Direktør for Fødselsstiftelsen, Livlæge og Hofraad 1810, derefter Prof. i Halle. Direktør for Clinicum academicum. Stadsfysikus. Død i Halle 2. September 1813.
 39. *Heinze, Friedrich Adolph*, f. 28. Maj 1768 i Lüneburg, d. 19. Maj 1832 i Nien-dorf. Dr. med. i Jena 1790. Prakt. Læge og Privatdocent i Kiel 1791. Justitsraad 1804. Etatsraad 1815. Oversatte F. L. Bangs Medicinische Praxis.
 40. *Kerner, Johann Georg*, f. 9. April 1770 i Ludwigsburg i Württemberg, d. 7. April 1812 i Hamburg.
 41. Korrespondancepakken i Landsarkivet for Sjælland. Nr. 6, Brev fra Tønsberg 5. December 1807.
 42. Korr. Nr. 11. Om disse Personer se A. D. *Jørgensen* og G. N. *Kringelbach*: *Den danske Centraladministrations Embedsstat*. 1889.
 43. *Schmidt, David Peter Hermann*, f. 21. August 1770 i Parchim (Mecklenburg), d. i Sønderborg 15. April 1856. Ejede Sønderborg Apotek 1797—1833. Liste over hans Skrifter findes i *Lübker und Schröder: Schriftstellerlexikon*. Han udgav blandt andet: Kritik der Pharmacopoea Slesvico-Holsatica, 1832, og Historisches Taschenbuch i nyt Oplag 1835.
 44. Korr. Nr. 5.
 45. Korr. Nr. 7. *Ernestingius, A. C.*: Nucleus totius medicinae quinquepartitus. Lemgo, 1770.
 46. Om *Castberg* se: *Goos, C.*: *Det kgl. Dødstummeinstitut 1807 — 17. April — 1907*. København 1907.
 47. *Roosen, Nicolaj Classen*, f. 24. December 1781, d. 4. Oktober 1812. Han var Broder til cand. med. *Johannes Classen R.*, der paa dette Tidspunkt var ansat ved Frederiks Hospital. Om Pladens Forsvinden se Korr. Nr. 24.
 48. *Schreiber, Karl Frantz Anton*, f. 15. August 1775 i Pressburg, d. 21. Maj 1852 i Wien. Blev Dr. med. 1798, Direktør for naturhistorisk Museum 1806. Beskrev bl. a. Proteus fra Adelsberggrotten (Verh. des zool-bot. Vereins in Wien II, 1852).
 49. Korr. Nr. 16.
 50. *Pedersen, Peder*, f. 19. November 1774 i Sorø, d. i København 16. August 1851. Huslærer i Tanger 1796, Konsul der 1799—1801, i Philadelphia 1802—31. Ministerresident 1815. Konferensraad 1826.
 51. Korr. Nr. 25.
 52. Korr. Nr. 26.
 53. *Physick, Philip Syng*, f. 1769, d. 1837.
 54. *Dorsey, John Syng*, f. 1783, d. 1818.
 55. *Coxe, John Redman*, f. 1773, d. 1863.
 56. *Rush, James*, f. 1. Marts 1786, d. 26.

Maj 1869. Tog Doktorgraden i Princeton 1805 og i Philadelphia 1809. Testamenterede 1000 Dollars til Philadelphia Universitetsbibliotek.

57. *Barton, Benjamin Smith*, f. 1766. d. 1815. B. efterfulgte Benjamin Rush som Professor i Medicin 1813. Formand for Medical Society of Philadelphia. Udgiver af Cullens *Materia medica*.
58. Der afsendtes ialt 5 Takkeskrivelser, som alle er bevarede. Her aftrykkes kun en enkelt, idet de øvriges Indhold kun er Varianter af denne.

Celeberrimo *Rush*, Doctori Medicinæ.

Societas medica Hafniensis, regiis auspiciis instituta, jamdudum ea qua par est, æstumatione taxans merita patris tui honoratissimi, et ubique terrarum, ubi studia litterarum vigent, inclyti, Anno 1808, unanimi destinaverat consensu, virum tam illustrem sibi socium adjungere, confidens fore ut ex hac conjunctione nova Societati lux affulgeret. — Bellum infelix totum orbem devastans, et nostram terram fere prorsus ab omni cum exteris commercio secludens, impedivit, quo minus Societas virum incomparabilem consilii sui certiore facere possit. Bellona vero jam silente et pace feliciter restituta, nobis triste illud nuntium apportatur, præclarum illum Nestorem medicorum rebus humanis ereptum esse. Dum vero ejus mortem semper acerbam lugemus, jubet sancta pietas apud Te, Vir optime et honoratissime (que casto et strenuo anime patris vestigia premens, optime ejus manes veneraris) justum profiteri dolorem, quem hausimus ex detrimento, quod tibi litterisque ex tanti viri obitu nascitur, et quod pietatis illius monumentum sit, hocce diploma, quo parens tuus coetui nostro adscribitur, officiose tibi et amice offerre.

20. Juni 1815.

Brandis.

59. Korr. Nr. 36.
60. Korr. Nr. 44.

61. *Mitchill, Samuel Latham*, 1764—1831, Prof. i Naturhistorie. Skrev Arbejder over Kemiens Anvendelse i Fysiologien og Patologien.
62. *Stieglitz, Johann (Israel)*, 1767—1840, Livlæge i Hannover, den sidste Udløber af den Werlhof-Wichmannske Kreds, Bekæmper af de Brownske, Mesmerske og Hahnemannske Lærer.
63. *Kerckhof, Joseph*, Vicomte van der Varent Kerchove, belgisk Militærlæge, f. i Nuth 1789, d. i Malines 1867, fulgte Kejserhærene til Moskau og blev senere militær Sanitetschef i Anvers.
64. Korr. Nr. 61.
65. Korr. Nr. 86.
66. *Carøe, K.*: *Danske medicinske Tidsskrifter i Fortid og Nutid*. Dansk Klinik 1909.
67. Regiæ societati medicæ Hafniensi Carmina in memoriam diei XIV octobris. Hafniæ (u. A.) Typis Christ. Græbe.
68. *Friedlieb, Thomas*, f. 21. Marts 1778 i Oldesworth, Slesvig, d. 1838 i Husum. Dr. med. i Kiel 1803.
69. *von Colditz, Hans Friedrich Karl*, f. 16. Juni 1786. Landfoged paa Føhr fra 1818.
70. Andre Breve fra Friedlieb, se Korr. 74.
71. *Janus*, var Præst paa Øen Juist ved Norderney.
72. *Martin, A.*: *Deutsches Badewesen in vergangenen Tagen*. Jena 1806, p. 62, 63.
73. Wendts Brev om Tønders Specimina, Korr. Nr. 83.
Møllers Afhandling findes i Bibl. f. Læger 1821.
74. *Luchin*; i de herværende Biblioteker findes ingen Oplysninger om ham, selv ikke i de russiske bibliografiske Haandbøger.
75. *Prinz, Carl Gottlob*, f. 19. December 1795 i Dresden, d. der 19. November 1848. Prof. i Veterinærvidenskab 1824.
76. Korr. Nr. 90.
77. En betydelig Del af hans Korrespondance om disse Sendinger er bevaret i kgl. med. Selskabs Arkiv.
78. *Wickersheimer, E.*: *Index chronologique*

- des périodiques médicaux de la France* 1679—1856. (Særtryk af Bibliographie moderne 1908, 1—3), Paris 1910, Nr. 90.
79. *Hegewisch, Franz Hermann*, f. 13. November 1783, d. 27. Maj 1865.
80. Korr. 119, 121.
81. Korr. 133.
82. Meckels Archiv 1827, 4. Hefte.
83. Korr. 140.
84. Korr. 134, 143.
85. Korr. 150.
86. Besvarelsen skyldes *August Heinrich Ludwig Westramb* fra Hameln.
87. Korr. 130.
88. Korr. 136. *Zeise, William Christoffer*, f. i Slagelse 15. Oktober 1789, d. i København 12. November 1847. Farmaceutisk Eksamen 1815. Dr.grad 21. Oktober 1817. Prof. extraord. 1822. Kendt som H. C. Ørsteds Medarbejder.
89. Korr. 131, 132, 129, 129 a.
90. *Zimmermann, Karl Gotfried*, f. 29. Januar 1796 i Hamen ved Hamburg, d. 6. April 1876.
91. *Petersen, Jul.: Koleraepidemierne*, 1892, p. 52.
92. *Gerson* er maaske Joseph G., f. i Altona 1756, der var uddannet i Danmark, navnlig hos Saxtorph (*Kordes: Lexikon schlesw.-holst. und eutinischer Schriftsteller.*)
93. Korr. 174. Vi tage os herved den Frihed at henvende os til det ærede kongelige medicinske Selskab, da vi fra mange Sider har bragt i Erfaring, at ved den samme Ballotation, hvorved vi havde den Ære, at blive optagne som Selskabets Admissi, vor Collega her ved Hospitalet Hr. Candidat Neukirch ved Stemme flerhed blev udelukket derfra. Dette Resultat af Selskabets Ballotation har vist ikke mindre forundret Alle andre end os, da vi vel kunde haabe, at et Menneske, som det i enhver Henseende er os en Fornøielse at kunne kalde vor Collega, ikke kunde være uværdig til at være det kongelige medicinske Selskabs Admissus eller Tilhører ved Selskabets videnskabelige Forhandlinger. Deres Beslutning maa der-
- for begrunde sig paa en Ejendommelighed i Selskabets Anskuelse, som vi aldeles ikke forstaae, og skjøndt vi selv ere blevene fritagne for Anvendelsen af dens Conseqventer, kunne vi dog ikke føle os opfordrede til at drage Fordel deraf efter den Krænkelse, som er vederfaret En af vor Midte og især den ugunstige Offentlighed, som ved nogle af Selskabets Medlemmer er blevet denne Hændelse til Deel. Vi undlade derfor ikke, at tilmelde det ærede Selskab, at saa meget vi end føle os smigrede ved at være admissi ved deres Møder, og saa megen Nytte og Fornøielse vi end kunde have høstet deraf, maa vi under disse Omstændigheder foretrække at giøre Afkald derpaa.
- Fred. Hosp. den 17. Oct. 1838.
- Ærbødigst
- J. G. G. Courländer. A. Buntzen.
L. Reumert. C. W. Zahrtmann.
94. Bibliothek for Læger, 33 Bind, 1840, p. 1.
95. Ugeskrift for Læger, II, 1840, og om det videre Forløb, III, 1840, p. 111.
96. *Forshæll, Johan Henrik*, f. 12. Marts 1799, d. 20. Nov. 1877, Apoteker i Venersborg 1819—35, i Lund til 1843. F. fremsatte et Forslag til en Fond til Apotekprivilegiernes Amortisering 10. Dec. 1836.
97. *Herholdt, I. D.* og *Mansa, F. W.:* *Samlinger til den danske Medicinalhistorie*, 1835, p. 230. (Om Apothekervæsenet i Danmark i ældre Tider indtil Kong Frederik den Andens Død.)
98. Beretningen findes i Arkivet i Mappe »Tryksager«.
99. *Salomonsen, Carl Jul.:* *Smaaarbejder*, 1917, p. 341.
100. *Ditzel.* Nogen Apoteker D. kendes ikke. Der er sikkert sket en Forveksling med Lægen Chr. A. Ditzel, den senere Formand for den alm. danske Lægeforening.
101. Bibliothek for Læger 1847.
102. ibidem.
103. *Petersen, Jul.:* *Kopper og Koppeindpodning* 1896, p. 287.

104. *Bergsøe, Adolf Frederik*, Statistiker, f. 7. Januar 1806 i København, d. der 16. Januar 1854. Professor 1848, Chef for statistisk Bureau 1850. Udgav *Den danske Stats Statistik* 1844—53.
105. Korr. Nr. 227.
106. Korr. Nr. 228.
107. Korr. Nr. 231.
108. Korr. Nr. 230.
109. *Friis, Frederik Ferdinand*, f. 16. December 1793 i København, d. der 18. Marts 1865. Kgl. Bygningsinspektør for Sjælland 1831.
110. Korr. Nr. 254.
111. Korr. Nr. 270.
112. Korr. Nr. 271.
113. Adressecomptoirets Efterretninger 1. Februar 1853.
114. Korr. Nr. 283, hvor Betænkningen og flere andre Skrivelser om Sagen findes.
115. *Bricka, Th.: Cholera Epidemien i Kongeriget Danmark i Aaret 1853*. København 1855. — *Petersen, Jul.: Kolera-epidemierne*, Kjøbenhavn 1892. — *Engelsted, S.: Gammelt og Nyt*, København 1910.
116. Korr. Nr. 280.
117. Korr. Nr. 294 og 295.
118. Korr. Nr. 291.
119. Bogen findes i Universitetsbiblioteket og hedder: *Fissura sterni congenita*, new observations and experiments made in America and Great Britain, with illustrations of the case and instruments by *Eugène Groux*.
120. *Dahl, Ludvig Vilhelm*, f. 18. Oktober 1826 i Bergen, d. 2. November 1890 i Kristiania. Direktør for Norges civile Medicinalvæsen 1875.
121. »Om nogle aandelige Omgangssygdomme« er optaget i *Folkevennen*, udgivet af Selskabet for Folkeoplysningens Fremme, XI, 1862, p. 1—44 og 97—151. (kfr. XII, p. 261—64.) Se ogsaa *Hvoslef* (Theologisk Tidsskrift VII, 1857.)
122. Ugeskrift for Læger, 2. R. XLII, 1865, Nr. 7.
123. Ugeskrift for Læger, 1865, p. 193.
124. Hospitalstidende.
125. Ugeskrift for Læger, III, 1866, 1, 2.
126. Bibliothek for Læger, 1866.
127. *Pfingsten, Georg Wilhelm*, f. 5. Marts 1746 i Kiel, d. 27. November 1827 i Slesvig.
128. *Hensen, Hans*, f. 18. Juni 1786 i Bünge, d. 20. November 1846 i Slesvig.
129. *Paulsen, Peter*, f. 5. August 1808 i Adsbøl, d. 22. Maj 1886 i Slesvig.
130. *Abrahamson, Josef Nicolai Benjamin*, Skolemand og Officer, f. 6. December 1789 i København, d. 6. Januar 1847 i Odense.
131. *Schow, Tyge*, f. 15. November 1794 i København, d. der 19. September 1838. Forstander for Døvstummeinstituttet 1823—38.
132. *Heiberg, Søren Johan*, f. 1. Juni 1810 i København, d. 15. Januar 1871 i Kjeldby. Forstander for Døvstummeinstituttet 1839—1865.
133. *Duurloo, Hans Peter*, f. 8. December 1816 i Sorø Amt, d. 28. Sept. 1892 i Valby. Forstander paa Gl. Bakkehus 1855—87.
134. *Keller, Johan Christoffer Rummelhoff*, f. 7. Juni 1830 i København, d. der 20. Maj 1884.
135. Adjunkt *Vilhelm Heise* skrev 1) Vor Lægestands Stilling til Spørgsmaalet om levende Begravelse. Kbhvn. 1868 og 2) Tilbagevenden til Livet. Kbhvn. 1868.
136. Hygiejniske Meddelelser, 6 Bind. H. 1.

PHILIATRIEN

1. Forhandlingsprotokollerne findes i Landsarkivet i København. Desuden *Martin Salomonsen: Uddrag af Philiatriens For-*

handling 6. Maj 1829—12. Dec. 1848, der velvilligt er udlaant af Prof. Dr. Carl Jul. Salomonsen.

2. *Praktiske Iagttagelser og tilhørende Betragtninger*, sammenstillede med særligt Hensyn til den pathologiske Anatomi, udgivne af *Philatrien*. Kjøbenhavn 1839.
3. *Helweg, Hj.: Sindssygevæsenets Udvikling i Danmark*, 1915, p. 53—55.
4. I en Anmeldelse af *I. D. Herholdts* Arbejder om Misfostre, optaget i *Maanedsskrift for Litteratur*, 1830, rettes der nogle Angreb paa Ledelsen af det patologiske Museum i Anledning af, at et Misfoster med *situs inversus* og delvis *ectopia viscerum* var anført som havende Hjærtet liggende udenfor. Det indkom 1808 i Samlingen og etiketteredes da. En Undersøgelse 1820 viste, at Organet var en Nyre. Herholdt svarede og viste, at der ikke kunde rettes nogen Bebrejdelse mod Akademiet, da Præparatet stammede fra en Privatsamling. Sagen, der synes at have været trukket stærkt efter Haarene, omtaltes ogsaa i *Dagen*, 1830.
5. Politiets Journalbog giver ingen Oplysning om denne Sag, der vist beror paa Bysladder. Udvisning af en By var en middelalderlig Straf, der neppe var i Brug i det 19. Aarhundrede.
6. Selskabet *Enigheden* var stiftet 9. April 1781, det havde underholdende, opdragende og understøttende Formaal og opretholdt et ikke ubetydeligt Bibliotek.
7. *Dagen* 15. Sept. 1832. *Kjøbenhavnsposten* 18. Sept. 1832. Offentlige Opslag fordredes igen i sidstnævnte Avis 17. Okt. 1833.
8. Sagen mod *Jacobsen* var kun et Led i en Kamp, som Kandidatgangen førte mod Kontoret. Den begyndte med at en Seng, som J. havde benyttet, indtil han skulde fratræde sin Stilling som surnumerær Kandidat, for at afgaa til Fødselsstiftelsen, i Utide blev erstattet med en Sovesofa. Da dette paataltes, indbragtes der en Klage over J. for Forsømmelighed ved Visitationen af en Patient, der skulde indlægges paa medicinsk Afdeling og *O. Bang* forlangte ham pure afskediget, skønt det oplystes, at J. havde været beskæftiget andetsteds og at Pt. ikke kunde indlægges paa medicinsk Afdeling, da hun var kommet til Skade paa Gaden og ved Undersøgelse af en Volontær viste sig intet at fejle. Endelig vilde J. ikke modtage Ordre fra den Kone fra Gaden, som Kontoret havde brugt til at forlange Visitationen udført. Hvad der vakte Overlægernes og Direktionens Vrede var sikkert at J. kaldte Visitationssedlerne »gammelt Magistratsrøvl« og at han erklærede at ville opføre sig paa samme Maade en anden Gang. — Sagen er omtalt og dens Aktstykker findes i Frederiks Hospitals Arkiv (Landsarkivet for Sjælland): Inspektørens Kopibog 25. Juli 1834, Deliberationsprotokollen 26. Juni 1834, og Indkomne Sager 1834.
9. *Kjøbenhavnsposten* Nr. 291, 1835.
10. *Med hvilke Følelser seer den danske Læge Reformationsfesten imøde?* Program, udgivet af Selskabet *Philatrien*, Kjøbenhavn 1836.
11. *Maanedsskrift for Litteratur*, December 1836.
12. *Panum, P. L.: Vort medicinske Fakultets Oprindelse og Barndom*, 1879, p. 5.
13. Er muligvis *Hans Thomsen*, f. 1802 i Husum, der senere praktiserede som Homøopat i Kjøbenhavn.
14. *Ingerslev, E.: Den kongelige Fødsels og Plejestiftelse, 1800—1849*, Kjøbenhavn MCMXV, p. 203.
15. *Olsen, Frederik Christian*, 1802—74, Formand for Selskabet til Trykkefrihedens rette Brug 1838, Overlærer i Helsingør 1830, ved Metropolitanskolen 1837, Rektor i Viborg 1844, Professor 1856.
16. *Dansk Folkeblad*, 4. Aargang, Nr. 7—8.
17. *Ugeskrift for Læger*, 1840, 17 (Et Tilfælde af Ruptura uteri), 20, 21.
18. *Bibliothek for Læger* 1842, p. 162 ff.
19. *Philatriens* Protokoller laantes ofte ud til Medlemmerne, dels for at der kunde gives Referater af Forhandlingerne til udenlandske Tidsskrifter, dels for at Medlemmerne kunde tage Noter af de

- meget udførlige Beskrivelser af patologisk-anatomisk eller kasuistisk Art, der findes i den. Enkelte har i knappe Bemærkninger refereret alt det væsentlige, der foregik fra Dag til Dag gennem mange Aar, saaledes M. Salomonsen.
20. *Helweg, Hj.: Sindsygevæsenets Udvikling i Danmark*, København 1915, p. 85. Komiteens Rapport er trykt i Ugeskrift for Læger VIII, 1843, p. 303. (Referat af Generalforsamlingen 25. April 1843).
 21. Ugeskrift for Læger VIII, 1843, p. 18 ff. og 111 ff.
 22. *Helweg*, l. c. p. 94.
 23. Ugeskrift for Læger, 1844, p. 368.
 24. *David, Christian Georg Nathan*, f. 16. Januar 1793, d. 18. Juni 1874. Nationaløkonom og Politiker.
 25. Ugeskrift for Læger, 1844, p. 411.
 26. Dansk Ugeskrift, 1844, Nr. 137.
 27. *Philiatriciens Forhandlinger*, 1846. Overordentlig Generalforsamling 19. Maj.
 28. Ugeskrift for Læger, 1846, Nr. 23, p. 351.
 29. *Philiatriciens Forhandlinger*, 1847, p. 36.
 30. Adressens Ordlyd se *Bibl. f. Læger* 1849, p. 434.
 31. *Helweg*, l. c. p. 119.
 32. *Bibliothek for Læger*, 1849, p. 417.
 33. *Colding, L. A. og Thomsen, J.: Om de sandsynlige Aarsager til Koleraens ulige Styrke i de forskellige Dele af Kjøbenhavn*. 1853.
-

RÉSUMÉ

RÉSUMÉ

FONDÉE en 1872, la *Société médicale de Copenhague* est issue de la *Société Royale de Médecine*, créée en 1772, unie à la *Philatrie*, fondée en 1829. L'année 1922 est donc celle de l'anniversaire de son cinquantenaire, et en même temps de son centcinquantenaire, comme successeur direct de la Société Royale.

L'organisation des premières sociétés médicales en Danemark est contemporaine de l'introduction de la clinique médicale dans ce pays, un progrès, qui s'accomplit sous les auspices de *J. C. Tode*. On sait que la clinique Boerhaavienne fut transformée par les médecins d'Edimbourg, et c'est dans cette ville, que *J. C. Tode*, *J. H. Schønheyder* et d'autres jeunes médecins danois se rendirent pour y compléter leurs études. Retourné en Danemark, *Tode* édita ses *Adversaria clinica*, 1775, monument presque oublié de la littérature médicale danoise, suivi par quelques *Comptes-rendus cliniques*, basés sur des observations faites en ville.

L'organisation des premières sociétés médicales date de la même époque. Il y en eut antérieurement quelques autres par exemple le *Collegium anatomicum* de *Th. Bartholin* (1649—51), mais nous ne les connaissons que par quelques thèses imprimées.

La première des sociétés fondées par *Tode* fut la *Société privée de Chirurgie* (*Det kirurgiske Privatselskab*) qui fonctionna à côté de l'enseignement officiel, et fit des cours aux seuls étudiants en chirurgie, une discipline qui alors trouvait un très grand nombre d'amateurs à cause des nombreux postes qui existaient à la campagne et dans les villes de province en comparaison avec ceux destinés aux médecins. Malheureusement l'enseignement chirurgical avait certains défauts. *C. J. Berger*, qui était chargé du cours, fut en 1771 dispensé de donner des leçons, et l'année suivante il était impliqué dans l'affaire *Struensee*. Aussi, il n'y eut aucune leçon cette année. *Heinrich Callisen* passa sa thèse en 1772 et professa la chirurgie de 1773 à 1794, mais alors un intervalle de quatre années suivit, sans leçons, sans professeurs, jusqu'à 1798, quand *S. Saxtorph* commença ses cours de médecine opératoire.

La *Société privée de Chirurgie* formait donc un supplément, et elle exista aussi pendant assez longtemps (1771—83). Elle fut organisée d'après le modèle de la *Medical Society* à Edimbourg: on y rédigea des observations sur les cas qui se présentaient dans la pratique journalière; on y donna des prix pour les meilleurs

travaux et on y constitua une bibliothèque. On employait la langue allemande quand on discutait, non par mépris pour la langue-mère, mais parceque les membres holsteinois étaient les plus nombreux, un fait qui au cours des années devint funeste pour la société. Struensee avait en effet commencé de renouveler toute l'organisation médicale du Danemark; mais après sa chute cette réorganisation traina en longueur. Alors les Holsteinois, prévoyant que les nouveaux postes d'état seraient réservés aux seuls danois de naissance, quittèrent le Danemark pour finir leurs études en Allemagne ou pour chercher des postes de chirurgiens de la marine, situations qu'ils pouvaient occuper même avec une instruction incomplète.

A côté de cette société il y en avait d'autres, comme la *Société d'exercice médicale* (*Societas exercitatoria medica, Det medicinske Øvelsesselskab*), fondée en 1774 et existant encore en 1785. On ignore le nom de son fondateur, qui fut très probablement J. C. Tode. Les membres étaient tous de jeunes étudiants en médecine; on y préconisait le latin, discutant de même manière que les chirurgiens, mais surveillant toujours les formes académiques pour se distinguer des chirurgiens illettrés. La *Société de discussion médicale* (*Societas disputatoria medica, Det medicinske Disputer-Selskab*), 1774—85, fondée par M. Saxtorph se proposait — outre les discussions — d'éditer une périodique, qui n'a jamais paru; elle est peu connue parcequ'il ne nous en reste, que de rares documents. Toujours est-il, que Tode voyant une concurrence dans cette société, fonda pour la combattre la *Société philiatrice* (*Societas philiatrica, Det lægekyndige Selskab*), 1787—91, dans laquelle il admit les pharmaciens, les dentistes et d'autres qui gardaient un intérêt quelconque pour la médecine, mais elle dura très peu.

L'incertitude de l'organisation sanitaire s'était montrée funeste pour les sociétés d'étudiants et une association médicale qui désirait prospérer, devait seulement comprendre des membres ayant fini leurs études pour faire la pratique en ville ou pour obtenir quelque place de l'état.

La *Société de Médecine de Copenhague* (*Det medicinske Selskab i København*), fondée en 1772 et constituée exclusivement par des docteurs en médecine, existe encore de nos jours et prospère toujours. Le titre de docteur était de rigueur pour y entrer, car on n'y admettait que des médecins pratiquants comme membres, et la fondation du roi Christian VI de 1732, avait enjoint que la libre pratique appartenait exclusivement aux docteurs en médecine. La société en question fut d'abord simplement une compagnie de médecins praticiens, sans aucun but scientifique.

La *Société de Médecine de Copenhague* compte parmi les plus anciennes. Seule la *Royal Medical Society* d'Edimbourg, fondée en 1737, peut se vanter de lui être antérieure. Les organisations médicales encore plus anciennes avaient pris la forme d'académies, et c'est la dite Société Écossaise et l'Académie de Chirurgie de Paris, datant de 1732, qui servirent de modèle à la Société Copenhagoise.

On ne connaît pas le nom du fondateur de notre société, mais on ne se trompe pas beaucoup en indiquant J. C. Tode, bien qu'il partage cet honneur avec quelque d'autres, parmi lesquels figurent ses anciens camarades d'Edimbourg, formant le comité constituant. La première séance fut tenue le 14 octobre 1772, mais l'anniversaire de ce jour mémorable se célébrait le 11 octobre, date de la naissance du prince héritier Frederik, que toute la nation regardait comme le pro-

tecteur des arts et des sciences, parcequ'il s'était fait nommer président de l'Académie des Beaux-Arts à Copenhague et de la Société des Sciences à Drontheim.

Les Statuts de notre Société spécifiaient que les membres étaient tenus d'assister aux assemblées et qu'ils devaient, chacun à leur tour, apporter des articles qu'on lisait en séance pour plus tard les faire circuler parmi les membres, afin qu'ils pussent les censurer. Il va sans dire que quand l'intérêt de la nouveauté fut disparu les membres essayèrent de toute manière de se soustraire à leurs devoirs, bien qu'ils fussent menacés d'une amende de 4 sous. Peu de membres assistaient aux réunions de la Société, néanmoins on faisait des progrès et, en 1774, on pouvait éditer le premier tome (*Collectanea*) des articles, lus dans les séances.

Le nombre des adhérents n'était pas bien grand. En 1775, on comptait seulement 9 membres ordinaires, 15 correspondants et 8 honoraires, ces derniers étant les professeurs danois les plus connus. La même année, on augmentait considérablement le nombre des membres honoraires, élisant les maîtres de la clinique de Vienne. Par ces élections on voulait obtenir une certaine autorité à l'étranger. Pour la même cause, on sollicita, en 1782, du roi le droit de s'appeler «royale», titre qui s'obtint facilement et qui même fut suivi d'un cadeau de 200 écus pris sur la cassette du souverain; cette somme fut longtemps la seule fortune de la compagnie. Le prestige de la société s'étant accru considérablement, de nombreux médecins étrangers postulèrent pour le titre de membre correspondant. D'autres s'adressèrent à la Société pour avoir des conseils dans des cas difficiles et le Professeur Tenon de Paris lui demanda des renseignements sur les hôpitaux de Copenhague, quand l'Hôtel-Dieu dut être reconstruit après l'incendie de 1772.

Les séances furent ajournées pendant l'attaque de Copenhague en 1801, mais peu après, en 1803, on élargit le cadre de la société en ajoutant la médecine théorique à la pratique. En même temps on décida que, les sciences médicales étant intimement liées aux sciences naturelles, on nommerait un certain nombre de naturalistes comme adhérents; en conséquence quelques communications furent faites sur des sujets d'histoire naturelle médicale.

Le bombardement de Copenhague en 1807 plongea la société dans la misère. Une bombe étant tombée sur le meuble contenant les valeurs achetées avec les 200 écus, celles-ci furent brûlées et on n'eut plus aucunes ressources. La Société s'adressa alors au roi Frederik VI, qui donna la même somme que son prédécesseur. Les 200 écus du roi ne suffisant pas, on exigea des membres une cotisation annuelle (antérieurement ils ne payèrent que leur part des dépenses faites dans l'année); mais comme la misère tirait en longueur on sollicita une subvention du gouvernement, qui après plusieurs délibérations concéda 500 écus pour chacune des trois années suivantes. Malgré la situation économique misérable la Société contribua sérieusement à l'élévation nationale du pays; bientôt elle abandonna le latin pour la langue danoise. Après quelques années pénibles elle avait regagné du prestige et les rapports à l'étranger s'étaient rétablis. La Société était favorablement connue partout, même en Amérique, et les savants de Philadelphia envoyèrent pendant de nombreuses années de grandes collections de livres, dont elle disposa, pour le plus grand nombre, en faveur de la bibliothèque universitaire de Copenhague. Les richesses de celle-ci s'en accrurent considérablement. Comme il était alors de mode d'être membre correspondant de la société Copenhagoise,

beaucoup d'auteurs lui adressaient leur biographie avec leur production littéraire qui était examinée et discutée, puis on votait sur l'admission du postulant. La liste des membres correspondants montre qu'on n'admettait que les plus réputés.

Il y a un changement remarquable dans les sujets discutés à la Société dans les années qui suivent son cinquantenaire. En 1823 on commence la première enquête »sur la tuberculose«, sans doute inspirée par les théories de Bayle et de Laënnec; plus tard on distribue des prix d'honneur, institués par le conseiller de justice *F. Hegewisch* à Kiel, pour des recherches physiologiques et on discuta des problèmes sociaux, comme l'épidémie de choléra de 1831, qui se repandit en Allemagne, et les précautions qu'il fallait organiser. En même temps on n'oubliait pas les cas remarquables de la pratique: ainsi la première embryotomie, faite en Danemark en 1832, fut vivement discutée.

Mais parmi quelques membres et surtout parmi les médecins établis en ville (qui avaient fondé une nouvelle société, la Philiatric) un certain mécontentement regnait. On désirait que tout médecin, même le non-gradué, devait pouvoir y être admis et que la société devait renoncer à son ostracisme. La fondation de Christian VI n'existait plus; déjà en 1788 la pratique était devenue libre pour tous ceux, qui avaient passé leurs examens et la Société de Médecine semblait alors préconiser les docteurs, bien que le titre ne contint plus un droit. Dès la fondation on avait admis quelques étudiants et quelques jeunes médecins aux séances, mais à des conditions faites plutôt pour les éloigner. A présent on demandait plus de liberté et comme la Société ne voulait pas changer son règlement, les admis, les derniers élus se mirent en grève et renoncèrent à l'honneur d'assister aux séances. Cet état pénible dura quelques années et les jeunes gens trouvèrent un fort appui dans la rédaction de la *Gazette hebdomadaire des médecins* (*Ugeskrift for Læger*), nouveau périodique, qui tournait l'ancienne société en ridicule.

En même temps la Philiatric commença à attirer l'attention du public par sa vive critique des ordonnances et des mesures de l'état et de la municipalité de Copenhague, et la Société de Médecine chercha à l'imiter en prenant pour sujets de quelques discussions des questions officielles d'actualité: l'organisation de la vaccination, les privilèges des apothicaires etc., mais sans grands résultats. Aussi il fut proposé à la Société de Médecine de s'unir avec la Philiatric. En vérité une telle union était une chose tout à fait naturelle, car un grand nombre de médecins adhéraient aux deux sociétés, et celles-ci avaient le même but: la propagation de la médecine scientifique. On vota sur la question et la décision fut négative. Les docteurs de l'ancienne école ne voulurent pas se rendre et la concurrence entre les deux sociétés continua. La Société de Médecine, qui voyait clairement qu'il fallait faire quelque chose d'extraordinaire pour ne pas avoir le dessous dans cette lutte, constitua alors trois comités spéciaux: un de statistique médicale, un autre hygiénique et un médico-legal, pensant que le travail de ces comités serait un bon supplément aux conférences et aux discussions des séances. On ne s'y trompa point; pendant longtemps toute la vie de la Société resta dans les comités. Le comité de statistique, dirigé par *C. Fenger*, acquit une telle importance, qu'un médecin fut mis à la disposition du bureau statistique de l'état pour surveiller l'enregistrement des mariages, des naissances et des décès de même que le dénombrement de la population. Le comité médico-legal s'occupait de

l'organisation des services des hôpitaux et lutte pour la séparation des vénériens des autres malades; ce fut là l'origine des cliniques spéciales (1849). On organisa aussi des statistiques hebdomadaires énumérant les maladies signalées en ville au lieu des simples rapports sur la constitution épidémique, qu'on avait eu jadis. Une vive discussion eut lieu à l'occasion du projet d'établir des concours entre les jeunes médecins désirant des postes subalternes dans les hôpitaux. En tout la vie de la Société s'était renouvelée, et seulement la guerre de 1848 l'affaiblit pour quelque temps. En 1853 on offrit encore une fois des prix pour des recherches hygiéniques, mais l'épidémie de choléra, qui regna cette année dans tout le royaume, attira l'attention sur les nombreuses lacunes de l'hygiène à Copenhague. Dans les années suivantes *E. Hornemann*, le créateur de l'hygiène publique en Danemark, essaya de faire de sa capitale une ville saine. Son influence fut énorme, et en même temps qu'il tenait des conférences innombrables à la Société de Médecine, il organisait des cours d'hygiène pour les ouvriers et le bas-peuple.

La guerre de 1864 éclata et fut suivie d'une épidémie de trachome, mais plus terribles étaient les épidémies de fièvre puerpérale, qui régnaient toujours à la Maternité et pour lesquelles on cherchait en vain des remèdes. Dans beaucoup de séances on discuta cette question très grave et très importante, et on revint souvent sur ce triste sujet à cause de l'énorme mortalité occasionnée par ces épidémies. Cependant on ne perdait pas de vue les autres maladies. En 1866, l'enseignement des sourds-muets fut l'objet de plusieurs conférences: on avait jusqu'alors employé l'alphabet digital; cette année on y ajouta la lecture des lèvres.

On inaugura aussi des progrès purement administratifs, tels que les certificats de décès uniformes pour tout le pays, des mesures à prendre contre les charlatans et l'enseignement des étudiants en médecine. En collaboration avec la *Société des Sciences (Videnskabernes Selskab)*, on examina en 1867 les eaux souterraines de Copenhague. En 1869 *A. Stadfeldt* réussit à éliminer la fièvre puerpérale épidémique de la Maternité en employant l'antisepsie. Il employa des moyens pratiques sans se soucier des idées régnantes sur les théories des miasmes et du contagiôn, théories très souvent discutées dans les séances. Peu de temps après l'antisepsie fut inaugurée par *M. Saxtorph* et *V. Holmer*, et ce fut là une nouvelle période de la médecine. En 1872, le comité hygiénique s'étant dissous, la Société fusionna avec la Philiatric. On pouvait alors constater que la Société royale de Médecine avait complètement pris le rôle de la Philiatric, quant aux relations avec le public, et que la vie scientifique était à peu près la même dans les deux sociétés.

Il faut encore dire quelques mots sur la *Philiatric*. Cette société, qui fut fondée en 1829 par *C. Nutzhorn*, avait pour but une réorganisation de l'enseignement médical de telle sorte que les chirurgiens et les médecins fussent égaux; elle devait aussi propager la science médicale par des conférences, des discussions et des démonstrations, et elle décidait dès son origine qu'il n'y aurait plus de différence entre les médecins, tous étant égaux. La Société, désireuse de n'avoir qu'un nombre très restreint de membres, se constitua de suite en société secrète, ce qui bientôt produisit un conflit avec la police, lequel eut pour résultat de la rendre plus accueillante. Elle opposa de jeunes médecins à de vieux docteurs et elle

introduisit dans ses statuts un article spécifiant, que nul professeur ne pourrait être adhérent à la Philiatric. En tout cette Société fit de l'opposition non seulement à la Société royale de Médecine mais encore aux autorités, quelques qu'elles fussent. Un des premiers sujets qu'on discuta, fut la distribution des emplois sans népotisme. On demanda que les places libres des hôpitaux fussent annoncées dans les périodiques médicaux et dans les journaux politiques. Certainement des décisions de cette sorte éloignaient les anciens, mais au point de vue de la science, la Philiatric obtint bientôt une position de tout premier ordre, car la nouvelle anatomie pathologique y avait trouvé un domicile et à peu près à chaque séance on y démontrait des pièces anatomiques et des préparations pathologiques. Cependant, comme je l'ai déjà dit, au début ce fut l'enseignement médical surtout dont on s'occupa et on exigea non seulement une école mutuelle pour les chirurgiens et les médecins, mais aussi une série de nouvelles cliniques pour les spécialités, comme la gynécologie, la pédiatrie, l'ophtalmologie, et encore de nouveaux cours: d'histoire de la médecine, d'hygiène publique, d'anatomie pathologique etc, nouveautés dont les anciens ne comprenaient pas la nécessité. La Philiatric ne put pas mener ces projets à bonne fin, mais elle eut une influence incontestable sur la réforme de l'enseignement qui vint quelques années plus tard (1842).

La spécialité de la Société était — outre l'anatomie pathologique — les grandes questions sociales. Ainsi elle discutait l'abstinence et proposait comme moyen de réduire l'abus de boissons alcooliques un enseignement public par des brochures et des conférences, ne croyant qu'on put obtenir une diminution de l'alcoolisme par des mesures légales. Une autre fois on traitait la possibilité de l'installation de postes de secours médicaux à Copenhague, pour citer un exemple parmi beaucoup d'autres, et dès qu'on eut acquis une petite fortune on donna des prix pour des mémoires concernant la médecine publique. Le principal de ces concours avait pour titre: *Quels mesures doivent prendre le public et les particuliers pour procurer un meilleur traitement des aliénés en Danemark?* et par ce concours la Philiatric ouvrit une lutte acharnée, dont les résultats furent la réorganisation des règles, observées jusqu'alors, l'érection de nouvelles maisons de santé et la suppression des anciens hospices d'aliénés. La lutte dura plusieurs années grâce à l'opposition des municipalités provinciales, mais si le Danemark possède actuellement une bonne organisation pour les aliénés, elle est due à l'effort de la Philiatric.

La concurrence avec la Société royale de médecine se fit bientôt sentir, car on discutait souvent les mêmes problèmes (la fièvre puerpérale, les privilèges des apothicaires, leur droits de vendre au détail les mêmes denrées que les épiciers etc) et pendant les années de guerre la décadence commença. On essaya de faire revivre la Société en faisant comme pour la Société royale: on organisa trois comités, un pour l'anatomie et la physiologie et deux autres pour la pathologie interne et pour l'externe, mais sans grands résultats. C'était la Société royale qui les emportait à présent, et l'union avec cette société, qui avait été discutée bien des fois, s'imposa. On ne pensait plus aux professeurs, beaucoup de sociétaires de la Philiatric avaient obtenu eux-mêmes ce titre, et c'était seulement un petit nombre de membres, qui n'adhérèrent pas aux deux sociétés.

L'actuelle Société, *La Société de Médecine de Copenhague (Det københavnske*

Medicinske Selskab), fut ainsi fondée en 1872, à l'époque de l'invention de l'antiseptie et de la bactériologie. Avec la *Société de Médecine de la Fionie* (*Medicinsk Selskab for Fyns Stift*) et celle de Jutland (*Jysk Medicinsk Selskab*), elle constitue depuis 1920 la *Société de Médecine de Danemark* (*Dansk medicinsk Selskab*) à laquelle les Sociétés qui s'occupent des spécialités (l'ophtalmologie, la gynécologie etc) restent attachées. Son but est exclusivement scientifique et elle opère de la même manière que ses prédécesseurs au moyen de conférences et de discussions, mais le temps n'est pas encore venu d'écrire son histoire.

PUBLICATIONS DE

1° LA SOCIÉTÉ ROYALE DE MÉDECINE

Societatis medicæ Havnensis Collectanea I—II, Hauniæ 1774—75.

Acta societatis medicæ Hauniensis I—II, Hauniæ 1777—79.

Acta regiæ societatis medicæ Hauniensis, Hauniæ. I, 1783; II, 1791; III, 1792; IV, 1803.

Acta nova regiæ societatis medicæ Hauniensis, Hauniæ. I, 1816; II, 1821; III, 1829.

Det kongelige medicinske Selskabs Skrifter. Ny Række I, Kjøbenhavn 1848. (contenant les travaux des comités permanents pendant les années 1846 et 1847).

2° LA PHILIIATRIE

Philiiatriens Forhandlinger (Compte-rendu de la Philiiatrie). Supplément à Ugeskrift for Læger (Gazette hebdomadaire des médecins) 1845—47 et à Bibliothek for Læger (Bibliothèque médicale) 1848—50.

3° LA SOCIÉTÉ DE MÉDECINE DE COPENHAGUE

édite depuis 1887 un Compte-rendu annuel.

REGISTER

REGISTER

	Pag.		Pag.
Académie Royale de Chirurgie.....	43	Hospitaler, Oplysninger om	65
Aërostatik	64	— Oprettelse af	66
Anatomi, patologisk	159	Kirurgi, Undervisning i	12
Antiseptikens Indførelse	166	Kolera	98, 118, 133, 213
Apotekernes Handelsrettigheder	207	Kommission til Kirurgiens Fremme ..	53
— Salg	198	Kopper	121, 145
Arkitektur og Hygiejne	138, 227	Krig	72, 76, 121, 143, 209
Bakteriologi	223	Landmilitærets Lægeforhold	208
Bangs, F. L., Diaria	63	Lido, Badeanstalt	138
Barselheber	110, 146, 162, 201, 204	Litteraturselskab, Classens	93
Bombardementets Følger	76	Livsforsikringsanstalten	206
Collegium anatomicum	11	Luftballoner	64
— chirurgicum pract et theoret. ..	12	Lægekongres 1884	230
Diaria, F. L. Bangs	63	Lægekunstens Stilling 1868	159
Distriktslægers Løn	218	Lægevagtstationer	190
Doktorretigheder	48	Læseforeningen	167
Dødsattester	158	Læsestuen	225, 228, 229 232
Døvstumme	152	Magazin, Dansk, for Læger	33
Ectopia vesicæ (Usem)	67	Materialisters Handel	207
Elephantiasis	92	Medicinalordning	23
Embryotomi, første danske	100	Medicinalvæsen, norsk	201
Erstlinge	16	Metode, klinisk	7, 21
Farmakopéen	64, 69, 81	Mindesmærke, Brocas	228
Fissura sterni	141	Mures articuli	92
Fødselstiftelsen	208	Museum, patologisk-anatomisk	197
Føhr, Badested	92	Nellikeroden	61
Gesellschaft der acad. artzneybeflissenen	25	Nobelpræmie	240
— arzneykundige	39	Omgangssyger, aandelige	143
— chirurgische	11	Philiatrien	110, 134, 155, 167, 169, 174
Geum urbanum	61	— Anatomiens Stilling	187
Gravmonument, Todes	101	— Angreb paa A Hannover	199
Grundvandsundersøgelser	158	— Barberamterne	184
Hertz, Rachel	87	— Chronique scandaleuse 174, 175, 189	
Hydrophobi	59, 107	— Demonstrationer og Kasuistik 195, 200	

	Pag.		Pag.
Philiatrien, Diskussion, tvungen	212	Selskab, kongelig medicinsk, Forhold	
— Embedsbesættelser	176, 191	til Wien	81
— Forhandlingernes Udgivelse	188, 190	Hegewichs Prisspørgsmaal	96
— Forhold mellem Fakultet og		Hospital, Alm.	125
Akademi	183	Husorden, I. D. Herholdts	75
— Forhold til Udlandet	189	— Invalideunderstøttelse	131
— Komitéerne	214, 217	— Komité, hygiejnisk....	117, 118, 167
— Konflikt med Politiet	178	— — mediko-forensisk	117, 121
— Naturvidenskaberne overfor Me-		— — statistisk	116
dicinen	213	— Konkurrence om Reservelæge-	
— Prisopgaver..	179, 181, 187, 196, 200	poster	131
— Professorer udelukkes	172, 174	— Korrekturkommission	78, 82
— Sammensmeltning med kgl. Med.		— Kvaksalveri	130, 160, 161
Selskab	216, 218	— Lokale	72
— Sindssygespørgsmaalet	196, 201, 209	— Lovændringer, indgribende	63, 75,
— Striden Levy, Otto etc.	193	88, 89, 101	
Praksis, Retten til	48	— Lægevidenskaben som Opgave ..	73
Privatselskab, det kirurgiske	11	— Medlemmer, tilladte	45, 101
Prostitution	227	— Medlemskontingent	77
Samleforskning	77, 95	— Membra permissa	45, 101
Samlinger for Læger	33	— Mindetale, første	82
Selskab, chirurgisk-medicinsk	20	— Mulkters Inddrivelse	97
— Dansk medicinsk	244	— Naturvidenskabsmænd optages ..	72
— for eksperimental Fysiologi	87	— Presse, den medicinske	89, 96
— kgl. dansk, for Fædrelandets		— Prisbelønning for med. Topografi	36
Historie og Sprog	44	— Prisopgaver, hygiejniske	132
— Jysk medicinsk	244	— Prædikater kongeligt ..	60, 78, 225
Selskab, kongelig medicinsk	41	— Raad søges	68
— Anseelse i Udlandet.....	86, 96	— Samarbejde med Hovedstadens	
— Arbejderundervisning, hygiejnisk	138	Autoriteter	77
— Arkitektur og Hygiejne	138	— — — Videnskabernes Selskab	158
— Constitutio epidemica	89, 101,	— Sindssygeanstalter	132
110, 114, 121, 129		— Specialservicer	126
— Dannelse af Komitéer	114	— Statens Statistik	122
— Dansk Sprog indføres	81	— Stiftelsesdagen 90, 93, 118, 140, 235,	237
— Diplomer	63, 78, 80, 81	— Stormløb mod Eksklusiviteten ..	101
— Dødsfald	82, 92	— Ugelisten	129, 154, 226
— Fonden ad usus publicos ..	79, 82	— Valg af Censor	107
— Forbindelsen med Philadelphia	82, 85, 96	— Valg af Præses	106
— Forhandlinger om Apoteker-		— Ventilation	132
privilegier	108	— Æresmedlemmer	73
— Forhold til Kongen	79, 103	Selskab, lægekyndige	39
— — — Alm. dansk Lægeforening	136	Selskab, københavnsk medicinsk	43
— — — Classens Litteraturselskab		— Ordensregler	52
84, 93		— Signet	61, 78, 80
— — — Offentligheden	65	— Skrifter 54, 56, 60, 61, 63, 67, 75,	
— — — udenlandske Selskaber..	66	79, 81, 86, 92, 98, 103,	153
— — — Spanien	129	— Stiftelsesdagen	49
		— Æresmedlemmer	56

	Pag.		Pag.
Selskab, medicinsk i København, Aftens-		Societas philiatrica	39
— maden	239	Société Royale de Médecine	43
— Bogudvalg	236	Society, Medical	14, 43
— Byggefond	230, 234, 237, 244	— — and Chirurgical	43
— Foreningslokale	229, 231, 241	— Royal Medical	43
— Fremmede Lægers Besøg	239	Sygdom, smitsom, i Skolerne	227
— Fællesmøder	242	Syphilisation	142
— Kredsforeningspørgsmaalet	226	Trachomepidemi	144
— Kritik af Organisationen	242	Tuberkulose	95, 131, 226
— Kysthospitaler	225	Tuberkulin	233
— Linds Forslag	236	Tvangsforanstaltninger mod Læger	105, 192
— Udvalg, staaende	224	Uddannelse, Lægernes	160
— medicinsk Disputeer-	33	Ugeskrift for Læger	102, 106
— — for Fyns Stift	244	Undervisning	12, 171, 179
— Videnskabernes	43	Universitet, Kristianias	141
Skarntydegift	59	Vaccination	121, 181, 200
Skindød	116, 157, 161	Ventilation	213
Skoleungdommens Sygdomme	227	Veterinærskolen	204, 210
Societas disputatoria medica	33	Wienerkliniken	7, 58
— exercitatoria medica	25	Ædruelighedssagen	191
— medica Hauniensis	43	Øvelsesselskab, medicinsk	25
